قەييۇم تۇردى

بوغدائاتا

(پوۋېستلار)

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قەييۇم تۇردى

بوغدائاتا

(پوۋېستلار)

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى
1987 - يىل

مەسئۇل مۇھەررىرى: سىيت زۇنۇن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

بوغدا ئاتا (بىئوگرافىك پوۋېست) 1
1. ناخشىچى يىگىت 1
2. زېرەك قىز 10
3. «ئامبالدىن چاكا» 17
4. يولدا 25
5. «ئاھ، ھۆسەينەم!» 32
6. جىمجىت جۇڭغارىيە 43
7. ھىجران 49
8. ئاق ئىس 63
9. كېيىك باشلىغان يول 72
10. «بۇ، مەن» 80
11. يىللار ۋە ئادەملەر 88
12. «ئەسسالام، سېلىم بوۋا!...» 98
13. كۈن تۇغدى 11
14. خاتىمە 120
ئىنژېنېر ئەلىنىڭ ھېكايىسى 123
1. «ئالۋاستى» غا چاقچاق 123
2. قىمارۋازلىقتىن مەزىنلىككە 127
3. تەقدىر 135
4. غەلىتە ھەمراھ 142

5. جەڭگاھنىڭ ئىگىسى 149
6. غەشلىك ۋە ئۈمىد 158
7. «روزى ئاكا، سەن...» 167
8. غەلبىدىن كېيىنكى پالاكەت 174
9. ئادەم ئۆزگەرسە 184
10. قۇم بارخانلىرى ئارىسىدا 193
11. «ئالۋاستى ئويۇنى» ھەققىدە بايان 208
12. ئاقارغان چاچنىڭ سىرى 218
ئاسماندىكى ھېكايە 228
1. ئۇلار يۇرتىغا كېتىۋاتىدۇ 228
2. يېڭىلىنىش 235
3. بىز ئۇچۇۋاتىمىز 242
4. ھېكايە مۇشۇ يەردىن باشلىنىدۇ 249
5. ئادەم 260
6. ئايدىڭ كېچىدىكى شېرىن پاراڭ 266
7. سىرلىق شامال 277
8. «ساندۇقتىن چىققان ھاكىم» 291
9. جاراھەت 301
10. ھېكايىنىڭ ئاخىرى 313
11. تىك قامەت 322
12. خاتىمە 333

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بوغدا ئاتا

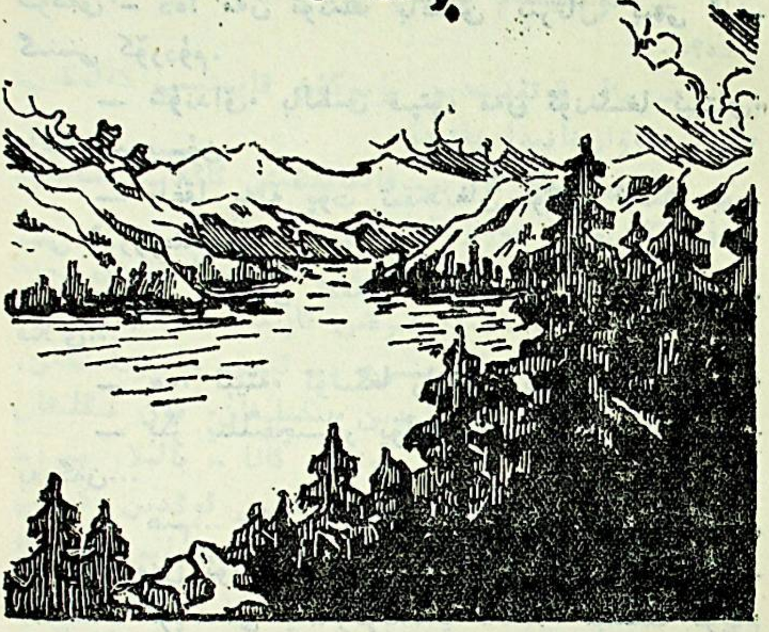

1. ئاخشىمچى يىگىت

كۆپتەك سېمىز، توم بىلەكلىك ئالقان ئوت چاچرىتىپ «چاڭ» قىلىپ تەستىكىگە ئۇرۇلغاندا، بىر تېرە، بىر سۆڭەك، كۆزلىرى ئاچچىقتىن پارقىراپ كەتكەن ئون بەش ياشلىق كۆدەك تال چىۋىقتەك تولغىنىپ ئوڭدىسىغا ئۇچۇپ چۈشتى.

— غوجام، رەھىم قىلسىلا، يېتىم بالا ئەمەسمۇ...

— يېتىم بالا!... «يېتىمنىڭ قارنى يەتتە» دېگىنى شۇكەن - دە! مەن ئۇنىڭ باغدىن بىر تال بېھى ئۈزگىنىنى كۆردۈم.

— شۇنداق، بالىلىق قىپتۇ، مەن ئۇنىڭغا ئېيتاي، باغقا كىرمىسۇن.

— باغقا يەنە پۇت تىققىدىغان بولسا، ئۇنىڭ بوينىنى ئۈزۈۋېتىمەن!

— ئۇ بەڭباش ئەمەس، گەپ ئاڭلايدۇ، نەسىھەت قىلاي...

— ھە، ئېيتە، ئۇنىڭغا راۋابنى كىم ئېلىپ بەردى؟

— بىز يىللىقچىلار پۇل يىغىش قىلىپ ئېلىپ بەرگەن...

— ھىم... راۋاب چالىمەن، دەپ ئىشنى ئوبدان قىلمىسا، مەن ئۇنىڭغا كۆرسىتىمەن! سەمەر، سەنمۇ قۇلىقىڭنىڭ توپىسىنى چىقىرىۋېتىپ ئاڭلا، مېنىڭ ئۆيۈم يېتىمەكلەر ئۈچۈن خانىقانىڭ داش قازىنى ئەمەس جۇمۇ!... ماڭ، كۆزۈمدىن يوقىلىش!

سەمەر ئاخۇن يېزا ئاقساقىلى — خوجا يۈز بېشىغا بېشىنى ئېگىپ تازىم قىلدى. ئاندىن ئوڭ مەڭزىدە بەش بارماقنىڭ ئىزى بۆرتۈپ چىققان سېلىمنىڭ قولىدىن يېتىلەپ ئۆز ئۆيىگە ئېلىپ چىقىپ كەتتى.

— بېھىنى ئۈزگەنمىدىڭ؟— سورىدى سەمەر ئاخۇن.

— ئۈزگەن،— دېدى سېلىم بېشىنى تۆۋەن سېلىپ،— ھۆسەينەم ئاكام ئىككى كۈن بولدى ھېچنېمە يېمىدى. كۆڭلۈك نېمە تارتىدۇ دېسەم، «ئاچچىق - چۈ-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

چوڭ بىر نېمە» دېگەنتى، بېھىنى شۇنىڭغا ئوزگەن...

— ھۆسەيىنەم بىستاپ بولۇپ قاپتىمۇ؟ ئۇ ھازىر نەدە؟...

— مال قوتۇنىدىن تونۇگۈن قايتىپ كەلگەن، ھازىر جوۋازخانىدا ياتىدۇ.

ھۆسەيىنەمنىڭ ئاغرىپ قالغانلىقىنى ئاڭلاپ، سەمەر-ئاخۇن ئالدىراپ جوۋازخانا تەرەپكە ماڭدى...

1880 - يىللارنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا، تۆمەن دەر-ياسىنىڭ ئىككى قاسنىقىدا قىرغىن ئاپەتتەك يامراپ تار-قالغان، «قەشقەر تەزكىرىسى» دە ئېنىق خاتىرىلەنگەن. شۇ قېتىمقى ئاپەت تۇپەيلىدىن مىڭلىغان، ئون مىڭلىغان قەۋم - قېرىنداش، ئەر - خوتۇن، ئانا - باللار بىر-بىرىدىن ۋاقىتسىز جۇدا بولدى. تەلىيى ئۇڭدىن كېلىپ ئەجەل سىرتمىقىدىن قۇتۇلۇپ قالغان سېلىم تىغدەك جېنى بىلەن ئوزاق بىر مەزگىل كىشىلەر ئىشكىدە بويۇن قىسىپ سەرگەردان بولۇپ يۈردى. 14 — 15 ياشلارغا كىرگەندە تەقدىر ئۇنى ئاتۇش تېغىنىڭ شىمالىدىن تۆمەن دەرياسىنىڭ يۇقىرى تەرىپىدىكى مۇچ يېزىسىغا ئەكېلىپ يېزا ئاقساقىلى — خوجا يۈزبېشىنىڭ ھوجرىسىغا تاشلىدى.

ئەلۋەتتە، بۇ يەردە ئۇنى سەمەر ئاخۇن، ھۆسەيىنە-لەر بىرىنچى بولۇپ ئۆز قوينىغا ئالدى.

سېلىم رەڭگى - روھى تۇزۇك، ئىشچان، زېرەك بالا ئىدى. ئوزاق ئۆتمەي يەنە ئۇنىڭ چاقچۇق، ساپايى-نەي، راۋاب چالالايدىغانلىقى، ناخشا ئېيتىشقا زوقمەن

ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى، بۇ ھال يۈز بېشى ئائىلىسىدىكى
چاكار يىللىقچىلارنى بەكمۇ خۇش قىلدى، شۇ سەۋەبتىن
ئۇلار سېلىمنىڭ خۇش ناۋا ناخشىسىغا خۇشتار بولۇپ،
ئۆزئارا پۇل يىغىش قىلىپ ئۇنىڭغا بىر ئاددىي راۋاب
ئېلىپ بەرگەن ئىدى. سېلىم كۈندۈزى چاكار ئاكىلىرى
بىلەن ئىشلىسە، كەچقۇرۇنلىرى راۋابنى قولىغا ئېلىپ
دىلكەش ناخشىسى بىلەن ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرەتتى.

بولۇپمۇ يىللىقچى ھۆسەينىم سېلىمغا بەكمۇ ئامراق
ئىدى. بەش - ئالتە ياش پەرقلەنسەكمۇ يېتىمچىلىك تەق-
دىرىمىز ئوپمۇ ئوخشاش ئىكەن دەپ، سېلىمغا قېرىن-
داشتەك ئىچكۆيەرلىك قىلاتتى، سېلىممۇ ئۇنىڭدىن
ئايرىلمايتتى.

يېزا ئاقساقىلىنىڭ بىر تال بېھى ئۇچۇن قىلغان
قوپال ھاقارىتى سېلىمنى سەگەكلەشتۈردى، بەش - ئالتە
يىلغىچە ئاقساقالنىڭ مېۋىلىك بېغىغا كۆز قىرىنى سېلىپمۇ
قويمىدى. بۇ چاغدا ئۇ، ماھىر راۋابچى بولۇپ قالغان ئىدى.
ئۇنىڭ يۈرەكنى تىترىتىدىغان شوخ راۋابى، دىلنى سۆ-
يۈندۈرىدىغان يېقىملىق ناخشىسى پاتلا پۈتۈن يېزىدا
شۆھرەت تاپتى.

بۇنىڭدىن پەقەت يېزا ئاقساقىلىلا نارازى ئىدى.

يېزا ئاقساقىلىنىڭ رىسىدە بولۇپ قالغان بىر يالغۇز
قىزى بار ئىدى. قىز گۈزەل ۋە كەمتەر بولۇپ، دادىسى
ئۆيدە بولمىغان چاغلاردا چوڭ قورۇدىن ئاستاغىنا چى-
قىپ، كىچىك قورۇدىكى يىللىقچى - چاكارلارنىڭ ھۇج-
رىلىرىغا، جۇۋازخانىغا كىرىپ ياكى قوتان، ئاتخانىدا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مالغا ئوت - چۆپ تاشلاۋاتقان، جادۇدا بىدە توغراۋاتقان چاكار يىگىتلەرنىڭ قېشىغا كېلىپ، ياتسىرىماي، ئۇلار بىلەن پاراڭلىشاتتى. ئۇلارنىڭ ئۆزئارا قىلىشقان گەپ - سۆز، چاقچاقلىرىنى ئاڭلاپ، ئۇلار بىلەن تەڭ كۈلۈشەتتى. بالىلارنى ئەكىلىتىپ ئوينايتتى، بالىلارمۇ ئۇنىڭدىن قاچمايتتى.

ئىشلەمچىلەر بۇ قىزنى ياقتۇرۇپ ھۆرمەت قىلاتتى ۋە ئۇنى «ئاي خېنىم»، «ئاي قىز» دەپ ئاتىشاتتى. ئەمما ئۇ ئۆزىنى ئەسلىدە قويۇلغىنى بويىچە، «ئايگۈل» دەپ ئاتاشنى ئۈمىد قىلاتتى.

ئايگۈل كىچىك قورۇغا كىرىپ ئىشلەمچى يىگىتلەر بىلەن ئارىلاشقان چاغلاردا، بىر ئامال قىلىپ كۆپىنچە سېلىم ئىشلەۋاتقان يەرگە كېلەتتى. ئىشىغا زەڭ قوياتتى، لېكىن ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىمايتتى، گەپمۇ قىلمايتتى. سېلىم ئېغىز ئېچىپ قالسا، قىز ئاغزىنى پەنجىسىنىڭ كەينى بىلەن يېپىپ، پەسىڭگىدە كۈلۈپ قويۇپ ئىتتىك كېتىپ قالاتتى.

ئەمما، سېلىم كەچقۇرۇنلىرى خاماندا، قوغۇنلۇقنىڭ ساتمىسىدا ياكى سۇ تۇتۇۋېتىپ، ئېقىن بېشىدا راۋاب چېلىپ، مۇڭلۇق ناخشىلارنى ئېيتسا، ئايگۈل ھەمىشە تال بېدىشلىك شىپاڭنىڭ تۈۋرۈكىگە يۆلىنىپ تۇرۇپ، ياكى پۇتىغا كېسەك قويۇپ باغنىڭ شورىسىدىن بېشىنى چىقىرىپ، ئۇنىڭ ناخشىلىرىنى ئاڭلاپ قانمايتتى، كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياش تۆكۈپ ھەسرەت چېكەتتى.

قىزنىڭ بۇ ھالىتىنى پەقەت چوڭ قورۇدىكى خىز-

مەتكار ئاياللارلا سېزەتتى. لېكىن ھېچكىمگە تىنمايتتى.

سېلىم بىلەن ئايگۈل شۇ يوسۇندا يېقىنلىشىپ، ئەقىدە قىلىپ، بىر - بىرىگە مۇھەببەت قويۇشتى. كۆڭۈللىرى تونۇشماس بولۇۋېلىپ، كېچىلىرى ئۇزلىرىنىڭ يۈرەك سۆزلىرىنى ئىزھار قىلىشتى. ئۇلارنىڭ گۈلخان بولۇپ يانغان ئىشق - مۇھەببىتىگە كۆپىنچە ئاسماندا ئاي، زېمىندا خۇش پۇراقلىق خىلۋەت جىگدىلىك گۇۋاھ بولاتتى...

باي قىز بىلەن چاكار يىگىتنىڭ «ئاشىق - مەشۇق» بولۇشقىنىغا سېلىمنىڭ يىللىقچى ئاكىلىرى، بىر تەرەپتىن زوقلىنىپ، ئاپىرىن - تەھسىن ئوقۇسا، يەنە بىر تەرەپتىن، يۈرەكلىرى تىترەپ، بۇ ئىشنىڭ ئاقىۋىتىدىن ئەندىشە قىلىشاتتى.

بولۇپمۇ سەمەر ئاخۇن بىلەن ھۆسەينەم تولا بىئارام بولۇپ، خېلى بىر ۋاقىتلارغىچە ئۇنىي ئىچىدىگە چۈشۈپ كەتتى. چۈنكى، يېزا ئاقساقىلى ئەزەلدىن ئەركىن سۆيگۈ مۇھەببەتنى ياقتۇرمايدىغان، ئەكسىچە ئۇنى چەيلەپ خازان قىلىش بىلەن ئەھلى - شەرىئەتنىڭ ھىمايىتىگە ئېرىشكەن كىشى بولۇپ، ئۇنىڭ ئەتىۋارلىق قىزىنى يېتىمەك چاكار يىگىت سېلىمگە بېرىشكە ئۇلارنىڭ ئەسلا كۆزى يەتمەيتتى. شۇڭا بۇ «مۇھەببەت سەۋداسى» نىڭ ھامان قورقۇنچلۇق بىر پاجىئەگە ھامىلدار ئىكەنلىكىنى نېمە قىلغان بىلەنمۇ قىزدىن سېلىمنىڭ رايىنى قايتۇرۇش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ئويلاپ قانداق قىلىشلىرىنى بىلمەي ئازابلىناتتى.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە يېزا ئاقساقىلىنىڭ ئايگۈلنى يۇرت بېگىگە كېچىك خوتۇنلۇققا بەرمەكچى بولغانلىقى توغرىسىدا خەۋەر تارقالدى.

يېزا ئاقساقىلى بىر ناھىيىنىڭ يېرىمىغا دېگۈدەك ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان 50 ياشلىق بەگنى ئۆزىگە كۈيە- ئوغۇل قىلىۋېلىپ، بۇنىڭ بەدىلىگە كېلىدىغان ئابرۇي، ئىمتىيازدىن جاۋغايلىرى كېرىلىپ، ئەل - يۇرتنى ھاڭ - تاڭ قالدۇرغۇدەك چوڭ توي ئۆتكۈزۈش تەييار- لىقىغا كىرىشتى ۋە شۇ كۈندىن باشلاپ، ئايگۈلنى تالا تۈزگە چىقىشتىن چەكلىدى.

سېلىم بىلەن ئايگۈل ھىجران قايغۇسىغا پېتىپ نېمە قىلىشنى بىلمەي قېلىشتى.

سېلىمنىڭ ئىشلەمچى ئاكىلىرى ئۇنىڭ ئوتقا چۈش- كەن قىلدەك تولغىنىپ، ئەلەملىك جۇدالىق زارىنى چې- كىۋاتقانلىقىنى ئاچچىق ھاياجاندا سېزىپ تۇراتتى ۋە ئۇلارغا نىجاتلىق يولى ئىزدىشەتتى.

ئەتە توي بولىدۇ دېگەن كۈنى كەچتە، سەمەر- ئاخۇن بىلەن ھۆسەيىنەم سېلىمنىڭ جىمجىتلىققا چۆككەن غېرىب ھۇجرىسىغا كىرىپ كەلدى:

— ئوكام سېلىم،— دېدى ھۆسەيىنەم ئېغىر تىنىپ،— راست گېپىڭنى دە، سىلەرنىڭ بۇ ئىشىڭلارنىڭ بېغىشى چىڭمۇ؟

— ماڭا بۇ ئالەم ئەمدى ھارام،— دېدى سېلىم بېشىنى تۆۋەن سېلىپ.

— ئالدىرىما، دەڭسەپ گەپ قىل،— دېدى سەمەر-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئاخۇن ئويچانلىق بىلەن كىچىككىنە كەكە ساقىلىنى سىلاپ تۇرۇپ،— مەن بىر نەرسىنى سوراي، سەن بۇ باينىڭ خېنىم قىزىغا راستىنلا چىنپۇتەمسەن؟

— چىنپۇتەمسەن... ئۇ مېنى ئالدىمايدۇ...

سەمەر ئاخۇن بىلەن ھۆسەيىنەم ئاززاق ئويلىنىپ تۇرۇشتى، كېيىن ھۆسەيىنەم ئېغىز ئاچتى:

— سەن ئەمدى قانداق قىلماقچى؟...

سېلىم خېلىغىچە گەپ قىلمىدى، كۆزىدە ياش ئەگىپ بېشىنى تۆۋەن سالدى:

— بىلمەيمەن... بىز ئۇ دۇنيا - بۇ دۇنيالىق بولۇپ ئۆتۈشكە ۋەدىلەشكەن...

— ئۇنداق بولسا،— دېدى ھۆسەيىنەم،— سەن راستىنلا ئايگۈلگە ئىشەنسەڭ مەن سەمەر ئاكام بىلەن مەسلىھەتتىمىزنى پىشۇرۇپ قويدۇق. سىلەر قېچىڭلار...

— قېچىڭلار؟!...— سېلىمنىڭ كۆزىدە تەئەججۇپسىمان بىر خىل جۇرئەت ئىپادىسى جىلۋە قىلاتتى،— قېچىپ قۇتۇلۇپ كېتەلەرمىزمۇ؟...

— ئوتنىڭ تېشىدا كۆيگەندىن ئىچىدە كۆيگەن تۈزۈك، — دېدى سەمەر ئاخۇن مەسلىھەت بېرىپ،— بۇ زاماندا كىم مۇرادىغا يەتكەن!... سىلەرنىڭ ئىچپىش تارتىشقىنىڭلار ھامان ئاشكارا بولماي قالمايدۇ، ئاشكارا بولسىلا سىلەرگە ئۇۋال بولىدۇ، بەگ بىلەن ئاقساقال سىلەرنى تىرىك يېۋېتىشتىن يانمايدۇ، بۇنى مېنىڭ يۈرىكىم سېزىپ تۇرىدۇ، ئىلاج يوق، قېچىڭلار. ئاللا ئۆزى ئاسانلىق بەرسۇن.

ئالەمنىڭ ئېتەكى كەڭرى، بىر بۇردا نان ھەممە يەردىن تېپىلىدۇ، بىر نەچچە يىل ئۆتۈپ كەتسە بەلكىم بەگمۇ بۇ ئىشنى ئۇنتۇپ كېتىدۇ، ئاقساقالنىڭ ئاچچىقىمۇ پەسكويىغا چۈشىدۇ، شۇ چاغدا، نېسىپ بولسا، ئاكا ـ ئۇكىلار يەنە جەم بولىمىز...

شۇنداق قىلىپ، سېلىم بىلەن ئايگۈل قاچىدىغان بولدى. شۇ كۈنى كېچىسى ئەل ـ جاھان ئېغىر ئۇيقۇغا چۆككەندە، شەپە چىقارماي يۇرتتىن چىقىپ كەتتى.

ھۆسەينەم سەمەر ئاخۇننىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە، چاكار ـ يىللىقچىلار يوللۇق تۇتقان بىر يېرىم بىسلىق خەنجەر ۋە ئاز ـ تولا كۈمۈش ـ مىس پۇللارنى سېلىمنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى، ئۇلارنى تۇمەن دەرياسى بويىغىچە بېرىپ ئۇزىتىپ قويدى...

2. زېرەك قىز

سېلىم بىلەن ئايگۈل تۇمەن دەرياسى قىرغىقىدا قەشقەرنىڭ تاڭ سەھىرىنى كۈتۈۋېلىشقان بولسىمۇ، لېكىن قەشقەر شەھىرىگە كىرمىدى. چەت ـ ياقا يۇرت، خىلـ ۋەت سەھرالىرىنى كېزىپ، يېڭىسار، يەكەن شەھەرلىرىـ دىن يانداپ ئۆتۈپ، بىر ئاي بولاي دېگەندە قەدىمكى دولانغا يېتىپ كېلىشتى. ئۇلار يولغا چىقىش ئالدىدا سەمەر ئاخۇن: «دولان بەلەن، باي يەر، خەقلىرى مېھمانـ دوست، چىقىشقاق، ئاق كۆڭۈل، قولى ئىشلىق ئادەملەر ئاسانلا سىڭىشىپ كېتىدۇ، شۇ يەرگە بېرىڭلار، مۇراد ـ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبكتى
www.uyghurkitap.com

مەقسىتىگىلەرگە يېتىشىلەر» دەپ مەسلىھەت بەرگەن ئىدى.

سېلىم بىلەن ئايگۈل مەكتەپكە يېتىپ كەلگەندە، دولان يېزىلىرىدا قىزىق ئورما باشلانغان ئىدى. مەكتەپنىڭ كوچا - رەستىلىرى شاۋقۇنسىز، جىمجىت بولسىمۇ، لېكىن بازارنىڭ بىر چېتىگە جايلاشقان مەدىكار بازىرى تازىمۇ چاپ - چاپ بولۇپ كەتكەن ئىدى. ھەممە يەردە ئورغاق كۆتۈرۈۋالغان ئورمىچى مەدىكارلار بىلەن بۇغدىيىنى يىغىۋېلىشقا ئالدىرىغان بايلار، يەر ئىگىلىرى قىزىق سودىلىشىپ توختام تۈزۈۋاتاتتى.

سېلىم ئاز - تولا ئىش تېپىش مەقسىتىدە مەدىكار بازىرىنى ئايلاندى. مەدىكار بازىرىنىڭ چەكىدىكى سېلىمنى نەغمەم ھاجى دېگەن بايغا سايە قىلدى. نەغمەم ھاجى بويىنى ئۇزۇن، ئېگىز قارا ئات ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، كۆچى تولۇپ تۇرغان سېلىمغا ۋە ئۇنىڭ كەينىدە تارتىنىپ تۇرغان ئايگۈلگە نېرى - بېرى كۆز يۈگۈرتتى - دە، ئۇلارنى يەنە بەش مەدىكار بىلەن قوشۇپ، ئۆزىنىڭ سەھرادىكى قورۇ جايىغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى.

سېلىم بۇ يەردە بىرەر ئاي كۆچەپ ئورما ئوروپ، ئاز - تولا پۇل غەملىۋېلىشنى، ئاندىن قائىدە بويىچە بىرەر ئىمامنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ، تۆت ئادەمنى گۇۋاھ قىلىپ، ئايگۈل بىلەن بولغان نىكاھ پاتىھەسىنى ئوقۇتۇۋېلىشنى كۆڭلىگە پۈككەن ئىدى.

بىراق، ئايگۈل بۇ يەرگە كېلىپ ئۈچىنچى كۈنىلا قارىغا ئېلىنغان كېيىكتەك بىردىنلا چۆچۈپ بىئارام بولۇشقا باشلىدى.

نەغەم هاجى بازارلىق باي بولۇپ، قورۇ ئۆينىڭ يازلىق سەيلىگاھى ئىدى. خوتۇن - بالىلىرى ئادەتتە ناھىيە بازىرىدىكى چوڭ ئۆيدە تۇراتتى، مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز راسا تۆكمە بولغان مىزگىلدىلا بۇ يەردە بىر - ئىككى ئاي تۇرۇپ سەيلە قىلىپ قايتىشاتتى. ھازىر يازلىق مېۋە - چېۋە چىققان بولسىمۇ، تېخى قوغۇن - تاۋۇز مەزگىلى بولمىغاچقا، قورۇدا ئوتاقچى، يىلقىچى ۋە خىزمەتكار ئاياللاردىن باشقا كىشى يوق ئىدى.

سېلىم بۇ يەرگە كېلىپ ئىشقا چۈشكىنىدىن كېيىن، ئايگۈل نەغەم هاجىنىڭ ئۆزىنىڭ ئۆزىگە قادىلىپ قالغانلىقىنى سەزدى. باي ھەدىسىلا بىرەر بانا تېپىپ، ئايگۈلنىڭ ئەتراپىنى چۆرگىلەپ نېرى كەتمەيتتى. قاپقارا كوسا بۇرۇتلىرىنى تولغاپ، شۆلگەيلىرىنى ئېقىتىپ ئەتەي سېلىم بىلەن ئايگۈل ئورما ئورۇۋاتقان ئېتىزغا كېلىپ يۇمشاق - سىپايە گەپلەرنى دەيتتى، سېلىمنى ئۈچۈرۈپ، «يارايسەن، يىگىت. مۇشۇنداق ئورما ئورىدىغان بولساڭ، سېنىڭ ئىش ھەققىڭ جەزمەن ئىككى كىشىلىك بولىدۇ، قاتتىق ئىشلە، جىق پۇل تاپ» دەپ ماختايتتى. كېيىن بىردىنلا سېخى بولۇپ كەتتى. قوي ئۆلتۈرۈپ، شورپا سېلىپ، پولۇ دەملەپ، ئادەتتە مەدىكارلار بەھرىمەن بولالمايدىغان ياخشى تائاملار بىلەن ئورمىچىلارنى مېھمان قىلىشقا كىرىشتى. كېيىن، ئايگۈل ئۇنىڭ بىر ئامال قىلىپ سېلىمنى ئۆزىدىن چەتلەشتۈرۈۋاتقانلىقىنى ھەمدە ھىيلە - مىكىر ئىشلىتىپ بىردەم ھارۋىدا ئەنجە توشۇشقا،

بىردەم يىراقتىكى ئورمىلىققا يالغۇز ئورما ئورۇشقا ئەۋەتىۋاتقانلىقىنى پەملىدى.

سېلىم بولسا، ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ جىقراق ئىشلەپ، كۆپرەك پۇل ئەملىۋېلىشنىڭ كويىغا چۈشكەچكە، ھېچنېمىنى سەزمەيتتى.

بىر كۈنى تاڭ سەھەردە، نەغەم ھاجى ئورغاقلىرىنى كۆتۈرۈپ ئورمىلىققا ماڭغان سېلىم بىلەن ئايگۈلنى توختىتىۋالدى:

— ماۋۇ خان بالا ئىتىزغا بىرىپ ئورما ئورىسۇن، — دىدى ئۇ، سېلىمغا ئايگۈلنى كۆرسىتىپ، — ئۆيدە ئاش - تاماققا قاراشسۇن، سەن بېرىۋەرگىن...

— ياق، — دىدى ئايگۈل كىسىپلا، — كۆتۈرە ئىش بولغاندىكىن، ئىككىمىز تەڭ ئورۇپ تۈگىتىمىز.

— سىلەرنى قانداق ئىشقا سېلىش مېنىڭ ئىشىم، — دىدى، نەغەم ھاجى ۋە سېلىمغا قاراپ قويدى، — پۇللار ئۆلمەيدۇ، ئىككى كىشىلىك ھەق ئالىسەن. خان قىزنىمۇ ئوبدان رازى قىلىمەن. رەھمىم كېلىۋاتىدۇ. ئايال كىشىنى قاتتىق ئورمىغا سېلىش ئوغۇل بالىغىمۇ، شەرىئەتكىمۇ مۇناسىپ ئەمەس.

سېلىم نەغەم ھاجىنىڭ ھىممىتىدىن مىننەتدار بولدى. كۆڭلىدە، «دېمىسىمۇ ئايقىزغا تەس بولدى. چىشىنى چىشلەپ ئىشلىگىنى بىلەن قىزىق ئاپتاپتا تازىمۇ قىينىلىۋاتىدۇ، ئۇ ئۆيدە ھەر ھالدا ئىش يېنىك» دەپ ئويلىدى:

— شۇنداق بولسۇن، سەن ئىككى كىشىلىك ھەقنى

ئىككى كىشىلىك ئورما ئورۇپ ئالىمەن.
سىلىم ئورمىلىققا كەتكەندىن كېيىن، نەغمەم ھاجى
ئايگۈلنىڭ ئەتراپىدا پىرقىراپ، قىلىق چىقىرىپ ھىجايدى:
— مەن بالىدۇرلا بىلىپ بولغان، جېنىم، — دېدى
ئۇ، — سىلى جەزمەن بىر يالاڭتۆشنىڭ قىزى ئەمەس.
ئورغاققا زايا بولغان ماڭۇق قوللىرى بىر چەتتە تۇرۇپ
تۇرسۇن، ھەممە ئېسىلزادىلىك رەڭگى - روھلىرى ۋە
نازاكەتلىرىدىن چىقىپ تۇرۇپتۇ، ئادەتلەنمىگەن گادايچە
قوپاللىق، بىپەرۋالىق ئۆزلىرىنى ھەرگىز يوشۇرالماپتۇ.
قانداق، كۆزۈم بارمىكەن؟ دېسەم - دېمىسەم، قارىغاندا،
باشلىرىغا نالايىق سەۋدا چۈشۈپ، ھىلىقى مەدىكار با-
لىغا ئالدىنىپ ئۆيدىن چىقىپ كەتكەن ئوخشايلا. «دىت
باشقا، ھەۋەس باشقا، بۇ يولدا خاتا قىلما» دېگەن
غەزەل بار، ئۇ بىر نېمە قانداقمۇ سىلىنىڭ خىللىرى
بولالىسۇن... بوپتۇ، تەقدىر دېگەن شۇنداق نېمە، بوي-
سۇنماي ئىلاج يوق. ئەمماكى، پېقىر بىر ئېسىلزادىنىڭ،
كېلىشكەن، چىرايلىق قىزنىڭ بىھۇدە تەپىرىق تارتىشىنى
باقتۇرمايمەن. ئاللا دىلىمغا سېلىپ، ئۆزلىرىنى مۇشۇ
قورۇ - جايىمغا خان ئاغچا، ئەركە خوجايىن قىلىپ تىك-
لەشنى ئويلاۋاتىمەن. بۇمۇ تەقدىر... — دېگىلى تۇردى.
ئايگۈل نەغمەم ھاجىنىڭ غەرىزىنى پەملىگەن بول-
سىمۇ بۇ گەپلەرگە كۆرۈنۈشتە پەرۋا قىلمىدى، جاۋابىمۇ
بەرمىدى. بىر نەچچە قېتىم قىستاپ جاۋاب ئالالمىغاندىن
كېيىن، كەچقۇرۇن نەغمەم ھاجى بىردىنلا تەرىنى تۇرۇپ،
تەلەپپۇزىنى ئۆزگەرتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

— ئەسلىرىدە بولسۇن، جىنىم، خەقنىڭ قىزىنى ئېلىپ قاچقان ناكەندىنىڭ جايى قاراڭغۇ زىندان بولىدۇ، مەن ئەمدى شەرىئەت ئەھكاملىرىغا ئەمەل قىلىپ مۇسۇلمانچىلىق بۇرچۇمنى ئادا قىلىپ، نەدىن بولسىمۇ ئىز - دېرىكىنى ئېلىپ، سىلىنى ئاتا - ئانىلىرىنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ بېرىشكە مەجبۇر مەن،— دەپ دوق قىلدى ۋە،— ئاخىرقى گەپ، كىيگەنلىرى ئالدىلىرىدا. كىيمىگەنلىرى كەينىلىرىدە تۇرۇپتۇ، باشلىرىغا قونۇۋالغان دۆلەت قۇشىنى ھەيدىۋېتىشتىن نەپايدا... ماڭا شۇ تاپتا نەق جاۋاب كېرەك!— دەپ گۆلەيدى.

ئايگۈل بىر پەس گەپ قىلمىدى، ئۆزىدىنمۇ كۆرە، سېلىمنىڭ بېشىغا يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقان قورقۇنچلۇق خەۋپتىن يۈرىكى جىغىلدىدى، لېكىن، نەغەم ھاجىنىڭ قىلتاقلىرى كۆپ بولۇپ، ئۇنىڭ قولىدىن ھەر بالا كېلىدىغانلىقىنى ئېنىق كۆرگەن ئىدى. شۇڭا، ئايگۈل ئاخىر تەمكىنلىك بىلەن:

— بولىدۇ... مەن ئويلىنىپ جاۋاب بېرەي،— دېدى.

«بولىدۇ» دېگەن جاۋابنى ئاڭلاپ، نەغەم ھاجىنىڭ كۆزلىرى پارقىراپ، جاۋغايلىرى كېرىلىپ كەتتى. شايى يەكتەكنىڭ ياقىسىنى كۆتۈرۈپ، ئالقانلىرىنى بىر - بىرىگە سۈركەپ بىر ئىزىدا تۇرالماي قالدى. مېھمانخانىنىڭ ئىشىك - دېرىزىلىرىنى داغدام ئېچىۋەتتى - دە، بىر باغلام ئاچقۇچنى ئايگۈلنىڭ ئالدىغا تاشلىدى:

— ئالسىلا، جىنىم. بۈگۈندىن باشلاپ ئايگۈل

ئەمەس، ئاي جېنىم بولسۇن ئىسىملىرى. ئۆزلىرىدىن بېسوراق ھېچكىم بۇ ئۆيلەرگە كىرمىسۇن. مەن شۇ تاپتىلا بازارغا كىرىپ چوڭ ئۆينى يوقلاپ چىقاي... خانقىزغا لايىق ئېسىل سوۋغىلارنى ئېلىپ چىقمىسام ھېساب ئەمەس!

ھېرىپ چارچىغان ئورمىچىلار ئېتىر ئۆيقوغا چۆككەندە، ئايگۈل سېلىمنى ئۆيقۇدىن ئويغىتىپ، ئاستا بىر چەتكە تارتتى:

— سېلىم، نېمىشقا سەزمەيسىز، بۆرىدىن قېچىپ، يولۋاسنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ قاپتىمىز. ئەمدى تەخىر قىلىشقا ئورۇن قالمىدى، بولۇڭ، بۇ يەردىن پاتىراق كېتىلى، — دېدى ھەمدە نەغەم ھاجى بىلەن بولغان ۋەقەنى دەپ بەردى.

سېلىم غەزەپلىنىپ كەتتى:

— تېخى شۇنداقمۇ! مەن بۇ قىزىلكۆزگە دىيانەتلىك كىشى ئىكەن دەپ ئىخلاس قىپتىمەنا! بولدى، ئۇ قايتىپ چىقسا، بۇگۇنلا بىر ھەپتىلىك ئىش ھەققىمنى ھېسابلىشىمەن، كېتىمىز بۇ يەردىن!

— بولمايدۇ، قويۇڭ ئۇ پۇلنى! — دېدى ئايگۈل ۋە قەتئىي قىلىپ:

— بەخەستە بولمايلى، سېلىم. ماڭا ئايان، نەغەم ھاجىنىڭ ناھىيە بازىرىغا بېرىپ چوڭ ئۆينى يوقلايمەن دېگىنى كۆز بويامچىلىق، يالغان. ئۇنىڭ غەرىزى سىزنى ھۆكۈمەتكە مەلۇم قىلىپ زىندانغا تاشلىماقچى، ئاۋۋال سىزدىن قۇتۇلماقچى، بۇنىڭ ئۈچۈن نەغەم ھاجىدىن

كېتىدىغىنى ئازراق پارە، كۈمۈش تەڭگە. ھۆكۈمەت ئادەملىرى مۇنداق ئىشقا ئۇستا، قولنى تەڭلەپلا تۇرىدۇ.

ئايگۈل ھەقلىق ئىدى. سېلىم ئايگۈلنىڭ رايى بويىچە، بىر ھەپتىلىك ئىش ھەققىدىن ۋاز كەچتى ۋە شۇ كېچىسى يېزىدىن چىقىپ كەتتى.

3. «ئامبالدىن جاكا»

سېلىم بىلەن ئايگۈلنىڭ مەنزىلى نا ئىنىق سەپىرى، سەرگەردانلىق تۇرمۇشى باشلاندى.

دولان يېزىلىرى ئارقىسىدا قەپىقالدى، بىپايان توغراقلىق ئۇلارنى ئۆز قوينىغا ئالدى، خۇش پۇراقلىق ياۋا جىگدىلەر مۇڭداش - سىرداش بولىدى. ئىش - ماكان ئىزلەپ يېرىم ئاي يول يۈرۈپ، ئاخىر مارالبېشى ناھىيىسىنىڭ كونا ئاۋات بەگلىكىدىكى بىر كالىتە بازارغا كېلىپ چۈشتى.

بۇ كونى ھەپتىدە بىر قېتىم بولىدىغان بۇ كالىتە بازاردا ئادەملەر مىغ - مىغ ئىدى. ئادەمنىڭ كۆپلۈكىدىن بازارنى كېسىپ ئۆتۈشمۇ تەس ئىدى. ئۇلار لۆمۈلدىگەن ئادەملەر توپى ئىچىدە قىقىلىپ - سوقۇلۇپ يۈرۈپ، ياغ بازىرىغا بېرىپ قىلىشتى.

سېلىم بۇيەردە ھېلىم ياغچى دېگەن بىر كىشى بىلەن تاسادىپىي تونۇشۇپ قالدى.

ھېلىم ياغچى 40 ياشلاردىن ھالقىغان، كوسا ساقال، تەمبەل كىشى بولۇپ، ياغدىن بوشىغان چاۋا - قاپاق-

لارنى كالا هارۋىسىغا بېسىۋېتىپ، بىردىنلا ئۆزىگە روبىرو كېلىپ قالغان سېلىمغا كۆزى چۈشتى. سېلىمنىڭ قولىدىكى نەقىشلىك راۋابنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا قىزىقىپ قالدى:

— ئۇكام، بۇ راۋاچنى سەن چالامسەن؟

— شۇنداق، ئانچە - مۇنچە...—دېدى سېلىم.

— بەلەن راۋاب ئىكەن، — دېدى ھېلىم ياغچى نەقىشلىك راۋابنى زوقمەنلىك بىلەن قولىغا ئېلىپ، — قانداق ئېسىل نېمە ھە - بۇ؟ مەنمۇ ياش چاغلىرىمدا راۋابنى قولۇمدىن چۈشۈرمەيدىغان، ئۇن يىلچە بولغاندۇ، قولۇمغا ئېلىپ باقمىدىم، شۇنداقتىمۇ، راۋابنى كۆرسەم يۈرىكىم ئويناپ كېتىدۇ دېگىنە! خوش، يولۇڭلار نەگە؟

— ئىش - پىش ئىزلەپ...، — دېدى سېلىم ۋە راۋابنى قولىغا ئالدى.

ئىش ئىزلەپ دەمسىنا؟ — ھېلىم ياغچى سېلىمنىڭ كۆزىگە قاراپ ئويلىنىپ قالدى، — بۇكەمدە بۇيەردە ئىش نېمىش قىلسۇن؟ ئورما تۈگىدى، مەدىكار كاسات. قولۇڭدا يەنە بىرەر ھۈنەر - پۈنىرىڭ بارمىدى؟

— كىچىكىمدە پادا باققان، كېيىن قوش ھەيدىگەن، جۇۋازخانىدىمۇ ئىشلىگەن...

— مۇنداق دېگىن، — ھېلىم ياغچى يەنە سېلىمنىڭ قولىدىكى راۋابقا قاراپ قويدى، — مەنمۇ جۇۋازچى. بىزنىڭ باي مۇشۇ يېزىنىڭ يۈز بېشى بولىدۇ. بۈگۈن كالتە بازارغا كىرگەن ياغنىڭ ئاز كەم يېرىمى شۇنىڭكى، ئىمكارنىڭ كېيىنى قىلىشۋاتقان. ماقۇل كۆرسەڭ، مەن سېنى ئۇنىڭغا سايى قىلاي، كۆڭلۈڭگە يېقىپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قالساق، ئاكا ـ ئۇكا بولۇپ ئۆتەرمىز.

سېلىم ئايگۈلگە قارىۋېلىپ، ماقۇل بولدى. ھېلىم باغچى ئۇلارنى ھارۋىغا چىقىرىپ يۈز بېشىنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كەتتى.

يۈز بېشى تۇرغۇن يەر ـ زېمىنى، كاتتا قورۇ ـ قوتانلىرى ۋە بەش جۈپ نىمكار كېچە ـ كۈندۈز ماڭدۇردىغان جۇۋازخانىسى بار باي ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ ئىلكىدە نەچچە ئەۋلادىدىن تارتىپ بۇ ئائىلىگە باغلىنىپ كېلىۋاتقان كونا چاكارلىرى، 25 — 30 ياشلىق يىللىقچىلىرى، خىزمەتكار دېدەك ئاياللىرى ئاز ئەمەس ئىدى.

يۈز بېشى بەستىدىن كۆچ ـ قۇۋۋەت قۇيۇلۇپ تۇرغان سېلىمغا ۋە ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزلىرى «مەيىنەت» ئايالىغا (ئايگۈل بۇچاغدا يۈز ـ كۆزىگە ئانچە ـ مۇنچە قارا ـ قورا سۈركەپ، چۇۋۇق چاچلىرىنى كونا ياغلىق بىلەن تېڭىپ، ئۆزىنى كىشىنىڭ نەزەرى چۈشمەيدىغان قىياپەتكە كىرگۈزۈۋالغان ئىدى) قاراپ، نېمىدىندۇر يىرگەنگەندەك تەرىنى تۈرۈپ ئۇزاق پۇشۇلدىدى. سېلىمنىڭ نېمىگە قولى كېلىدىغانلىقىنى، قانچىلىك ھەق تەلەپ قىلىدىغانلىقىنى سورۇشتۇردى.

سېلىم ھېلىم باغچىنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچە:

— ئارتۇق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، قورسىقىم تويسا، ئۇچام ئۇچۇق قالمىسىلا بولىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى.

بۇ جاۋاب يۈز بېشىغا ياقتى ـ يۇ، لېكىن:

— مەن نان قېپى خوتۇنلاردىن بىزار، مېنىڭ

قازىنىم خانىقانىڭ داش قازىنى ئەمەس، مەزۇر بولساڭ،
ئۆزۈڭ قىلىپ جۇۋاز ھەيدە، ماۋۇ بىر نېمەڭ نەگە بارسا
بارسۇن، خوتۇنۇڭنى كۆزۈمدىن يوقات، ئۆي يوق، —
دەپ كاجلىق قىلدى.

ھېلىم ياغچى ئارىغا چۈشۈپ يالۋۇردى.

— ھېچقانچە ھەق تەلەپ قىلمايدىغانلىقىنى ئۆزلى-
رى ئاڭلىدىڭلا، — دېدى ئۇ، — مۇساپىر باللار ئىكەن،
ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر ئوبدان راۋاب چالىدىكەن. رەھىم
قىلىڭلا، ئاجىزنىڭ بېشىنى سىلاش ساۋاب. ئاغرىمىسىغان
بېشىمغا ئالتە تاياق دېگەندەك، ئۈمىد بىلەن ئۆزۈم باشلاپ
كەپتىمەن، بىكار ئۆي تېپىلمىسا، ئۆزۈم يېتىۋاتقان ھۇج-
رىنى ئۇلارغا بوشىتىپ بېرەيلى.

شۇنداق قىلىپ، سېلىم بىلەن ئايگۈل ھېلىم ياغچى-
نىڭ توخۇ كاتىكىدەك كىچىككىنە ھۇجرىسىغا كىرىپ ئور-
رۇنلاشتى، ھېلىم ياغچى ئازغىنا نەرسىنى ئېلىپ، جۇۋاز-
خانىنىڭ بىر بۇلۇڭىغا كۆچۈۋالدى.

سېلىمنىڭ جۇۋاز ھەيدەشتىكى پەم - ماھارىتى يۈز-
بېشىغا ياقتى، بۇ ئائىلىدىكى چاكار - يىللىقچىلار، ئىشكار
يىگىتلەر سېلىمنىڭ ناخشىسى، راۋابىغا خۇشتار بولۇپ
قېلىشتى. ئايگۈلمۇ ئىشلەمچى ئاياللار بىلەن تېزلا چىقىشىپ
كەتتى.

بىر ئاي ئۆتتى.

سېلىم جۇۋازخانىدا ئىشلەپ يۈرۈپ، ھېلىم ياغچى-
نىڭ مەرد، تۈز، ئاق كۆڭۈل ئادەم ئىكەنلىكىنى، شۇ
سەۋەبتىن چاكار - يىللىقچىلار بەكمۇ ھۆرمەت قىلىدىغان-

ئۇيغۇر كىتاب تورلىرى
www.uyghurkitap.com

لىقىنى. ئۇنىڭ ياش چاغلىرىدا ئۇستا راۋابچى، داڭلىق چېلىشچى نامى بارلىقىنى، كېيىنرەك بىر قېتىملىق قىمار سورۇنىغا ئارىلىشىپ قېلىپ، يۈز بېشىغا نۇرغۇن قەرزگە بوغۇلۇپ، ئون نەچچە يىلدىن بۇيان باش كۆتۈرمەي، جۇۋاز ھەيدەۋاتقانلىقىنى، تېخىچە ئۆي-ئوچاقلىق بولالمىغانلىقىنى ئاڭلىدى.

بىركۈنى سېلىم ئىشىنىپ ھېلىم ياغچىغا ئۆز قايغۇسىنى ئېيتتى.

— ماۋۇ گەپنى قايلاڭ! شۇكەمگىچە ئەر-خوتۇن ئەمەسمۇ سىلەر؟ ھېلىم ياغچى ھەيران بولۇپ، جۇۋازنىڭ باچكىسىدىن ئىتتىك قولىنى تارتىپ، سېلىمغا تىكىلگىنىچە تۇرۇپ قالدى، — ئۇكام سەن... ئېيتقىنا، بۇ گېپىڭ راستمۇ-ھە؟...

سېلىم بېشىنى تۆۋەن سېلىپ گەپ قىلمىدى.

— تۇۋا، مۇنداقمۇ ئىش بولىدىكەنا! — ھېلىم ياغچى تېخىچە تەئەججۇپتە ئىدى، — سىلەر راستتىنلا خۇدا دىلىڭلارغا ئىنساپ سالغان بىر جۈپ ئىكەنسىلەر جۇمۇ!... مەن بۇ جاھاندا قائىدە-يوسۇنغا ئەمەل قىلىپ، ئۆزىنى سىلەردەك، پاك تۇتقان يەنە بىر جۈپ ئەر-ئايال بار دېسە، ئۆزەمبىللا چىنپۈتمىگەن بولاتتىم! سىلەر قانداقچە؟...

— شۇنداق، بىزنىڭ بېشىمىزنى چېتىپ، نىكاھىمىزغا گۇۋاھچى بولىدىغان ئادەم چىقمىدى، بىزمۇ تەخىر قىلىپ...

— ھىم... ئەمدى نېمە قىلدۇق بۇ ئىشنى؟

سېلىم بېشىنى كۆتۈرۈپ ھېلىم ياغىچىغا ئىلتىجا قىلغاندەك تەلمۈرۈپ قارىدى:
— ئاتا بولۇپ بەرسىلە، نىكاھ ئوقۇتۇۋالايلىمىكىن دېگەنتۇق ...

— بۇ زۆرۈر ئىش، — ئىدى ھېلىم ياغىچى ياغ تەپچىپ تۇرغان بارماقلىرىنى مايلىق پەشمىتىگە سۈركەپ تۇرۇپ، — راست ئەمەسمۇ، مۇسۇلمان ئادەم نىكاھ قىلدۇرمىسا، خوتۇنى ئۆزىگە قانداقمۇ ھالال جۇپ بولسۇن؟... ئاندىن بۇ ئىشنى شەرىئەت بىلىپ قالسا، تېخىمۇ كاشال. خەير، مەن ئۆزۈم ئىمساپىڭلارغا بارىكاللا دەيمەن، لېكىن نىكاھلانمىغانلىقىڭلارنى يۈزبېشى بىلىپ قالمىسۇن، بۇ ئىشنى ئەتىلا بىر نېمە قىلىمىز ... ئىككى كۈندىن كېيىن، چەت - ياقىدىكى كىچىك مەسچىتنىڭ مەزىنى ئۇلارنىڭ نىكاھ پاتىھەسىنى ئوقۇدى، ھېلىم ياغىچىنىڭ دىلكەش بۇرادەرلىرى يىغىلىپ، سېلىم بىلەن ئايگۈلنىڭ نىكاھلانغانلىقىنى تەبرىكلەشتى.

بۇ ئىشنى ھېچكىم يۈزبېشىغا خەۋەر قىلمىدى. سېلىم بىلەن ئايگۈلنىڭ كۆڭلى تىنىپ ئىككىنچى كۈنى قوزا چۈش مەھەل بىلەن يۈزبېشى تۇيۇقسىزلا سېلىمنى ئالدىغا چاقىرتتۇالدى:
— راست گەپنى دە! ئىسمىڭ نېمە؟
— سېلىم.
— باشقا ئىسمىڭ يوقمۇ؟
— يوق.
— بىللە ئېلىپ كەلگەن ئايال نېمەڭ؟
— خوتۇنۇم.

ئۇيغۇر كىتاب تورىيبكتى
www.uyghurkitap.com

— سىنىڭ مەكتەپتىن كەلگىنىڭگە كىم گۇۋاھ بولالايدۇ؟

— ئۆزىمىز.

يۈزبېشى سېلىمگە بىر قۇر سەپ سېلىۋالغاندىن كېيىن، «ھىم» دەپ دېمىنى قاقتى - دە، قولىنى شىلتىدى:

— ماڭ، چىقىپ ئىشىڭنى قىل.

سېلىم يۈزبېشىنىڭ يېنىدىن چىقىپ جۇۋازخانا تەرەپكە ماڭغاندا، يۈزبېشى تامدەك چىلان تورۇق ئاتقا مىنىپ، قورۇدىن ئالدىراپ چىقىپ كەتتى.

سېلىم جۇۋازخانىغا كىردى ۋە جۇۋاز باچكىسىغا يېقىنلىشىۋېتىپ، بىردىن ھەممە جۇۋازنىڭ ئىشتىن توختاپ قالغانلىقىنى كۆردى. غەلىتە ئىش، جۇۋازچى ئىمكارلار بۇلۇڭغا يىغىلىشىۋاپتىغۇ؟ ھېلىم ياغچى ئۇلارغا نېمە دەۋاتقاندۇ؟

سېلىم ئۇلارغا قاراپ، باچكىنىڭ ئالدىدا توختاپ قالدى.

— ئۇكام سېلىم، — دېدى ھېلىم ياغچى ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ، — ئېيتقىنا، بىز ئەنسىرەۋاتىمىز، بايا يۈزبېشى بىلەن نېمە توغرىسىدا گەپ قىلىشتىڭلار؟...

سېلىم يۈز بېشى بىلەن بولغان گەپلەرنى ئېيتىپ بەردى.

— مانا دېمىدىمۇ، ئىش كاشال! — دېدى ھېلىم ياغچى تەمتىرەپ، — سەن تېخى ئاڭلىمىغۇدەك بولمىدىڭ. بۈگۈن ئەتىگەن كالىتە بازارنىڭ دوقمۇشىدىكى بوراقالاقتا «ئامبالدىن جاكا» دېگەن پەرمان چاپلىنىپتۇ، ئۇنىڭ-

دا بەگىنىڭ خوتۇنىنى بولاپ قاچقان سېلىم دېگەننى كىمكى تىرىك تۇتۇپ بەرسە، ئون سەر ئالتۇن، بار يېرىنى مەلۇم قىلسا، 100 سەر كۈمۈش تەڭگە ئىنئام قىلىنىدۇ، يوشۇرغۇچىلار ئېشەككە تەتۈر مىندۈرۈپ سازايى قىلىنىپ، سېلىمنىڭ ئورنىغا زىندانغا تاشلىنىدۇ، دېگەن گەپ بارمىش، بۇنى ھەقاچان سېنىڭ ئىشىڭمىكىن دەپ گۇمان قىلىۋاتىمىز.

سېلىم، ئامبال دېگەن سېلىمنىڭ ئۆزى ئىكەنلىكىگە ئىقرار قىلدى. ھېلىم ياغچى سورىدى:

— قانداق قىلاي دەيسەن؟

— بىلمەيمەن ...

— بۇ، گەپ ئەمەس، — دېدى ھېلىم ياغچى، — يۈزبېشىدىن شەپقەت تىلەش — ئەركەك شىردىن سۈت تاما قىلغاندەك ئىش. دېسەم - دېمىسەم بۇچاغقا يۈزبېشى سېنى ئاۋات بېگىگە مەلۇم قىلغىلى كەتكەندۇ تايىن. ئون سەر ئالتۇن، 100 سەر كۈمۈشنى دېمىگەندىمۇ، ئىككى ئاشىقنى مۇرادىغا يەتكۈزۈپ، ئۆزى زىنداندا يېتىشنى راۋا كۆرىدىغان ئادەم ئەمەس ئۇ!... دەرھال جىنىڭلارنى ياققىغا ئېلىڭلار، سىلەرنى داغدا قويۇش — بىزگە نومۇس ۋە ئازاب ...

سېلىم بىلەن ئايگۈل بىر پەستىلا تەييارلاندى. خىزمەتكار ئاياللار كۆز يېشى قىلىشتى. يىللىقچى - نىمكارلار نەقەدەر نەرسىلىرىنى يوللۇق تۇتۇشتى. ئىككى چاكار يىگىت دەرۋازا ئالدىغا چىقىپ، يۈزبېشى كېلىدىغان يولغا كۆز - قۇلاق بولدى، سېلىم بىلەن ئايگۈل

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

چوڭ قورۇننىڭ كەينىدىكى باغنىڭ شورىسىدىن چىقىپ، ئىككىز ئۆسكەن قوناقلار ئارىسىدا كۆزدىن غايىب بولدى.

4. يولدا!

— قارىغا، سىلىم... قوم بارخانلىرىنى، توغراقلىقنى، يۇلغۇن چىچەكلىرىنى!... قانداق كەڭرى ئالەم، رەڭمۇ رەڭ ئازادە دۇنيا!... مەن مۇنداق گۈزەللىكنى، رەڭ - تۈسنى ھېچقاچان كۆرمىگەن. بۇ جىمجىت دەشت-باياۋاندىكى ھەممە نەرسە... قارىغا، ئاۋۇ توشقانى، بىغىرتاقنى!... ئاپلا... قاچتى!... كۆرۈۋاتامسىز، يۇلغۇن چىچەكلىرىنىڭ ئىبغالىشىنى!... خۇددى سالام بېرىۋاتقاندەك، بىزگە ئاق يول تىلەۋاتقاندەك بىلىنىۋاتىدۇ ماڭا... بىز شۇ تاپتا قانداق ئەركىن، قانداق بەختلىكمىز - ھە، سىلىم؟

— شۇنداق، شەبنەم ... مانا بۇنى ئالسىلا، يۇمران يۇلغۇن چىچەكلىرى...

— رەھمەت، سىلىم. زەپمۇ چىرايلىق ھۆپپىدە قىزارغان يۇلغۇن چىچەكلىرى - ھە!... بۇ سىزنىڭ ماڭا يول بويى يۇلغۇن چىچەكلىرىدىن تۈزگەن 14- گۈلدەستىڭىز. ئالايى لېكىن سىز نېمىشقا ۋەدىڭىزدە تۇرمايسىز؟

— مانى كۆرۈڭ. مەن قايسى ۋەدەمدە تۇرماپتىمەن...

— ئىككىمىز «شەبنەم» دېگەن سۆزنى يەتتە قات ئاسمانىڭ نېرىسىغا چۆرۈۋېتەيلى دەپ نەچچە قېتىم ۋەدى-

لەشكەنتۇقمۇ؟

— ئەستا ... ئادەتلىنىپ قاپتىمەن. خەپ، بۇندىن كېيىن دېمەيمەن.

— يەنە دەپ سالسىڭىزچۇ؟

— ھېچقىسى يوق...

— سىزنى - زە!... بوپتۇ. مەن بىر ئىشقا ھەيرانمەن: بىزنىڭ دىلكەش كىشىلىرىمىز، يارۇ - بۇرادەرلىرىمىز نېمىدېگەن كۆپ - ھە؟ ... سەمەر ئاخۇن ئاكا، ھۆسەيىنەمنى ئەسلەيمىز، ھېلىقى باغرى تاش يۈزبېشىنىڭ يىللىقچىلىرىچۇ؟ قانداق شەپقەتلىك، ھالال كىشىلەر - ھە؟ ھېلىم ياغىچىنىڭ ۋاپادارلىقىنى ئۆلسەمۇ ئۇنتۇمايمەن، بېشىمىزغا پالاكەت بېسىپ كەلگەندە، قانداق پايپېتەك بولۇپ كەتتى، ئەقىل ئىشلەتتى - ھە؟ نېمىشقا بۇنداق ۋاپادارلىق، ئىنساپ ھېلىقى نەغەم ھاجىدا يوق، يۈزبېشىدا يوق - ھە؟...

— ئۇلار دېگەن ئاشۇنداق، خۇدا دىلىغا سالمىسا بىكار ...

— ئۇنداق ئەمەسكەن، سېلىم. ئىشلەمچىلەر ئاق كۆڭۈل، ئەرەزسىز كېلىدىكەن، پۇل - دۇنيانىمۇ ئۇنچىۋالا دوست تۇتۇپ كەتمەيدىكەن.

— توغرا ئېيتتىڭىز، خېنىم...

— سېلىم، سىز شۇتاپتا نېمىنى خىيال قىلىۋاتىسىز؟

— مەن ... مەن ھېچنېمىنى ئويلىمىدىم.

— ياق. راست گەپ قىلىڭ. تونۇشقىنىمىزدىن بېرى ئازگەپ قىلىدىغان بولۇپ قېلىۋاتىسىزغۇ، نېمىنى ئويلاۋاتىسىز،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مەندىن يوشۇرىدىغان سىرىڭىزغۇ يوقتۇ؟

— يوق. جېنىممۇ، تېنىممۇ سىلىگە، خېنىم. لېكىن بىر ئىشتىن بەكمۇ ئەنسىرەيمەن. يولىمىز تېخى ئۇزۇن، مۇشكۇلىمىز تېخى كۆپ، سىلىنى غېرىب تارتىپ قالارمۇ، مېنى دەپ ئۆيدىن ئايرىلغانغا پۇشايمان يەپ قالارمۇ، دەپ جېنىم سىرقىرايدۇ. نېمىشقا تۇزۇت قىلىلا، مەن دېگەن قاتتىق-يىرىككە پىشقان ئادەممەن، كەلسىلە، ھاپاش قىلىۋالاي... ماڭا ھېچنېمە ئەمەس... تاپانلىرىغا كىرگەن تىكەن كۆزۈمنىڭ قارىچۇقىغا كىرسە رازىمەن... ماقۇل دېسىلە... شۇتاپتا، يالاڭ ئاياغ پۇتلىرىنىڭ قوقاستەك قۇمغا ھەر قېتىم دەسسىگىنىنى كۆرگىنىمدە ... ئۇۋال قىلىپ قويدۇممىكىن دەپ يۈرىكىم پۇچۇلىنىۋاتىدۇ... مېنى خۇش قىلىسىلا، **كە**لسىلە...

— بولدى، سىبىلەم. ئۇنداق دېيىشمەيلى. ئۇشۇقچە گەپ... خۇدا، سىزنى ماڭا ئۇچراشتۇرۇپ، مېنى، ئۇ ئالەم، بۇئالەملىك بەختلىك قىلدى. بالاخور بەگنىڭ ئازابى، ئۆمۈرلۈك كۈلپەتتىن قۇتۇلدۇردى... قېنى، سىز ئويلاپ بېقىڭ، بۇ جاھاندا قايسى بىر قۇش ئۆز ئەركىندىن ۋاز كېچىپ، ئالتۇن قەپەزنى راۋا كۆرگەن؟ ئۇنداق ئىش يوق!... ئىككى خوتۇنى بار 50 نەچچە ياشلىق بەتنىيەت بەگكە خوتۇن بولۇپ ھاقارەتلىنىپ ئۆتكىنىمدىن قارا دوزاخنىڭ ئوتىدا كۆيۈپ كۈل بولغىنىم مىڭ مەرتىۋە ئەلا ئەمەسمۇ؟... بۇ كۈلپەتتىن سىز قۇتۇلدۇردىڭىز. شۇڭا ئۆزۈمنى تۆمۈر قەپەزدىن قۇتۇلۇپ، يورۇق دۇنياغا چىقىۋالغان ئازاد قۇشتەك ئەركىن ھېس قىلىۋاتىمەن،

توختىماي پەرواز قىلغىملا كېلىدۇ، ھېرىپ - چارچاش دېگەننى خىيالىمغا كەلتۈرمەي چىقمايدۇ، سىز بىلەن بىللە، ئالەمنىڭ ئۇ چېتىگە پىيادە بارسامۇ ھارمايمەن... قېنى، راۋابىڭىزنى بىر چېلىۋېتىڭە...

— كۆزۈمگە ياش كېلىۋاتىدۇ، خېنىم...

— ئۇنداق دېمەڭ، سېلىم، كۆلەيلى، غەزەل ئوقۇيلى، ئۇسسۇل ئوينايلى. مېنىڭ شۇنداق ئۇسسۇل ئوينىغىم كېلىۋاتىدۇكى ...

— ماقۇل، راۋاب چالاي، غەزىلىمۇ مەندىن بولسۇن. سىلى ئۇسسۇل ئوينىسىلا!

ئاينى ئاسماندا دېسەم،
يەردىمۇ ئاي بار ئىكەن.
كۆڭلۈم نېمىشقا توق دېسەم،
يېنىمدا يارىم بار ئىكەن...

ئاشىق بىلەن مەشۇقتۇر،
مەجنۇن تال بىلەن ئۆستەڭ.
ئارمىنىڭ ھاسىل ئەمەسمۇ،
ئۆز يارىڭ بىلەن ئۆتسەڭ...

....

ئۇلار شۇ تەرىقىدە يۈرەك سىرلىرىنى سۆزلىشىپ، ناخشا - غەزەل ئوقۇشۇپ، توشقان قوغلاپ، يۇلغۇن چېچەكلىرىدىن گۈل دەستىلىرى تۈزۈشۈپ، نۇرغۇن دەشت - باياۋان توغراقلىق جاڭگاللارنى كەزدى. كۆچۈم

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مەھەللە، يېزا - كەنتلەرنى ئارىلىدى، شۇنداق قىلىپ، يېرىم ئاي بولىدى دېگەندە، شاۋقۇنلۇق ئاقسۇ شەھىرىگە يېتىپ كەلدى، شەھەرنىڭ سىرتىدىراق بىر تۆگە، دۆڭگە كېلىپ چۈشتى.

سېلىم بىلەن ئايگۈل يۈزبېشىنىڭ ئۆيىدىن خۇپىيانە ئۇزاۋاتقاندا، ھېلىم ياغچى ئۇلارنى دەرقەمتە ئۇرغۇزۇپ: «ئامبالنىڭ جاكاسىدىن قارىغاندا، تەگرىتېغىنىڭ بۇ تەرىپى، مۇزاتنىڭ ئاستى سىلەرگە تارلىق قىلىدىغان ئوخشايدۇ. ناتېنىق مەنزىلگە قاراپ، مەقسەتسىز مېڭىۋەرگەنمۇ ياخشى ئەمەس. ئەڭ ياخشىسى مۇز داۋانىدىن ھالقىپ ئىلىغا چىقىپ كېتىڭلار. ئىلىنى مەن بىلىمەن، ئۇ باشقا بىر ئىقلىم، قۇچقى كەڭ، خەقلىرى خۇش چاقچاق، ئىش - يىمىش تېپىشمۇ ئاسان. بېرىپلا سىڭىپ كېتىسىلەر، مۇز داۋاندىن ئۆتۈپلا كەتسەڭلار، ئامبال بىلەن بەگ سايەڭلەرنىمۇ تاپالمايدۇ...» دەپ مەسلىھەت بەرگەن ئىدى.

سېلىم بىلەن ئايگۈل تۆگە دۆڭدە ئازراق ئارام ئالغاندىن كېيىن، ئىلىغا بارىدىغان ھەمراھ چىقىپ قالارمىكىن دەپ ئەتراپنى تىڭشىدى ۋە ئويلىمىغان يەردىن 40 تۆگىلىك بىر كارۋان بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. تۆگىچىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ئۇزاق يوللاردىن بويان كارۋان خوجايىنىغا ياللىنىپ تۆگە يېتىلەپ كېلىۋاتقان، بېشىدىن ئۇرغۇن ئىسسىق - سوغۇقنى ئۆتكۈزگەن كىشىلەرئىدى. ئۇلار بىر كۆرۈشتىلا سېلىمنىڭ نەقىشلىك راۋابىغا ھەۋەس قىلىپ، ئۇنىڭغا ئىسسىق چاي بېرىشتى.

— كارۋان خوجايىنى بولسا، ياشىنىپ قالغان موي-
سىپىت ئادەم ئىدى، قەشقەر بىلەن چۆچەك ئوتتۇرىسىدا
قاتناپ تىجارەت قىلىدىغان باي سودىگەر بولۇپ،
هازىر چۆچەككە كېتىۋاتاتتى، چۆچەككە خوتەن، يەكەن-
لەرنىڭ جىلۋىدار، رەڭلىك زىلچا — گىلەملىرىنى ئاپىرىپ،
ئۇيەرلەردە قازان، شەمەيلىك سودىگەرلەر بىلەن رۇس-
يىنىڭ ھەر خىل گەزلىمە، كىيىم تىكىش ماشىنىسى، سا-
ماۋەرگە ئوخشاش سانائەت ماللىرى بىلەن تېگىشىپ
قايتاتتى. بۇ قېتىم ئاقسۇدا بىر تۆگىچى ئۇشتۇمتۇت
ئاغرىپ يېتىپ قالغانلىقتىن، سودىگەرلەر ئىشەنچلىك بىر
تۆگىچى ئىزلەپ قىسقا ۋاقىت تۇرۇپ قالغان ئىدى.

تۆگىچىلەر سىلىم بىلەن ھال — مۇڭدىشىپ، ئۇنىڭ
ئەلچىۋغا ئىش ئىزلەپ يولغا چىققانلىقىنى بىلگەندىن
كېيىن:

— ئىلىخومۇ بەلەن، لېكىن ھازىر مۇز داۋانغا تە-
ۋەككۈل قىلغىلى بولمايدۇ، كۆز پەسلى يېقىنلىشىپ قال-
دى، ئىس ئېلىپ كېتىپ، نۇرغۇن يېتىمچىلارنىڭ ئۆلۈك-
نىڭ مۇز يېرىقلىرىدا قالغانلىقىنى تېخى تونۇگۈنلا ئاڭ-
لىدۇق. خالىساڭلار بىز بىلەن سەپەر قىلىپ چۆچەككە
بېرىڭلار، چۆچەك ئالتە شەھەرگە زادى ئوخشىمايدۇ، ئۇ
يەردە ھەدىسىلا قامچا — دەررە كۆتۈرۈپ باش — كۆ-
زىنى يارىدىغان قازى — قوززاتلارنى كۆرمىدۇق، بەگ —
بوجاڭلارمۇ ئانچە يوق. خوتۇن خەقلىرى يۈزىگە چۈم-
بەل تارتمايدۇ، ئاق پەرىجىمۇ ئارتمايدۇ. قىزلىرى يې-
گىتلەر بىلەن كوچىلاردا قولتۇقلىشىپ يۈرۈۋېرىدۇ، گار-

مۇن تارتىپ، غەزەل ئوقۇپ، ئۇسسۇل ئويناشقا بەك ماھىر. ھېچكىم بىلەن ھېچكىمنىڭ كارى يوق. ئىشمۇ جىق، پۇل تېپىشمۇ ئاسان. كۆرۈپ بېقىڭلار، كۆڭلۈڭلەر چۈشمىسە، بىز بىلەن ھەمسەپەر بولۇپ قايتساڭلار يەنە ياخشى،— دەپ يول كۆرسىتىشتى.

ئايگۈل بۇ يېڭىلىققا بەكمۇ ھەۋەس قىلدى: «تووۋا، بۇ جاھاندا قازى - قۇززات بولمىغان، قىز - چوكانلىرى ئۆز ئەركى بىلەن ياشايدىغان مۇشۇنداق يەرلەرمۇ بولىدىكەنا!...»— دەپ چۆچەككە بېرىلىشقا قىزىقىپ قالدى.

سېلىممۇ چۆچەككە بېرىلىشقا ماقۇل بولدى.

كارۋان خوجايىنى سېلىمنى يالاپ تۆگە يېتىلەشكە قوشۇلغان بولسىمۇ، لېكىن، ئايال كىشىنى ھەمراھ قىلىپ سەپەر قىلسا كاشىلا چىقىدۇ، دەپ قاراپ، ئايگۈلنى ئۆز كارۋىنى بىللە ئېلىپ مېڭىشقا ئۇنىمىدى. تۆگىچىلەرنىڭ بولسا سېلىمدىن ئايرىلغۇسى يوق ئىدى. شۇڭا، تۆگىچىلەر مەسلىھەتلىشىپ، ئايگۈلنىڭ بېشىغا تۇماق، ئۇستىگە مەللەرەڭ ئۇزۇن چەكمەن چاپان كىيدۈرۈپ، بېلىگە پىچاق قىستۇرۇپ، ئۇنى ئەرچە ياساپ قويدى:

— مانا ئەمدى كېلىشكەن يىگىت بولدى. يول بويى راۋاب چېلىپ بەرسەڭلەرمۇ، غەزەل ئوقۇپ بەرسەڭلەرمۇ بولىدۇ. بىزنىڭ ئارىمىزدا ئايال كىشى يوق،— دېيىشتى ئۇلار.

كارۋان خوجايىنى خالىمىسىمۇ، ئۆز تۆگىچىلىرىنىڭ تەلىپىنى ھېسابقا ئېلىشقا مەجبۇر بولدى. سېلىم

بىلەن ئايگۈل 40 تۆگىلىك كارۋان بىلەن چۆل - جەزىرىلەرنى كېزىپ، چۆچەككە قاراپ يول ئالدى...

5. «ئاھ، ھۆسە يېنەم!»

بىر ئاي ئۆتتى...

زىلچا - گىلەم ئارتىلغان 40 تۆگىلىك كارۋان قوڭغۇراق - كولدۇرمىلىرىنى رېتىملىق جاراڭلىتىپ كۇچار بوستانلىقىنى، كورلا نەشپۈتزارلىقىنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، باش ئەگىم دەرياسىنى ئايلىنىپ، ئۈرۈمچى كوچىلىرىدىن ئۆتۈپ، ئاخىر ئۆزى كۆزلىگەن مەنزىل — شىخوغا كېلىپ چۈشتى.

شىخودىن چۆچەككە يېتىپ بېرىش ئۈچۈن، يەنە چۆل - جاڭگاللارنى كېزىپ، ئون كۈنچە يول مېڭىشقا توغرا كېلەتتى. كارۋان خوجايىنى بۇ يەردە تۆگىلەرنى يايلىتىپ ئۈچ كۈن ئارام ئالدىغانلىقىنى ئېلان قىلدى. تۆگىلەردىن گىلەملەر چۈشۈرۈلۈپ، سارايىنىڭ لەمپە ئاستىلىرىغا بېسىلدى، تۆگىچىلەرگە ئۇزۇقلۇق، تاتلىق سۇ غەملەش، سېلىم بىلەن ئايگۈلگە تۆگىلەرگە، كۆز قۇلاق بولۇپ يايلىتىپ ئوتلىتىش تاپشۇرۇلدى.

ئايگۈل ئاقسۇدىن چىقىپ شىخوغا كەلگۈچە، يول بويى ھەممە نەرسىگە ھەيرانلىق بىلەن سەپسېلىپ كەلدى. بولۇپمۇ ئۇنىڭغا باش ئەگىم دەرياسى ئۈستىدە ئاسمانغا ئېسىلىپ تۇرغان تىك قاغ ۋە تاغ تۆپىسىدە كۆزگە چۈشۈپ تۇرغان بىر جۈپ قەبرە ئالاھىدە خا-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تېرە، ئەسىرنىڭ چىقارمايدىغان مەنزىرە بولۇپ تۇيۇلدى. مويسىپىت تۈگمىچىلەر بۇ قەبرىنى «تاھىر - زوھرا»نىڭ قەبرىسى دەپ ئاتاشتى ۋە ئۇزاق زامانلار ئىلگىرى ئۆتكەن ئەقىدىلىك ئىككى ئاشىق - مەشۇق - تاھىر بىلەن زوھرانىڭ ئىزگۈ - مۇڭلىرىنى سۆزلەپ بەردى.

ئايگۈل بۇ تاھىرلىك مۇھەببەت رىۋايىتىنى ئاڭلاپ، ئىختىيارسىز كۆزىگە ياش ئالغان ئىدى.

ھازىر ئايگۈل يېشىل مەخمەلدەك يەلپۈنۈپ تۇرغان ئوت - چۆپلۈك يايلاقتا تۈگمىلەرنى ئوتلىتىپ ئولتۇرۇپ، سېلىم بىلەن مۇشۇ ھەقتە سۆزلەشتى:

— تاھىر بىلەن زوھرا،— دېدى ئايگۈل،— بۇ ئالەمدە ھىجران قايغۇسى، جۇدالىق زارىنى چەككەن بولسىمۇ، جەزمەن ئۇ ئالەمدە مۇرادى ھاسىل بولدۇ، بىر-بىرىنىڭ ۋەسلىگە يېتىدۇ...

— ئۇ، شۇنداق،— دېدى سېلىم.

— لېكىن،— دېدى قىز،— بىز بەختلىك...

— بۇ راست ...

كېيىن ئايگۈل بىلەن سېلىم ئۆزلىرىنىڭ نامەلۇم كەلگۈسىنى پەرەز قىلىپ كۆرۈشتى، بەس - مۇنازىرە قىلىشتى. لېكىن ئۇمىد بەخش ئېيتىدىغان ئىشەنچلىكرەك ھېچنېمىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈشەلمىدى. جاھان يەنە كۆز ئالدىدا قاراڭغۇلىشىپ كەتكەندەك بولدى.

ئەمما ئۇلار بارغانچە تېنى، نەپسى، روھىي ئالەمى بىر - بىرىگە سىڭىشىپ، بىر ئادەمگە ئايلىنىپ قالغاندەك ئىدى: يېشىل يايلاقتا مۇرە يېقىشىپ، دەپ - ئاڭ-

لاپ تۆگمەيدىغان شېرىن سۆزلىرىدىن ئەتراپقا ئۇنى-
چە - مەرۋايىت چېچىپ ئولتۇرغانلىرىدا كۆزلىرى ھەم-
شە بىر خىل ئىجىللىق — سۆيۈنۈش نۇرلىرى جىلۋە
بىلەن چاقنايتتى:
— قارىغا سېلىم يېشىل يايلاق دولقۇنلىنىۋاتىدۇ...
— شامالنىڭ ئويۇنى، خېنىم...
— بىز شۇ تاپتا قانداق ئەركىن!... شۇنچە كەڭ-
رى ئالەمدە گويا ئىككىمىزلا باردەك!
— راست، بىزگە ئەمدى ھېچكىم قول سوزالمايدۇ.
— شۇنداق بولىدى.
— ئەلۋەتتە، شۇنداق بولىدۇ...
كەچقۇرۇن تۆگىچى ھەمراھلىرىدىن ئىككىيلەن ياي-
لاققا كېلىپ:
— سېلىم ئۇكام، ئەمدى سىلەر سارايغا قايتىڭلار،
كېچىچە تۆگىلەرگە بىز قارايمىز، — دېيىشتى ھەمدە:
— چاپسانراق سارايغا بېرىڭلار، سارايىنىڭ ئالدى-
دا بىر ئاغرىقچان كىشى سىلەرنى ساقلاپ تۇرۇۋاتىدۇ، —
دەپ خەۋەر يەتكۈزدى.
سېلىم بىلەن ئايگۈل: «بۇ ياقا يۇرتتا بىزنى ساق-
لاپ تۇرغان كىم بولغىيدى؟ نېمە ئادەمدۇ، ئۇ؟... بىۇ،
ياخشىلىقمىدۇ ياكى پېشكەللىكمىدۇ؟...» دېيىشىپ، ھەم
خۇشال، ھەم ئەنسىز بىر ھالەتتە، كىمخاب كۆرپىدەك
يۇمشاق يايلاقنى ئارىلاپ ئۆتۈپ، ئۇدۇل ساراي تەرەپ-
كە مېڭىشتى.
ئۇلار سارايىنىڭ قېشىغا كېلىپ، سارايىنىڭ روبىرو-

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

دىكى تۆگە قوتىنىنىڭ يېنىدا بېشىدا نىمكەش بادام دوپ-
پا، ئۇچىسىدا يەكتسىز كالتە جوۋا بار، پۇتى يالاڭئا-
ياغ، چاچلىرى ئۆسۈپ قولاق - گەدەنلىرىنى ياپقان
دەرۋىش سۈپەت بىر ئادەمنىڭ بىر قولىنى كالتە تامغا
ئارتىپ ھەپىلىسى قاچقان ھالدا تامغا يۆلىنىپ، ئۆ-
چۈشكە تەمشەلگەن شام چىراغدەك پىلدىرلاپ قالغان
نۇرسىز كۆزلىرى بىلەن ئۆزلىرىگە قاراپ تۇرغانلىقىنى
كۆردى.

سىلىم بىلەن ئايگۈل بىر قاراپلا بۇ ئادەمنى
تونۇدى:

— ھۆسەيىنەم!... جېنىم دوستۇم...

— ئاھ، ھۆسەيىنەم ئاكا!... بۇ سەنمىدىڭ!...

— ئۇلار ئالمان - تالمان ھۆسەيىنەمنىڭ قېشىغا
يېتىپ كەلگەندە، ھۆسەيىنەم تامدىن ئاستاغىنا سىيرىلىپ
يەرگە يىقىلدى، كالپۇكلىرى تارتىشىپ مىدىرلىسىمۇ،
كۆزلىرى يۇمۇلۇپ قالدى.

— ھۆسەيىنەم!...

— ھۆسەيىنەم ئاكا!...

ھۆسەيىنەم ھېچنېمىنى سەزمىدى ۋە ئاڭلىمىدى. سى-
لىم بىلەن ئايگۈل ئۇنى ئاۋايلاپ كۆتۈرۈپ، سارايىنىڭ
ھۇجرىسىغا ئېلىپ كىرىپ ياتقۇزدى، بېشىنى يۆلەپ سۇ
ئىچۈردى. ھۆسەيىنەم خېلى بىركەمدىن كېيىن كۆزىنى
تەستە ئېچىپ بىر خىل خاۋاتىرلىنىش بىلەن دەسلەپ
سىلىمغا، كېيىن ئايگۈلگە سەپسالدى:

— ئۇكىلىرىم، خۇداغا شۈكۈر، نېمە كەم بولسا،

ھايات ئۆتكەنسلەر.

— ھۆسەينەم شۇنىڭدىن كېيىن، چۆرىسىدە ئۆزىگە قاراپ تۇرغان ناتونۇش تۆگىچىلەرگە كۆز يۈگۈرتتى ۋە سەل قىسىنغاندەك قىلىپ:

— سىلەر خاپا بولماڭلار، مېنىڭ سىڭلىم بىلەن ئايقىزغا دەيدىغان گېپىم بار، — دېدى.

تۆگىچىلەر بىر - بىرىگە قارىشىپ قويۇپ، ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. ھۆسەينەم ئېغىر ھالسىراپ بىر پەس كۆزىنى يۇمۇپ ياتقاندىن كېيىن:

— ئۇكام سىڭلىم، سىلەر بۇ يەردە تۇرماڭلار، دەرھال جېنىڭلارنى ياقىغا ئېلىڭلار، — دېدى.

— ھۆسەينەم ئاكا!...

— ھۆسەينەم... سەن...

— شۇنداق، مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلاڭلار، — دېدى ئۇ، — ئىش مۇنداق، سىلەر يۇرتتىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، يۇرت بېگى بىلەن يېزا ئاقساقلى قىيا - چىيا كۆتۈرۈپ ئالەمنى بېشىغا كىيدى، سىلەرنى ئىزدىتىپ، دوغا - ياپىلىرىنى ھەممە يەرگە چاپتۇردى. سەمەر ئاخۇن ئاكامنى دەرەخكە ئېسىپ، «سىڭلىم بىلەن ئايقىزنى نەگە قاچۇردۇڭ، نەگە يوشۇردۇڭ» دەپ ئۇرۇپ - كالتەكلەپ باش - كۆزىنى قانغا بوياپ، پۇتىنى سۇندۇرۇپ نىمجان قىلىپ قويدى، كېيىن داقىرتىپ سۆرەپ ئەخلەت ئورىسىغا تىرىك كۆمۈۋەتمەكچىمۇ بولدى... بۇ ئەلەمگە تاشالماي يۇرسەك، بەگ بىلەن يېزا ئاقساقلى قەشقەرنىڭ يامۇل ئامبىلىغا دەۋا قىلىپ، سىلەرنىڭ دو-

www.uyghurkitap.com

لان تەرەپكە كەتكەنلىكىڭلارنى بىلەپ قاپتۇ، بۇ گەپنى ئاڭلاپ سەمەر ئاخۇن ئاكام كېسەل سۇپىسىدا يېتىپ تولا بىئارام بولدى:

— يامان بولدى، ئىككى ياشنى مۇرادىغا يەتكۈزۈش— ساۋابلىق ئىش. ئۇلارنى تۇتۇۋالسا، بۇ ئالەم سىلەم بىلەن ئايقىز ئۇچۇن دوزاخقا ئايلىنىدۇ، مېنىڭ پۈت - قولۇمنىڭ چېقىلغىنى نېمىگە ھېساب؟— دەپ يىغلاپ نالە قىلدى. شۇنىڭ بىلەن مەن...

ھۆسەينەم بىر پەس دېمىنى ئېلىپ ياتتى، پېشانىسىدىن مۇزدەك تەر چىقىپ تۇراتتى، ئېغىر نەپەس ئالاتتى ۋە تىلى قاتقاندەك بولۇپ، ھەدەپ كالپۇكىنى چىشلەيتتى. ئۇ، قىينىلىپ داۋام قىلدى:

— مەن دەسلەپ مەكتەپكە، كېيىن ئىزدەپ - سوراپ مارالبېشى كونا ئاۋاتقا باردىم. سىلەرنىڭ ئىلىخوغا چىقىپ كەتكىنىڭلارنى ئاڭلاپ خاتىرجەم بولغان بولساممۇ، ئەمدى كەينىمگە قايتالمايتتىم، ئاقساقالنىڭ ئۆيىدىن قاچقان ئىدىم. شۇڭا، تەۋەككۇل قىلىپ، يېتىمچىلارنىڭ پېشىنى تۇتۇپ مۇزداۋان بىلەن ئىلىغا چىقتىم... سىلەرنى ئىزدەپ ھەممە يەردە پىرقىراپ يۈردۈم.كېيىن ئالتە شەھەرلىك بىر يېتىمچى بىلەن تونۇشۇپ كۆمۈرخاڭغا چىقاي دەپ تۇرسام، ئىلىدا يەردىن ئۈنۈپ چىققاندەك، بەگنىڭ ئىككى يايىسى پەيدا بولۇپ قالدى، ئۇلارنىڭ كەينىدە قارا چاپانلىق، ئەگرى قېلىچ ئاسقان بىر چېرىكمۇ بار ئىدى. كۆڭلۈمدە: «ھەي ... ئىش چاتاق... بەگنىڭ تۆمۈرتىرنىقى بۇ يەرگىمۇ سوزۇلۇپتۇ...» دەپ

ئويلىدىم - دە، قولىقىمغا بەگنىڭ سەمەرئاخۇن ئاكامنى
دومبالاپ تۇرۇپ، «سېلىم بىلەن ئايقىزنى ئاسمانىنىڭ
قەھرىگە، يەرنىڭ تېگىگە كىرىپ كەتكەن بولسىمۇ، تۇت-
سام، يۈرىكىنى سوغۇرۇۋېلىپ، پىژىلدىتىپ كاۋاپ قىل-
سام، خەپ، بەگ بولماي كېتەي!...»دەپ قەسەم ئى-
چىپ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلانغاندەك بولدى. شۇنىڭ
بىلەن مەن يايلارنىڭ كەينىگە سايىدەك ئەگىشىۋالدىم.
ئۇلار ھەممە يەرنى پۇراپ - تىمىسقىلاپ يۈرۈشتى. ئۇ-
لارنىڭ قولىدا قەشقەر ئامبىلى يېزىپ بەرگەن «سېلىمنى
تۇتقان يەردە بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلىپ، ئايقىزنىڭ
پۇت قولىنى باغلاپ، قايتۇرۇپ ئەپكېلىشكە ھوقۇق-
لۇق» دېگەن تامغىلىق خەت بارلىقىنى بىلىۋالدىم... بىر
نەچچە كۈندىن كېيىن يايلارنىڭ سىلەرنىڭ مۇز داۋان
بىلەن ئەمەس، قانداقتۇر نامەلۇم بىر تۆگە كارۋىنىغا
ئەگىشىپ باش ئەگىن تەرەپ بىلەن كېلىۋاتقانلىقىڭلار-
نى بىلىپ قالدى. بۇنى ئاقسۇدىن مۇز داۋان ئارقىلىق
ئىلىغا چىققان بىر ئادەم مۇنداقلا دەپ قويۇپتۇ. شۇنىڭ
بىلەن ئۇلار سىلەرنى ئىلىدا ساقلىماي، يولدا تۇتماق-
چى بولۇشتى... بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇلار ئاتلىق يولغا
چىققىچە، مەن پۇتۇمنى قانات قىلىپ، بۇ تەرەپكە ماڭ-
دىم، يول بويى ئۆتكەن - كەچكەن تۆگىلىك، ئاتلىق،
ئېشەكلىكلەردىن، ھارۋىكەشلەردىن سۈرۈشتۈردۇم، ھېچ-
كىممۇ سىلەرنى كۆردۇم، دېمىدى... مانا بۈگۈن ئىلىخو-
دىن يولغا چىققىنىمغا توققۇزىنچى كۈنى... ئاخىر سىلەر-
نى تېپىۋالدىم.

ھۆسەينەمنىڭ كېپى تۆگە - تۆگىمەي، ھۇجرىنىڭ ئىشىكى «غاچ» قىلىپ ئېچىلىپ، ئۆيگە بىر تۆگىچى كىرىپ كەلدى:

— ئۇكام سىلىم، كېپىڭلار تۈگىدىمۇ؟ بولۇڭلار يولغا چىقىدىغان بولدۇق.

— نېمە، يولغا چىقىدىغان بولدۇق؟ — سىلىم بوسۇغىدا تۇرغان تۆگىچىگە قاراپ سورىدى. — كارۋان خوجايىنى بۇ يەردە بىر نەچچە كۈن تۇرىمىز، دېگەن ئەمەسمىدى؟

— ئەپلەشمىدى، كاشال. — تۆگىچى چۈشەندۈردى. — خوجايىن شىخو بازىرىنى چۆگىلەپ ھازىر قايتىپ كەلدى. بۇ شەھەر ئەنسىزچىلىكتە تۇرۇپتۇ. قورقۇنچلۇق گەپ. ياڭ دارىنىڭ① چېرىكلىرىگە ئاۋام خەلقتىن ئايىمۇ ئاي يىغىپ بېرىدىغان تەمىناتنى بۇ يەردىكى يامۇل لوزۇڭلىرى چۆنتىكىگە سېلىۋېلىپ، چېرىكلەرنى تەمىنات، پۇل - پۇچەكتىن قىسىپ قويغانلىقتىن، چېرىكلەر ھەدېسىلا قورالىق غەلىيان قىلىپ، دۇكان - سارايلارنى بۇلاپ، خەلقنى تالايدىغان بولۇۋاپتۇ. تۈنۈگۈن كېچە يېنىمىزدىكى سارايدا بىر سودىگەرنىڭ مال - مۈلكىنى بۇلاپ، گاڭسا - جىسا قىلىپ قويۇپتۇ. بىر تىجارەتچىنى چېپىۋېتىپ، دۇكىنىغا ئوت قويۇۋەتكەن گەپمۇ بار. تېخى!... خوجايىن بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ پىتىرلاپ قالدى، قېنى ئۇكام پالاكەت بېش-

① ياڭ دارىن — ياڭ زىڭشىڭ.

مىز ئۈستىدە ئەگىپ يۈرۈپتۇ، چاپسان بولۇڭلار، بۇ يەردىن كېتىمىز.
— ياق!... — دېدى ئايگۈل ھۆسەيىنەمنىڭ پېشانىسىنى ياغلىقتا سۈرتۈپ تۇرۇپ، — نېمە بولسىمۇ مەيلى، بىز ھۆسەيىنەم ئاكىنى تاشلاپ ھېچنەگە كەتمەيمىز!
تۆگىچى كۆزىنى پارقىرىتىپ تۇرۇپلا قالدى:
— مەن بىلمىدىم، قالغىنىنى ئۆزۈڭلار بىلىڭلار...
تۆگىچى ھۇجرىنىڭ ئىشىكىدىن چىقىشى بىلەن، ساراينىڭ ئىچى بىردىن پاتا - پاراق بولۇپ كەتتى. كارۋان خوجايىنىنىڭ:
— تۆگىلەرنى چاپسان ئەكەل، مالنى ھۇجرىدىن چىقار، بولەي، ئۇزۇق - تۈلۈكنى كېيىن غەملەيمىز. ھەي... خەق، بۇ نېمە ئەزمىلىك، ئەستا جۇمۇ، بۇ قانداق بوشاڭلىق! دېگەن تىترەك ئاۋازى ياڭرىدى.
— ئايقىز، سىڭلىم، — دېدى ھۆسەيىنەم ئايگۈلگە بىر خىل ئەنسىزلىك بىلەن تەلمۈرۈپ قاراپ، — سىز ئەقىللىق بالا، گەپ ئاڭلاڭ، بۇ يەردىن دەرھال كېتىڭلار، تۇرماڭلار.
— ھۆسەيىنەم ئاكا!... — ئايگۈل تاراملاپ ياش تۆكۈپ دېدى، — سەن ئاغرىق... بۇ ھالدا قانداقمۇ تاشلاپ كېتەلەيمىز.
— ھۆسەيىنەم، سەن خاتىرجەم بول، — دېدى سېلىم غەزەپلىنىپ، — بولدى، بېشىمىزغا كەلگەننى تەڭ كۆرىمىز، سېنى بۇ ھالدا تاشلاپ قويۇش بىزگە ئازاب! مەن ئۇ يايلار بىلەن ئېلىشىمەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

— مەن سىلەرنى ئىزدىمىگەن، ئۇچراتمىغان بولسام بوپتىكەن، — دېدى ھۆسەينەم خاپا بولۇپ، خورسىنىپ. — مېنى بۆرە يېمەيدۇ، ساقىيمەن. ساقايسام سىلەرنى ئىزدەپ تاپىمەن، بىر نەچچە يىل ئۆتسە، تېخى يۇرتقىمۇ بىللە كېتەرمىز. مېنىڭ كېيىمنى ئاڭلاڭلار، ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈۋەتمەڭلار، سىلەرنى يايىلار قولغا چۈشۈرۈۋالسا، مەن چەككەن جاپا بىر تىيىن بولىدۇ، بىچارە سەمەر ئاخۇن ئاكام قىيامەت قايۇم بولغۇچە، گۆرىدە ئۆرە ئولتۇرىدۇ... يا مېنى تىرىك ئۆلسۇن دەمسىلەر؟

ئۇلار ئۇزاق تالاش - تارتىش قىلىشتى، ھۆسەينەم قەتئىي ئىدى، ئاخىر سېلىملار ئۇنىڭ تەلىپىگە كۆنۈشتى، گېپىنى ئاڭلايدىغان بولۇشتى.

— ئاھ، ھۆسەينەم ئاكا!... سېنىڭ ۋاپادارلىقىڭ مېنىڭ يۈرىكىمنى ئەزدى، بىز نېمىدېگەن بەختسىز!... بۇ جاھان نېمىشقا مۇنداق ۋاپاسىز!

سېلىم يېنىنى ئاختۇرۇپ، ھۆسەينەمگە تاشلاپ كەتكۈدەك ھېچنېمە تاپالمىدى. ئايگۈل پەشمىتىنىڭ ئەستىرىنى سۆكۈپ، ئانىسىنىڭ يالدامىسى قىلىپ ساقلاپ كېلىۋاتقان بىر جۈپ ئالتۇن ھالقىنى ئېلىپ، ھۆسەينەمنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى:

— مە، ئال، ھۆسەينەم ئاكا. سەن ئاغرىق... بېشىڭغا كۈن چۈشكەندە، سېتىپ خىراجەت قىلغىن...

ئەمما، ھۆسەينەم:

— سىڭلىم، ھالقا سىزگە ھەمراھ بولسۇن، ئۇنى مېنى كۆرگەن كۈزدە كۆرۈپ ساقلاڭ، ئانىڭىزنىڭ تەۋەر

رۇكى ئىكەن. ئۇنى ھېچكىمگە بەرمەڭ، — دەپ قەتئىي
رەت قىلدى.
سېلىم نېمىنىدۇر يادىغا ئېلىپ، ئالدىراپ كارۋان
خوجايىنىنىڭ قېشىغا چىقىپ، ئۇنىڭدىن ئۆزىنىڭ ئىش
ھەققىنى ئالدىن بېرىشنى تەلەپ قىلدى.
— ئۇنداق ئىش يوق! — دېدى ئالدىراپ تۇرغان
خوجايىن سېلىمغا، — سەۋر قىل، چۆچەككە بارغاندا
ئالىسەن.
شۇ پەيتتە، ئايگۈل سودىگەرگە:
— خوجايىن، ھۆسەيىنەم ئاكام، تۆگىلەرنىڭ قوڭ-
غۇراق- كولدۇرمىلىرىنى ئېلىۋېتىڭلار، دەۋاتىدۇ، — دېدى.
— ئەخمەق! — دېدى سودىگەر چېچىلىپ، — بۇ
گەپنىڭ ماڭا نېمە ئالاقىسى بار؟!... ھەيدە تۆگىلەرنى،
كەتتۇق!...
— خوجايىن، — دېدى ئايگۈل، — ھۆسەيىنەم ئاكام
ئەخمەق ئەمەس، تۆگىلەر قوڭغۇراقلىرىنى جاراڭلىتىپ
ماڭسا، كەينىڭلەرگە ئىت كىرىۋالىدۇ، دەۋاتىدۇ...
— نېمە، ئىت كىرىۋالىدۇ؟... ھىم...، — خوجايىن
داڭقېتىپ بىر پەس تۇرغاندىن كېيىن تۆگىچىلەرگە بۇي-
رىدى، — دۇرۇس، دۇرۇس... ھېچنېمە دەپ بولمايدۇ.
جېنى بار گەپ. خوپ، قوڭغۇراقلارنى ئېلىۋېتىڭلار!
سودىگەر شۇ گەپنىڭ تەسىرىدە بولسا كېرەك، سې-
لىمنىڭ قولىغا ئاز - تولا كۈمۈش تەڭگىلەرنى تاشلاپ
بەردى. سېلىم بۇ پۇللارنى ھۆسەيىنەمنىڭ قولىغا زورلاپ
تۇتقۇزغاندىن كېيىن:

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

— ھۆسەيندم، ئامان بولغىن، بىز سېنى چۆچەكتە
ساقلايمىز، — دېدى.
— خۇدا ئۆز پاناھىدا ساقلىغاي سىلەرنى... سا-
قايسامىلا ئىزدەپ تاپقىن. خوش، تېزرەك مېڭىپ
كېتىڭلار.
ئايگۈل ھۆسەيندمنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى ئېتىپ،
ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ ئۇزاق يىغلىدى...
تۈن - قاراڭغۇسى يېپىلىپ كېلىۋاتقاندا، قوڭغۇ-
راقسىز تۆگە كارۋىنى شىخو بازىرىدىن جىمجىتلا چىقىپ
كەتتى...

6. جىمجىت جۇڭغارىيە

ناۋادا سىز، تەڭرىتېغىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، شى-
مالدا كۆلرەك ئەجدىھادەك سوزۇلۇپ ياتقان چىڭگىز
تېغىنىڭ ئاغزىغا نەزەر تاشلىسىڭىز، غەربتە زاھىر تېغى-
دىن شەرقتە قارا مايغىچە 1000 كىلومېتر ئۇزۇنلۇقتا
سوزۇلغان بىپايان جۇڭغارىيە گوياكى تىنىمسىز دولقۇن-
لىنىپ تۇرغان دېڭىزدەك، ئۇزلۇكسىز مەۋج ئۇرۇپ تۇرغان
بىر ھالەتتە كۆز ئالدىڭىزدا نامايان بولىدۇ.
بىراق، بۇ دېڭىزنىڭ بۇژغۇنلىنىپ تۇرغان سۈيىمۇ،
دېڭىزغا خاس يېشىل كۆرۈنۈشلىرىمۇ يوق. پەقەت ئېگىز-
پەس كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان دولقۇنلىرىلا بار. گەرچە بۇ
دولقۇنلار شۇ تاپتا ئېغىر سوكۇناتتا قېتىپ قالغاندەك
كۆرۈنسىمۇ، بۇ ھال ئۇ يەردە ھاياتلىق يوقلۇقتىن دې-

رەك بەرمەيدۇ. چەت - چېكى كۆرۈنمەس رەڭگا رەڭ پارقىراق تاش - شېغىللار، شور - قۇملۇقلار، غەلىتە چوقچىيىپ چىققان كالتە تاغ، دۆمبەلچىلەر ۋە قارامتۇل تۆپىلىكلەر بىلەن بىرلىكتە چەكسىز كەتكەن قەدىمكى توغ- راقلىقلار، يۇلغۇن - سۆكسۆكلىكلەر، يېشىل مەخمەلدەك يالتىرىغان يايلاق، قومۇشلۇق، كۆل - گىياھلىقلار بۇ ئادەمسىز دۇنياغا ئۆزگىچە زىننەت بېرىپ تۇرىدۇ: كېي- يىك، جەرەن، تۈلكە - توشقانلار ھەر دەم ئىگىسىز قال- غان مال- پادىسىدەك يامراپ، توپ - توپ بولۇشۇپ، چېپىپ يۈرىدۇ... بۆرە، ياۋا توڭگۇز، قاپلان - ئېيىق- لارچۇ... ناخشىچى بۇلبۇل، چۆل قۇشقىچى، كۆككۈيۈن، پاشا... ھەممىسى بار. بىراق ئادەم كەم، بەلكى يوق.

شۇنداق قىلىپ، 40 تۆگىلىك كارۋان ئىككى يانغا سوزۇلغان ئۇزۇن سەپىرىدە تۇنجى قېتىم ئۆز يولىنى قوڭغۇراقسىز داۋام قىلدى. تۆگىلەرنى كەينىگە سىلىپ يېتىلەپ، مىسكىن قەدەم بېسىپ، كېتىۋاتقان ئۇزۇن پۈت- لۈق سۇر ئىشەك بىر خىل رىتىمدا جاراڭلاپ تۇرىدى- غان قوڭغۇراقسىز گويا ئۆزىنى يالغۇز ھېس قىلىپ يېتىمسىرىغاندەك، پات - پات قۇلاقلىرىنى قېقىپ پۇش- قۇرۇپ كەينىگە قاراپ قويىدۇ: تۆگىلەر ئۇزۇن بويۇنلىرىنى شىڭشايتىپ، يۇمىلاق ئەينەكتەك پارقىراق كۆزلىرى بىلەن قاراڭغۇ چۆل ئىچىگە ئەندىكىپ - ئەن- دىكىپ سەپسالىدۇ، ئەتراپقا تۆگىلەرنىڭ «شىپ - شىپ» قىلغان ئاياق ئاۋازىدىن باشقا ھېچنېمە ئاڭلانمايدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

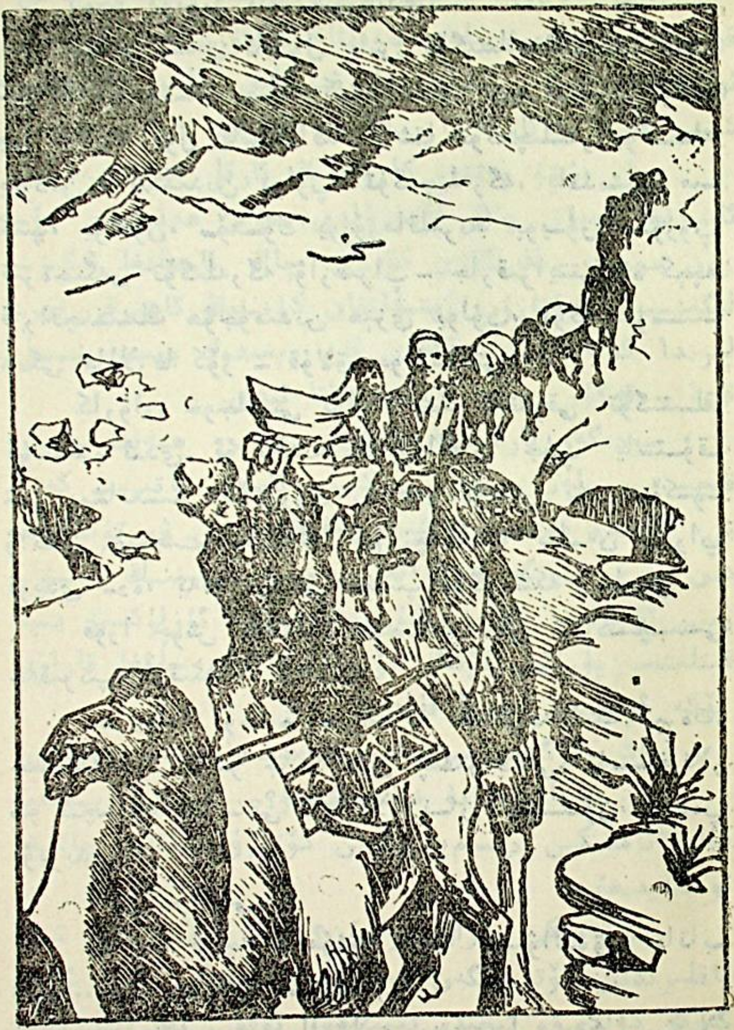

كېچە ئۆتۈپ تاڭ سۈزۈلدى.

سېلىم بىلەن ئايگۈل باش تۆگىنىڭ ئالدىدا سۈر ئېشەككە ياندىشىپ بىللە كېتىۋاتىدۇ. تەجرىبىلىك تۆگە-چى ئۇلارغا يول باشلىماقتا. باشقا تۆگىچىلەر بولسا، بىردىن - ئىككىدىن بولۇپ، تۆگىچىلەرگە، ياندىشىپ مې-ڭىپ، يۇلغۇن، سۆكسۆك يوپۇرماقلىرىغا بويۇن سوزۇپ تىرەجىگەن تۆگىلەرگە ۋارقىراپ - جارقىرايتتى ۋە كېچە قاراقچىسىنىڭ ھۇجۇمىدىن ھېزى بولۇپ، تۆگە ئۈستى-دىكى ماللارغا كۆز - قۇلاق بولۇشاتتى.

كارۋان خوجايىنى بولسا، ئەڭ ئاخىرقى تۆگىنىڭ ئۈستىدە ئىدى. ئۇ ئالدىغا قويۇۋالغان جۇپ ياستۇق-تىن پېشانىسىنى كۆتۈرۈپ، سەھەر قۇياش نۇر تۆكۈ-ۋاتقان جىمجىت جاڭگالغا ئېرىنچەكلىك بىلەن قاراپ قويدى -دە، يەنە بېشىنى سېلىپ مۈگدەشكە باشلىدى.

قوزا چۈش مەھەلدە سودىگەر باش تۆگىچىنى چاقىرىپ، ئۇنىڭغا:

— يولدا توختىمايمىز، ماڭا خاتىرجەملىك كېرەك. جېدەللەڭلار، مۇشۇ جاڭگالدىن چىقىۋالايلى. ئۇسسىغانلار سۇ ئىچسۇن، قورسىقى ئاچقانلار نان يېسۇن،— دەپ بۇيرىدى.

باش تۆگىچى:

— بىز ئانچە - مۇنچە ناشتا قىلىۋالدۇق، جانى-لىرى...،— دېۋىدى، سودىگەر:

— بولدى، جېدەللەڭلار، مەن بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن، — دېدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

كەچ كىردى، كەچكى قۇياش زاھىر تېغىغا باش قويدى. چەپەيزى بىلەن قىزىلتاغ ئوتتۇرىسىدىكى چەكسىز ئورمانلىق دەسلەپ جىگەررەڭ قىزىللىق بىلەن قاپلىنىپ، كېيىن ئاستا - ئاستا قارىيىشقا باشلىدى.

دەل مۇشۇ پەيتتە، كارۋاننىڭ ئارقا تەرىپىدىن ئاسمانغا قويۇق چاڭ كۆتۈرۈلدى. بۇنى ھەممىدىن بۇ-رۇن سودىگەرنىڭ ئۆزى كۆردى. چاڭ ئاسمانغا ئېگىز-لىگەنسېرى ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقان كۈننىڭ ئاخىرقى نۇر-لىرىدا گويا ئۇيۇپ قالغان قان دېغىدەك بىر خىل قارا - قوڭۇر رەڭدە پارقىرىماقتا ئىدى.

سودىگەر ئارقىسىغا قاراپ، بىردىن ھەپىلىسى قېچىپ، دەسلەپ بوزۇرۇپ، كېيىن ئاپئاق تاتىرىپ كەت-تى، كۆزىدە ۋەھىمە ئوتلىرى ئۇچقۇندىدى ۋە تونۇگۈن-دىن بېرى ئىچىگە كىرىۋالغان ۋەسۋەسىنىڭ بېشا-رىتى تۇيۇقسىز ئۆزىنى كۆرسەتكەندەك، ئۆزلۈكسىز يې-قىنلىشىپ پۇرقۇپ كۆككە كۆتۈرۈلۈۋاتقان چاڭغا قاراپ، تۆگە ئۈستىدە قېتىپلا قالدى.

باش تۆگىچى سودىگەرنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلدى:

— خوجايىن، بۇ نېمە ئىشتۇ؟... بوران بېسىپ كېلىۋاتامدىكىن دېسەم، يولدىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان چاڭغا ئوخشايدىغۇ...

— نەدىكى بوران بولسۇن؟ بۇ، ئاتلار...ئات تۇ-ياقلىرىدىن كۆتۈرۈلگەن توزان، — سودىگەر تىلى ئاران گەپكە كەلدى ۋە ئىچىدە نېمىنىدۇر ئوقۇپ ئەتراپقا ھو-رۇپ، ئىختىيارسىز ئىككى قولىنى دۇئاغا كۆتۈردى:

— ھەممىڭلار ئىمان ئېيتىڭلار، ئاللا كېرىمگە سىغىنىڭلار، بىزگە ئاسايىشلىق بەرگەي، بالا - قازاغا توغرا تۇرغۇچى بىر ئاللانىڭ ئۆزىدۇر...

سودىگەر دۇئانى تاماملاپ، ئىككى ئالقىنىنى يۈزىگە سۈركەپ بولغۇچە، يامراپ كېلىۋاتقان چاڭ - توزان ئىچىدىن ئون نەچچە ئاتلىق قوراللىق چېرىك بوراندەك ئېتىلىپ چىقتى - دە، پاراسلاپ ئوق ياغدۇرۇپ، تۆگە كارۋىنىنىڭ كەينىدىن باستۇرۇپ يېتىپ كەلدى. ھەش - پەش دېگۈچە سودىگەرلەرنى تۆگە ئۈستىدىن موللاق ئاتقۇزۇپ، باش تۆگىچىنى ئوقدا چۈشۈرۈپ، ئۇدۇل كەلگەن تۆگىچىنى ئېتىپ - چېپىشقا باشلىدى.

تۆگىچىلەر قالايمىقانلىشىپ كەتتى، ئوق تەگكەن، قىلىچ يەپ جان ئۈزۈۋاتقان تۆگىچىلەرنىڭ قىيا - چىياسى ئەتراپنى قاپلىدى...

ئايگۈل كۆز ئالدىدا بولۇۋاتقان غەلىتە ئالامەتتىن ھاڭقىتىپ نېمە قىلىشىنى بىلمەي تۇرۇپلا قالدى.

غەزەپلەنگەن سېلىم راۋابنى ئايگۈلگە تاشلاپ بېرىپ، بىر يېرىم بىسلىق خەنجىرىنى غىلاپتىن «شارت» قىلىپ سۇغۇرۇۋالدى - دە، ئوق تېگىپ يىقىلغان باش تۆگىچىنىڭ يۈرىكىگە قىلىچ تىقىپ قوچۇۋاتقان چېرىككە قاراپ ئېتىلدى.

— سېلىم، سەن!... — دەپ ۋارقىرىدى يەردە قانغا مىلىنىپ ياتقان بىر تۆگىچى سېلىمنىڭ پۇتىغا مەھكەم ئېسىلىۋېلىپ، — ئەخمەق، ئېسىڭ جايىدىمۇ؟!... قاچ، يېنىڭدا ئايالىڭ بارلىقىنى ئۇنتۇدۇڭمۇ!... كىمنى قوتۇل-

ئۇيغۇر كىتاب تورى بىكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

دۇرماقچى؟... چاپسان بول ئايالىڭنى قوغدا، قاچ!
سېلىم باش تۆگىچىنىڭ يۈرىكىنى قوچۇۋاتقان
بايىقى چىرىكىنىڭ بېقىنىغا قەھرى بىلەن بىرنى تېپىپ
كەينىگە ئۇچۇرۇۋەتتى ـ دە، ئايگۈلنىڭ قولىدىن تۇتۇپ،
ئۆزىنى قويۇق چاتقاللىق ئىچىگە ئۇردى. ۋىژىلداپ
ئۇچقان ئوقلار قۇلىقىنىڭ تۈۋىدىن ئۆتۈپ كەتتى، دۈ-
پۈلدىگەن ئاياغ تىۋىشلىرى، چۈشىنىكسىز تىلدىكى قو-
پال ۋارقىراش سادالىرى خېلىغىچە كەينىدە ئەگىشىپ
يۈردى. لېكىن سېلىم بىلەن ئايگۈلنى پاتلا چۈشكەن
گۇگۇم قاراڭغۇسى ۋە بىپايان توغراقلىق ئۆز قوينىغا
جىمجىتلا سىڭىرىپ كەتتى...

7. ھىجران

بۇ جۇڭغارىيە ئويمانلىقىدا دەسلەپكى سوغۇق
چۈشكەن، يۇلغۇن پايىسى چىلاندەك قىزىرىپ، توغراق
يوپۇرماقلىرى ساپسېرىق ئالتۇندەك سارغايغان
مەزگىل ئىدى.
سېلىم بىلەن ئايگۈل يۆگىمىچتەك چىرمىشىپ گـ
رەلىشىپ كەتكەن سۆكسۆكلىك ۋە چېكى يوق خىلۋەت
توغراقلىق ئىچىدە شاختىن ـ شاخقا پۈتلىشىپ ئۇزاق
يۈگۈردى، ئۆزىنى ئالغا ئۇرۇپ ئىچكىرىلەپ كىرىۋەردى.
ئۇلار ھېچنېمىنى ئويلىمىدى، ھېچنېمىنى ھېس قىلمىدى؛
ئويلاشقا، ھېس قىلىشقا چامىسى يەتمەيتتى، قېچىش،
قېچىشلا كېرەك ئىدى، قانچە يىراققا قاچسا شۇنچە ياخ-

شى بولاتتى، شۇ تاپتا ئۇلارغا بۇنىڭدىن باشقىسى كې-
رەك ئەمەس ئىدى. يىراق، يول يامان، بەلكى يولنىڭ
ئۆزى يوق ئىدى. ئالدىنى چىرماشقان چاتقاللار، ئۇس-
تى - ئۈستىلەپ يىقىلىپ چىرىپ ياتقان توغراق شاخ-
لىرى توساتتى، مېڭىشقا يول تاپالماي قالاتتى. بەزەن
كىچىككىنە توز ئوت - چۆپلۈككە چىقىپ قالاتتى ۋە
يەنە قېلىن سۆكسۆكلىككە دۇچ كېلەتتى...

ئۇلار شۇ يوسۇندا يۈگۈرۈشۈپ قارام كاداك توغ-
راقلىققا كىرىپ قېلىشتى، ئايگۈل ھالسىزلىنىپ ماغدۇرى-
دىن كەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاسماندىن شارقىراپ يام-
غۇر قۇيۇلۇپ، توغراقلىق ئىچى پاتقاقلىشىپ كەتتى.

سېلىم ئايگۈلنى يۆلەپ، ئۆي ئورنىدەك بىر پارچە
يەرنى چۆمكەپ تۇرغان قېرى توغراقنىڭ ئاستىغا ئەكې-
لىپ ئولتۇرغۇزدى، ئەتراپىدىن سۆكسۆك ۋە چىرىگەن
توغراق يوپۇرماقلىرىنىڭ چۈچۈمەل پۇرىقى ۋە زەي
نەم تۇپراقنىڭ ھىدى كېلەتتى، يامغۇر سوغۇقى دولى-
نى قورۇپ، تىنىقلىرى ئۆزىگە ئىسسىق بىلىنىپ قالدى.
ئۇلارنىڭ قەلبىنى ئاچچىق ھاياجان ئۆز ئىلكىگە ئې-
ۋالغاچقا، بىر - بىرىگە دەپ تۈگەتەلمەيدىغان تەسىرات-
لىرى بولسىمۇ، لېكىن بۇ جەھەتتە نېمە دەپ ئېغىز
ئېچىشنى بىلمەيتتى. كۆز ئالدىدا گويا قورقۇنچلۇق
چۈشتەك ئېغىر سايە تاشلاپ تۇرغان پاجىئە — قولاق
ئاڭلىمىغان غەلىتە بولاڭ - تالاڭ ۋەقەسى تەۋرىنەتتى.
سەسكىنىپ بەدىنى تىكەنلەشتى، يۈرىكى ئېزىلىپ مۇڭغا
پېتىشتى ۋە ئۆزلىرىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئولتۇرغان يې-

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

رىدە بىر - بىرىگە چاپلىشىپ ئۇخلاپ قېلىشتى...
بۇلبۇل بەلەن ئاۋازدا سايراپ، ئۇلارنى ئويغىتى-
ۋەتتى. تاڭ سۈزۈلۈپ ئەتراپقا يورۇق چۈشكەن، كېچى-
دىن ياغقان يامغۇر يېشىل دۇنيانى يۇيۇندۇرۇپ ياشنى-
تىۋەتكەن ئىدى. لېكىن، تەبىئەتتىكى گۈزەللىك ئۇلار-
نىڭ مەيلىنى تارتمىدى.
— سىبلىم، — دېدى ئايگۈل ئالدىدىن شىپىر قىلىپ
ئۆتكەن بېغىرتاقتىن چۆچۈپ، — بۇ ئورمانغا رەھ-
مەت. ئورمان ئۆز قوينىغا ئېلىپ چىرىكلەرنىڭ يولى-
نى توسمىغان بولسا، بىز قانداقمۇ قىلاتتۇق؟...
— قارا باسقان چۈشتەكلا بىر ئىش... بەئەينى
كۈندۈزدە ئاسماندىن سالجا ياغقاندەكلا!
— سىبلىم، ئەمدى قانداق قىلارمىز؟
— ئاخشام تالاڭ قىلىنغان يەرگە بېرىپ باقايلى، —
دېدى سىبلىم ۋە راۋابىنى قولىغا ئالدى، — قاراقچىلار
مال - تۆگىلەرنى بۇلاپ كەتكەن بولسا، بەلكىم تۆگى-
چىلەرنىڭ ئۆلۈكى قالغاندۇ... بىز ئۇلارنى كۆمۈپ قو-
يايلى، تەلىيىمىزگە تىرىك قالغانلىرى بولسا ئەجەب
ئەمەس.
بۇ پىكىر ئايگۈلگە ياقتى، ھەتتا ئازراق ئۈمىد-
لىنىپمۇ قالدى.
لېكىن ئۇلار تۈنۈگۈن كېچە ئۆزلىرىنىڭ قايسى
تەرەپتىن كەلگەنلىكىنى زادىلا پەرەز قىلالمىدى. كۈن
چۈش بولغۇچە تەخمىنەن مۆلچەر بىلەن توغراق، سۆك-
سۆكلىكنى كېزىپ ئىزدىگەن بولسىمۇ، ئۆزىگە بەلگە بو-

لىدىغان ھېچنېمىنى ئۇچرىتالمىدى. ئاخىرى كۈن چىقىش تەرەپكە قاراپ يولىنى داۋام قىلدى. چۈنكى، ئايگۈل-نىڭ ئېسىدە قېلىشىچە، 40 تۆگىلىك كارۋان تۈنۈگۈن پۈتۈن بىر كۈن كۈن چىقىش تەرەپكە قاراپ ماڭغان بولۇپ، ئۇلار ئارزۇ قىلغان ئەركىن ئالەم- چۆچەك ئاشۇ تەرەپتە بولۇشى كېرەك ئىدى.

كۈنلەر، ھەپتىلەپ ئۆتتى. جاڭگالنىڭ چەت - چې-كىدىن ئەسەر يوق. كۈندۈزى ياۋا جىگدىلەرنى تېرىپ يەپ، كېچىلىرى توغراق، سۆكسۆك غازاڭلىرىنى كۆرپە قىلىپ يېتىپ، كۈن چىقىش تەرەپنى بەلگە قىلىپ كېتىۋەردى.

كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن جىگدىلىكلەر، سۆكسۆك-يۇلغۇنلۇقلار، ئالتۇن چاچقۇدەك باش - كۆزىنىڭ ئۇس-تىدىن تۆكۈلۈپ تۇرغان توغراق يوپۇرماقلىرى، خۇش پۇ-راق چۆل گۈل - گىياھلىرى ئايگۈلگە يېقىپ قالدى. ئۇ، بۇ گۈل - گىياھلاردىن، سۆكسۆك پوستەكلىرى، يۇلغۇن چېچەكلىرىدىن چىرايلىق، خىلمۇ خىل گۈلدەستىلەرنى تۈزەتتى ۋە ئۇنى خۇشال بولۇپ سېلىمغا تۇتاتتى. سې-لىم بىرەر توشقان ياكى ياۋا ئۆچكىنىڭ ئوغلىقىنى تۇ-تۇۋېلىپ بەرسە، ئايگۈل خۇشال بولۇپ، ئوغلاقنى باغ-رىغا بېسىپ - ئەركىلىتىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىردەمدىلا ئامراق دوستلاردىن بولۇپ كېتەتتى.

كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن سېلىم چېۋەر ئوۋچى بولۇپ قالدى، چاقماق تېشىنى بىر - بىرىگە سۈر-كەپ - ئۇرۇپ ئوت چىقىرىشقا ماھىرلىشىپ كەتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئادرېسى

ئەتراپتا قۇلاقلىرىنى دىڭگايتىپ توپ ـ توپ بولۇپ چېپىشىپ يۈرىدىغان كېيىك، جەرەن، توشقانلار كۆپ ئىدى. ئۇلارنىڭ چاتقاللىقتىكى ئۆتۈش يولىغا يوشۇرۇنۇۋېلىپ، بىرەر جەرەن، ياكى توشقاننى پاچىقىدىن «كاپ» تۇتۇۋېلىش سىلىمغا ھېچگەپ ئەمەس. سىمىز جەرەن ئوغلاقلىرىنى قولغا چۈشۈرۈۋالسا بۇ يەردە ھېيت، سىلىم بىلەن ئايگۈل شادلىنىپ ئۇسسۇل ئويناپ، مەززىلىك جەرەن گۆشىنى يۇلغۇن چوغلىرىغا ئۆتكۈزۈپ، پىژىلدىتىپ كاۋاپ سالاتتى ۋە كېيىكلەرنىڭ ئىزىدىن ئەگىشىپ، نەمۇ ـ نە ئېچىدىغانغا سۇ ئىزدەيتتى...

بەزىدە:

غەم كۆپ، قايغۇ كۆپ

ئويلاۋەرسەڭ.

غەم يوق، قايغۇ يوق

ئويناۋەرسەڭ...

دېگەنگە ئوخشاش ناخشا ـ قوشاقلارنى ئېيتىپ، راۋاب چېلىپ، ئۇسسۇل ئويناپ، بۇ ئالەمگە كېلىپ تارتقان ھەممە رىيازەت ـ خورلۇق ۋە دەرت ـ ئەلەملىرىنى ئەسلىرىدىن چىقىرىۋېتەتتى.

بەزىدە بولسا:

دەرد ـ ئەلەملەر كېلىدۇ.

ئاشىقلارنىڭ باشىغا.

سايدا تۈگمەن چۆرگىلەيدۇ،

كۆزدىن ئاققان ياشىغا...

دېگەنگە ئوخشاش ناخشا ـ قوشاقلارنى ئېيتىپ، چېكى

يوق مۇڭزار، ھەسرەت ئىچىگە پېتىپ، كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياش تۆكەتتى.

بىر كۈنى ئايگۈل سىلىمنىڭ بويىنغا گىرە سېلىپ ئولتۇرۇپ، نېمىدىندۇر تارتىنىۋاتقاندەك، ئىككى مەڭزى رەڭلىنىپ ئاستا پىچىرلىدى:

— سىلىم، جېنىم سىلىم، مېنىڭ ئادەملەرنى كۆرگۈم كېلىۋاتىدۇ...

— شۇنداق،— دېدى سىلىم ئايگۈلگە ھېسداشلىق قىلىپ ۋە ئېغىر نەپەس ئېلىپ پۇشۇلدىدى، — مەنمۇ شۇنى ئويلايمەن، جېنىم. بىز ئادىمىزات بار يەرگە بېرىۋېلىشىمىز كېرەك، خۇددى تىلسىمات ئىچىگە بەنت قىلىنغاندەك بۇ جاڭگالنىڭ ئىچىدىن چىقالمايۋاتقىنىمىزغا ھەيرانمەن. ئەمدى بەگنىڭ ئىتلىرىمۇ كۆزدىن يوقالغاندۇ. بىزنى «ئۆلدى» گىمۇ چىقىرىۋەتكەندۇ... بىز قانداقلا بولمىسۇن ئادەملەر بىلەن...

ئايگۈل سىلىمنىڭ كۆڭلىنى ئۆزىنىڭ كۆڭلى ھېسابلىدى ۋە قۇلىقىنى سىلىمنىڭ يۈرىكىگە يېقىپ قۇچىقىدا ئۇخلاپ قالدى.

شۇنىڭدىن بىر نەچچە كۈن ئۆتۈپ، ئايگۈل ھېچنەرسە يېمەيدىغان، ئاندا - مۇندا زورلاپ يېگەن نەرسىلەرنىمۇ قەي قىلىپ ياندۇرۇۋېتىدىغان بولۇپ قالدى. ئايگۈلنىڭ بۇ ھالى سىلىمنى تەمتىرىتىپ، چوڭقۇر قايغۇ - ھەسرەتكە پاتۇردى.

بىر كۈنى ئايگۈل يەنە:

— سىلىم، بىز ئادىمىزات بار يەرگە كېتەيلى، قان-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

داقلا بولمىسۇن، پاتراق بىر پاناھ جاي تېپىۋالىلى، ياشانغان بىر ئانا بولغان بولسىمۇ ـ ھە؟ ـ دەپ ئانار-دەك قىزىرىپ كەتتى.

سېلىم چۈشەندىكى، ئايگۈل ئىككى قات ئىدى ۋە ئۆزى ئانا بولۇش ئالدىدا تۇراتتى.

بۇ يېقىلىق سېلىمنى، بىر تەرەپتىن، تۇنجى پەرزەنت كۆرۈش ۋە بەختىيار ئاتىلىق غۇرۇر بىلەن ھاياجانلاندۇرسا؛ يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇنى ھودۇقتۇ-رۇپ تەمتىرىتىۋەتتى.

سېلىم ئىككى پۇتىنى تۆت قىلىپ، چەرەن ـ كېيىك لەرنىڭ ماڭغان ـ تۇرغان يول ئىزلىرىغا، ئاسماندا ئۇچقان ئۆردەك، ئاققۇلارنىڭ سەپەر مەنزىللىرىگە سەپ-سېلىپ، ئامال قىلىپ بۇ چېكى يوق توقاي ـ جاڭگال-لىقتىن چىقىپ كېتىشكە، يول تېپىشقا، ئادىمىزات دىدا-رىغا ئۇلۇشۇۋېلىشقا ئالدىرىدى.

بىراق، ئارزۇ قىلغان قىرغاق زادىلا ئۆزىنى كۆرسەتمىدى.

بىر كۈنى ئۇلار، چىرماشقان قاراڭغۇ سۆكسۆكلىك-تىن ئايرىلىپ، بىنەپشە ـ قىزغۇچ رەڭدە تاۋلىنىپ تۇر-غان كەڭرى يولغۇنلۇققا چىقىپ قالدى. يۇلغۇنلۇقنىڭ ئاخىرى تۈپتۈز، تەكشى تاشلىق سايغا تۇتىشىپ كېتەت-تى ۋە سايىنىڭ نېرىقى بۇرجىكىدە ئۇپۇق بىلەن تۇتاش-قان پاسىلدا ئۇچلۇق تاغقا ئوخشاش سۇررەڭ پاكار دۆمبەلچە، گىرىمسەن بولۇپ كۆزگە چۈشتى.

سېلىم بىلەن ئايگۈل گويا ئۇ يەردىن نىجاتلىق

ئىزدىگەندەك، گىرىمسەن ھاۋا بىلەن رەڭداش بولۇپ
چىمىرلاپ تۇرغان دۆمبەلچىگە ئۇزاق قاراشتى. قول
بىلەن يۇلغۇن پۆپۈچەكلىرىنى ئىككى تەرەپكە قايرى
يول ئېچىپ، دۆمبەلچىگە قاراپ مېڭىشتى. ئۇلار ئەمدى
يۇلغۇنلۇقتىن تاشلىق سايغا چىقىۋېدى، ھېچ ئويل
مىغان يەردىن خۇددى ئاياغ ئاستىدىن پارتلاپ چىققان
دەك، دەھشەتلىك چىرقىراپ بېسىپ كېلىۋاتقان بورانغا
ئوخشاش تاشلارنى ئاپتوماتنىڭ ئوقىدەك ئۇچۇرتۇپ كېلى
ۋاتقان قارا قۇيۇنغا دۇچ كەلدى، ئالەم قاراڭغۇلىشى
كەتتى.

جۇڭغار بورىنى توغرىسىدا قانغا مىلەنگەن رەھ
مەتلىك تۆگىچىلەر تەسۋىرلەپ: «كويىقاپنىڭ ئاغزى ئەد
دىسەڭلار، دەل مۇشۇ چۆللۈكتە. كويىقاپنىڭ تىزگىنى
بىر چىشى ئالۋاستىنىڭ قولىدىمىش، ئالۋاستى ئەينەككە
قاراپ چېچىنى تارىسا كۈن چىقىپ ھاۋا ئېچىلىپ كېتەر-
مىش؛ ئەينەكتىن سەت بەشىرىسىنى كۆرۈپ ئاچچىقى
كېلىپ، ئەينەكنى تاشقا ئۇرسا بوران چىقىپ ئالەمنى
قاراڭغۇلۇق قاپلاپ كېتەرمىش. ئالۋاستىنىڭ ئاچچىقلى
نىشىدىن خۇدا ساقلىسۇن . ئۇ چىقارغان بورانغا روبىرو
كېلىپ قالغان ئادەم ئامان قالمايدۇ» دېيىشكەن ئىدى.

شۇ تاپتا سېلىم بىلەن ئايگۈل دۇچ كەلگەن بو-
ران ئۇلار تەسەۋۋۇر قىلغان بوراندىن نەچچە ھەسسە
دەھشەتلىك ئىدى، ۋېژىلداپ ئۇچۇۋاتقان تاش - شې-
غىل، گۈركىرەپ چىقىۋاتقان ۋەھىمىلىك سادا، گويا لە-
پەڭشىپ تەتۈر پىرقىراۋاتقاندەك بىلىنگەن زېمىن ھەممىسى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تىلا ئۇلارنى گاڭگىرىتىۋەتتى. بوران ئۇلارنى بىر - بىرىدىن ئايرىپ تاشلاپ، يەرگە يىقىتىپ، خۇددى يىلتىزىدىن قومۇرۇۋېتىلگەن توغراقتەك يەر بېغىرلىتىپ ئۇچۇرۇپ، دومىلىتىشقا باشلىدى. سېلىم يەرنى تېرەپ ئورنىدىن تۇرۇۋالدى، بورانغا دۈمبىسىنى قىلىپ، ئىككى پۇتىنى كېرىپ، مۇۋازىنىتىنى يوقاتقان ھالدا ئالدىغا قارىدى. ئايگۈل تاشلىق سايدا گويا قۇرۇق يوپۇرماقتەك پىلدىرلاپ ئۇچۇپ، نەگىدۇر سۇرۇلۇپ كېتىۋاتاتتى. سېلىمنىڭ كۆزىدە ئوت يالتىرىدى، قانات كېرىپ ئۇچقان بوران قۇشتەك ئېتىلدى ۋە تاشتىن - تاشقا ئۇرۇلۇپ، ئاخىر ئايگۈلنى تۇتۇۋالدى، ئايگۈل بىلەن مەھكەم گىرەلىشىۋېلىپ، مۇزدەك تاشلىق سايغا چاپلىشىپ يېتىۋالدى. لېكىن، دەممۇ دەم كۈچىيىۋاتقان بوران ئۇلارنى خۇددى يۈگەلگەن بۆرىدەك شېغىل - تاش ئۈستىدە دومىلىتىپ بېرىپ، ئاخىر يامغۇر كولىۋەتكەن بىر ئازگالغا تىقىپ قويدى...

كېچە ئۆتۈپ، تاڭ ئاتتى. بوران ئاستا - ئاستا پەس كويغا چۈشتى.

سېلىم ئۈستىدىن باسقان تاش - شېغىللارنى ئىرغىتىپ تاشلاپ، ئورنىدىن دەس تۇردى ۋە ئاپئاق تاتىرىپ كەتكەن ئايگۈلگە قاراپ يۈرىكى جىغىلدىدى:

— ئايگۈل! ... ئايگۈل!...

ئايگۈل ئۇزۇن كىرپىكلىرىنى ھىملەشتۈرۈپ، كۆزلىرى ئىلەشكەن ھالدا جاقىلداپ تىترىمەكتە ئىدى، ئېغىر تىنىۋاتاتتى، نەپىسى يېتىشمەيتتى. پېشانىسىدا تەر پارقىرايتتى

ۋە بىئارام بولۇپ چۆچۈپ سىلكىنەتتى.

سېلىم ئايگۈلنى بالىچىلاپ ئىككى بىلىكى ئۈستىگە ئالدى ۋە ئاۋايلاپ كۆتۈرۈپ، قويۇق يۇلغۇنلۇقنىڭ ئۆتتى، ئىككى - ئۈچ مېتىر ئېگىزلىكتە ئۆسۈپ چىرمىشىپ كەتكەن، ئۆيدەك چوڭلۇقتىكى يەرگە سايىۋەن بولۇپ تۇرغان بىر قېرى سۆكسۆك دەرىخىنىڭ ئاستىغا ئەپكىلىپ، قېلىن قۇرۇق غازاڭ ئۈستىگە ياتقۇزدى، ئۆزىنىڭ ئۈستىدىكى تامبىلىدىن باشقا ھەممە نەرسىنى سېلىپ ئۇنى ئوراپ چۈمكىدى.

ئايگۈل دەسلەپ جاقىلداپ تىترەپ، كېيىن بىردىنلا چوكا مۇزدەك قېتىپ مۇزلاشقا باشلىدى، كەچكە يېقىن ئوت - كاۋاپ بولۇپ قىزىپ ھوشىدىن كەتتى، ھېچنېمىنى سەزمىدى.

ئايگۈلنىڭ ھالىنىڭ بارغانچە ياماناشىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، سېلىمنىڭ ۋۇجۇدىنى قورقۇنچلۇق بىر نەرسە زەھەردەك تىلغاپ ئازابلىدى، ئۆزىنىڭ پۈتۈن رىشتى يۈرەك سۆزلىرى ۋە يامغۇردەك قۇيۇلغان كۆز ياشلىرى بىلەن ۋاپادار مەھبۇبىسىنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانە بولۇپ، كېچىنى ئۆتكۈزدى، كۆڭلىگە كەچكەن خىيالدىن ۋۇجۇدى تىترىدى ۋە نېمە قىلىشنى بىلمەيتتى. كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش تۆكۈپ، ئىختىيارسىز ئىككى قولىنى كۆتۈرۈپ، ئاسمانغا قاراپ، پەرياد چېكىپ نالە قىلدى:

— پەرۋەردىگار، ئۇنداق قىلما، رەھىم قىل...

بىزنىڭ مەسچىتنىڭ ئىمامى: ئاللا رەھىمدىلدۇر، مۆمىنلەرنىڭ شەپقەتچىسىدۇر، دېگەن ئىدى. بىزنىڭ سېنىڭ ئال-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دىڭىدا يۈز كېلەلمەيدىغان نېمە سەۋەنلىكىمىز بار؟!... سەن راستىنلا قۇدرەت ئىگىسى، رەھىم - شەپقەت ئىگىسى بولساڭ، مىڭ مەرتىۋە تىلەي، مېنى بۇ جورامدىن ئايرىما! ئۇنىڭغا شىپالىق بەر!... سىلى رەھىم قىل... ئەگەر ئۇنى مەندىن ئايرىماقچى بولساڭ، رەھىم قىلىپ مېنىمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىر گۆردە ياتقۇز!... ئۇنىڭسىز بۇ دۇنيا ماڭا هارام ئەمەسمۇ!؟...

سېلىم ياش تۆكۈپ، ئالىلاغا نالە - پەرياد قىلىۋاتقاندا، نېمىدىندۇر قاتتىق چۆچۈپ، ھۈركىگەن بىر توپ جەرەن چاتقاللىق ئىچىدىن ئۇپۇر - توپۇر ئېتىلىپ چىقتى - دە، ئۆزىنى ئۇرغان پېتى بىھوش ياتقان ئايگۈلنىڭ ئۈستىدىن سەكرەپ ئۆتۈپ كېتىشتى، جەرەنلەرنىڭ تۇياقلىرىدىن توزىغان غازاڭ ھەممە يەرگە چېچىلىپ كەتتى.

توزىغان غازاڭلار بېسىلماي تۇرۇپلا، جەرەنلەرنى قوغلاپ كەلگەن قاپقارا ئىككى ئانا بۆرە چاتقاللىق ئارىسىدىن ئالدى پۇتلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، تۈكلىرىنى ھۈرپەيتكەن پېتى ئېتىلىپ چىقتى - دە، قان تولغان كۆزلىرى بىلەن خىرىس قىلىپ، دەم شاختىن - شاخقا ئۆزىنى ئۇرۇپ قېچىپ كېتىۋاتقان جەرەنلەرگە، دەم سۆكسۆك دەرەخىنىڭ ئالدىدا ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولۇپ، ئۆزلىرىگە تىكىلىپ قالغان سېلىمغا قاراپ، ئىختىيارسىز توختاپ قېلىشتى. تىللىرىنى يالاپ ئازراق تېڭىرقاپ تۇرغاندىن كېيىن، بىردىنلا قورقۇنچلۇق ھۇۋلاپ - خىرىلداپ سېلىمغا تاشلاندى.

— بۆره! ... يىرتقۇچ بۆره! ... خۇدا مەن سەندىن شۇنى تىلىگەنمىدىم؟!

— سىلىم بۇ چاغدا لاۋۇلداپ يېنىپ تۇرغان بىر پارچە ئوتقا ئايلانغان ئىدى، تومۇرلىرىدىكى قانغەزەپلىك ئۇرغۇدى، چىشلىرى كىرىشتى، بىر قولىغا كالتەك، بىر قولىغا پىچاقنى ئېلىپ، بۆرىلەرنىڭ ھۇجۇمىغا قارشى ئېتىلدى. ئۇزۇن كالتەكنى شىددەتلىك پىرقىرىتىپ بۆرىلەرنى قېشىغا كەلتۈرمىدى ۋە سەكراتتا ياتقان مەھبۇبىنى قوغدايتتى. بۆرىلەر ھىيلىگەر ۋە قۇۋ ئىدى، ئىككى ياندىن تەڭ ئېتىلىپ، چىشلەپ - تارتىپ، بىردەملا سىلىمنىڭ يالىڭاچ ئەت - بەدەنلىرىنى قىپقىزىل قانغا بوياۋەتتى. بولۇپمۇ بوينى قىسقا دىقماق سۇر بۆره ھەدېسىلا سىلىمنىڭ كۆزىنى غەلەت قىلىپ بىھوش ياتقان ئايگۈلگە تاشلىناتتى. سىلىم ئايگۈلنىڭ قېشىدىن ئايرىلمىدى. بىر قېتىم غالجىرلاشقان سۇر بۆره ئوقتەك ئېتىلىپ، ئالدى ئىككى پۇتىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ سىلىمغا تاشلاندى. سىلىم ئۇزۇن كالتەكنى پىرقىرىتىپ بۆرىنىڭ مېڭىسىگە «قاس» قىلىپ، غەزەپ بىلەن بىرنى سالدى - دە، ئۇنى ئۇڭدىسىغا چۈشۈردى ۋە چەبدەسلىك بىلەن بۆرىنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلاپ، ئاستىغا بېسىۋېلىپ، يۈرىكىگە خەنجەرنى تىقىپ قوچۇۋەتتى.

سۇر بۆره لاسسىدە ئۆزىنى تاشلاپ ساڭپىيىپ جان ئۈزدى. يەنە بىرلا بۆره بولسا، يىگىرمە مېترچە يىراقلىقتا ئۆز ھەمراھىغا بىر پەس مەيۈس قاراپ تۇرۇپ، تىلىنى يالىدى - دە، قۇيرۇقىنى ئىچىگە تىقىپ جىمجىتلا

ئورمانلىققا كىرىپ كەتتى.

سېلىم ھالسىزلانغان ئىدى، قانسىراپ كەتكەنلىكتىن كۆزلىرى ئېلىشىپ، بېشى قېيىپ دەلدەڭشىپ قالدى. ئۇ، ھېلىقى بۆرە كىرىپ كەتكەن چاتقاللىق تەرەپكە بىردەم قاراپ تۇرغاندىن كېيىن، ئىتتىك كەينىگە بۇرۇلۇپ ئايگۈلنىڭ قېشىغا كەلدى ۋە مەھبۇبىسىغا قاراپ، بىردىنلا كۆزى چەكچىيىپ، ئالەم قاراڭغۇلىشىپ كەتتى...

ئايگۈل بۇ چاغدا، گويا سېلىمغا ئەڭ ئاخىرقى ۋىدالىشىش سۆزلىرىنى ئېيتالمىغىنىغا ئەپسۇسلانغاندەك، سېرىق غازاڭ ئۈستىدە يېيىلىپ تۇرغان چاچلىرى بىلەن بېشىنى يېرىم بۇراپ، مېيىغىدا ئىزى قالغان ھىجران تەبەسسۇمى بىلەن قېتىپ قالغان ئىدى.

سېلىم ئايگۈلنىڭ جان ئۈزگىنىگە ئىشەنمىدى، ئىككى قولى بىلەن مەھبۇبىسىنىڭ بىلەكلىرىنى تۇتۇپ سىلكىپ، بېشىنى ئالقانلىرى ئۈستىگە ئېلىپ مەڭزىگە يېقىپ، يۈز - كۆزلىرىگە ياشلىرىنى تۆكۈپ، نادامەتلىك ئاۋازى بىلەن:

— ياق! ... ياق! ... — دەپ ۋارقىرىدى. ئاندىن ئۇنى ياتقۇزدى، ئۆزىنىڭ چاچلىرىنى يۇلۇپ - تارتىپ، يۈز - كۆزلىرىگە كاچاتلاپ، پىغانلىق داد - پەرياد سالدى. ئايگۈلنى بالىچىلاپ بىلەكلىرى ئۈستىگە ئېلىپ كۆتۈرۈۋېلىپ، توغراقلىق ئىچىدە مەجنۇندەك ئايلىنىپ يۈردى.

سېلىمنىڭ ئاغزىدىن بىرلا:

—ياق!... ياق!... ياق! ... دېگەن سۆزلا چىقاتتى.

كېيىن ئۇ، ئايگۈلنى بايىقى يۇمشاق سۆكسۆك غا-
زاڭلىرى ئۈستىگە ياتقۇزدى - دە، يېنىدا يۆكۈنۈپ
ئولتۇردى، ئىككى ئالقىنىنى تىزىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ
بېشىنى تۆۋەن سېلىپ خىيالغا پاتتى، كۆز ياشلىرى قو-
لىنىڭ دۈمبىسىگە يامراپ ئاقتى. «... قۇدرەت ئىگىسى
ئېيتقىنا، مەن بۇ ئالەمگە نېمىشقا تۆرەلگەندىمەن؟ ...—
سېلىم ئۆز - ئۆزىگە سوئال قويۇپ، قۇرۇپ گەز باغلاپ
كەتكەن كالپۇكلىرى بىلەن ئاستا پىچىرلىدى — مەن تەن
ئالدىم، چىنپۇتىمەن ئالدىڭدا گۇناھكارمەن ... مېنى قاي-
سى شامال ئاشۇ ئاقساقالنىڭ ئالدىغا ئەكىلىپ تاشلىدى؟
قايسى تەقدىر ئايگۈل بىلەن ئۇچراشتۇردى؟ ... مەن
قايسى خۇشلۇقۇم ئۈچۈن ناخشا ئېيتقاندىمەن، نېمە شاد-
لىقىم ئۈچۈن راۋاب چالغاندىمەن؟... ئايگۈل، ئايگۈل!...
سىز ھۆرلەرنىڭ ھۆرى، چىن سۆيگۈ - ۋاپادارلىق-
نىڭ سۇلتانى، پېقىرنىڭ جېنى ۋە ھەممە نېمىسى ئىدى-
ڭىز! ... مەن ناقايىل، ئەرزىمەس ئادەممەن ... سىزنى
ساقلاپ قالالمىدىم ... ماڭا ئەمدى بۇ دۇنيانىڭ نېمە
كېرىكى!؟...»

سېلىم شۇ خىيال بىلەن قانچىلىك ئولتۇرغىنىنى
بىلمەيتتى. بىر كەمدىن كېيىن ئىرغىپ ئورنىدىن تۇردى -
دە، توغراق شېخىغا ئېسىقلىق تۇرغان نەقىشلىك راۋابنى
يۇلۇپ دېگۈدەك قولىغا ئالدى ۋە ئۇنى قوللىرى تىترى-
گەن ھالدا پېشانىسىغا تەگكۈزۈپ، كۆز ياشلىرىغا مىلەپ
سۆيدى. ئاندىن توغراقتىن بىر نەچچە قەدەم كەينىگە
يېنىپ پەرياد بىلەن:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

— ئەلۋىدا، مېنىڭ ھەممە خۇشاللىقىم! ... ئەلۋىدا،
مېنىڭ ئاخىرەتلىك مەلىكەم! — دەپ چۇقان سېلىپ،
راۋابنى ئادەم بىلىدەك قىرى سۆكسۆك كۆتەككە قەھرى
بىلەن ئۇردى.

راۋاب پەچەق- پەچەق بولۇپ چېقىلدى، ئۇنىڭدىن
چىققان ياڭراق سادا پۈتكۈل جۇڭغار ۋادىسىنى ئۇزاق-
قىچە لەرزىگە كەلتۈردى...

8. ئاق ئىس

ئۈچ يىل ئۆتتى...

ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا توغراقلارنىڭ ئالتۇن رەڭ يو-
پۇرماقلىرى ياپېشىل، كۆپكۆك، ساپسېرىق ۋە
قىزغۇچ بولۇپ ئۆزگىرىپ تۇردى...

ئۇنىڭ قولىدا بىنەپشە رەڭ يۇلغۇن چېچەكلىرى بى-
لەن خوش پۇراقلىق ھالرەڭ جىگدە چېچەكلىرى باغلام -
باغلام گۈلدەستىلەرگە ئايلىنىپ، قىز قەبرىسىنى زىننەت-
لەيتتى.

كېيىكلەر مۇڭ باسقان، لېكىن سەزگۈر كۆزلىرى
بىلەن ئۇنىڭغا ئۇزاقتىن - ئۇزاق تىكىلىپ، ئۇزۇن،
يالتىراق بويۇنلىرىنى لىڭشىتىپ ھېسداشلىق قىلاتتى...

جەرەنلەر مۆلدۈرلەپ تۇرغان چىرايلىق كۆزلىرى
بىلەن ئەجەبسىنىپ قاراپ، چۆچۈپ تۇرسىمۇ — پارقى-
رىغان يىرىك تۈكلۈك قاساق - بىقىنلىرىنى ئۇنىڭغا سۈر-
كەپ ئۆتىدىغان بولۇشتى...

سىنچى توشقانلار، بىپەرۋا بېغىرتاق، ئويۇنچى سېرىق قۇيرۇقلار ئۇنىڭ ئايرىلماس ئۈلپەتلىرى بولۇپ قېلىشتى...

ئۇ، قىز قەبرىسىگە گۈلدەستىلەر تىزىۋاتقاندا، رەڭمۇ رەڭ چاڭگال قۇشلىرى، ئورمان ئەركىلىرى ئۇنىڭغا بىر خىل مەمنۇنلۇق بىلەن قەلبداش بولۇپ مۇڭلۇق سايراپ بېرەتتى. ئۇنىڭغا بۇ يەردىكى ھەممە جانىۋارلار، ئورمان قۇشلىرى ئۆگىنىپ قالدى دېسەكمۇ بولاتتى.

ئايگۈلنىڭ قەبرىسى ئەتراپىدا يېشىل مەخمەلدەك يۇمشاق چىملىق يىلتىزلاپ يەلپۈنۈشكە باشلىدى. بۇ چىملارنى ئۇ، ئۆزى كۆچۈرگەن ئىدى. قەبرە تۆپىسىدە چوغدەك قىزىرىپ ئېچىلىدىغان چۆل لەيلىسى بىلەن جىگەررەڭ تاجىگۈل ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتتى، قەبرە چۆرىسى رەڭمۇ رەڭ بەردەم چاڭگال گۈل - گىياھلىرى بىلەن قاشلاپ زىننەتلەندى...

ئايگۈلنىڭ قەبرىسىگە تىنىمسىز گۈلدەستىلەر تىزىش، دۇئا - تەكبىر ئوقۇش، ياد ئېتىپ پەرياد چېكىش بىلەن ئۆتكەن ئۈچ يىل سېلىمنى ئويچان، ئۇندىمەس ۋە ھەمىشە جۇدالىق زارى، ھىجران قايغۇسىدا پۇچۇلىنىپ ھەسرەت چېكىدىغان، بىر ئامال قىلىپ نىگارىغا ھەمراھ بولۇپ ئۇ ئالەمگە كېتىشتىن باشقىنى ئويلىمايدىغان مۇڭلۇق ئادەم قىلىپ قويدى. ھەتتا، ئۆزىگە ئاتاپ، ئايگۈلنىڭ قەبرىسىگە يانداش بىر گۆرمۇ كولىۋالدى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىراق رەڭگا رەڭ گۈل - چېچەكلەر جۇغلىنىپ، خۇش پۇراق تارقىتىپ كېلىدىغان جاڭگال باھارى ئۇنى يەنە مەڭگۈلۈك بىر ئەقىدە بىلەن قىز قەبرىسىنى بېزەشكە ئۈندەيتتى، ئالدىرايتتى ۋە پۈتكۈل باھار، ياز، كۈز ئايلىرىنىڭ قانداق تېز ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى بىلمەي قالاتتى.

بوران، يامغۇر، قار، ئاچلىق ۋە يىرتقۇچ ھايۋانلار ئۇنىڭغا تەھدىت سېلىپ زېرىكتى. مۇسكۇللىرى تاشتەك قېتىپ، تېرىلىرى مىستەك پارقىراپ ھېچنېمە تەسىر قىلماس بولۇپ قالدى. بىرەر بۆرىگە تۇيۇقسىز تاشلىنىپ، پىچاق بىلەن يۈرىكىنى قوچۇۋېتىپ بىرسىنى سويۇۋېلىش ئۇنىڭغا ئانچە تەسكە چۈشمەيتتى، چىغ - چاتقاللىق ئارىسىغا يوشۇرۇنۇۋېلىپ بىرەر كېيىكنىڭ پۇتىنى كالتەك بىلەن ئۇرۇپ چېقىۋېتىپ تۇتۇۋېلىش ئۇنىڭ ئادەتتىكى مەشغۇلاتى ئىدى. ئۇ ئۇۋلاپ نەگىلا كەتمىسۇن، نېمىلا قىلمىسۇن، ھامان قىز قەبرىسىگە قايتىپ كېلەتتى....

بىر يىلىنىسى قىش، پۈتۈن جۇڭغارىيە كۆك مۇز، ئاق قار بىلەن ئۇيۇپ قالغاندەك قاتتىق سوغۇق بولدى. جاڭگالدا بىرەر ھاياتلىق — نە كېيىك، جەرەن، نە توشقان، قارا قۇيرۇق، ھەتتا ھېلىگەر تۈلكە بىلەن بۆرىمۇ تېزىپ كەتتى. سېلىمىنىڭ ئوزۇق - تۈلۈكلىرى ئىچىدىكى ئەڭ ئاخىرقى يېمەكلىك — يۇلغۇن چىۋىقلىرىدا توقۇغان سېۋەتلىرىگە سېلىۋالغان ياۋا جىگدىلىرىمۇ تۈگەپ كەتتى....

باش ئەتىياز كۈنلىرىنىڭ بىرىدە، ئۇ، ئۇۋ ئوۋلاپ سۆكسۆك جاڭگاللىقتىن چىقتى. تەپتەكشى كەتكەن يۇلغۇنلۇق سايدا بىر ئانا كېيىك كۆرۈندى. كېيىك تۇم-شۇقلىرىدىنى ياپراقسىز يۇلغۇن چىۋىقلىرىغا سۈركەپ ئوتلاپ يۈرەتتى، ئۇمۇ سېلىمغا ئوخشاش، ئوزۇقلۇق ئىزدىمەكتە، ئۇچرىغان نەرسىگە تۇمشۇقىنى سۈركەپ قو-ياتتى.

سېلىم يالغۇز كېيىكنى تۇتۇۋېلىشنى كۆڭلىگە پۈ-كۈپ، ئۇنىڭ ئىزىغا چۈشتى. كېيىك زىلۋا - ئورۇق بو-لۇپ، كۆزلىرى مىسكىن ئىدى، يىراقتا قاچمايتتى، بې-غەم - بىپەرۋا كۆرۈنەتتى. لېكىن، پات - پات قىسقا قۇلاقلىرىنى نەيزىدەك تىك قىلىپ، سېلىمغا قاراپ - قا-راپ قوياتتى ۋە بىر جايدا تۇرمايتتى.

سېلىم كېيىككە ئەگىشىپ يۇلغۇنلۇق ئىدىر، تاش-لىق ساي، شىۋاقلىق ئويمانىدا بىر كۈن يۈردى. ئەمما ئۇنى تۇتالمىدى، تۈن قاراڭغۇسى يېپىلىپ كېلىۋاتقاندا، سېلىم كېيىككە ئەگىشىپ ئۆزىنىڭ كۆز يېتىم يىراقلىقتى-كى بىر تاغ جىراسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ قالغانلىقىنى سەزدى. تاغمۇ، جىرامۇ ئانچە يىراق ئەمەس ئىدى.

كېيىك دەل مۇشۇ يەرگە كېلىپ كۆزدىن غايىب بولدى.

سېلىم ئەتراپقا سەڭگىرەپ كېيىك ئۆۋىسىنىڭ مۇشۇ ئەتراپتا ئىكەنلىكىنى، كۆزنى غەلەت قىلىپ ئۆز ئۆۋى-سىغا كىرىۋالغانلىقىنى پەرەز قىلدى، ئەتە ئۇنى نەدىن بولسىمۇ تۇتۇۋېلىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ، ئۇستىدە ئادەم

بىلىدەك بىر توغرا تاش ئېسىلىپ تۇرغان. ئازگالغا كىرىپ ياتتى. كېچىدىن چىققان بوران سەھەرگە يېقىن توختاپ قالدى، ھاۋا ئېچىلىپ كەتتى. سېلىم ئۈستىگە يېپىنىۋالغان بۆرە تېرىسى بىلەن كۆز - قۇلاقلىرىغا كىرگەن توپىلارنى نېرى - بېرى سۈرتۈۋېتىپ ئەتراپقا قارىدى.

ئاق ئىس!...

تۈنۈگۈن كەچتە كۆرگەن تاغ جىراسىنىڭ يۇقىرى تەرىپىدىن ئاسمانغا سوزۇلۇپ كۆتۈرۈلۈۋاتقان غەلىتە ئىنچىكە ئاق ئارغامچىغا كۆزى چۈشتى. ئاق ئارغامچا مەشۇتتىن ئىشلەنگەندەك يۇمشاق ۋە ئەۋرىشىم ھالدا تىك كۆتۈرۈلۈپ، ئاسماننىڭ قەھرىدە پاختا تەۋەگدەك تولغىنىپ لەيلەپ تۇراتتى.

سېلىم بۇنىڭ ئىس، قالىنىۋاتقان ئوتنىڭ بەلگىسى، ئادەمزاتتىن ئۈچۈر ئىكەنلىكىنى سەزدى. كالپۇكلىرى ئۆمچۈيۈپ كۆزىگە ياش كەلدى. قەلبى ئۈمىدلىنىپ ئىسسىدى ۋە كېچە كۆزىنى غەلەت قىلىپ ئۇۋىسىغا كىرىۋالغان كېيىكنى تۇتۇۋېلىش خىيالىدىن ۋاز كېچىپ، ئاق ئىس كۆتۈرۈلگەن جىلغا تەرەپكە قاراپ يول ئالدى.

تار ۋە تاكىراڭ جىلغا قار - مۇز بىلەن قاتقان، جىلغىنىڭ يۇقىرى تەرىپى تىك ۋە تېيىلغاق ئىدى. مۇز يېرىپ چوقچايغان ئۇچلۇق خادا تاشلار، گىلەرەك قىزغۇچ قورام تاشلار ئازغان - تىكەنلىك، چىرماشقان چاتقاللىق مېڭىشنى قىيىنلاشتۇراتتى. سېلىم تاشتىن - تاشقا سەكرەپ، ئۇچلۇق خادا تاشلارغا يامىشىپ، ئازغان - تى-

يېكەنلەرنى قولى بىلەن ئىككى تەرەپكە قايرىپ يول ئېچىپ، يېرىم كۈن يول يۈردى، بوينىنى سوزسىلا ئېگىزلىكى تاقاشقىدەك يەردە كۆرۈنگەن ئاق ئىسقا كۈن ئولتۇراي دېگەندە ئاران ئۇلاشتى.

— ئاق ئىس بىر ئاق ئۆيدىن — چېدىرنىڭ ئۈستىدىن چىقىۋاتاتتى. ئۈچ ئەتراپى يېشىل قارىغاي بىلەن قاپلانغان تىك تاغ ۋە ئالدى تەرىپى ياۋا جىگدىلىك بۇ جىمجىت قىشلاقتا ئاشۇ بىرلا ئاق ئۆي بار ئىدى. ئاق ئۆينىڭ ئالدى — كەينىدە قارىغاي ياغاچلىرىدىن قاشا قىلىنغان قوتان ۋە قوتان ئىچىدە بىر پادا مال، بىر نەچچە كالا قوتان، سىرتىدا ئۈستىدىن ئىگىرى ئېلىنمىغان بىر ئات كۆزگە چۈشۈپ تۇراتتى.

سېلىم بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئاق ئۆيگە يېقىنلاشتى. كۆزلىرىنى چاپاق قاپلىغان قېرى ئىت تۇيۇقسىز پەيدا بولۇپ هاۋشىدى. ئىتنىڭ هاۋشىشى بىلەن ئاق ئۆيدىن بېشىغا ئاق لېچەك سالغان دومىچەك بىر موماي ئۇزۇن قونچلۇق ئۆتۈك كىيگەن پۇتلىرىنى سۆرەپ ئىشىك ئالدىغا چىقتى — دە، چېدىر ئالدىدا تۇرغان ئادەمگە قاراپ قېتىپلا قالدى. مومايىنىڭ ساددا ۋە غەرەزسىز كۆزلىرىدىن تەشۋىش، ۋەھىمە ئالامىتى بېشىغا تەپتى، تىلى قاتقاندەك بولۇپ، ئىچىدە نېمىنىدۇر ئوقۇپ ئەتراپقا هۈردى — دە، ئۆيگە كىرىپ كەتتى. بىر پەستىن كېيىن، ئاق ئۆيدىن بىر ئاقساقال بوۋاي، ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئەركەك، ئىككى كېلىنچەك ۋە بىر ئوغۇل بالا مىلەڭزىنى قايرىپ، سەل ئەيمىنىپ بېشىنى چىقاردى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

«ئاھ، ئادەم!... ئە، پەرۋەردىگار، مەن ئاخىر ئادىمىزاتنى كۆردۈم!... ئادەم، ئادەم!... بۇ قانداق كارامەت! ئۆزۈمنىڭ قۇياشىنى تاپتىم!... ئۇنىڭ رەڭگى-روھىنى كۆرۈش، ئاۋازىنى ئاڭلاش، ھەمسۆھبەت بولۇش، بىللە تىرىكچىلىك قىلىش، ھەمدەملىشىش قانداق بەلەن!... ئادەم... مەن سىنى قانداق سېغىنغان!... سىنى كۆرۈشكە، تېپىشقا قانداق تەشنا بولغان!... ئادەم، ئادەم!... سەن شۇ چاغدا بولغىنىڭدا، ئاشۇ ئاق باشلىق ئانىمۇ، ئاشۇ بىر جۈپ چوكانمۇ بولغىنىدا... مېنىڭ مەلىكەم، دىلكەشتەم، بۇ ئالەم - ئۇ ئالەملىك ئايكۆلۈم ھايات قالمايتتىمۇ؟... مەن ئاخىر ئادىمىزاتنى تاپتىم، كۆردۈم ئۇلارنى!...»

سىلىمنىڭ قەلبى دولقۇنلىنىپ، قۇرۇپ يېرىلغان لەۋلىرى تىترەپ، ئاغزى ئەمدى گەپكە كېلەي دېگەندە، چېدىردىن بېشىنى چىقارغانلار ئۆڭ - سۆلى ئۆچكەن ھالدا ھاپىلا - شاپىلا مىلەڭزىنى چۈشۈرۈۋەتتى.

سىلىم نېمە بولغانلىقىنى بىلمەي، تېڭىرقاپ كەتتى، تەمتىرەپ ئىككى تەرەپكە قارىدى، ئادەملەرنىڭ ئۆزىدىن شۇنچىۋالا يېتىرقىشىنىڭ سەۋەبى چۈشىنىكسىز. ئەمما ئۇنىڭ قىياپىتى ھەقىقەتەن قورقۇنچلۇق ئىدى: چاچلىرى ئۆسۈپ، مۈرىسىنى قاپلىغان، كىرلەشكەن يىرىك بۇرۇت - ساقاللىرى چاڭگاللىشىپ يۈز - كۆزىنى قاپلىغان كۆكۈش تۈك بىلەن بىرلىشىپ كەتكەن ئىدى، پىلدىرلاپ تۇرغان كۆزلىرى ئاران كۆرۈنەتتى، پۈتىنى ئورىۋالغان ئېيىق تېرىسى، ئىشتان قىلىپ كىيىۋالغان تۇل-

كه تېرىسى ھەمدە ئۇستىگە يېپىشىۋالغان بۆرە تېرى-
لىرى ... نېمە دېگۈلۈك، ئۇنى كۆرگەن كىشىنىڭ «مانا
نېمىگە يولۇقتۇم؟ چىن - شايا تۇن ياكى ئالۋاستى بول-
مىسۇن، يەنە؟!» دەپ تىترىشى تۇرغان گەپ...

سېلىم ئۆزىگە ئېتىلىپ، جان - جەھلى بىلەن خى-
رىس قىلىپ ھاۋشىۋاتقان ئىتقا پەرۋا قىلماي، بىر خىل
قەتئىيلىك بىلەن مىلەڭزىنى قايرىپ ئاق ئۆيگە كىردى.

ئۆيدە بىر ئاز مەڭدەپ قالغان ساقاللىق بوۋاي-
دىن باشقىلار چېدىرنىڭ ئورۇن- كۆرپە يىغىلغان بىر بۇ-
لۇڭىغا قىستىلىپ تىترىشىپ تۇراتتى. سېلىم ئادەملەرگە
ئۇزاق تىكىلىپ سەپسالدى، ئۇلاردىن زۇۋان چىقىش-
نى ئۈمىد قىلىپ كۈتتى، لېكىن بىرەرسى ئېغىز ئاچمىدى.

— تووۋا، قورقىۋاتامسىلەر؟ ... ئەجەب ئىش، ئا-
دەمدىن ئادەم قورقىدىكىنا ... — سېلىمنىڭ ئاۋازى غا-
راڭ - غۇرۇڭ ئىدى، ۋە ئۆزىگىمۇ غەلىتە تۇيۇلۇپ
كەتتى.

ئۆي ئىچى تىم - تاس بولۇپ يەنە سادا چىق-
مىدى، ئاق ساقال بوۋاي گەپ قىلىشقا تەمشەلگەن بول-
سىمۇ، لېكىن، ئۇنىڭ تىلى ئۆزى بىلىدىغان قانداقتۇر
ئايەتتىن باشقا نەرسىگە كەلمىدى. ئۇلار شۇنچىلىك ئې-
غىر ۋەھىمىگە چۈشكەن ئىدىكى، سېلىم بۇ ئۆيدە يەنە
بىر ئاز تۇرسا، ئۇلارنىڭ شۇ ھالەتتە تىنىقىنى تېشىغا
چىقىرالماي، جېنى چىقىپ كېتىدىغانلىقىغا كۆزى يەتتى.

— بوپتۇ ... مەن كېتەي ... يەنە كېلەرمەن ...

سېلىم ئىشىك تەرەپكە كېتىۋېتىپ پەگاھقا يېقىن

يەردە تۇرغان قارىغاي ياغىچىدىن ياسالغان ساندۇقتا كۆزى چۈشتى. ساندۇقنىڭ ئۈستىدە ئىككى ئوچۇم كەلگۈدەك بوغۇرساق، ئېرىمچىك، ئازراق قۇرۇت، بىر يوتا قوي گۆشى تۇراتتى، سېلىم ئۇزاق يىل ئېغىز تەگمىگەن بۇ نېمەتلەرگە قاراپ، نېمىشقىدۇر ئويلاپ بىر ئاز تۇرۇۋالدى - دە، بىردىن ئۈستىگە ئارتىۋالغان بۆرە تېرىسىنى پەگاھقا تاشلىدى. ئاندىن چاپىنىنىڭ پېشىگە بوغۇرساق، ئېرىمچىك ۋە قۇرۇتنىڭ بىر قىسمىنى، بىر يوتا گۆشنى ئوراپ، ساقاللىق بوۋايغا يېنىپ - يېنىپ قارىۋېلىپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى.

سېلىم تەخمىنەن ئىككى ھەپتىلەردىن كېيىن، بۇ قىشلاققا يەنە بىر قېتىم كەلدى. ھېلىقى كىشىلەر ئەمدى ياتسىرىماس، كۆنۈپ قالار دەپ ئويلىغان ئىدى. لېكىن بۇ قېتىم قىشلاقتا نە ئاق ئۆي، نە ئادەمنىڭ قارىسى كۆرۈنمىدى. ئۇلار كۆچۈپ كېتىشكەن ئىدى. ئاق ئۆي تىكىلگەن يەردە شامال توزۇتۇپ تۇرغان كۈل. سېلىم تاشلاپ كەتكەن بۆرە تېرىسى شۇ پېتى تۇراتتى. سېلىم بىلدىكى، چېدىر ئىگىلىرى گويا «بۇ ئالۋاستى بىزنى يەنە ئىزدەپ كېيىمىزگە كىرىۋالمىسۇن» دېگەندەك قېلىپ، خېلى جىق بوغۇرساق، ئېرىمچىك، قۇرۇت ۋە يېرىم قوينىڭ گۆشىنى ئۆچكە تېرىسىگە ئوراپ، ئۈستىگە تاش باسۇرۇپ قالدۇرۇپ كەتكەن ئىدى.

سېلىم مۇشۇ ئىشتىن كېيىن بۇ قىشلاققا خېلى ئۇزاق يىللارغىچە كەلمىدى. ئەمما بۇ «ئاق ئىس» ئۇنىڭغا كۈتۈلمىگەن بىر نىجاتلىق يولى بەخش ئەتتى.

۹. كېيىك باشلىغان يول

سېلىم كۆچمەنچى چارۋىچى ئائىلىسى «سەدىقە» قىلىپ تاشلاپ كەتكەن يېمەكلىكلەرنى ئېلىپ قىشلاقتىن قايتتى. جىرا بىلەن ساي تۇتاشقان ئېغىزدا قوندى. ئەتىسى ئەتىگەندە ئايىگۇلنىڭ قەبرىسى تەرەپكە ماڭاي دەپ تۇرغاندا، ئۆتكەن قېتىم كۆرگەن ئانا كېيىك بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالدى.

بۇ قېتىم ئانا كېيىك يالغۇز ئەمەس ئىدى، كەينىدە چىرايلىق مۈڭگۈزلىرى ئەمدىلەتىن بىخ سۈرۈپ چىقىۋاتقان ئىككى يۇمران ئوغلىقى ئەگىشىپ يۈرەتتى.

سېلىم كېيىك ئوغلاقلىرىنىڭ سادda، قوڭغۇر رەڭ، پارقىراق كۆزلىرىگە، يۇمشاق، يالتىراق تۈكلىرىگە، ئىنچىكە، ئۇزۇن پاچاقلىرىغا مەستلىكى كېلىپ قاراپ كەتتى ۋە بۇ دىلخۇمار يۇمران ئوغلاقتىن بىرىنى تۇتۇۋېلىپ ئۆزىگە ھەمراھ قىلىۋېلىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ كېيىكنىڭ ئىزىغا چۈشتى. ئانا كېيىك تاشلىق سايدا، سۆكسۆك-چاتقاللىقتا ئوغلاقلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ يۈرۈپ، گاھ ئىزىنى يوقىتىپ، گاھ پەيدا بولۇپ، سېلىمنى ئۆزىگە يەتكۈزمىدى. — سەن قانچە تەرسا بولساڭ، — دەپ ئويلىدى سېلىم كېيىك ئوغلاقلىرىنى ئىز بېسىپ قوغلاپ كېتىۋېتىپ، — مەنمۇ سېنىدىن قېلىشمايدىغان تەرسا! ... سەن تېخى مېنى ھارغۇزىمەن، ئەخمەق قىلىمەن، كۆزىنى غەلەت قىلىپ قۇتۇلىمەن دەپ ئويلامسەنا ... ئۇخلاپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

چۈشۈڭ! ... مەن سىلىم كەينىڭگە كىرگىنىم ـ كىرگەن. سېنى تۇتۇۋالغىنىم ـ تۇتۇۋالغان ...».

سىلىم تەرسالىق بىلەن ئانا كېيىكنى ئەگىشىپ بىر كۈن يۈردى. ئۇنى كۆزدىن زادى نېرى قىلمىدى، كەچ كىردى، تۈن پەردىسى يېپىلىپ كېلىۋاتقاندا، ئاخىر بىر ـ بىرىگە چىرمىشىپ ـ گىرەلىشىپ كەتكەن سۆك-سۆكلىكنىڭ ئارىسىدىن يانداپ ئۆتۈپ، كېيىك ئوغلاقلىرىنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋالدى ـ دە، قىلىن ئۆسكەن چىغلىقنىڭ كەينىگە يوشۇرۇنۇپ يېتىۋالدى. دەل شۇ پەيتتە، كېيىك ئوغلاقلىرى ئانىسى باشلىغان چىغىر يول بىلەن سىلىمنىڭ ئالدىدىن ئۆتتى. سىلىم پەيتنى پايلاپ، قانات قاققان بۈركۈتتەك «شارت» قىلىپ ئۆزىنى ئېتىپ، كەينىدە كېلىۋاتقان كېيىك ئوغلىقىنىڭ پاچىقىدىن «كاپ» قىلىپلا تۇتۇۋالدى.

بۇ چاغدا، جىمجىت جۇڭغارىيە قارا سايدەك تۈن قوينىغا چۈشكەن ئىدى. سىلىم ئۆزىنىڭ كېيىك ئوغلىقىغا ئەگىشىپ يۈرۈپ تىلسىملىق بىر پاكار تاغ ـ قارا-قوڭۇر رەڭ دومبەلچىنىڭ قېشىغا كېلىپ قالغانلىقىنى سەزمىدى.

سىلىم كېيىك ئوغلىقىنى تۇتۇۋېلىپ:

— ئايھاي ... چىرايلىق جانىۋار ... مانا ئەمدى قولۇمغا چۈشتىڭمۇ! نېمىشقا تېپىرلايسەن؟ قورقما. تېخى مەندىن مىننەتدارمۇ بولۇپ قالارسەن. مەن سېنى ئۆزۈمگە شۇنداق ئۆگىتىۋالىمەنكى، ئاناڭ ئايلانسۇن! — دەپ ئوغلاقنىڭ يۈز ـ كۆزىنى، يۇمران ئەت ـ تېنىنى سىلاپ

ئۆنى باغرىغا بېسىپ ئامراقلىق بىلەن كۆتۈرۈۋالدى. شادلىنىپ ئىتتىكرەك ئايگۈلنىڭ قەبرىسىگە كەتمەكچى بولدى.

بىراق، بۇ قېتىمقى سەپىرىدە سېلىم قەبرىسىدىن ئىككى - ئۈچ كۈنلۈك يىراقلاپ كەتكەنلىكتىن، شۇ تاپ- تا بۇ قەبرىنىڭ قايسى تەرەپتە قالغانلىقىنى دەملاتىن پەرق قىلالمىدى. ئەتىگەندىن بۇيان كېيىك قوغلاپ چار- چىغاچقا، بۈگۈنكى سەپەرنى مۇشۇ يەردە بولدى قىلىپ، كېيىك ئوغلىقىنىڭ پۈتىنى چۈشىدى - دە، چىغىنىڭ دال- دىسىدا يېتىپ قالدى.

ئەتىسى تاڭ سۈزۈلۈش بىلەن سېلىم بىردىن ئانا كېيىكنىڭ ئۆزىدىن بەش قەدەمچە نېرىدا كۆزلىرىدىن تا- راملاپ ياش ئاققۇزۇپ ئۆزىگە قاراپ تەلمۈرۈپ تۇر- غانلىقىنى كۆردى. ئانا كېيىكنىڭ كەينىدە قېرىندىشىدىن ئايرىلىپ قالغان يەنە بىر ئوغلىقمۇ، گويا يالغۇز بالا بولۇپ قېلىشتىن ئەنسىرىگەندەك، بىئارام بولۇپ تى- پىرلاپ، ئوماق كۆزلىرى بىلەن سېلىمغا ئىلتىجا قىلىپ قاراپ تۇراتتى.

سېلىم ئوغلاقنىڭ پۈتىنى بوشىتىپ، بويىندىن تانا بىلەن باغلىدى ۋە ئۆزىنىڭ ئالدىدا توغرا تۇرۇۋالغان ئانا كېيىككە قاراپ: «كەت، كەتكىن، نېمىشقا مۇنچىۋالا تەلمۈرۈپ قاراۋېرىسەن؟ ... يىغلاپ كۆز ياشلىرىمنى تۆكسەم، تەلمۈرۈپ يېلىنسەم بالامنى قويۇۋېتەرمىكىن، دەپ چوت سوقتۇڭمۇ؟ ... ئەخمەق بولما، مەن باغرى تاش ئادەممەن، يىغىدىن، ھىجران قايغۇسى، جۇدالىق

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

زاردىن ئادەم ئۆلسە، مېنىڭ ئۇستىخانلىرىم ئاللىقا-
چان تۇزغاقتا ئايلىنىپ كەتكەن بولاتتى، بىلەمسەن،
يىغلاپ كۆز ياشلىرىم قۇرۇپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن
ئۆلگىنىم يوق. بىلىپ قوي، بالاڭنى ئۆلتۈرمەيمەن، كا-
ۋاپ قىلىپ زىغقىمۇ تارتمايمەن، ئۆزۈمگە ھەمراھ قى-
لىۋالىمەن، بالىنى باققاندەك باقىمەن، كېيىن يەنە ئۆز
مەيلىگە قويۇۋېتىمەن، خالىساڭ، سەنمۇ كەل، ئاغىنە
بولايلى، مەن بۇ ئائىلىدە خەستە كۆڭلۈمنى ئىلىك ئالغان
ھېچكىمگە، ھېچنېمىگە چېقىلىشنى خالىمايمەن. بىلسەڭ،
بىر قانچە يىلدىن بېرى جاڭگالدىكى ھەممە ئۇچار قا-
ناتلار ماڭا سىرداش بولۇپ كەتتى، دوست بولۇپ قال-
دۇق ... ئۇقۇۋاتامسەن، مېنىڭ زۇۋانىمنى!» دېدى. ئانا
كېيىك سېلىمدىن كۆزىنى ئۈزمەيتتى. ئاچا تۇياقلىرى
بىلەن يەرنى تاتىلاپ، مۆلدۈرلەپ قارىغان مۆڭلۈك كۆز-
لىرىدىن ياش تۆكمەكتە ئىدى.

سېلىم ئانا كېيىكتىن كۆزىنى قاچۇرۇپ «ئەستاغ-
پۇرۇللا، بۇ كېيىك نېمىشقا يېپيېشىۋالىدىغاندۇ، ماڭا» دەپ
غۇدۇڭشىپ ئارقىسىغا قارىدى ۋە بىردىن تۈنۈگۈن كېچە
بايقىماي قالغان قارا - قوڭۇر رەڭلىك بىر تاغنى كۆ-
رۈپ قالدى.

بۇ غەلىتە تاغ گويا شۇ تاپتىلا يەرنىڭ تېگىدىن
ئۈسۈپ چىققاندەك، سېلىمنى تەئەججۈپلەندۈرۈۋەتتى،
سېلىم تاغقا سەپسېلىپ ئۇزاق قاراپ كەتتى.

تاغنىڭ گەۋدىسى تاشمۇ، سىرىق توپىمۇ ئەمەس، ئۇنىڭدا يەلپۈنۈپ تۇرغان گۈل - گىياھلارمۇ، ئوت - چۆپمۇ يوق، قارا سۇر ۋە قوڭۇر رەڭلىك بۇ تاغ شۇ تاپتا، ئەتىگەنلىك قۇياش نۇرىدا مىس رەڭگىدە پار- قىراپ كەتكەن ئىدى. ئۇنىڭدىن قانداقتۇر چۈچۈمەل - ناتونۇش بىر پۇراقنىڭ تارىلىپ تۇرغانلىقىنى سېزىش مۇمكىن ئىدى.

سېلىم بۇ تاغقا قىزىقىپ قالدى. كېيىك ئوغلىقىنى يېتىلەپ، تاغنىڭ ئۈستىگە يامىشىپ چىقتى ۋە تاغنىڭ قىيپاش تەكشى يۈزىدە قارا ئەينەكتەك يالتىراپ بۇلـ دۇقلاپ تۇرغان بىر نەچچە بۇلاق ۋە كۆلچەكلەرنى كۆر- دى، ھەيرانلىق بىلەن قاشلىرى كۆتۈرۈلۈپ، ئىختىيار- سىز ياقىسىنى تۇتتى!

— خۇدايىم، بۇ نىمە كارامەت! ... مەن تاغ ئۈس- تىدىن بۇلاق تېپىۋالدىم!

تاغ ئۈستىدىكى بۇلاقلار شۇنچىلىك تىنىق ئىدىكى، ئۇنىڭدا بالقىپ تۇرغان نۇرلۇق قۇياش، سۈپسۈزۈك ئاس- مان ۋە ئاق پاختىدەك لەيلەپ يۈرگەن بۇلۇتپارچىلى- رى ئەينەن ئەكس ئەتمەكتە ئىدى: «ئەھەـھەي ... سۇ! ... ئابىھايات! ... مۆجىزە! ...» سېلىمنىڭ ۋۇجۇدىنى بىر خىل شادىيانىلىق ئۇز ئىلكىگە ئېلىۋالدى. كۆپ يىللار- دىن بۇيان چاڭقاپ سۇ تەشنالىقى يەتكەن يۈرىكى ھا- ياجاندا تېپچەكلەپ كەتتى، كۆڭلىدە بۇ بۇلاقلارنى بالـ دۇرراق تاپمىغانلىقىغا ئەپسۇسلاندى. ئاندىن يېپىنىۋالغان بۆرە تېرىسىنى ئىرغىتىپ تاشلىۋەتتى - دە، بۇلاق يې-

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com

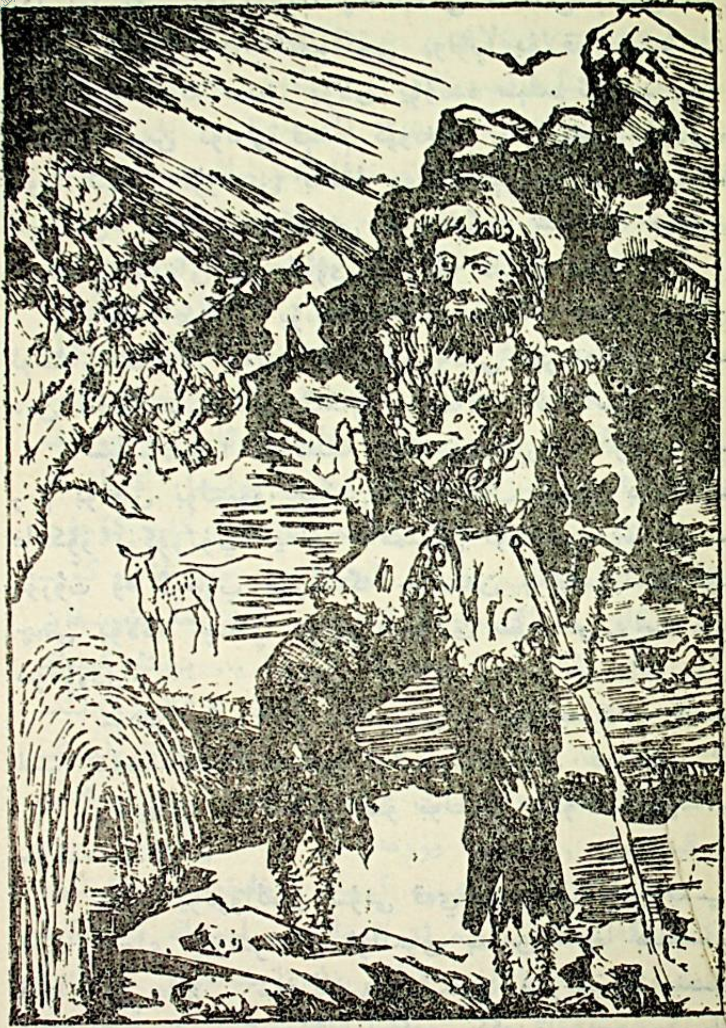

ىدا يوكونوپ ئولتۇرۇۋېلىپ، ئىككى ئالقىنى بىلەن سۇ يۈزىنى قايرىۋېتىپ، ئىچمەكچى بولۇپ بۇلاققا ئېڭىشتى.
ئەينەكتەك تىنىق بۇلاق يۈزىدە سېلىم ئون نەچچە يىلدىن كېيىن تۇنجى قېتىم ئۆزىنىڭ چىرايىنى كۆردى. سۇدا ئىككى كۆزىدىن باشقا ھەممە يېرىنى يىرىك يۇڭ قاپلىغان، بەئەينى توكلىرى ھۈرپەيگەن شىرنىڭ بېشىغا ئوخشاپ قالغان بىر گەۋدە ئۆزىگە قاراپ تۇراتتى.
«ئايھاي ... بۇ مەنمۇ! ... سېلىم، سەن نېمىگە ئوخشاپ قالغان ھە! بايا ... چارۋىچى قېرىنداش، سەندىن شۇڭا ھۈركىگەن ئىكەن - دە! ... ئالۋاستى.»
سېلىم سۇدا ئۆزىنىڭ ئەكسىنى كۆرۈپ كۆڭلى يېرىم بولغان بولسىمۇ، لېكىن، بۇلدۇقلاپ تۇرغان بۇلاقلارغا كۆز يۈگۈرتۈپ، يەنە ھەممىنى ئۇنتۇدى. ساقال - بۇرۇت ۋە ئۆسۈپ مۈرىسىگە چۈشكەن چاچلىرىنىڭ ئۇچىنى بۇلاققا چىلاپ تۇرۇپ، بۇلاق سۈيىدىن راسا بىر سۈمۈردى.
سۇدىن راسا بىر سۈمۈردى - يۇ، بىردىن قاقىلىپ، سەكرىپ ئورنىدىن ئوقچۇپ تۇرۇپ كەتتى:
«ئايھاي ... نەدىكى سۇ بولسۇن! سۇ ئەمەس! ... سۇ ئەمەسكەن!.»
سېلىم يۇتۇۋالغان سۇنى قەي قىلىپ ياندۇرۇۋېتىپ، قاپقارا ماي پارقىرىغان قوللىرى بىلەن مايغا مىلىنىپ قارايغان چاچ - ساقاللىرىنى سىقىپ سىرىپ، كەينىگە ئەگىشىپ يۈرگەن ئانا كېيىككە قارىدى: «كېيىك بۇرادەر، دوستۇم، سەن تېخىچە مەشەدى

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مۇ؟ ... بىلەمسەن، سەن مېنى قەيەرگە باشلاپ كەل-
دىڭ - ھە؟ ... بۇلاقتىن چىقىۋاتقىنى سۇ ئەمەسكەن
جۇمۇ! ... ئاڭلىغانمىدىڭ، بۇ دېگەن يەر يېغى! يەر
يېغى دەيمىز تۇنى! ... مېنى، ئايھاي! ... يەر يېغى-
نىڭ قېشىغا، مۆجىزىلىك ماي بۇلاقلىرىنىڭ بويىغا باش-
لاپ كەپسەن جۇمۇ دوستۇم! ... مەن ئەسلىدىم، بىزنىڭ
يېزا ئاقساقلى بۇ ياغنىڭ بىر شىشىسىنى شەھەردىن بىر
چارەك بۇغدايغا تېگىشىپ چىقاتتى، ئەنجان، ئەركەش
تامدىن كەلگەن ياغ دەپ ئاتايدىغان، مېھمانلىرى كەل-
سە ئەينەك شىشىگە قويۇپ ياقىدىغان ... كېيىك دوس-
تۇم، بىلسەڭ، بۇ دېگەن نۇر، يالقۇن، ئاپتاپ، يورۇق-
لۇق! ... ئۇھو ... لاپىدە يانىدىغان بولسا، قاراڭغۇ
ئۆيىمۇ، تۇمان قاپلىغان دىلىمىز خۇددى كۈن كۆچۈپ
چۈشكەندەك چاقناپ يورۇپ كېتىدۇ! ... مەن ئۇنى كۆر-
گەن، ناگاندا كۆرگەنمەن. بۇرنۇمغا پۇرىغان
پۇراق دەل مۇشۇ يەر يېغىنىڭ ئۆزى! ... بوپتۇ، كېيىك
ئاغىنە، مەن سەندىن رازى، ياغ تاغقا باشلاپ كەلگى-
نىڭگە رەھمەت. شۇنىڭ يۈز-خاتىرىسى ئۈچۈن ئوغلىقىڭ-
نى ئۆزۈڭ ئال، دوست بولۇپ قالدۇق، مەندىن ئە-
دى قېچىپمۇ، رەنجىپمۇ يۈرمە...»

سىلىم تانىنى يېشىپ، كېيىك ئوغلىقىنى قويۇۋەتتى.
ئەركىنلىككە چىققان يۇمران ئوغلاق سىلىمنىڭ ماي پار-
قىرىغان يىرىك يۇڭلۇق قوللىرىغا تۇمشۇقىنى سۈركەپ
قويۇپ، شوخلۇق بىلەن ئىككى تاقلاپ بېرىپ، ئانا كې-
يىكنىڭ باغرىغا ئۆزىنى ئاتتى.

ئانا كېيىك بولسا، قەلبى شادىمان سېلىمدىن ئ
زىنى ئۈزمەي، ئۇنىڭغا ھەيرانلىق بىلەن ئۇزاققىچە
راپ قالدى.

10. «بۇ، مەن»

ماي بولاقلىرىنى تېپىۋېلىپ، شادلىققا چۆمگ
سېلىم كېيىك ئوغلىقىنى قويۇۋەتكەندىن كېيىن، قارا ماي
تېغىنىڭ ئۈستىدىن ئەتراپقا سەككىرىدى، تەخم
نەن 200 مېترچە يىراقلىقتىكى توپا دۆڭنىڭ تەسكە
تەرىپىدە قامەتلىك بىر قېرى توغراق يىگانە قەد كۆ
تۈرۈپ تۇراتتى؛ توغراقنىڭ بارالىقسان شاخلىرىدىكى يو
پۇرماقلار قورۇپ ئالتۇندەك رەڭ تۈزگەن ئىدى: توغ
راق يىلتىزلىغان دۆڭ قىيپاش كەتكەن گىياھسىز ئوچۇقچى
لىق بولسىمۇ لېكىن دۆڭنىڭ ئالدى تەرىپى قويۇق چىغ
لىق ئىدى.

سېلىم توغراققا ۋە كەڭرى چىغلىققا نەزەر سې
لىپ، بىردىن توغراق يىلتىزلىغان دۆڭنىڭ يان باغرى
دا كۆمۈش لېنتىسىدەك بىر ئەگمە ھالقىنىڭ يالتىراپ
چىمىرلاۋاتقانلىقىغا دىققەت قىلدى ھەمدە «يالتىراق
ھالقا»غا قىزىقىپ، قارا ماي تېغىدىن چۈشۈپ، توغراق
تەرەپكە ماڭدى. بايا، ئانا كېيىكمۇ ئىككى ئوغلىقىنى
ئەگەشتۈرۈپ، ئاشۇ توغراق تەرەپكە كەتكەن ئىدى.
سېلىم چىغلىق ئارىسىدىن ئۆتۈپ، قېرى توغراق
قېشىغا كەلدى ۋە توغراق يىلتىزى ئارىسىدىن چىمچى

لاق قول چوڭلۇقىدا سۇپسۇزۇك سۇنىڭ خۇددى فون-
تاندەك ئېتىلىپ چىقىپ، چىغلىق ئىچىدىكى كۆلچەككە
بىر خىل رىتىمدا گۇرۇلدەپ چۈشۈۋاتقانلىقىنى كۆردى.
كۆلچەك ئەتراپىدىكى نەم توپىدا كېيىك، جەرەن، توش-
قانلارنىڭ سان - ساناقسىز تۇياق ئىزلىرى، تېزەك -
مايا قىلىرى قالغان ئىدى.

سېلىم كۆلچەك بويىغا كېلىپ، مۇزدەك تازا سۇ-
دىن ئۇچۇملاپ قانغىچە ئىچتى، سۇنى شالاپلىتىپ يۈز-
كۆزلىرىنى يۇيدى. ئاندىن مۆجىزىلىك ماي بولاقلىرى
ئورۇنلاشقان قارا ماي تېغى ۋە شەربەتلىك سۇ بولىقى-
نى باغرىغا باسقان قامەتلىك توغراقنىڭ ئورنىنى كۆڭ-
لىدە جەزم قىلىۋالدى - دە، ئىككى كۈن يول بېسىپ،
سۆكسۆك ئورمانلىقىنىڭ ئىچكىرىسىدە يالغۇز تاشلىنىپ
قالغان ئايگۈلنىڭ قەبرىسى تەرەپكە ماڭدى.

مۇڭلۇق قەبرە يەنە سېلىمنىڭ يۈرىكىنى ئەزدى.
قەبرە ئالدىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ، كۆڭلىدە ئايگۈل
بىلەن مۇڭداشتى:

«قەدىرلىك ئايگۈل، رىشتىم باغلانغان پەرىشتەم،
خوش ... مەن بۈگۈن سىلى بىلەن ۋاقىتلىق خوشلىش-
دىغان بولدۇم. زامان بىزگە رەھىمسىزلىك قىلغان. جا-
هان بىزگە تارلىق قىلغان بولسىمۇ، لېكىن بىللە بولغۇ-
نىمىزنىڭ ئۆزى بىزگە چەكسىز بەختىيارلىق ئاتا قىلغان
ئىدى. شۇم پەلەك بىزنى بىر - بىرىمىزدىن جۇدا قىل-
دى، لەنەت! ... جەننەتتە كۆرۈشەيلى. مۇبارەك روھ-
لىرى قەلبىمدە چىراغ بولغاي ... بۈگۈن ياغ تاغنى

www.uyghurkitap.com

كەۋسەربۇلاقنى تېپىۋالدىم. كۆڭلۈم بەكمۇ خۇش، ب
يېغى — نۇر، ئۇنى جىمىكى ئادىمىزاتقا يەتكۈزۈش
نۇردىن ئاي جامالىرىنى كۆرۈپ تۇرۇش مېنى
بۇ دۇنيادىكى بەختسىز تىرىكچىلىكىمنىڭ مەنىسى بولۇ
قالغاي ...»

سېلىم ئايگۈلنىڭ قەبرىسىنى قايتىدىن ياساپ، قەب
ئۈستىنى باھارگۈل چېچەكلىرى بىلەن بېزىدى، بۇ يە
گە پات - پات كېلىپ تۇرۇشقا كۆڭلىدە ۋەدە قىلىپ
دۇئادىن كېيىن خوشلاشتى، كەپىسىدىكى بۆرە - تۈل
تېرىلىرىنى باغلاپ يۈرۈپ ماي بۇلاقلىرىنىڭ قېشىغا قا
تىپ كەلدى.

ئاندىن مۆجىزىلىك ماي بۇلاقلىرى توغرىسىدىكى
خۇش خەۋەرنى ئادەملەرگە يەتكۈزۈش ئۈچۈن، بۇ دو
رەم كۈن پېتىش تەرەپكە قاراپ يول ئالدى (سېلى
ئىلگىرى ئايگۈل بىلەن كۈن چىقىش تەرەپكە قاراپ بىر
ھەپتە مېڭىپمۇ بۇ جاڭگالنىڭ چېتىگە چىقالمىغان ئىدى
بۇ قېتىم ئۇ تەۋەككۈلىگە يولنى كۈن پېتىش تەرەپكە
سالدى).

ئىككى كۈن ماڭغاندىن كېيىن، بارا - بارا رەڭ
تۈسى ئۆزگىرىپ بېرىۋاتقان سۆكسۆك - يۇلغۇن، چات
قاللىقنىڭ ئارىسىدىن كونا ھارۋا يولىنى تېپىۋالدى.
يول بەزىدە پەيدا بولۇپ، بەزىدە يوقىلىپ كېتەتتى.
سېلىم ئەگىم - ئەگىم بولۇپ ئىز قالدۇرغان ھارۋا يو
لىنى بويلاپ يەنە بەش كۈنچە ماڭغاندىن كېيىن ئاخىر
كۇناچە پەيزى ئۆتىڭىگە كېلىپ چۈشتى. سېلىم

خۇشال بولۇپ كەتتى. ئۇ، ئادەمنى — ئىنسانلارچە ھا-
يات - تىرىكچىلىكنى كۆرگەن ئىدى.

بىراق، ئادەملەر ئۇنىڭ قىياپىتىگە قاراپ، چۆ-
چۈپ ئۆزىنى ياققا ئېلىشۋاتاتتى: يۇدۇۋالغان بۆرە،
تۈلكە تېرىلىرىگە ھەيرانلىق بىلەن قارىشىپ:

— غەلىتىلىكغۇ ... ياۋا ئادەممىكىنا؟! — دېيىشەتتى.

بۇ گەپلەر سىبلىمنىڭ قۇلىقىغا كىرمەيتتى. ئۇ، گەز
باغلىغان لەۋلىرىنى ئۆمەللەپ دېدى:

— قورقماڭلار، مەن ئادەمغۇ ... ئادەمنى سېغىنى-
دىم، ئادەمنى پاناھ تارتىپ بۇ يەرگە كەلدىم، نېمىشقا
مەندىن قاچىسىلەر؟ مەن سىلىگە بىر بەلەن خەۋەر —
قۇلاق ئاڭلىمىغان خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلدىم.

ئادەملەر بىر- بىرىگە قارىشىپ قويىدى، ئۇندى-
مىدى، سىبلىم بۆرە، تۈلكە تېرىلىرىنى يول ئۈستىگە
تاشلاپ، يۈكۈنۈپ ئولتۇردى. خەقلەرنىڭ: «بۇ بىر جا-
ھانكەشتى دەرۋىش ئەمەسمىكىن، بىر ئۈگلۈقلا گەپ
قىلىشۋاتىدىغۇ ...» دېگەندەك گەپلىرى قۇلىقىغا كىرىپ
تۇردى.

قىزىقسىنغان ئىككى - ئۈچ كىشى ئۇنىڭ ئەتراپى-
غا ئولاشتى ...

— نان يەمسەن، چاي ئىچكىن.

سىبلىم ئۇلار تەڭلىگەن ناننى قولىغا ئېلىپ، قىزىق
چاينى پۈۋلەپ ئىچتى.

ئۆزىنى تۇختاتقان، چارساقاللىق بىركىشى سىبلىمدىن:

— سەن بايا بىر خەۋەرنى ئېلىپ كەلدىم دېۋې-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

دىڭ، ئېيتقىنا، ئۇ نېمە گەپ؟ — دەپ سورىدى.
سېلىم قاتار چىشلىرىنى چىقىرىپ كۈلۈمسىرىد
ۋە ئۆزى تاپقان ياغ بۇلاقلىرى توغرىسىدا سۆزلە
بەردى. كىشلەر بۇ ئاجايىپ خەۋەردىن ئەجەبلەنگەن بو
سىمۇ، لېكىن بۇ يەردىن نەچچە يۈز چاقىرىم يىراقلى
تىكى قورقۇنچلۇق چۆلگە ھەۋەس قىلمىدى. ئەكسىچە
«يەر تېگىدىن ئۆزى چىقىپ تۇرىدىغان يەر يېغى بار
دېگەن گەپنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كېتىشتى، ئىشەنمىدى. بە
زىلەر قىزىقسىنىپ سوراشتى:
— سەن ئادىمزات ئايىغى تەگمىگەن ئاشۇ قار
جاڭگالدىن چىقتىم دەيسەن. خوپ، بۇ گېپىڭ راست بول
سا، ئېيتىپ باقە، ئۇ يەردە بېشى شىرغا، تېنى يولۋاس
قا، پۇتلىرى ئېيىققا ئوخشايدىغان بىر كۆك بۆرە بار
ئىمىش. بۆرە بەزىدە ئادەم زۇۋانىدا نالە - پەرياد چې
كىپ يىغلارمىش، بەزىدە قىشلاقلارغا كېلىپ، خەقنىڭ بو
غۇرساق، ئېرىمچىك، گۆشلىرىنى ئېلىپ كېتەرمىش ...
سەن ئۇ مەخلۇقنى كۆردۈڭمۇ؟
— كۆردۈم.
— نېمە؟ ... سەن ئۇنى قانداق كۆردۈڭ؟
— بۇ، مەن.
— مەن دەمسىنا؟! ... توۋا ... سەن ...
سېلىم چوڭقۇر تاغ جىراسى ئىچىدىكى قىشلاقتا ئو-
زۇقلۇق ئىزدەپ بىر ئاق ئۆيىنى، ئادەملەرنى ئۇچرات-
قانلىقىنى، لېكىن ئۇلارنىڭ ئۆزىنى «ئالۋاستى» دەپ
ئويلاپ، قىشلاقنى تاشلاپ يۆتكىلىپ كەتكەنلىكىنى سۆز-

لەپ بەردى.

— مۇنداق دېگىن. خەقلەرنىڭ بۇ جاڭگالنى «ئال-ۋاستى شەھىرى» دەپ ئاتىشى بىكار ـ ئەمەسكەن ـ دە! ئادەم سۈرەتلىك ئالۋاستى بار دېگىنى ئەسلىدە سەن ئوخشىمامسەن؟

— شۇنداق، — دېدى سىلىم، — مەن ئۇ يەردە ئۆزۈمدىن باشقا ھېچكىمنى كۆرمىدىم.

— توختا، ئالدىرىما، — دېدى يەنە بىرەيلەن، — مۇنداق بىر گەپمۇ بار: بەزى كىشىلەرنىڭ رىۋايەت قى-لىشىچە، نامەلۇم بىر ئادەم ئوغرىسى ئالتە شەھەردىن بىر بەگنىڭ نىكاھلىنىش ئالدىدىكى گۈزەل خوتۇنىنى بۇلاپ ئەپچىقىپ مۇشۇ جاڭگالنىڭ قارىڭغۇ بۇلۇڭىغا ئەپكىرىۋالغانمىش. كۈندۈزى بۇ قىزنىڭ تاپىنىدىن قې-نىنى شوراپ ئىچىپ، كېچىسى گۆشىنى بىر بۇردا، بىر بۇردىدىن چىشلەپ يەرمىش. بۇنىڭغا نېمە دەيسەن؟

— يالغان!

— يالغان؟ سەن بۇنىڭ يالغان ئىكەنلىكىنى قان-داق بىلىسەن؟

— ئۇ، تەگدىشى يوق ۋاپادار، غەيرەتلىك، سا-داقەتمەن قىز ئىدى، ئۆلۈپ كەتتى.

— ئۆلۈپ كەتتى؟ ... سەن ...

سىلىم بېشىدىن كەچۈرگەن سەرگۈزەشتىلەرنى قى-قىچە سۆزلەپ بەردى. ھەيران بولغان تىڭشىغۇچىلار سىلىمغا ئىچ ئاغرىتىپ ـ ھېسداشلىق قىلىشتى، ئېغىر ئۇھ تارتىپ، بىردىن تەمتىرەپ قېلىشتى:

— بولدى، بولدى، سۆزلىمە، ئۇ گەپنى ئاغزىڭغا
ئالما، — دېدى ئۆزىنى توختىتالمىغان چارساقاللىق بى
كىشى سېلىمغا قاراپ، — خەپ، بۇ گەپنى ئىسىنى
جىمغىمۇ تىنما، بالاغا قالىسەن. بۇنىڭدىن كۆپ يىللار
ئىلگىرى بۇ ئۆتەڭنىڭ تېمىغىمۇ، «سېلىم دېگەننىڭ بې
شىنى كېسىپ تاپشۇرغۇچىلارغا مەنسەپ بېرىلىدۇ، ئال
تۇن - كۈمۈش ئىنئام قىلىنىدۇ ...» دېگەن مەزمۇندا
ئامبالنىڭ يارلىقى چاپلانغان. سېنى ئاختۇرۇپ بۇ يەر
گە پات - پات قوراللىق چېرىكلەرمۇ چىقىپ تۇرغان.
بۇ ئىش بىر نەچچە يىلنىڭ مابەينىدە بېسىقىپ قالغان
بولسىمۇ، لېكىن، سېنىڭ بېشىڭنى كېسىپ چوڭ مەنسەپ
ئېلىش تاماسىدا يۈرگەن ئاقساقاللار بۇ يەردە ھېلىمۇ
يوق ئەمەس.

سېلىم كونا چەپەيزە ئۆتىڭىدە بارى - يوقى بىر
كۈنلا تۇردى. ئۆزى ئېلىپ كەلگەن بۆرە - تۈلكە تې
رىلىرىنى تىجارەتچى - ھارۋىكەشلەر بىلەن بىر قۇر
كىيىم - كېچەك، چېلەك - قاپاق ۋە بىر تەخەيگە تې
گىشىۋالدى - دە، چاچ - ساقاللىرىنى ياسىتىۋېلىپ، يە
نە قارانغۇ جاڭگال ئىچىگە كىرىپ كەتتى.

11. يىللار ۋە ئادەملەر

30 يىل ئۆتتى...

30 يىل تېز ئۆتتىمۇ، ئاستا ئۆتتىمۇ، بۇنىڭغا
جىمجىت جۇڭغارىيە ھېچقانچە قىزىقمىدى. لېكىن، سېلىم

مۆجىزىلىك ماي بۇلاقلىرى قىشىدا كۆك قومۇشتەك تىرەن يىلتىزلاپ، چىدام ۋە غەيرەت بىلەن ئاخىر ئۆز ئىگە-لىكىنى تىكلىدى. شامال ۋە بوران توپا - تاشلارنى ئۇ-چۇرتۇپ كېلىپ تىندۇرۇۋېتىشكە ئازلا قالغان ماي بۇ-لاقلىرىنىڭ كۆزىنى ئۆزىنىڭ بويى بىلەن تەڭ چوڭقۇر-لۇقتا كولاپ، لاي - لاتقا، تاش - شېغىللارنى چىقىرىپ تاشلاپ، بۇلاق كۆزىنى راۋانلاشتۇردى. يەر ئاستىدىن بۇلدۇقلاپ چىقىۋاتقان قاپقارا سۇيۇقلۇقنىڭ تەخمىنەن ئوندىن توققۇزىنىڭ ھاجەتسىز سۇ ئىكەنلىكىنى ئېنىقلاپ، ماي بۇلاقلىرىنىڭ ئەتراپىغا يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قارى-تىپ پەلەمپەي شەكلىدە ئون نەچچە ماي چەككىلەش ئېتىزچىلىرى ياسىدى. ئېتىزچە يۈزىنىڭ تەكشىلىكىنى ئۆلچەملەشتۈرۈپ، خۇددى سۈتتىن قايماقنى ئايرىۋال-غاندەك، ماي بۇلاقلىرىدىن چىقىۋاتقان سۇيۇقلۇقنى ئې-تىزدىن - ئېتىزغا ئېقىتىپ - ئۆتكۈزۈپ، سۇدىن ساپ ماينى چەككىلەپ ئايرىپ چىقتى. ئايرىۋېلىنغان قويۇق ماينى، ئاستى - چۆرىسىگە سېغىزلىق لاي سۇۋالغان ئىم كۆلچەككە يىغىپ قاچىلىدى.

يىللار تېز ۋە ئۈن - تىنسىز ئۆتۈۋەردى. ئەمدى ئۇنى ھېچكىم «سىبلىم» دەپ ئاتىمايتتى. چاچ - ساقال-لىرى ئۆچتەك ئاقارغان، قەددى - قامىتى بىر ئاز پۈ-كۈلگەن، كۆزلىرى نۇرلىنىپ تۇرسىمۇ، لېكىن ئۆزى تەم-كىن، پەرىشتە سۈپەت بوۋاي بولۇپ قالغان ئىدى.

سىبلىم بوۋا چەككىلىگەن ماينى دەسلەپكى چاغلار-دا قاپاقلىرىغا توشتۇرۇپ، ئېشەككە ئارتىپ ئۆزۈن سە-

پەر قىلىپ، ئۆزى مەنزىل قىلىۋالغان هارۋا يولغا چىقىپ چۆچەك، ئالتاي، شىخو تەرەپلەرگە قاتنايدىغان هارۋىكەشلەرگە يەتكۈزۈپ بېرىپ تۇردى. هارۋىكەشلەر كۆپەيدى، بوۋايغا ئۆگىنىپ قېلىشتى، ئۇنىڭغا لازىملىق نەرسىلەرنى قارارلىق يەتكۈزۈپ بېرىشتى.

كېيىن، سېلىم بوۋا ماي قاچىلانغان بانكا - تۇڭلارنى ئېشەك هارۋىسىغا بېسىپ چەپەيزە، شىخو، ساۋەن ۋە تاغ - داۋانلاردىن ئېشىپ چۆچەك، دۆربىلجىنلەرگىمۇ سەپەر قىلىدىغان بولدى. ئوت - چۆپلۈك يېشىل يايلاقنى كېزىپ، مېهماندوست قازاق ئاۋۇللىرىغىمۇ باردى...

سېلىم بوۋا خۇشال ۋە ئۆزىدىن رازى ئىدى: «ئايهاي ... نۇر تارقىتىپ يورۇپتىمەن. ئايگۈلنىڭ چىرىقىنى يېقىپ يورۇپتىمەن. مېنىڭ ئايگۈلۈم، يورىكىم، سىلى شۇ تاپتا نەدە؟ ... بۇ نۇر ئىچىدە مەن كىمنى كۆرۈمەن؟ ... ئايگۈلنى! ... » دېگەن سۆزنى ئاغزىدىن چۈشۈرمەيتتى.

سېلىم بوۋىنىڭ خېرىدارلىرى كۆپ ئىدى. چۈنكى بۇ ماي 30 — 40 گرادۇسلۇق تىنجىق ئاپتاپ - ئىسسىقتا ئېرىپ سۇيۇلمەيدىغان، شۇ دەرىجىدىكى نۆلدىن تۆۋەن قاتتىق سوغۇقتىمۇ قاتمايدىغان ئالاهىدەخىسلەتكە ئىگە بولغانلىقتىن، هەر خىل بېرىشكە، كۆتەك هارۋىلىرىنىڭ ئوقىنى مايلاشقا تولىمۇ باب ئىدى. ئاز - تولا قىزىتىپ چەككىلەنسە ياكى شۇ پېتى پاختىدا پىلىكلىك تۈنىكە چىراغقا قۇيۇپ ئىشلىتىلسە كىرسىن ئورنىدا نۇر

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

چېچىپ كۆيۈۋېرەتتى. ئات - كالا، تۆگە ۋە قوي - ئۆچكىلەرنىڭ قوتۇر يارىلىرىغا سۈرتۈلسە، دەرھال شىپا بولۇپ ساقىيىپ كېتەتتى ... بىر كۈنى سېلىم بوۋا ئېشىكىگە مىنىپ، ئادىتى بويىچە ئايكۆلنىڭ قەبرىسىگە بېرىپ دۇئا - تەكبىر قىلىپ قايتتى. قايتىپ كېلىۋېتىپ يولدا ھېلىقى كۆك مۇز - ئاق قار بىلەن قاپلانغان چوڭقۇر جىراغا كۆزى چۈشتى، ئۆزىگە بوغۇرساق، ئېرىمچىك، يېرىم قويىنىڭ گۆشىنى قالدۇرۇپ كەتكەن قازاق ئائىلىسىنى ئەسلىدى ۋە ئۇلارنى يوقلاپ ئۆتۈشنى نىيەت قىلىپ قالدى.

سېلىم بوۋا ماي بۇلاقلىرىنىڭ قېشىدا ئۆز ئىگىلىكىنى تىكلىۋالغاندىن كېيىنمۇ، خېلى ئىلگىرىلا بۇ قىشلاققا بىر - ئىككى قېتىم كەلگەن، لېكىن تونۇش ئاق ئۆينى تاپالمىغان ئىدى. بۇ قېتىم ئۇ، ئېشىكىنى سۆكسۆك غولىغا باغلاپ ئوتقا قويۇپ بېرىپ، خۇرجۇنىنى مۈرىسىگە سېلىپ، ئۈمىد بىلەن قىشلاققا قاراپ يولغا چىقتى. تاغۇ - تاشلاردىن ئېشىپ، كۈن كەچ كىرەي دېگەندە ئۆزى كۆزلىگەن ئاۋۇلغا يېتىپ كەلدى.

بۇ، كەچكۈز مەزگىلى ئىدى. قارىغايزارلىقنىڭ يان باغرىدىكى قاپچىغايدا تونۇش ئاق ئۆي تۇرۇپتۇ. ئاق ئۆينىڭ چېدىرىدىن قويۇق قارا ئىس ئاسمانغا كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى. ياۋا جىگدىلىكنىڭ شاخلىرىنى قاپلاپ تۇرغان ئالتۇن مۇنچاقلار ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقان كۈن نۇرىدا قىزىل ياقۇتتەك يالتىرايتتى. جىگدىلىكنىڭ ئارىسىدىن بىر پادا قوي - ئۆچكە مەرىشىپ ئاستا -

ئاستا ئاق ئۆي تەرەپكە سۇرۇلمەكتە ئىدى.

سېلىم بوۋا ئاق ئۆينىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى. بۆرە تۈكلۈك قېرى ئىت ئاق ساقاللىق مويسىپىت بوۋايغا ئېرىنچەكلىك بىلەن قاراپ قويدى - دە، ئالد... پۇتلىرىنىڭ ئۈستىگە بېشىنى قويۇپ كۆزىنى يۇمدى.

سېلىم بوۋا ئاق ئۆيگە قاراپ:

— مال - جېنىڭ ئامان بولسۇن، قېرىنداش، قوناقنى ① كۈتۈۋال، — دەپ توۋلىدى.

— كەل، كېلىۋەر، ئالدىڭدا داستىخان تۇرۇپتۇ...— ئاق ئۆيدىن ئەركىشىنىڭ ئاۋازى چىقتى، — رىسقىڭ چوڭ ئىكەن، ئەتكە ئېغىز تەگ.

سېلىم بوۋا ئۆيگە كىردى، خۇرجۇنىنى قېشىغا قويۇپ، دۇئاغا قول كۆتۈردى، ئامان - ئېسەنلىك سوراپ ئۆي ئىچىگە قارىدى.

ئۆيدە 35 — 40 ياشلارغا كىرگەن بىر ئەركىشى يەنە بىر ئايال بار ئىدى. ئەر كىشى مۈڭگۈز ساپلىق ئۇزۇن پىچاقتا گۆش پارچىلاۋېتىپتۇ، ئايال بولسا، ئاسما قازاننىڭ تېگىگە ئوت يېقىۋاتاتتى. ئۆي قاراڭغۇ بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا نەرسىلەرنى ئىلغا قىلغىلى بولمايتتى.

— ئۆيۈڭلەر قاراڭغۇ ئىكەن، — دېدى سېلىم بوۋا ۋە خۇرجۇنغا قول ئۇزاتتى.

— ھە... بىر نېمە قىلساڭچۇ، چىراغ ياق، — دېدى ئەر كىشى ئايالغا قاراپ.

① قوناق — قازاق تىلىدا مېھمان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئايال ئەمدىلا چىراغ ياقماقچى بولۇۋېدى، سېلىم بوۋا خورجۇنىدىن بىر تۈنىكە چىراغنى ئېلىپ، سەرەڭگە چاقتى، تۈنىكە چىراغ ئوت ئېلىپ ئۆيي ئىچى ۋاللىدا يوروپ كەتتى.

— نېمە دېگەن ئاق يانىدۇ - ھە! — دېدى ئايال تۈنىكە چىراغقا قاراپ ئەجەبلىنىپ ۋە خورجۇندىن چوڭ بىر بوغما قاپاقنى ئېلىۋاتقان بوۋايغا قاراپ قويدى.

— بۇ، سىلەرگە مەندىن يالىداما بولۇپ قالسۇن، — دېدى سېلىم بوۋا تۈنىكە چىراغنى نېرى ئىتتىرىپ، ئاندىن ئەر كىشىگە قاراپ داۋام قىلدى، — مانا بۇ بىر قاپاق مايىنمۇ ئال ... سەن مېنى تونۇمىدىڭغۇ دەيمەن؟ مەن سېنى تونۇۋاتىمەن ... ئۇ چاغدا كىچىكلا بالا ئىدىڭ، تازىمۇ قورقۇپ كەتكەن ...

شۇنىڭ بىلەن گەپ تېپىشلدى، سېلىم بوۋا ئۆتكەن كۈنلەرنى ھېكايە قىلدى، ئەر كىشى بىردىن ھېلىقى «ئالۋاستى» نى ئېسىگە ئېلىپ:

— سادىدا ئىسكەنمىز، قورققىنىمىز راست، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇن يىلغىچە بۇ قىشلاققا ئاياغ باسمىدۇق، — دېدى.

بوۋاي بىلەن موماي ئۆلۈپ كەتكەن ئىدى، سېلىم بوۋا ئۇلارنىڭ روھىغا ئاتاپ دۇئا قىلدى، شۇ كۈنى بۇ ئۆيدە ئەزىز مېھمان بولۇپ تۈنەپ قالدى.

يىللار بوۋاينى مۈكچەيتتى. ئەمدى ئۇ جاڭگال كېزىپ، داۋان ئېشىپ يىراقلارغا بارالمايدىغان بولدى. خاسىيەتلىك مايغا ھاجەتمەن ھارۋىكەشلەر ئارىلىقىنى

يىراق كۆرمەسە، بۇ يەرگە ناگان - ناگاندا بىر كېل
قالاتتى. كېيىنكى چاغلاردا نېمىشقىدۇر ئۇلارمۇ بۇ تەر
كە ئۆتمەيدىغان بولدى.

بىر كۈنى سېلىم بوۋا قاراماي تېغىنىڭ باغرى
ئۆزى ئۇچۇن كولىۋالغان گۆرنىڭ ئاغزىدىن ئۆمىل
چىقتى، دىرىلدىگەن ماغدۇرسىز پۇتلىرى بىلەن م
يولاقلىرىنىڭ قىرىغا چىك دەسسەپ ھاسىسىغا تايان
ھالدا بىر قولىنى كۆزىگە سايىۋەن قىلىپ، ئەتراپقا، ي
راقلارغا، چەت - چېكى كۆرۈنمەس چۆل ئىچىگە ئۆز
تىن - ئۇزاق قاراپ كەتتى. بوۋاينىڭ كۆزىدە بىر خ
ئىنتىزارلىق، سېغىنىش، كىمگىدۇر تەلپۈنۈش ۋە يەن
قايغۇ ئالامىتىدەك بىر نەرسە ئەكس ئېتىپ تۇراتتى.

كېيىن ئۇ، ئۆزىنىڭ بۇ يەردە بەرپا قىلغان ئىسك
لىكىگە نەزەر تاشلىدى: قاراماي تېغىنىڭ قىيپاش يۈز
دىن تۆۋەنگە قارىتىپ قاتار تىزىلغان ماي چەككىلەش
كۆلچەكلىرى. سۇنى چىقىرىۋېتىش قۇرۇلمىلىرى، ئالاھ
دە بىر كۆلدە توپلىنىپ - كۆلگە پاتماي قالغان قاپقار
پارقىراق ماي ۋە بۇ ھۇدۇتى يوق جۇغلانمىنىڭ قېشىد
ماي توشتۇرۇپ قويۇلغان نۇرغۇن قاپاق، چېلەك، بانكا
تۇڭلار؛ قاراماي تېغىنىڭ شەرقىي يان باغرىدا قەد كۆتۈ
رۇپ تۇرغان كەمە، قاراماي بىلەن سېغىز ئارىلاشتۇرۇپ
سىلىق سۇۋالغان ئۆي، ئىسكىلات، ئېغىل - قوتان، ئىشلى
تىلمەي بىر چەتتە تاشلىنىپ قالغان قاغجىراق يارسىيار
ھارۋا، قاپقان، تاپانتوزاققا ئوخشاش ھەر خىل ئۆۋچى
لىق سايمانلىرى، كەكە، پالتا، گۈرجەك، بۆرە، تولكە،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كېيىك، جەرەن تېرىلىرى ... ئوتلاپ يۈرگەن قېرى ئېشەك، غەلىتە مۆڭگۈزلۈك قېرى سېغىن ئۆچكە، قولغا ئۆگەنگەن ئەركە توشقانلار ...

سېلىم بوۋا بۇ نەرسىلەر ئۈچۈن 30 يىل قان - تەر ئاققۇزۇپ ئەجىر قىلغان، لېكىن شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزى بۇ نەرسىلەرنى كۆرمەيتتى. ئۇنىڭ نەزەرى كۆپ- رەك تىنىمسىز بولدۇقلاپ كۆپۈكلىنىپ تۇرغان ماي بۇلاقلىرىدا ئىدى. ئۇ گويا مايىنىڭ نامەلۇم تەقدىرىدىن قايغۇرغاندەك ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ ھەسرەتلىنىپ كەتتى.

ئۇ ھەسرەت چېكىپ ئۇزاق خىيال سۈرگەندىن كېيىن، بىردىنلا نېمىگىدۇر غەيرەتلەنگەندەك بولدى - دە، كەي- نىگە بۇرۇلۇپ، ئالدىراپ لايسۇۋاق ئۆيگە كىردى، گويا شۇ تاپتىلا بېجىرمىسە بولمايدىغان جىددىي بىر ئىشقا تۇتۇنغاندەك پايپېتەك بولۇپ، يەيدىغان - ئىچىدىغان- لىرىنى بىر خۇرجۇنغا قاچىلىدى. ئېشىكىنى مىنىپ يولغا چىقتى. ئۇ، چەپەيزىگە بېرىپ كېلىشىنى نىيەت قىلغان ئىدى.

بىراق، ئۇ يەرگە بۇ قېرى ئېشەك بىلەن توقاي ئارىلاپ ئۇدۇللاق ماڭغاندىمۇ بەش كۈنسىز يېتىپ بار- غىلى بولمايتتى. سېلىم بوۋا قاراماي تېغىدىن يولغا چى- قىپ ئىككىنچى كۈنى كەچتە سۆكسۆك - چاتقاللىقنى ئارى- لاپ كېتىۋېتىپ، ئۆزىنىڭ بارغانچە ھالسىزلىنىۋاتقانلىقىنى ئېشەكنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغىچىلىك ھالى قالمىغانلىقىنى، سەزدى. ئېزىلىپ قالدى، ئالدىغا ئېگىشىپ، ئېشەكنىڭ بويىنىغا بېشىنى قويۇپ يېتىپ، ئۇنىڭ باشلىرىنى سىلاپ.

ئاستا پىچىرلىدى: «ماك، مېڭىۋەر دوستۇم ... كۆڭلۈمـ
چۈشەن، ئادەم بار يەرگە ئېلىپ بار. بەلكىم بۇ ـ
نىڭ ئاخىرقى خىزمىتىڭ، تۆھپەڭ بولـۇپ قالار. تۇر
مىدىرلا، غەيرەت قىل ... نېمىشقا سۆكسۆك يوپۇرمىقـ
تۇمشۇقۇڭنى سوزۇۋېرىسەن؟ ھاڭۋاقتىلىق قىلما، چىدا
بۇ يەردە تونەش قورقۇنچلۇق جۇمۇ ... نېمىشقا مـ
ھەيسەن بۇنى؟ ھۇۋلاۋاتقىنىنى ئاڭلىدىڭمۇ، ھە؟ شـ
داق، بۆرىلەرگە يەم بولۇپ كېتىمىز بولمىسا... ئىستە
ئايگۈل خېنىمنىڭ قەبرىسىنىڭ يېنىدا، مۆجىزىلىك مـ
بولاقلىرىنىڭ چۆرىسىدە بولساقمۇ كاشكى!. تۇرما، خۇ
ساڭا مەدەت بەرسۇن ... بۇ يول - چىغىر توقاي ـا
تونۇشقۇ، ئازما، ئۆزۈڭ پۇراپ تېپىپ مېڭىۋەر بۇ ھـ
مىتىڭ ئۈچۈن ئەۋلادلار ساڭا تېخى رەھمەت ئېيتار
قەبرى ئېشەك ئۆز مېڭىشىدا چاتقاللىق چىغىر يو
دا يەر پۇراپ - سىيپاپ مېڭىپ، ئاخىر تونىنى تاڭـ
ئۇلىدى. بىراق، سېلىم بوۋا بولالماي قالدى. باراقـ
سۆكسۆك دەرىخىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈۋاتقاندا، پۇت - قو
بوشىشىپ، كۆزلىرى ئېلىشىپ، ئېشەك ئۈستىدىن قېلـ
غازاڭلار ئۈستىگە ئاستا سىرىلىپ چۈشتى.

بوۋاي نەم ۋە چىرىندى پۇراپ تۇرغان غازا
ئۈستىدە سۇنايلىنىپ ئۇزاق ياتتى. تاڭ سوزۇلدى، تىنىق
ئاسماندا، قۇياش نۇرلىرى جىلۋىلەندى، سۆكسۆك يوپۇر
ماقلىرىنى سۆيۈپ چۈشكەن ھالرەڭ لېنتىدەك بىر نۇ
بوۋاينىڭ كۆزىنى چىمىرلاتتى. سېلىم بوۋا تارتىشقا
پەيلىرىنى رۇسلاپ يېنىغا ئۆرۈلدى ۋە كۆزىنى ئېچىپ

www.uyghurkitap.com

ئەتراپتا غازاڭ تېرىپ يەپ يۈرگەن ئېشەكنى كۆردى.

«يە، يەۋال، پۈتۈنگىغا ماغدۇر كىرسۇن بىچارە،— سېلىم بوۋا، ئېشەككە مىسكىن نەزەر تاشلاپ پىچىرلىدى، — دوستۇم، يەنە بىرنەچچە كۈن يول مېڭىمىز كونا چەپەيزىگە يېتىپ بارالمايدىغان ئوخشايمىز، بوپتۇ، كېيىن بارارمىز، مەن ئازراق ماغدۇرۇمغا كېلىۋالاي، بېلىم رۇسلانسۇن. بىر ئامال قىلىپ يەنە ماي بۇلاقلىرىنىڭ قېشىغا كېتىۋالايلى، شۇنداق قىلىلى. بولمىسا ئايكۆلنىڭ قەبرىسى غېرىبسىنىپ قالمىغاي، شۇ يەرگە بارايلى ...

دەل شۇ ئەسنادا، چاتقاللىق ئارىسىدىن ھۈركىگەن تۆت - بەش جەرەن دۈپۈرلەپ ئېتىلىپ چىقتى. سېلىم بوۋا تېنى جۇغۇلداپ بېشىنى سەل كۆتۈردى ۋە جەرەننى قوغلاپ كېلىۋاتقان ئىككى قوراللىق ئادەمنى كۆرۈپ داڭقېتىپ ئولتۇرۇپلا قالدى.

ئۇلارنىڭ بېشىدا سۇررەڭ تېرە قۇلاقچا، ئۇستىدە پاختىلىق شىرداشىم - چاپان، پۇتىدا چىگرىسىن ئۆتۈك بارئىدى. ئۆتكۈر كۆزلىرى ئەتراپقا تېز - تېز چاپاتتى. «چېرىك! ... كاللا كېسەر چېرىك ... قىرىلغان چېغىمدا قولغا چۈشكىدەكمەن. خۇدا، سېنىڭ كۆرسىتىدىغان يەنە نېمە ئەلتىپاتلىرىڭ باردۇ؟ قانداق كارامەتلىرىڭ باردۇ؟».

سېلىم بوۋا ھوشىغا كېلىپ كۆزىنى ئاچقاندا، ئۆزىنى پاراسلاپ ئوت كۆيۈۋاتقان مەشنىڭ ئالدىدا، ئازادە-يورۇق چېدىر ئۆي ئىچىدە كۆردى، كارىۋات ئۈستىدە يۇمشاق تۆشەكتە ياتاتتى.

كارىۋات ئەتراپىدا تەقى - تۇرقى بىر - بىرىگ
ئوخشايدىغان، كىيىم - كېچەكلىرىمۇ بىر خىل ئۇيغۇر
قازاق، خەنزۇ ... ھەر مىللەت ياشلىرى بىر خىل تەئەج
جۈپ بىلەن سېلىم بوۋايغا قارىشىپ تۇراتتى.
كۆزەينەك تاقىغان، كاپكازچە بۇرۇت قويۇۋالغا
ئوتتۇرا ياشلىق بىر كىشى ھەر خىل پارقىراق ئەسۋاب
لار بىلەن ئۇنىڭ يۈرەك، ئۆپكە ۋە بېقىنلىرىنى تەك
شۈرمەكتە ئىدى.
سېلىم بوۋا ئاسماندىن چۈشكەندەك ئۇشتۇمتۇت
پەيدا بولۇپ قالغان بۇ مېھرىبان ناتونۇش كىشىلە
ئىچىدە بىر ھەپتە تۇردى، داۋالاندى ۋە ئۇلاردىن
قۇلاق ئاڭلىمىغان غەلىتە گەپلەرنى ئاڭلىدى. ئۇلار: گو
مىنداڭ ھاكىمىيىتىنىڭ ئاغدۇرۇلغانلىقىنى، پۈتۈن ئۆلكە
نىڭ ئازاد بولغانلىقىنى، زومىگەر - پومېشچىكلارنىڭ
ئەدىبىي بېرىلىۋاتقانلىقىنى، ئۆزلىرىنىڭ شىخو - ئالتاي
تاشيولىنى ياساش ئۈچۈن خەرىتە سىزىپ، قوزۇق قېقىپ
يۈرگەن قىسىم ئىكەنلىكىنى، جەرەن قوغلاپ يۈرۈپ
بوۋايغا ئۇچرىشىپ قالغانلىقىنى، يەنە باشقا نۇرغۇن
يېڭىلىقلارنى سۆزلەپ بەردى.
سېلىم بوۋىغا بۇ گەپلەرنىڭ نۇرغۇنى چۈشىنىكسىز
ئىدى ۋە نېمە دەپ ئىپادە بىلدۈرۈشنى بىلمەيتتى.
بىر كۈنى، ئۆزىگە ھەمىشە خەيرخاھلىق قىلىپ
كەلگەن قاراقاش بىر ئۇيغۇر يىگىت ئۇنىڭ بىلەن مۇڭ
دىشىپ ئولتۇرۇپ:
— سېلىم بوۋا، سىلى سۆزلەپ بەرگەن سەرگۈ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

زەشت بىزگە بىر قېتىملىق دەرس بولدى. تەشكىلەتمىز سىلىنى شىخوغا ئاپىرىپ داۋالىتىشنى قارار قىلدى، بىز سىلى توغرىلىق ھۆكۈمەتكە دوكلات يازدۇق، — دېدى.

سېلىم بوۋا بېشىنى چايقىدى:

— رەھمەت، كۆپ رەھمەت، — دېدى ئۇ، دىلكەش ئۇيغۇر يىگىتىنىڭ كۆزىگە قاراپ، — ھازىر مەن بەلەن بولۇپ قالدىم، قول - پۇتۇمغىمۇ جان كىرىپ قالدى. ئىمەن تۇرۇۋېتىمەن، رەھمەت ... لېكىن، نېمىلىكى بولمىسۇن، مەن بۇ ماكاندىن ئايرىلمايمەن. تېنىم - جېنىم بۇ تۇپراق بىلەن سىڭىشىپ - تۇتىشىپ كەتكەن، ھېچنەگە كەتمەيمەن، ئۆلۈكۈم مۇشۇ جاڭگالغا، ئايگۈلنىڭ يالغۇز قەبرىسىنىڭ قېشىغا، مۆجىزىلىك ماي بۇلاقلىرىنىڭ يېنىغا كۆمۈلسە، مۇرادىمغا يېتىمەن، ئارمىنىم ھاسىل بولىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا غېمىمۇ، ئويلايدىغىنىممۇ يوق، — سېلىم بوۋا بىر ئاز تۇرۇۋالغاندىن كېيىن، داۋام قىلدى، — توۋا، ھۆكۈمەت ئادەملىرىمۇ مۇشۇنداق بولىدىكەنا؟ ئەقلىم يەتمەيدۇ. ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ. پۈتكۈل رىيازەتلىك ئۆمرۈمدە پەقەت سىلەردىن شەپقەت كۆردۈم، مېھرىبانلىقىنىڭ تەمىنى تېتىدىم. كىم ئويلىغان جاھاندا مۇشۇنداق ئاستىن - ئۈستۈنلۈك بولۇشىنى! ... بوپتۇ، ھۆكۈمەت راستلا جاپاكەش پۇقراغا ئوڭ كۆزىدە قارايدىغان ئىش بولسا، ھۆكۈمەتكە دەڭلار، تەخىر قىلماي مەندىن بۇ ماي بۇلاقلىرىنى تاپشۇرۇپ ئالسۇن، ئۇ قارا ماي ئەمەس. قارا سۇيۇق ئالتۇن. قارا مەرۋايىت.

سېلىم بوۋا ئۆز لەۋزىگە سادىق بولۇپ قالدى ۋە

بىر نەچچە كۈندىن كېيىن ئېشىكىگە مىنىپ، يول پىلا
غۇچى قىسىم دوختۇرى تەقدىم قىلغان دورا - دەرمەكل
نى خۇرجۇنىغا سېلىپ، قاراقاش ئۇيغۇر يىگىتى بىـ
خوشلىشىپ جاڭگاللىغا كىرىپ كەتتى.

12. «ئەسسالام، سېلىم بوۋا!...»

ئۇزۇن قىش چىقىپ كەتتى، باھار كەلدى ...

سېلىم بوۋا كېيىنكى چاغلاردا تولىمۇ زەئىپلىشـ
كەتتى، ئۇلۇم ۋەھىمىسى ھەردەم سايىدەك ئەگىشىپ
رەتتى، شۇڭا ئۇ ناۋادا ئەجەل سىرتمىقى بويىنۇمغا چۈ
سە ئۆلۈكۈمنى قاغا - قۇزغۇن، يىرتقۇچ ھايۋانلار يە
كەتمىسۇن دەپ، گەمە ئۆيىنىڭ قېشىغا بىر گۆر كولىۋا
غان ئىدى. گۆرنىڭ ئاستى ۋە تۆت ئەتراپى قاراماي ئار
لاشتۇرۇلغان لاي بىلەن سىپتا سۇۋالغان بولۇپ، ئاغزىـ
لىق كەلگۈدەك تاش يۆلەكلىك ئىدى. ئەھۋالى بە
ناچارلاشسا، ئاز - تولا يېمەكلىك، بىرەر تاۋاق سۇ
يېنىغا قويۇۋېلىپ گۆردە سوزۇلۇپ ياتاتتى، كىچىككـ
تۈزۈلۈپ قالسا، ئۆمىلەپ تاشقىرىغا چىقاتتى ...

بۈگۈن ئۇ، ئۆزىنى كىچىككىنە ياخشى بولۇپ قال
غاندەك ھېس قىلدى. گۆرنىڭ ئاغزىدىكى يۇملاق تاشنى
نېرى سۈرۈۋېتىپ، ئاستا ئۆمىلەپ گۆردىن چىقتى، ھاسـ
غا تايىنىپ بىر قەدەم، بىر قەدەمدىن مېڭىپ، ماي بۇلاق
لىرىنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردى، ئەتراپقا، يىراقلارغ
زەڭ سالدى ... ئاسماندا نۇر چېچىپ تۇرغان باھار قۇ

www.uyghurkitap.com

ياشىغا، ساي ئىچىدە ئاجىز شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان ئەگىز سۇلىرىغا، رەڭ تۈزۈپ بىخلىنىپ قالغان سۆكسۆك، يۇلغۇنلۇقلارغا، چىغلىق ئىچىدە، چاتقاللىق ئارىسىدا غىل ‑ پال سۇررەڭ دۈمبىلىرىنى كۆرسىتىپ قويۇپ چېپىشىپ يۈرگەن جەرەن، توشقانلارغا ... سەپسېلىپ قارىدى:
«باھار كەپتۇ، جاھان ئىللىپ قاپتۇ، — دەپ كۆزلىرى نۇرلىنىپ، ئۈمىدۋارلىق بىلەن پىچىرلىدى سېلىم بوۋا.— ئايھاي ... مەن ئەمدى ئۆلمەيمەن، باھارغا ئۇلاشتىممۇ بولدى، ياشاۋېرىمەن. بەلەن كۈنلەر كېلىدۇ، قاراماي ئەتراپى باھارگۈل ‑ چېچەكلىرى بىلەن تولىدۇ، ھەممە يەرنى يېشىللىق قاپلايدۇ ... كېيىك ‑ جەرەنلەر، قارا قۇيرۇق، بېغىرتاقلار قېشىمدىن ئەركىلەپ نېرى كەتمەيدۇ. يۇلغۇن چېچەكلىرىدىن گۈلدەستە تۈزىدىغان ۋاقىت ئاز قالدى ... ئايگۈلنىڭ قەبرىسىگە بېرىپ كەلسەم بولاتتى ... ئاھ، ئايگۈل ... جىمجىت جاڭگالدا يالغۇز قالدىڭمىغۇ ...»

سېلىم بوۋا ئۆز خىياللىرى بىلەن، ئۇنتۇلماس ئايگۈل بىلەن غايىبانە مۇڭدىشىۋاتقاندا، قاراماي تېغىنىڭ شەرق تەرىپىدىكى شالاڭ سۆكسۆكلىك ئىچىدە قوڭغۇزدەك ئۆمىلەپ كېلىۋاتقان بىر نەرسىنىڭ دۈمبىسى كۆرۈندى.

سېلىم بوۋا مۇنداق كېلەڭسىز مەخلۇقنى ھېچقاچان كۆرمىگەن ئىدى، نېمە ئۈچۈندۇر يۈرىكى تىترەپ ئەيمىنىپ قالدى، بىراق ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەيلا، ئۇنىڭ سۆكسۆكلىك ئىچىدىن پاتقاق چاچرىتىپ گۈرۈلدەپ تەستە

ئىلگىرىلەۋاتقان ماشىنا ئىكەنلىكىنى بىلدى، سېلىم بوۋ مۇنداق ماشىنىنى بۇنىڭدىن ئون نەچچە يىللار ئىلگىرى شىخو ۋە چۆچەكلەردە بىر قېتىم كۆرۈپ ھەيران قالغان ئىدى.

ماشىنا چاتقاللىق ئىچىدىن ئۆملەپ چىقىپ، پاتقاق - شېغىللىق سايدا قانچە چىرقىراپ كۆچىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئالغا ئىلگىرىلىيەلمەي توختاپ قالدى. سېلىم بوۋا ئىشىكنى ئېچىپ ماشىنىنىڭ ئىچىدىن چىققان ئۈچ كىشىنى ئېنىق كۆردى، ئۇلار دەسلەپ ماشىنىنىڭ ئەتراپىنى ئايلاندى، يەردىن نېمىندۇر ئىزدىگەندەك قىلىشتى، كېيىن ماشىنىنىڭ كەينى تەرىپىگە ئۆتۈپ ئۇنى مۇرىلىرى بىلەن ئىتتىرىشتى. لېكىن، ماشىنا مىخلاپ قويغاندەك تۇرغان يېرىدىن مىدىرلىمىدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار تاماكا چېكىشتى، بىر - بىرىگە چاقچاق قىلىشىپ، كۈلۈشكەندەك قىلدى ۋە شۇ ئارىدا ئالدى تەرىپىدە چوقچىيىپ تۇرغان سىدام - پاكار تاغ ئۈستىدە، ھاسىسىغا تايانغان ھالدا ئۆرە تۇرغان ئاپئاق ساقاللىق بوۋاينى كۆردى ...

سېلىم بوۋا قانات قاققاندەك ئالدىراپ قاراماي تېغقا يامىشىپ چىقىۋاتقان ئۈچ كىشىگە كۆزىنى ئۈزمەي، سەپسېلىپ قاراپ تۇردى. ۋۇجۇدىنى بىر خۇشاللىق ئۆز ئىلكىگە ئېلىۋالدى، نەم قالمىغان كۆز چاناقلىرىدا شەبنەمدەك بىرنەچچە تامچە ياش پارقىراپ كەتتى. ئېغىر چىگرىن ئۆتۈكلەرنى، يۇڭلىرى قىيىلغان كالتە جۇۋا ۋە كۆلرەڭ - سۇر كۆپە قولاقچىلارنى كىيگەن بۇ ئادەملەر-

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

لى بىر ـ بىرلەپ نەزەرىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئۇلارنىڭ جەز-
مەن ئۆزى ئۇزاقتىن بېرى تەشنا بولۇپ كۈتۈۋاتقان
ئادەملەر ئىكەنلىكىگە گۇمان قىلمىدى.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، بوۋا. ئاخىر تېپىۋالدۇق،
سىلى سېلىم بوۋىمۇ دەيمەن ... — تۆگىدەك قامەتلىك،
گۆشمەستەك بېجىرىم بەستلىك، يۈز ـ كۆزلىرى بوران -
چاپقۇنلاردا پىشىپ قارايغان، قېلىن كالپۇكلىرىغا بىر
خىل دىدارلىشىش ئىنتىزارلىقى ياماشقان، تەخمىنەن 35
ياشلار ئۆپچۆرىسىدىكى بىر كىشى بازغاندەك تولۇق تۇم
قوللىرىنى سوزۇپ، كۆزلىرىدىن نۇر چاقنىتىپ، سېلىم
بوۋىنىڭ ئالدىغا كەلدى:

— ئاخىر دىدارلاشتۇق ... بوۋا، قېنى، قوللىرىنى
بەرسىلە، مەن بۇ مۇبارەك قوللىرىنى بىر سۆيۈپ
قوياي.

سېلىم بوۋا نېمىشقىدۇر مۇڭلىنىپ قالدى. تىلىم -
تىلىم قورۇق ئىزلىرى بىلەن قاپلانغان قوشۇمىسى ئۈچ
بۇرجەكلىشىپ، كالپۇكلىرى ئۆمچىيىپ قالدى، نەپسى
بېتىشمەيۋاتقاندەك. ئىختىيارسىز چاپىنىنىڭ ياقىسىنى
قايرىۋېتىپ ۋە ھەدەپ بېشىنى ئىككى تەرەپكە چاي-
قايتتى. ئۇ ئېگىز بويلۇق كىشىگە پەقەت ئەدەب يۈزى-
سىدىنلا قولىنى سوزدى.

— سالام، بوۋا، نېمە بولسىمۇ سىزنى تېپىۋال-
دۇق ـ دە.

— ياخشىمۇ سىز، سېلىم بوۋا؟ ...

سېلىم بوۋا ئېگىز بويلۇق كىشىنىڭ ھەمراھلىرى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىلەنمۇ بىر تەرەپلىمىلا كۆرۈشۈپ قويدى.

سېلىم بوۋىنىڭ ئانچە خۇشال ئەمەسلىكىنى سەزگەن ئۈچ كىشى سەل ئوڭايسىزلانغاندەك، بىر - بىرىگە مەنىلىك قارىشىۋالدى. بوۋاي قورىغان كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياش تۆكۈپ، خۇددى كىچىك بالىدەك ئېسەدەپ، ئۆزىنى تۇتالماي، يىغلىۋەتتى:

— بولدى كېتىڭلار، كۆزۈمگە كۆرۈنگۈچى بولماڭلار، نېمە دەپ كەلدىڭلار بۇ يەرگە؟ ... پەلەكنىڭ گەردىشى ئوڭ ئايلاندى دەپ ئاڭلىدىم، يېڭى ھۆكۈمەت جاپاكەشلەرگە يۆلەكچى بولمىش، بۇ گەپ راستمىدۇ؟ راست بولىدىغان بولسا، توۋا، ئۇلار مەن سېلىمنىڭ تېخى تىرىك ئىكەنلىكىنى شۇكەمگىچە بىلمەيدۇ؟ ... سىلەر دەپ بېقىڭلار قېنى، مەن ئۆلۈپ - تارتىپ قالسام، بۇ بوۋاقلارنىڭ ھالى نېمە بولىدۇ. كۆزىنى كىم تازىلايدۇ؟! ... ئۇنى تاپشۇرۇپ ئالغۇچىغا كىم ئۆتكۈزۈپ بېرىدۇ؟! ... ياكى سىلەر مەن سېلىمنىڭ كۆزى بۇ دۇنيادىن ئوچۇق كەتسۇن دېدىڭلارمۇ؟! ... مەن بۇ ئارزۇيۇمنى جەرەن - كېيىككىمۇ، بۆرە - توشقانغىمۇ، ئاسماندىكى ئۇچار قانات، بۇلۇت - شاماللارغىمۇ دېدىم ... ھېچقايسىسى سىلەرگە مېنىڭ ئارزۇ - ئارمانلىرىمنى يەتكۈزمىدىمۇ؟ ... توۋا، مۇشۇنداقمۇ ئىش بولىدىكەنا!

سېلىم بوۋىنىڭ شىكايىتىنى ئۈچەيلەن ئاخىرغىچە ئاڭلىدى. ئېگىز بويلۇق كىشى سېلىم بوۋىغا ئۆزرە ئېيتتى.

سېلىم بوۋىنىڭ يىغىسى پەسلەپ قالدى:

— خەير، نېمىلىكى بولمىسۇن قېرىنى ئىزدەپ كەپسىلەر.

قېنى، گەمىگە مەرھەمەت قىلىڭلار، مېھمان بولۇڭلار ...

ئىزدىگۈچىلەر سىلىم بوۋا بىلەن مۇڭدىشىپ شۇ كۈنى كەچكىچە بىللە بولدى. بوۋاي خۇشال ئىدى. ھاياجانلىنىپ بىر ئىزدىدا ئولتۇرالماي قالدى. ھەمدە شىخو - ئالتاي تاشيولىنى پىلانلىغۇچى قىسىم يەتكۈزگەن خەۋەر بويىچە، بۇلارنىڭ ئۆزىنى ئۈچ كۈندىن بۇيان ئىزدەپ يۈرگەنلىكىنى ئاڭلاپ:

— يارايسىلەر، يارايسىلەر، مەن بۇنىڭغا چىنپۇتۇ- مەن سىلەرنىڭ قاچانلا بولمىسۇن بىر كۈنى ئىزدەپ كېلىدىغانلىقىڭلارنى بىلەتتىم. دېگىنىمدەك بولدى، ئارمى- نىم ھاسىل بولدى، — دېدى.

ئاندىن، ئىزدىگۈچىلەرنىڭ تەلىپى بويىچە، تۇرۇپ ھەسرەتلىنىپ، تۇرۇپ شادلىنىپ، ئۆز بېشىدىن كەچۈر- گەنلىرىنى سۆزلەپ بەردى. ياش يىگىتتەك روھلىنىپ، مېھمانلىرىغا ئۆز ئەگىلىكىنى كۆرسەتتى. مېھمانلار بۇل- دۇقلاپ تۇرغان ماي بۇلاقلىرىنى، ماھي ئايرىۋېلىش - قاچىلاش كۆلچەكلىرىنى، تام - تورۇسلىرىغا جەرەن - كېيىك گۆشلىرى ئېسىلغان ئىسكىلات، لاي سۇۋاق ئۆي - گەمە، ۋە ئۆزى ئۈچۈن كولىۋالغان گۆرنى ... ئۇزاق ئايلاندى ۋە بۇ ئۇزاق يىللىق جاپالىق ئەمگە- كىنىڭ مېۋىسىدىن ھەممەيلەن زوقلىنىشتى.

سىلىم بوۋا مېھمانلارنى كىگىز - پالاس، كېيىك - تۈلكە تېرىلىرى سېلىنغان سەرەمجان ئۆيگە باشلاپ، قولىغا سۇ بېرىپ ئالدىغا داستىخان سالدى. ئۇلارنى چاي ئىچىشكە، قېتىپ كەتكەن نان، ئېرىمچىك، پىششىق

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

گۆشلەرگە ئېغىز تېگىشكە زورلىدى، قازانغا جەرەن گۆشىنى بېسىپ، قازان ئاستىغا سۆكسۆك كەسلەندىلىرىنى تاشلىدى.

— خوش، سۆزلە، سۆزلەۋەر ئوغلۇم، — دېدى ئۇ، ئېگىز بوي، گەۋدىلىك كىشىگە نەزەر ئاغدۇرۇپ، — ھە بايا بىر نېمە دېمەكچى بولۇۋېدىڭغۇ، كېپىنىنى بۆلۈپ قويدۇممۇ؟ ... خوش، شۇنداق قىلىپ، سىلەر كىم بولىسىلەر، نەدىن كەلدىڭلار، نېمە ئىش قىلماقچى، شۇنى دەپ بەرگىن ...

ئېگىز بويلۇق كىشى تەگرىستېغىنىڭ ئىككى تەرىپىدە يېقىنقى بىر نەچچە يىللاردىن بۇيان يۈز بەرگەن چوڭ ئۆزگىرىشلەرنى سۆزلەپ بەرگەندىن كېيىن، ئۆزىنى ۋە ھەمراھلىرىنى تونۇشتۇردى:

— مېنىڭ ئىسمىم ۋارىسجان ①، — دېدى ئۇ ۋە چاقچاق قىلىپ قوشۇپ قويدى، — لەقەم - نەسەب بابىدىن سۆز ئاچسام، لەقىمىم توگە، زىرەپچە تائىپىسىگە تەئەللۇقمەن. ئورۇن - ئەمەلىمنى دېسەم، مايتاغ نېفىت شىركىتى قۇرۇلۇش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى بولىمەن. مۇنۇ يولداش، — دېدى ئۇ، يېنىدا چاي ئىچىپ ئولتۇرغان ئوتتۇرا بوي، 30 — 35 ياشلاردىكى خۇشچىراي، كەمسۆز خەنزۇ كىشىنى كۆرسىتىپ، — ئىنژېنېر لۈيفىڭ ② بولىدۇ، قۇرۇلۇش باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشى-

---

① ۋارىسجان — 1947 - يىلىدىن باشلاپ شىنجاڭ نېفىت ساناقىتىنى بەرپا قىلغۇچىلارنىڭ بىرى.

② لۈيفىڭ — باش ئىنژېنېر، 1950 - يىللاردا مايتاغ جۇڭگو - سوۋېت نېفىت ھەمدارلىق شىركىتىنىڭ مەسئۇللىرىدىن بىرى ئىدى.

لىقى. مۇنۇ كىشى، — دېدى ئۇ. قىزغۇچ - سېرىق چىراي، ئىختا كەلگەن. سېمىز كىشىنى كۆرسىتىپ، — سوۋېتلىك مۇتەخەسسىس پېتروپ بولىدۇ.

سېلىم بوۋا ۋارىسجاننىڭ تونۇشتۇرۇشىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، خۇش بولۇپ، ئۇلار بىلەن ئاقيىتىدىن قول ئېلىشتى.

ئىنژېنېر لۇي فىڭ تاۋاقتىكى قىزىق چاينى بىر ئۇتلاپ، سېلىم بوۋىغا قارىدى:

— سېلىم بوۋا، قارىغاندا بۇ چاي ماي بۇلاقلىرىدىن چىققان سۇدا قاينىتىلغاندەك تۇرىدىغۇ ... كۆنۈپ قاپلا - دە؟

— شۇنداق — دېدى سېلىم بوۋا، — نېمە ئامال؟ ئادەتلىنىپ قالدىم. ئەسلىدە بۇ يەردە توغراق يىلتىزىدىن چىرغىپ چىقىدىغان ئازراق شەربەت سۇ بولىدىغان. ئەمەي ... ئۇ سۇنىڭ ئېسىللىقىغا نېمە تەڭ كەلسۇن! شۇغىنىسى، بەش - ئون يىل بولدى، بۇ سۇمۇ چىقماس بولدى، قۇرۇپ تۈگىگەن چېغى. شۇنىڭدىن كېيىن قىشتا قار سۈيى، ئەتىيازدا ئەگىز سۇلىرىنى، يازدا بۇ يەردىن يېرىم كىلولۇكچە يىراقلىقتىكى توراڭغۇ بولىقىنىڭ سۈيىنى ئەكىلىپ ئىچىپ يۈرگەنتىم. كېيىن پاچاقتا مادار بولمىدى، ئىلاجىسىز ماي بۇلاقلىرىدىن چىققان سۇنى مايدىن ئايرىۋېلىپ، تىندۇرۇپ، قاينىتىپ ئىچىدىغان بولدۇم. زىيان قىلغىنىنى كۆرگىنىم يوق. بۇ سۇدا تۇز كۆپ. ئاش - تاماق ئەتكەندە تۇزنىڭ ھاجىتى يوق.

كېيىن مۇتەخەسسىسلەر نېفىت توغرۇلۇق پاراڭغا

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

چۈشتى. ئۆزلىرى قىزىققان نەرسىلەرنى بىر - بىرلەپ سوراپ، ئىنقىلاپ خاتىرە دەپتەرلىرىگە يېزىۋېلىشتى. بوۋاي ئۇچۇر قىلىپ كۆرسەتكەن نىفىت بەلگىلىرى، ھەر خىل ئالامەتلەر مۇتەخەسسىسلەرنىڭ بەكمۇ ئېتىبارىنى قوزغىدى.

— ئاڭلىشىمچە، — دېدى سېلىم بوۋا قاراماي تېغى ھەققىدە ھېكايە قىلىپ، — نىكولاي، چار پادىشاھمۇ، ئىشقىلىپ ئورۇس پادىشاھلىرىنىڭ زامانىسىدا بۇنىڭدىن 50 — 60 يىللار ئىلگىرى بۇ يەرگە ئىككى قېتىم ئادەم كېلىپ كۆپ ئاۋارە بولۇشۇپ ھېچنېمە تاپالماپتۇدەك. ئۇلار: «يەر يېغى بولسىمۇ نوھ ئەلەيھىسسالامدىن ئىلگىرى بولغان، لېكىن ھازىر ھەممىسى يەر يېرىقلىرىدىن سىرغىپ چىقىپ ھورغا ئايلىنىپ كەتكەن، ئاۋارە بولغىچىلىكى يوقكەن» دەپ قايتىپ كەتكەنمىش... سىلەر بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغانمۇ؟

سېلىم بوۋىنىڭ سوئالىغا ئىنژېنېر لۇيفىڭ:

— ئاڭلىغان، بۇ ھەقتە ئېنىق خاتىرە بار ... — دەپ جاۋاب بەردى.

— بۇنىڭ بىلەن مېنىڭ ئىشىم يوق، — دېدى بوۋاي بىر خىل ئىبرەتسىزلىك بىلەن بېشىنى چايقاپ، — لېكىن يەر يېغىنىڭ ھەممىسى ھورغا ئايلىنىپ كەتكەن، ھېچنېمە يوق، دېگەن گەپكە چىنپۇتمەيمەن، يالغان. دۇرۇس، قاراماي تېغى ئۇستىدىكىدەك نەتى، ئۇقەتنى — بولدۇقلاپ تۇرغان ماي بۇلاقلىرىنى بۇ جاڭگاللاردا يەنە كۆرمىدىم. ئەجەبكى، بۇ چۆل - جاڭگال

ئاكى كۆن باش كۆتۈرۈپ چىقىدىغان يەرگىچە ساپلا يەر
يېغى بىلەن پۈتكەنمىكىن دەپ جەزم قىلىمەن. نېمىشقا
دېسەڭلار، بۇرنۇم يەر يېغىنىڭ پۇرىقىنى ئىلغا قىلىشتا
مېنى يەرگە قاراتمايدۇ، يەر يېغىنىڭ چۈچۈمەل - قاڭ-
سىق پۇرىقىنى بۇ يەردىن ئۇن كۈنلۈك يىراقلىقتىكى
كۆل چىقىش تەرەپتىنمۇ بىمالال سەزدىم. تېخى تۆپىگ-
چىقالماي يەر ئاستىدا گۈرۈلدىگەن يەر يېغى ئۆستەڭ-
لىرىنىڭ تونۇش ئاۋازلىرىمۇ قۇلىقىمغا ئاڭلىنىۋاتقاندەك
بىلىنىدۇ ... راست گەپ، بۇ يەرنىڭ ھەممىسى يەر
يېغى، قارا سۈيۈق ئالتۇن، چىمپۈتۈڭلار ماڭا ... دەر
گۇماندا بولماڭلار.
سېلىم بوۋا قارىيىپ نەم تارتقان تاشلىق ساي،
ئۆستەڭ ماي پارقىرىغان سازلىق ۋە قىيپاش چۆككەن
تاغدىكى مايسىمان يېرىق قاتلاملارنى ساناپ بەردى ...
چەرەن گۆشى پىشتى، ھەممەيلەن بۇ مەززىلىك
گۆشنى ئىشتىھا بىلەن يېيىشتى. ۋاردىجان تامغا يۆلەك-
لىك تۇرغان كونا دۇتارنى قولىغا ئېلىپ بىر پەدە
چالغاندىن كېيىن:
— قېنى سىلىدىن بىر پەدە ئاڭلايلى، — دەپ،
دۇتارنى سېلىم بوۋىغا سۇندى.
سېلىم بوۋا دۇتارنى قولىغا ئېلىپ دېدى:
— ھەممەخۇشاللىقىم ئايگۈل بىلەن تۇغىگەن،شۇڭا،
راۋابىنى قايتا قولۇمغا ئالمىدىم، ئۇنى ئايگۈل بىلەن
بىللە يەرلىكتە قويدۇم. بۇ دۇتارنى بىر ھارۋىكەش
بۇرادىرىم ئەكىلىپ بەرگەن بولسىمۇ، خېلى ئۇزاققىچە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قولۇمغا ئالمىغان ئىدىم... بوپتۇ، بارماقلىرىم قېتىپ قالغان بولسىمۇ، سازلاپ باقاي.

سېلىم بوۋا دۇتارنى قولىغا ئېلىشى بىلەنلا، جۈپ تارىدىن ئۇزاق ئۆتمۇشنىڭ پىغانلىرى نالە قىلدى. تۆگە قوڭغۇراقلىرى، تۆكمە يامغۇر، چىرقىرىغان بوران، ھۇۋۇلدىغان ئورمان، بۇلدۇقلىغان بۇلاق ... سۈرەتلەنگەندەك بولدى. ئۆز ناخشىسىنى مۇنۇ قوشاق بىلەن ئاياغلاشتۇردى:

مېنى كىم سورىماق بولسا مەگەر،
پىراقتىن قەلبى داغ دەڭلار.
نېمە قىلىدۇ جاڭگالدا دېسە،
ساقلاپ ياتار ياغ دەڭلار.

بوۋاي ناخشىسىنى تۈگەتكەندە، ۋارىسجان، لۈي-فىڭ، پىتروۋپلار ئورنىدىن تۇرۇپ رەھمەت ئېيتتى، بارىكاللا ئوقۇدى.

شۇنىڭدىن كېيىن، ۋارىسجان ئالدىغا پەرتۇق تارتىپ، قولىغا ئۆزىنىڭ چاچ ئېلىش ماشىنىسى بىلەن ئۇستۇرىسىنى ئالدى، بوۋاينىڭ ئايگۈل توغرىسىدىكى ھېكايىسىنى ئاڭلىغاچ، ئۇنىڭ مايلىشىپ قارىداپ كەتكەن چاچ-ساقاللىرىنى يۇيۇپ، بىر چىرايلىق ياساپ قويدى.

سېلىم بوۋا ۋارىسجان تەڭلىگەن ئەينەكتە ئۆزىنى كۆرۈپ، كۈلۈپ كەتتى. ئىنژېنېر لۈي فىڭ سېلىم بوۋىسىغا قاراپ چاقچاق قىلدى:

— مانا ئەمدى بولدى، قىزان يىگىتلەردەك ياش
رىپ كەتتىلە، — دېدى.
— شۇنداق، — دېدى سېلىم بوۋا، — يالغ
يوق، سىلەرنى كۆرۈپ، پۇت - قولۇمغا جان كىردى
يۈرىكىم يىگىتلىك چاغلىرىمدىكىدەك تېپچەكلەۋاتىد
مېھمانلار كۈلۈشتى.
مۇتەخەسسىسلەر بۇ يەردىن قوزغىلىشتىن ئىلگىرى
ۋارىسجان سېلىم بوۋىغا كىيىم - كېچەك، قارا چاي، چا
ماق قەنتكە ئوخشاش لازىملىق جىق سوۋغىلارنى، يە
بىر بولاق پۇلنى قويدى:
— مەن سىلىگە مايتاغ پارتىيە كومىتېتى، نېفى
شىركىتى نامىدىن چوڭقۇر رەھمەت ئېيتىمەن، — دېد
ۋارىسجان، سېلىم بوۋىنىڭ ئاجىز قوللىرىنى چىڭ تۇ
تۇپ، — سىلى بۇ ھېچكىمنىڭ نەزەرى چۈشمىگەن تاغ
ماي بۇلاقلىرىغا ئەقدە قىلىپ، ئۇنى ئاسراپ ساقلاپ
قوغداپ بۈگۈنكى كۈنگە يەتكۈزدىلە، خەۋەر يەتكۈزۈپ
بىزنى ئىنتايىن مۇھىم يىپ ئۇچى ۋە خوش خەۋەرگ
ئىگە قىلىپ، بۇ يەرنى ئىزدەپ تېپىش تەتقىق قىلىش
يولىمىزنى كۆپ قىسقارتتىلا، رەھمەت. بۇنىڭ ئۆزى
ئۆلكىمىزنىڭ نېفىت سانائىتىنى بەرپا قىلىش يولىدىكى
ئۆچمەس تۆھپە. بۇنى خەلقىمىز ئەۋلادتىن - ئەۋلاد
قىچە ئۇنتۇمايدۇ، سىلىگە ئاپىرىن - تەھسىن
ئوقۇيدۇ...
سېلىم بوۋا تەسىرلىنىپ كۆزىگە ياش ئالدى، ئا
باغرىنى تاپقان مەسۇم گۆدەكتەك ئۆمچىيىپ كالپۇكلىرى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تىترىدى، ئۆز كۆڭلىنى قانداق ئىزھار قىلىشنى بىلمە-
يگەندەك، بىردەم ۋارىسجانغا، بىردەم ئىنژىنېر لۆي فەڭغا،
بىردەم مۇتەخەسسىس پېتروۋىچقا تەلمۈرۈپ قارايتتى. بوۋاي-
نىڭ ئۆمچىيىپ تىترىگەن كالپۇكلىرىنىڭ ئارىسىدىن
دولقۇنلىنىپ بىرلا سۆز:

— ئارمىنىم ھاسىل بولدى، مۇرادىمغا يەتتىم،
بار - يوقى شۇ، ھەممىسى شۇ، — دېگەن سۆزلا
چىققانتى.

سېلىم بوۋىنىڭ سوۋغاتلارغا كۆزى چۈشكەندە،
نېمىندۇر يادىغا ئەكىلىپ، ئالدىراپ ئىسكىلات تەرەپكە
چىقىپ كەتتى ۋە ئۇ يەردىن قېتىپ تاراقشىپ كەتكەن
بىر كونا تولۇمنى كۆتۈرۈپ چىقتى، ئاندىن ۋارىسجان
بايا سوۋغات بىلەن بىرگە قويغان پۇلنى قولىغا ئېلىپ،
بىر پەس قاراپ تۇردى - دە، ئۇنى ئىككى قوللاپ
يەنە ۋارىسجانغا قايتۇرۇپ بېرىۋەتتى:

— بۇنىڭ ماڭا نېمە لازىمى؟... ئۇنى ئېلىپ نېمە
قىلىمەن، — دېدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ، قولىدىكى تولۇمنى دۈم قىلىپ
يەرگە تۆكتى، تولۇمنىڭ ئاغزىدىن ياك زىڭشىڭ، جىڭ
شۇرېن، شاڭ شىسەي، ۋۇجىڭشىڭ ۋە جياڭجېشى ئىستىبدا-
داتىغا مەنسۇپ بولغان جىقىمدا يارماق، قەغەز پۇللار
چېرىندى ياپراقتەك ئەتراپقا تارىلىپ كەتتى.

13. كۈن تۇغدى

1954 - يىلىنىڭ باھارىنى سېلىم بوۋا مىسلى كۆ-

رۇلمىگەن مەمنۇنىيەت ۋە ھاياجان بىلەن كۆتۈۋالدى:
— ئايھاي! ... جىمجىت جۇڭغارىيە ئاخىر ئويغ
دى! ... نەرە تارتىپ - سىلكىنىپ ئورنىدىن تۇرغ
شىردەك، ئاخىر قەددىنى رۇسلىدى! ... سادىغاڭ كېتەي
باھار، گۈل - چېچەكلەرگە تولغان باھار! ... ئۈمى
ۋە خاسىيەت نۇرلىرىنى چاچقان باھار! ... مېنى ئا
زۇيۇمغا يەتكۈزگەن، قاناتلاندۇرغان باھار! ...
سېلىم بوۋاينىڭ قەلبى خۇشاللىقتىن قانات قاقا
تتى. ۋارىسجان، لۇي فىڭ، پىتروپلار قايتقاندىن كېيىن
باھارگۈل - چېچەكلىرىگە ئورۇلۇپ بۇ يەرگە كېلىدىغا
لارنىڭ ئايغى ئۈزۈلمىدى. سېلىم بوۋا ئۆزىنى ئىنسانلا
ئارىسىدا قورغۇچى، كەشپىياتچى ئادەملەر ئارىسىدا ھېس
قىلىپ، چەكسىز شادىمانلىققا چۆمدى. نېفىت چارلاش
ئەترەتلىرى بۇ يەردە تۇنجى نېفىت قۇدۇقى قېزىلىدىغان
توچكىنى بېكىتتى. نامەلۇم قاراڭغۇ دۇنياغا ھۇجۇم
قىلىش سىگنالى چېلىندى ...
شۇ يىلى 10 - ئايدا ئابدىراخمان، ئىسلام ئاخۇن،
موھىدىن قاتارلىقلار يەتتە كىشىلىك قۇرۇلۇشچىلار گۇرۇپ
پىسى مايتاغدىن يۆتكىلىپ، تۇنجى قېتىم چۆل ئىچىگە
كىرىپ، بىرىنچى نېفىت قۇدۇقى قېزىلىدىغان توچكا
ئەتراپىغا بوتكا، ئىسكىلات، زېمىلەنكە (گەمە) ئۆيلەرنى
قۇرۇشنى باشلىۋەتتى. 1955 - يىلى 2 - ئايدا
سۇلايمان «پەيغەمبەر» باشچىلىقىدىكى، داۋۇت شانىياز،
ئىمىن سوپى، سايىم ئاخۇن، جاڭ فىسەن قاتارلىق
مەلىكىلىك تېخنىك ئىشچىلاردىن تەركىب تاپقان 13

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كىشىلىك ۋىشكا قۇراشتۇرۇش ئەترىتى تۇنجى قۇدۇق ئورنىدا ۋىژىلداپ تۇرغان ئاچچىق سوغۇق، ئىزغىرىن شامالغا پەرۋا قىلماي، تۇنجى بورىۋاي مۇنارىسىنى قۇراشتۇرۇشقا كىرىشتى.

شۇ يىلى 6 - ئايدا دۇيجاڭ لومىنبو، مۇئاۋىن دۇيجاڭ ماستىرى، ئەيسا قارى باشچىلىق قىلغان «1219» ياشلار بۇرغىلاش ئەترىتى كۆتۈرەڭگۈ روھ بىلەن مايتاغدىن يۆتكىلىپ كېلىپ، بىپايان چۆللۈكنى لەرزىگە سالغان قۇدرەتلىك تېخنىكا - دېزىل ماتورلىرىنىڭ ئاۋازىنى ياڭرىتىپ، جۇڭغارىيە ئېتىكىدە تۇنجى نېفىت ئېلىش جەڭ سىگنالىنى ھەيۋەت بىلەن چالدى.

«1219» ياشلار بۇرغىلاش ئەترىتى ئابلىز، مۇھەممەد، ھۇشۇرەم، نۇرسۇنەم، لى كېمىڭ (خەنزۇ)، سادۇ (قازاق)، تۇرسۇن (تاتار) ① قاتارلىق بۇرۇلچىكلار، ماتورچىلار، تېخنىكلار، مېخانىكلاردىن تەشكىللەنگەن ئىدى. ئۇلارنىڭ چوڭى 25، كىچىكى 20 ياشلاردا ئىدى.

سېلىم بوۋا بۇ كۈنلەردە گويا ياشلىقىغا قايتقاندەك بەكمۇ تېتىكلىشىپ كەتتى. ھەر كۈنى ئەتىگەندە گەمىسىدىن چىقىپ، قاراماي تېغى ئېتىكىدە ئاسمانغا بوي سوزغان گىگانت ماشىنىغا — ھەيۋەتلىك بورىۋاي مۇنارىسىنىڭ قېشىغا كېلەتتى، نېفىتچىلارغا ئارىلىشىپ كېتەتتى، ئۇلارنىڭ ئىشلىرىغا زەڭ قويۇپ، قولىدىن كېلىشىچە ھەمدەم بولاتتى. ئۇلارنىڭ بەختەرلىك قالپاقلىرىنى كىيىپ

① يۇقىرىدا ئىسمى ئاتالغانلار 50 - يىللاردىكى قاراماي نېفىتلىكىدە نامدار ئىشچىلار، تاپانچىلاردىن ئىدى.

كۆرەتتى، قىزىق گەپلەرنى، جاڭگال لەتىپىلىرىنى
ئېيتىپ كۈلدۈرەتتى. دەم ئېلىش كۈنلىرى نېفىتچىلارنى
ئۆزىنىڭ گەمىسىگە تەكلىپ قىلىپ، كېيىك - جەرەن
گۆشلىرىدە شورپا سېلىپ مېھمان قىلاتتى. بېشىدىن
كەچۈرگەن سەرگۈزەشتىلەرنى سۆزلەپ بېرەتتى. ناۋادا
نېفىتچى يىگىتلەر بىرەر سەۋەب بىلەن كېلەلمىگۈدەك
بولسا، بورىۋاي قېشىغا پۈتۈن - پۈتۈن جەرەن گۆش-
لىرىنى كۆتۈرۈپ كېلىپ، ئۇلارنى يوقلايتتى.
بىر كۈنى سېلىم بوۋا ھەيۋەتلىك بورىۋاي مۇنارى-
نىڭ يەر - جاھاننى تىترىتىپ سىلكىنىشلىرىگە ھەيران-
لىق بىلەن سەپسېلىپ ئۇزاق قاراپ كەتتى. دەممۇ-
دەم كۈچ بىلەن ئۇرۇلۇۋاتقان ئاسما كولۇچنىڭ ئاۋازى،
تىنىمسىز ئۇلىنىپ چۈشۈۋاتقان سىۋىچ (ئولانما تۇرۇبا)-
نىڭ تىترىشى بوۋاينى ھاياجانغا سالدى. رېتىملىق ئاي-
لىنىۋاتقان روتور (بۇرغىلاش تەخسىسى) ۋە يەر ئاستىغا
قارا يىلاندەك سوزۇلۇپ ئېچكىرىلەپ كىرىپ كېتىۋاتقان
پولات تۇرۇبىغا قاراپ نېمىندۇر ئېنىقلىغۇسى كەلگەندەك.
سېغىزلىق ئېرىتمە كۆلچىكى تەرەپكە ئۆتتى. بۇ يەردە
تۆمۈر نوردىن ئېقىپ كېلىپ ئۇششاق كۆپۈكچىلەرنى
ھاسىل قىلىۋاتقان ئاق - سېرىق شىلىمشىق لاي، لاي
ئۈستىدە چايقىلىپ - چايقىلىپ يوقاپ كېتىۋاتقان پار-
قىراق كۆپۈكچىلەر ئۇنى ئۆزىگە جەلپ قىلىۋالدى.
سېلىم بوۋا سېغىزلىق ئېرىتمە كۆلچىكى يېنىدا بىر
پەس نېمىندۇر ئويلاپ ۋە ھەيران بولۇپ قاراپ تۇرغان-
دىن كېيىن، كەينىگە بۇرۇلۇپ، تىك تۆمۈر شوتىنى دەس-

سەپ بۇرغىلاش سۇپىسىغا چىقتى. بۇ يەردە ماستېرى، ئەيسا قارى ياش بۇرۇلچىلىك ھوشۇرەم ۋە تۇرسۇنەملەر بىلەن جىددىي ئىشلىمەكتە ئىدى. ۋېرخوۋاي سەھنىسىدىن ئەمدىلا چۈشكەن بىر قازاق يىگىت ئۇلارنىڭ قېشىغا كېلىپ توختىدى.

— بالىلىرىم، — دېدى سېلىم بوۋا، بىر ئاز ئەجەبلىنىش ئەكس ئەتكەن مۇلايىم كۆزلىرى بىلەن ئەيسا قارىغا قاراپ، — مەنسوراي، سەن بۇ يەردىكىلەرنىڭ ئۇستىسىغۇ. سىلەرنىڭ بۇ قۇدۇقلىرىڭلارنىڭ نېمانداق تېگى يوق. قازىسىلەر، قازىسىلەر 400 مېتىر، 500 مېتىر بولدى دەيسىلەر، بۇرنۇڭغا ماي پۇرايدۇ- يۇ، لېكىن، مايىنىڭ دىدارى كۆرۈنمەيدىغۇ؟ ... مېنىڭ ماي بۇلاقلىرىمىنىڭ تېرەنلىكى ھاسامنىڭ بويىچىلىكمۇ كەلمەيدۇ، ئۇنىڭ لاي - لاتقىلىرىنى سۈزۈپ كۆزىنى ئېچىۋەتسەملا ماي چىقىۋېرىدىغۇ.

— ئۇ، شۇنداق، تالاشمايمىز، — دېدى ئەيسا قارى كۈلۈمسىرەپ داۋام قىلدى، — قارامايدىكى ماي بۇلاقلىرى باشقا بىر گەپ، ئۇ دېگەن زېمىننىڭ قىسىشى بىلەن يەر يېرىقلىرىدىن ئۆزلۈكىدىن چىقىپ قالغان تەلۋە ماي دېسىلە. شۇڭا ئۇ، دەم يوقاپ، دەم پەيدا بولۇپ، ئاز - ئازدىن كۆپۈكلىنىپ چىقىپ تۇرىدۇ، بىز ئۇ يول بىلەن ماڭمايمىز، مۇتەخەسسىسلەر بۇ يەرنىڭ ئاستىدا ئېلىپ تۈگەتكۈسىز ماي بايلىقى بارلىقىنى ئېنىقلاپ بولغان. بىز ئۇنى ئېلىش - پەننىڭ كۈچى، بۇ ماشىنىلارنىڭ قۇدرىتى بىلەن خۇددى ناسوستىن ئېتىلىپ چىق-

قان سۇدەك فونتانلىنىپ چىقىرىمىز، ئايىغى ئۇزۇلمە
دەريا بولىدۇ...
شۇ چاغدا، قازاق يىگىت بېشىدىن بىخەتەرلى
قالپىقىنى ئېلىپ، سېلىم بوۋىنىڭ بېشىغا كىيدۇرۇ
قويدى:
— جاقسىمۇ سىز، ئاقساقال؟ — دەپ سالام بە
دى. — سىزدە مۇنۇ قالپاق كەم ئىدى، مانا ئەمد
راۋۇرۇس نېفىتچى بولدىڭىز.
سېلىم بوۋا قازاق يىگىتكە قاراپ كۈلۈمسىرەپ:
— توختا، توختا، بالام، سەن قازاقمۇ؟ — دې
سورىدى.
— ئۇنىڭ ئاتىنىڭ قاشقىسىدەك ئېنىق قازاق ئىكە
لىكىگە مەن پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن گۇۋاھ، — دېيد
ئەيسا قارى خۇش چاقچاق ئاۋازدا.
سېلىم بوۋا يەنە قازاق يىگىتكە قارىدى:
— مەن سېنى تونۇۋاتىمەن، بالام.
— ئەمدى ئېسىمگە كەلدى ... سىز سېلىم بو
ئەمەسمۇ؟ مەن ئۇ چاغدا ...
— ئېسىڭ جۇمانغۇ؟
— شۇنداق، جۇمانمەن.
— مانا دېمىدىممۇ، شۇ چاغدا مەن سېنى ئاتتەل
كىچىك، يولۋاستەك باتۇر يىگىت بولىدۇ
دېمىگەنمىدىم.
سېلىم بوۋا بۇنىڭدىن كۆپ يىللار ئىلگىرى يالغۇ
قىشلاقتا ئۇچراتقان قويچى بالىنىڭ بۈگۈن بۇ يەرد

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ياراملىق ۋىرخوۋاي (ۋىشكا ئۈستى) ئىشچىسى بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنى مېھرى بىلەن باغرىغا باستى.

ياز ئۆتۈپ، كۈز ئايلىرى يېتىپ كەلدى.

جۇڭغار ۋادىسىدا كەچكۈز قىشتەكلا سوغۇق بولدۇ. لېكىن «1219» ياشلار بۇرغىلاش ئەترىتى سوغۇققا پەسەنت قىلمىدى. ئۇلار قەيسەرلىك بىلەن كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ ئىشلىمەكتە، 100 نەچچە كۈن كۆرەش قىلىپ، پىلان بويىچە 620 مېترلىق بۇرغىلاش ۋەزىپىسىنى تاماملاش ئالدىدا تۇرماقتا، جۇڭغار دالىسىنى خۇشاللىققا چۆمدۈرىدىغان قۇتلۇق كۈننى كۈتمەكتە ئىدى.

سېلىم بوۋا پات - پات بورىۋاينىڭ بۇرغىلاش سۈپىسىغا چىقىپ ياكى سىغىزلىق ئېرىتمە كۆلچىكىنىڭ قېشىدىكى بوتكىنىڭ ئالدىغا كېلىپ، نېفىتچىلار بىلەن پاراڭ سالاتتى، بولۇپمۇ يەر ئاستى تۇرۇبىسىدىن ئۇزلۈكسىز چىقىپ تۇرغان ھەرقايسى يەر قاتلاملىرىنىڭ ئەۋرىشكىلىرىنى كۆزىتىپ، ئۇنىڭ بېسىمىنى مەخسۇس ئاپپاراتتا ئۆلچەپ خاتىرىلەيدىغان ئاقپىشماق يىگىتنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— ھە، كاللېكتور، نېمە بۇرنۇڭنى تارتىۋېرىسەن، ھېچنېمە كۆرۈنمەمدۇ؟ ھەممىنى بايقاپ تۇرىدىغىنى ئاشۇ دەۋاتا تىتىغۇ سېنى، — دەپ، ئۇنىڭ ئۇچۇرلىرىغا قىزىقسىنىپ گەپ سورايتتى.

— ئاز قالدى، سېلىم بوۋا، ئاز قالدى، — دەيتتى زىرەك كاللېكتور يىگىت، — بىسىم ئۆز نۇقتىسىغا يەت-

تى، نېفىت بەلگىلىرى ئاللىقاچان روشەنلەشتى. قۇتلۇ
كۈنگە ساناقلىقلا ۋاقىت قالدى.
— ئەقلىم هەيران، ئېتىلىپ چىقىدىغىنى ئەجە
كەن، — دەيتتى سېلىم بوۋا، — شۇ كۈننى بىر كۆ
سەم، كۆرگىلى بولارمۇ؟
— چاتاق يوق، گېپىمىز گەپ، — دەيتتى كاللى
تور يىگىت ئۇنى ئىشەندۈرۈپ.
ئارزۇ قىلىنغان كۈن ئاخىر يېتىپ كەلدى. نېف
ئالامەتلىرى بارغانچە روشەنلىشىپ، قاپقارا نېفىت لېي
سېغىزلىق ئېرىتمە نورىغا پاتماي پۇركۈپ چىقىش
باشلىدى.
جۇڭغارىيە تارىخىغا ئالتۇن هەرپ بىلەن يېزىلغا
قۇتلۇق كۈن ئۆزىنى نامايان قىلدى: 1955 - يىل
10 - ئاينىڭ 29 - كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچ
تە تۈنجى قۇدۇقتىن تۇيۇقسىز ئاسمان - زېمىننى لەر
زىگە كەلتۈرۈپ قاپقارا سۇيۇق ئالتۇن پاتمان كۈچ
بىلەن جۇڭغار كۆلىگە پارتلاپ چىقتى! ...
هاياجانغا چۆمگەن جۇڭغارىيە شادىيانە قى - چۇ
تەنتەنە سادالىرى بىلەن قاپلاندى. ئاسمان بوشلۇقىغا
كەلگۈن سىزەدەك ئېتىلىپ چىقىپ، كەچكى قۇياش نۇر
دا قارا ئەتىرگۈلدەك يالتىراپ - شارقىراپ يەرگە
چۈشۈۋاتقان نېفىت فونتانلىرى ئاستىدا بىر - بىرىنى
قۇچاقلاپ، دوپپا - شەپكىلىرىنى ئاسمانغا ئېتىشىپ تەن
تەنە قىلىشىۋاتقان نېفىت ئىشچىلىرى بىردەمدە پارقىراق
قارا ئادەملەرگە ئايلىنىپ كەتتى!

رادىئوگرامما ئاپپاراتى ساز ئاۋازدا تاقىلداپ،
شۇ سائەتتە بۇ خۇش خەۋەرنى مايتاغقا، ئۇرۇمچىگە،
نېفىت سانائىتى مىنىستىرلىكىگە يەتكۈزدى!
پۈتۈن جاھان قاراماي نېفىتلىكىنىڭ دۇنياغا كەل-
گەنلىكىدىن خەۋەر تاپتى.
بۇ چاغدا سېلىم بوۋا قاراماي تېغىدا — بۇلدۇق-
لاپ تۇرغان ماي بۇلاقلىرىنىڭ قېشىدا نېمە بىلەندۇر
مەشغۇل ئىدى. ئۇ، يەر — جاھاننى لەرزىگە كەلتۈر-
گەن قۇدرەتلىك سادانى ئاڭلاپ، دەسلەپ نېمە ئىش
بولغانلىقىنى ئاڭقىرالمىدى. كېيىن ئۆزىگە تونۇش تۇن-
جى بورىۋاي ئاسمىنىدا بىردىن قارا مەرۋايىتتەك چاقناپ
نۇرلىنىۋاتقان مەنزىرىنى كۆرۈپ ھاياجاندىن كۆزلىرى
تىنىدى. كالپۇكلىرى تىترەپ چاناقلىرى ياشقا تولدى.
ئاندىن، ھاسىسىنى پىرقىرىتىپ تاشلىۋېتىپ، ياش يىگىت-
تەك روھلىنىپ بورىۋاي تەرەپكە يۈگۈردى، يۈلغۇن،
سۆكسۆك چاتقاللىقلىرى ئارىسىدىن توغرا كېسىپ ئۆتۈپ،
شادلىق دېڭىزىغا ئايلىنىپ كەتكەن بورىۋايغا — نېفىتچى-
لار ئارىسىغا ئۆزىنى ئاتتى...
بوۋاي بورىۋاي ئەتراپىغا كۆل بولۇپ توپلانغان
قارا سۈيۈق ئالتۇننى ئوچۇملىرىغا تولدۇرۇپ ئېلىپ،
قەلبى سۆيۈنگەن ھالدا دەيتتى:
— كۆزۈن توغدى! ... مۇبارەك بالىلىرىم ... ھايات
باشلانغان كۈن! ... مانا بۇ ھەقىقىي بۇلاق! ... قارا
ئالتۇن، قارا مەرۋايىت كانى! ...

14. خاتىمە

ناۋادا سىز، قاراماي نېفىتچىلار شەھىرىنى زى
رەت قىلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولسىڭىز، جەزمەن ك
قاراماي تېغىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، تاغ ئۈستىدە خۇدم
يۇمىلاق قارا ئەينەكتەك يالتىراپ تۇرغان مۆجىزىلى
تەبىئىي ماي بۇلاقلىرىنى سەيلە قىلماي قالمايسىز.

تىنىمسىز چىمىرلاپ تۇرغان ماي بۇلاقلىرى كىشى
بىر خىل سېھرىي كۈچ بىلەن ئۆزىگە جەلپ قىلىۋالىد
ئۇنىڭدا قۇياشنىڭ نۇرى، كۆپكۆك ۋە لەرزان ئېقىپ يۈ
گەن بۇلۇتلارنىڭ شولىسى كۆزنى چاقنىتىپ ئەكس ئېت
دۇ. بۇلاقلارنىڭ تەكشى يۈزىدىن ھەردەم كۆپۈكلىنى
بولدۇقلىغان يېقىملىق سادا ئەتراپقا ئاڭلىنى
تۇرىدۇ.

سىز بىر تەرەپتىن، بۇ قاپقارا ماي بۇلاقلىرىغ
ھېرىس - مەھلىيا بولۇپ، ئۇنى سۆيۈنۈپ تاماش
قىلسىڭىز، يەنە بىر تەرەپتىن، چوڭقۇر ئىپتىخار بىلەن
بۇ ئالتۇن بۇلاقلارنىڭ ياراتقۇچىسى، پەرۋىشكارى مەرھۇم
سېلىم بوۋىنىڭ ئەجىرلىك ئەمگىكىنىڭ روشەن ئىزنالىرى
نى كۆرەلەيسىز.

ئەلۋەتتە، قاراماي تېغىنىڭ گەۋدىسى تاشمۇ، سېرىق
توپىمۇ ئەمەس، ئۇنىڭدا يەلپۈنۈپ تۇرغان كۆل - گى
ياھلارمۇ يوق، قاپقارا پارقىراپ تۇرغان بۇ غەلىتە ئېگىز-
لىك نەچچە ئون ئەسىر داۋامىدا چوڭقۇر يەر قاتلاملىرى

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

دىن سىرغىپ چىققان ئاقما نېفىتنىڭ قاتمۇ قات دۆۋە-
لىنىپ، بوران - چاپقۇن، قۇياش نۇرىدا تازىلىنىپ قې-
تىشىشىدىن شەكىللەنگەن. بۇ نەرسە بۈگۈنكى كۈندە
ھېچكىمگە سىر ئەمەس. شۇنداقتىمۇ، سىز بۇ مۆجىزات-
نىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ، ئالدىڭىزدا چىراي ئاچقان يېپ-
يېڭى دۇنيانى — جۇڭغار چۆللۈكىدە چاقنىغان نۇرلۇق
چولپاندەك، كىشىنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىدىغان زامانىۋى،
كاتتا نېفىتچىلار شەھىرىنىڭ مەنزىرىسىنى كۆرىسىز.
شەھەر گۈزەل ۋە چىرايلىق. ئاسمانغا بوي سوزغان
كۆپ قەۋەتلىك بىنالار، يېشىل بوستان ئىچىگە چۆككەن
يول - كوچىلار، موكىدەك تۇتىشىپ تۇرغان چوڭ -
كىچىك ئاپتوموبىللار، جىمىرلىغان سانسىز ئېلېكتر چىراغ-
لىرى، ۋېلىسىپىت، موتسىكلىتلار بىلەن ئالدىراپ ئىشقا
كېتىۋاتقان نېفىتچىلارنىڭ كەلكۈندەك دولقۇنلىغان
سەپىرى ...

سىز بۇ يەردىن يەنە، كونا قاراماي تېغى ئېتىكىگە
سېلىنغان سەلتەنەتلىك چوڭ كۆرگەزمە بىناسىنى بىر
قاراپلا كۆرۈۋالالايسىز.

كۆرگەزمىنى ئېكسكۇرسىيە قىلغان جۇڭگو ۋە چەت-
ئەل ئالىملىرى، مۇتەخەسسىسلەر، زىيارەتچىلەر، پىئو-
نېرلار كۆرگەزمە بىناسى ئالدىدىكى يېشىللىقتا قەد
كۆتۈرۈپ تۇرغان ھەيكەلگە — ماي قاپاقلىرى ئارتىلغان
ئېشەككە يېنىچە مىنىپ، ئىككى پۇتىنى ساڭگىلىتىپ، راۋا-
بىنى شوخ پەدىگە چېلىپ، نەگىدۇر يىراق بىر نىشانغا
تەلپۈنۈپ يايراپ كېتىۋاتقان ئاپئاق ساقاللىق بوۋايغا

قاراپ، ئىختىيارسىز بىر نەچچە مىنۇت توختاپ قالد
بۇ، سىلىم بوۋىنىڭ ھەيكىلى.

ھەيكەل ئاددىي. ئۇ ئانچە نەپىس ئىشلەنمىگ
بولسىمۇ، لېكىن غايەت زور تارتىش كۈچىگە ئىگە ب
لۇپ، گويا ئۇ، بىر قارىغاندا، توي تارتىپ قىز كۆچ
رۈپ كېلىۋاتقان ھاياجانلىق قىران يىگىتكە، پايان
چۆل، يېشىل يايلاقنى لەرزىگە كەلتۈرگەن جۇشقۇن م
زەندىگە، جۇڭغارىيە ۋادىسىنى دولقۇنلاتقان شادىما
ناخشىچىغا ئوخشايدۇ. يەنە بىر قارىغاندا بولسا، ئ
كۈمۈش رەڭ چاچ - ساقىلى، ئاق يەكتەكلىك بەست
ئاق كۆڭلۈك بادام دوپپىسىنى بىلەن، گويا، پۈتكۈ
جۇڭغارىيە ئويمانلىقىنى قويۇق ئورماندەك قاپلاپ كەتكە
بورىۋاي ۋېشكىلىرىغا، نۇر دېڭىزىغا ئايلانغان گۈزە
نېفىتچىلار شەھىرىگە مەمنۇنلۇق بىلەن خۇشال نەز
سېلىپ تۇرغان قامەتلىك بوغدا چوققىسىغا ئوخشايدۇ.

مەڭگۈ ھايات سەن بوغدا ئاتا...

1985 - يىل، 7 - ئاي،

قاراماي - مايتاغ

نېفىت ئېلىشنىڭ تېخنىكىسى

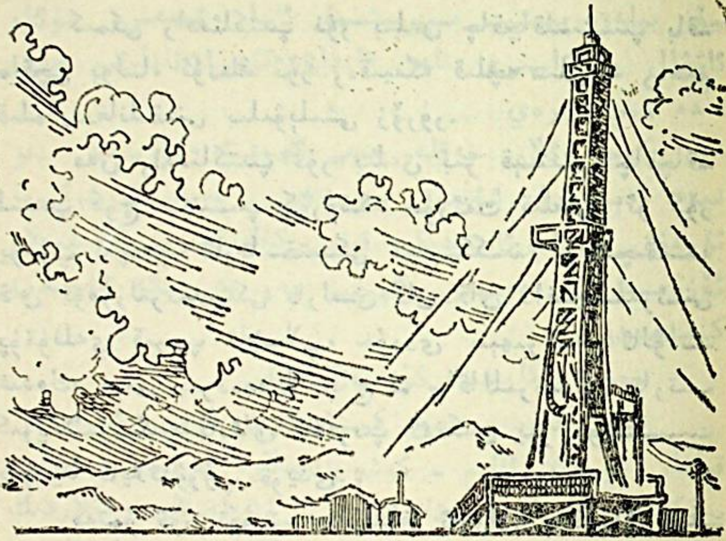

1. «ئالۋاستى» غا چاقچاق

... ھەمىشە شۇنداق، نۇرغۇن كىشىلەر مېنىڭ كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقىچە ئارىلىقتا چاچ - ساقاللىرىمنىڭ ئۇشتۇمتۇت ئاپئاق ئاقىرىپ كېتىشىگە سەۋەب بولغان «ئالۋاستى» ئويۇنىغا قىزىقىدۇ، شۇنداقمۇ؟ مانا سىلەرمۇ شۇنى سوراۋاتىسىلەر. «ئالۋاستى» ئويۇنى روزى ئاكام قىزىقچىلىق قىلىپ مۇنداقلا دەپ قويغان گەپ بولسىمۇ،

لېكىن ئۇنىڭ رادىئاكتىپ نۇرنىڭ «ئويۇنى» ئىسكەنلىكى بۈگۈنكى كۈندە نېفىت چارلىغۇچىلار ئۈچۈن سىر ئەمەس.

كىمكى رادىئاكتىپ نۇر بىلەن چاقچاقلىشىپ باقماقچى بولسا، ئۇنىڭ ئۆز رەقىبىگە قىلچە سىلى - رەھىم قىلمايدىغانلىقىنى بىلىۋېلىشى زۆرۈر.

مەن رادىئاكتىپ نۇر بىلەن بىر قېتىم چاقچاقلىشىپ كۈچ سىنىشىپ كۆرۈشكە جۈرئەت قىلغان، ئۇ كۆز يۇمۇپ ئاچقىچە ئارىلىقتىكى كىچىككىنە چاقچاقىدا قان تومۇرلىرىمدىكى بارلىق ئاق قان دانچىلىرىنى پۈتۈنلەي قىرىپ تاشلاپ، خۇددى سېھىرگەر ئالۋاستىدەك، مېنى بىردەمدىلا چاچ - ساقاللىرىمدىن تارتىپ كىرپىكلىرىمگىچە ئاپئاق ئاقىرىپ كەتكەن بىر مويسىپىت بوۋايغا ئايلاندۇرۇپ قويدى.

مەنمۇ ئۆز نۆۋىتىمدە ئۇنىڭغا ئازراق چاقچاق قىلدىم: ئۇ، سىلى - رەھىمگە موھتاج بولمايلا قالماستىن، بەلكى كىچىككىنە قوپاللىقىنىمۇ كۆتۈرەلمەيدىغان تازا نازۇك ئىدى. شۇڭا ئۇنى پاختىغا ئورالغان چوغنى كۆتۈرگەندەك، ئەركىلىتىپ كۆتۈرۈۋالدىم - دە، پەم بىلەن ئاپىرىپ، ئۆزىنىڭ غەلىتە ماكانىغا «بەنت» قىلىپ قويدۇم.

بىراق، شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇنىڭغا «ئالۋاستى»، ماڭا «ئاقباش» دېگەن لەقەم سىڭىپ قالدى.

مەن بىلىمەن، سىلەرنىڭ قىزىقىۋاتقىنىڭلار «ئالۋاستى» بىلەن «ئاقباش» ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن ئاشۇ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

چاقچاقنىڭ سىرى، شۇنداقمۇ؟

راستىنى ئېيتقاندا، بۇ چاقچاقنىڭ ھېچبىر كارامىتى، سىرى، مەنىسىمۇ يوق. لېكىن، ئۇنى بىر - ئىككى ئېغىز سۆز بىلەن يېشىپ بېرىشىمۇ ئاسان ئەمەس. شۇڭا، ئاۋۋال «ئالۋاستى» بىلەن قانداق ئۇچراشقانلىقىم ھەققىدە دەپ بېرەي.

كەچۈرۈڭلار. خەقلەر مېنى ئادەتتە مۆرىمەس بىر لېمە، دېيىشىدۇ. شۇنداق بىر خۇي - پەيلىمۇ باركى، ئۇچلۇق بۇرنۇم ئاستىدىكى قېلىن كالپۇكلىرىم ئېچىلسىلا، ئۆزۈمىمۇ سەزمەيمەن، گېپىم ھەر تەرەپكە شاخلاپ كېتىيدۇ.

خوپ، ھېكايىنىڭ ئۆزىگە كېلەيلى:

— مەن تۇم - تۇم كىتابلارنى ئوقۇپ ئىخلاس قىلغان نۇرغۇن ئالىم - كەشپىياتچىلار، ئەدىب - مۇتەپەككۇرلارنىڭ ئۆمۈر تارىخىنى ۋاراقلاپ، ئۇلارنىڭ بالىلىق، ياشلىق چاغلىرىغا نەزەر سالسام، بىزدەك ئادەملەرگە ئەجەبلەنگۈلۈككى ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكى بۇ ئالەمگە تۆرۈلۈپ، ئايىغى چىقا - چىقمايلا، بىر يوللار بىلەن ئۆزىنىڭ تەبىئىي ئىقتىدارىنى، نېمىگە ھەۋەس قىلىدىغانلىقىنى، قىسقىسى، كەلگۈسىدە كىم بولىدىغانلىقىنى نامايان قىلىپ بولىدىكەن.

بۇ — ئۇلارنىڭ ئىستىقبالىنىڭ بىشارىتى ئۆزى بىلەن بىللە چۈشتى دېگەندەك بىر ئىش.

مەن باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ بوسۇغىسىدىن كىرىپ تاكى ئالىي مەكتەپنىڭ دەرۋازىسىغا يېتىپ كەلگىچە،

قىسقىسى، ئۇن يىللىق بىلىمنى مېڭەمگە قاچىلاپ بو
غاندىن كېيىنمۇ، تووۋا دەيمەن، بۇ دۇنيادىكى ئىشلارن
قايسى بىرىگە بەكرەك قىزىقىدىغانلىقىم ئۇخلىسام چۈشۈ
گە كىرىپ چىقماپتۇ. گويا ئېچىرقىغان بۆرە يەيدىغا
لىكى نېمە بولسا، شۇنىڭغا ئۆزىنى تاشلىغاندەك، ئوقۇ
دىغانلىكى كىتاب بولسا، ئوقۇۋېرىپتىمەن ...

ئەلۋەتتە، بۇنىڭمۇ سەۋەبى بار: سەككىز يېشىمغىچە
قوي باقتىم. ئۆيىمىز بىلەن دەريانىڭ ئوتتۇرىسى كەڭرى
ئوتلاق ئىدى، ئوتلاقنىڭ دەرياغا تۇتىشىدىغان قىرغىقى
يېشىل مەخمەلدەك يەلپۈنۈپ تۇرغان كۆپكۆك چىملىق
بولۇپ چىملىقنىڭ ئاخىرى ھېچكىمنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا
بولمىغان يىكەن - قومۇشلۇققا تاقىلاتتى.

ھەر كۈنى ئەتىگەندە قويلارنى چىملىق بىلەن
قومۇشلۇققا قويۇۋېتەتتىم - دە، نان خالتامنى يالغۇز
جىگدىنىڭ شېخىغا ئېلىپ قويۇپ، يېشىل چىملىقتىن دەر-
ياغا، دەريادىن قومۇلۇققا يۈگۈرەيتتىم، سەكرەيتتىم، مول-
لاق ئاتاتتىم، ئاندىن كىيىملىرىمنى سېلىپ تاشلاپ،
تىزىمغا كەلمەيدىغان لايغا ئارامدا بولۇشىغا سۇ چاچرى-
تىپ ئۇياقتىن - بۇياققا چاپاتتىم. كېيىن، ئۆزۈمنى
قىزىق قۇم ئۈستىگە تاشلاپ، كۆزۈمنى كۆپكۆك ئاسمانغا
تىكىپ، بىردە دەريانىڭ يېنىك شارقىرىشىغا، بىردە
قومۇشلۇقتىكى ئۆردەك - قاشقالداقلارنىڭ «غوۋ - غوۋ»
قىلىپ سايرىشىغا، بىردە پاقىلارنىڭ يېقىمسىز كورۇلدى-
شىغا قۇلاق سېلىپ ئۇنىڭدا ياتاتتىم.

مەن قويغا ئايىغىم يەرگە تەگكەندىن تارتىپ ھې

رىس ئىدىم: بۇ ئارمان مېڭگۈزلۈك كىچىككىنە ئالا ئوغلاق بىلەن قارا كۆل قوزىسىنى ئالسام، ئىككىسى سىغىلىممۇ ماڭا ئۈلاردەك ئامراق ئەمەس. ئانام ئەتىگەندە خالتامغا سېلىپ بەرگەن زاغرىنىڭ تولىسىنى ئوغلاق بىلەن قوزا يەپ تۈگىتەتتى، ئۇلار قوزا چۈش بولار ـ بولمايلا ماڭا ئۈلگۈدەك يېپىشۋېلىپ يۇڭلۇق تۇمشۇقلىرى بىلەن ئالقانلىرىمنى يالاپ، پۇشقاقلىرىمنى چىشلەپ تارتىپ، نان خالتامنى قورۇغدىمىغىچە ئۇنىمايتتى.

بىر كۈنى دەريانىڭ ئۇ قېتىدا تۇيۇقسىز قويۇن كۆتۈرۈلدى، ئۇ خۇددى ئاسمانغا مۇرىلىدەشكەن مۇنارغا ئوخشايتتى. بىر كەمدە شىددەتلىك پىرقىرىغىنىچە ئوتلاققا ئۆتتى.

ئانام: قويۇنغا قارىما، يېقىن بارغۇچى بولما، ئۇ دېگەن بىشى ئايلانغان مەست ئالۋاستى، دەپ جىق ـ جىق نەسىھەت بەرگەن ئىدى. مەن قورقتۇم. لېكىن قويۇن ھۇشقۇيتۇپ پىرقىرىغىنىچە كېلىپ، ئوغلاق بىلەن قوزىنى يۇتۇۋالدى».

«ئاپلا! ...»

مەن ئىتتىلىپ بېرىپ ئۆزۈمنى قويۇنغا ئۇردۇم ـ دە، ئوغلاق بىلەن قوزىنى قۇچاقلىۋالدىم.

قويۇن يىراقلاپ كەتتى. بىراق مەن «ئالۋاستى» بىلەن ئۇچراشقانلىقىمنى ئانامغا دېمىدىم.

2. قىمارۋازلىقتىن مەزىنلىككە

يېشىم سەككىزگە توشقاندا، دادام مەھەللىمىزدىكى

كىچىك مەسچىتكە مەزىن بولدى.

بۇ ئىشتىن ئانام بۆلەكچە رازى بولۇپ:

— تىكەندىن گۈل ئۈنگەندەك ئىش بولدى. يۇر[ت]
كىم سۇ ئىدى. ئىلاھىم كۆڭلىگە ئىنساپ بىرىپ، ئىچى
سىپىدا ئادەم بولۇپ كەتسە، ئەجەب ئەمەس ... — دېگىنى
ھېلىمۇ يادىمدا.

بۇ گەپنىڭ مىدىنىسىنى مەن ئوكەمدە چۈشەنمەيت[تى]
تىم. كېيىنرەك ئاڭلىشىمچە، دادام ياش چاغلىرىد[ا]
مەھەللىمىزنىڭ بىر قولتۇقىدا كەكلىك، بىر قولتۇقىد[ا]
خوراز قىستۇرۇقلۇق، يانچىشىدا غىلاپلىق پىچاق پۇلاڭلاپ
تۇرىدىغان نوچى يىگىتلىرىدىن بولغان ئىكەن. يۇرتمۇ يۇرت
قاتراپ، خوراز، كەكلىك سوقۇشتۇرىدىكەن، ئۆز رەقىبىنى
يېڭىپ، بىرنى ئىككى قىلىۋالمىسا، پۇخادىن چىقمايدىكەن.

بىر قېتىم چوڭ بىر سورۇندا دادام ھەممە
دوكەشلەرنى يېڭىپ داڭ چىقىرىپ كېتىپتۇ. بىر رەقىب[ى]
نىڭ ئېتىنىمۇ قوشۇپ ئۇتتۇۋاپتۇ، خورىزى پاخشە بولۇپ،
ئېتىنى قوشۇپ ئۇتتۇرۇپ قويغان ھېلىقى ئادەم داداما
غا دەپتۇ:

— كېلە ئوغۇل بالا بولساڭ، ئەمدى كەكلىك
سوقۇشتۇرىمىز.

— باشما - باشما؟ ياق، — دەپتۇ دادام، —
مەن كەكلىككە ئاتنى قوشۇپ تىكتىم، سەن نېمەڭنى
تىكىسەن قېنى؟

ئۇ ئادەمنىڭ سورۇندا كەكلىككە قوشۇپ تىككىدەك
ھېچنېمىسى يوق ئىكەن. ئۇ تاۋكانى قورشاپ تۇرغان

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

30 ئۇغۇلنىڭ ئالدىدا تەمتىرەپ، نومۇس كۆچىدىن:

— بولدى قىزىمنى تىكتىم! ئۇتتۇۋالسام ئات ماڭا قالسۇن، ئۇتتۇرۇۋەتسەم، بولاپتۇ، سەن بىر خوتۇنلۇق بولۇپ قالغىن، دېگەن گەپنى ئاغزىدىن چىقىرىپ ساپتۇ.

تاۋكا ئەتراپىدىكى خالايىق بۇ گەپنى ئاڭلاپ، چۇرقىرىشىپ جاھاننى بېشىغا كىيىپتۇ:

— ياشاپ كەت، نوچى! بۇ دېگەن خوتۇنى مەلىكە دىلسوزنى لەيلىۋەشكە ئۇتتۇرۇۋەتكەن پىرى ئۇستاز جەمشىتنىڭ روھى! ...

— ھىممىتىڭگە ھەشقاللا، دوكەشلەر! ...

— پەيزىڭ بار! ... قېنى، ئەكە كەكلىكنى! ...

— ...

كەكلىكلەر مەيدانغا تاشلىنىپتۇ. ئۇلار بازغىنىپ بىر - بىرىگە خىرىس قىلىشىپ بىردەم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن، خۇش ئاۋازدا بۇقۇلداپ شىددەت ۋە مەردانىلىق بىلەن ئېلىشىپتۇ. تۈك توزىتىپ تېپىشىپ، يۇلۇپ - تارتىپ چوقلىشىپ، بىر - بىرىنى قانغا بويىۋېتىپتۇ. ئارىدىن بىر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتكەندە، قارشى تەرەپنىڭ كەكلىكى دادامنىڭ كەكلىكىگە زەرب بىلەن ئۆزىنى ئۇرۇۋېتىپ - دە، تومشۇقىدىن قان قۇسۇپ، شۇ يەردىلا جان ئۈزۈپتۇ.

كەكلىكى پاخشە بولغان كىشى ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىپ، شۇ سورۇندىلا قىزىنى دادامغا نىكاھلاپ چېتىپ قويۇپتۇ.

دادام بۇ چاغدا 30 ياشقا يېقىنلىشىپ قالـ
بولسىمۇ، تېخى ئۆيلەنمىگەن ئىكەن، جامائەتنىڭ «ئا
بارىكالللىسى» ئاستىدا قىزنى ئېتىنىڭ كەينىگە مىنگەش
رۇپ، ئۆيىگە قايتىپ كېتىپتۇ.

دادام بىلەن ئانام خېلى يىللارغىچە ئـ
ئوتەلمەپتۇ.

ئانام ئۆزىنىڭ قىماردا ئۇتتۇۋېلىنغان خوتۇ
بولۇپ قالغىنىغا ئازابلىنىدىكەن؛ دادام بولسا، ئانامـ
ئۇتتۇۋالغان ئولجام، دەپ قاراپ، ئۇنىڭغا ھېچقانـ
ئىلتىپات كۆرسەتمەيدىكەن. ئەكسىچە، كەكلىك بىلە
خورىزىنى قولتۇقىغا قىستۇرۇۋېلىپ، ھەپتىلەپ - ئايلاپ
دېگۈدەك نەمۇ - نە كېتىدىكەن؛ ئۇتتۇۋالسا، سەرپايلىر
يېڭىلىنىپ، ئۇتتۇرۇۋەتسە، يالاڭتۆش قوغلاندى بولۇ
قايتىپ كېلىدىكەن.

بىر يىلىنىسى ئانام ئۆيدىنمۇ، دادامدىنمۇ بىزا
بولۇپ، بىزنى ئەگەشتۈرۈپ، چوڭ دادىمىزنىڭ ئۆيىگ
يامانلاپ ماڭدى:

— دادا ئەمەس، ئاپەت ئۇ! — دەيتتى، ئانا
يول بويى دادامنى ئەيىبلەپ، — ئون يىل مېنى قاقشات
تى، سىلەرگىمۇ بالام، دەپ كۆيمىدى. خوتۇن - بالىل
رى ئاچ - زېرىن يېلىك - يوپۇق، ئۆزى بولسا قىمار
ۋاز! ... شۇمۇ تىرىكچىلىكمۇ؟ ...

ئانامنىڭ مۇڭ باسقان ئىككى كۆزىدىن يول بويـ
ئەلەم ۋە خورلۇق يېشى تۆكۈلۈپ ماڭدى:

— قۇرۇسۇن ئۇنداق ئەر، ئۇنداق دادا! ... خە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

لەر سورىسا، بىزنىڭ ئۇنداق دادىمىز يوق، دەڭلار، كۆر-
سەڭلار يۈزىگە قارىماڭلار! بىز ئانامنىڭ دەردلىك پى-
خانلىرىغا قۇلاق سالغاچ، ئۇزۇن يول بېسىپ، ئېگىز -
پەس يارلىق ئارىسىدىكى چىغىر يولغا چۈشتۇق. مۇشۇ
چىغىر يولدىن ئۆتۈۋالساقلا، چوڭ دادام ئولتۇرۇشلۇق
يېزىنىڭ تەۋەسىگە كىرەتتۇق.

چىغىر يول ئادەمسىز، سۈرلۈك ئىدى. قورقىنىمىز-
دىن كۆڭلىمىزنىڭ ئىچىگە ئۆمۈچۈك كىرىۋالغاندەك،
يارلىقتا ئىچكىرىلىگەنسېرى تېنىمىز تىكەنلىشىپ، ئۇنىمىز
ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى. ئانىمىزنىڭ كوڭلىگە يېپىشىۋال-
دۇق. بىر كەمدە ئانام ئۇشتۇمتۇت «ۋاي! ...» دەپلا،
ئەندىكىپ ئورنىدا تۇرۇپ قالدى. ......

بىز دەسلەپ ئانىمىزغا، ئاندىن ئەيمىنىپرەك
ئانىمىز قارىغان تەرەپكە قارىدۇق. يان تەرەپتىكى
ئۆگكۈرنىڭ ئاغزىدا قانغا مىلىنىپ ياتقان بىر ئادەم
كۆرۈندى. سىڭىللىرىم ئانامنىڭ ئېتىكى بىلەن يۈزلىرىنى
يېپىۋېلىشتى. مەن قاراپلا قانغا مىلىنىپ ياتقان كىشىنىڭ
دەل بىزنىڭ دادىمىز ئىكەنلىكىنى بىلدىم - دە، بار ئاۋا-
زىم بىلەن:

— دادا! ... مېنىڭ دادام! ... — دەپ ۋارقىراپ
ئۆزۈمنى ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاتتىم ...

دادام تېخى تىرىك ئىكەن. قانسىراپ كەتكەنلىك-
تىن كالپۇكلىرى گەز باغلاپ، چىرايى قەغەزدەك تاتى-
رىپ كېتىپتۇ. ئۇ بىزنىڭ ئاۋازىمىزنى ئاڭلاپ كۆزىنى
ئاچقان بولسىمۇ، لېكىن ئاۋازىنى چىقىرىپ گەپ قىلىشقا

قوربى يەتمىدى.

مەن ئىتتىك ئانامغا قارىدىم.

ئانام بۇ چاغدا نىمە ئۈچۈندۇر كۆزىنى يۇمۇۋا
غان ئىدى، لەۋلىرى تىترەپ، چىرايى ئاقىرىپ كېتىۋاتاتت
ئۇ دادامنىڭ قانغا مىلىنىپ ياتقانلىقىنى كۆرۈپ، گەرچ
ئورنىدىن مىدىرلاپ قويمىغان بولسىمۇ، لېكىن مە
ئۇنىڭ چوڭقۇر قايغۇ - ئازابلىنىش ئىچىدە ئۈنسىز پەر
ياد چېكىپ يىغلاۋاتقانلىقىنى سەزدىم:

— ئانا! ... جېنىم ئانا! ...— بىز ئاكا - سىڭ
ئۈچىمىز ئانىمىزغا يېپىشىۋالدۇق. ئانام دەرمانسىز پۇتلىرى
بىلەن دادام ياتقان قانلىق ئۆڭكۈر تەرەپكە ئاس
سىلجىدى ......

ئارىدىن ئۈچ ئاي ئۆتتى. دادام خەنجەر قانىسرات
قان خەۋپلىك يارىسى ساقىيىپ، خېلى ئوبدانلا بولۇپ
قالدى، پەقەت بىر قېتىملا كىمنىڭدۇر ئىسمىنى ئاتاپ
«نامەرد خۇمسى، تېخى ئوغۇل بالىمىش! ... چىدىماس
بەزگەك! ...» دەپ، تۇترۇقسىز غودۇڭشىپ قويدى - دە،
يەنە نەمۇ - نە كېزىپ، نوچى خوراز، كەكلىك
ئىزدەشكە كىرىشتى.

بىر كۈنى ئانام ئەتىگەندىلا ئۆيدىن چىقىپ
كېتىپ، چۈش مەھەل بىلەن نەدىندۇر دادامنى تېپىپ
كەلدى. بىز ئۈچ ئاكا - سىڭىلنى پەگاھقا يوكۈندۇرۇپ
ئولتۇرغۇزۇپ، دادامنىڭ ئالدىغا داستىخان سالدى.
ئاندىن ياغلىقىغا ئوراپ ساقلىغان بىر يېرىم
بىلىق خەنجەرنى ئەكىلىپ قويۇپ قويدى. خەنجەرنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كۆرۈپ دادامنىڭ ئەرۋاھى ئۇچتى:

— بۇ نېمە!... سەن ...

ئانام ئۆپكىسى ئېسىلىپ ئۇزاق يىغلىدى.

— دېسە گەپ، دېمىسە دەرد، — دېدى ئانام ئاخىر، — سىلى ئاشۇ كۈنى بىھوش يېتىپ، ئەمدى خوراز بىلەن كەكلىكنى قولۇمغا ئالسام مۇشۇ خەنجەرنىڭ ئۇچى يۈرىكىمگە سانجىلغاي، ھالال جۈپتۈم ھارام بولغاي، لەۋزىمنىڭ راستلىقىغا مۇشۇ خەنجەر گۇۋاھ بولسۇن، دەپ قەسەم ئىچكەنتىلە. مانا ئەمدى ساقىيپلا كونا كېسەللىرى قوزغالدى. خوپ بولدى، مانا مەن ئەمدى سىلىگە ھارام ......

ئانام شۇ گەپنى دەپ بوقچىسىنى كۆتۈرۈپ تالاغا ماڭدى. بىز ئاكا - سىڭىللار ئانامنىڭ ئېتىكىگە ئېسىلدۇق:

— ئانا! ... ئانا! ...

دادام داستىخاندىكى خەنجەرنى قولىغا ئېلىپ، ئۇنىڭغا بىر ھازا قاراپ تۇردى - دە، بىردىن ئۇنى تورۇسقا قارىتىپ غەزەپ بىلەن ئاتتى. خەنجەر تورۇسقا سانجىلىپ قالدى.

— سەن كېتەمسىنا! — دادام كۆزلىرىدىن ئوت چاچرىتىپ ئانامغا گۆلەيدى، — كېتىمىش! ...... بىلىپ قوي، مەن سېنى بىرىسىدىن تىلىۋالغىنىم يوق، قىماردا 30 ئوغۇلنىڭ كۆزىچە ئۇتۇۋالغان خوتۇنسەن ......

ئانام بۇ گەپنى ئاڭلاپ، گويا ئۈستىدىن بىر تاغ كېلىپ باسقاندەك، تۇرغان ئىزىدا لەسسىدە ئولتۇرۇپ قالدى.

ئاردىن بىر ئاي ئۆتكەندە، بىر كۈنى دادام ماڭا:

— ئەمدى بىكار نان يەيدىغان ۋاقتىڭ ئۆتتى، سەلمۇ مىدىرلا، ئېشقىن، — دەپ مېنى مەھەللىمىزدىكى مالچىلارغا قوشۇپ قويدى...

دادام مەزىن بولۇشتىن ئىلگىرى، بۇ يەردە بىناماز ھېسابلىنىپ، ئانچە ئېتىبارغا ئېلىنمايتتى. پەقەت تەقۋادار قېرى ئىمامدىن تەپ تارتىپ، ئاندا ـ ساندا مەسچىتكە بېرىپ بامدات نامىزىنى ئۆتەپ قوياتتى.

بىر كۈنى سەھەردە دادام بامدات نامىزىغا تاھارەت ئېلىۋېتىپ، مەسچىتتە تېخىچە ئەزان چىقمىغانلىقىغا دىققەت قىپتۇ، بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ مەسچىتكە بېرىپتۇ، قارىسا ھېچكىم يوق، شۇنىڭ بىلەن پەشتاقتا چىقىپ، خالىس ئەزان ئېيتىپ قويۇپتۇ.

شۇ كۈنى، كونا مەزىن بەكلا ياشىنىپ قالغانلىقتىن، ئاغرىپ قېلىپ ئەزان ئېيتالمىغان ئىكەن. مەسچىت قەۋمى دادامنىڭ خېلى خۇشئاۋاز بىلەن ئەزان ئېيتالىغانلىقىنى بىلىپ، مەزىن قىلىپ سايلىۋاپتۇ.

ئەسلىدە بۇ مەسچىتنىڭ جۇغى ـ جەمى يىگىرمە ـ دەكلا جامائىتى بار ئىدى. دادام مەزىن بولغاندىن كېيىن، مەسچىت قەۋمىنىڭ تەخمىنەن يېرىمى بۇنداق قىمار ـ ۋازغا سەجدە قىلىپ مەسچىتكە بارغىچە، نامازنى ئۆيىدىلا ئۆتىگەن تۈزۈك، دەپ تېزىپ كەتتى. دادام بولسا، بۇ ـ نىڭغا پەرۋا قىلماي، ئەزىنىنى ئېيتىۋەردى.

ئانام دادامنىڭ دىلىغا چۈشكەن بۇ دىنايەتتىن بەكمۇ خۇرسەن ئىدى...

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

3. تەقدىر

بۇ نېمە؟... تەقدىر مېكىن ياكى دادامنىڭ ھېممىتىمۇ؟...
ئادەمنىڭ تەقدىرى ئۆزگىرىدىمەن دېسە، ئۇنىڭ سەۋەبلىرى تولىمۇ ئاددىي بولىدىكەن. مەن ئاخىر، ھېچبىر كۆتۈلمىگەندە قەدىناس دوستلىرىم قوي، پاقا، يىڭناغۇچ بىلەن خوشلاشتىم...

بىر كۈنى كەچقۇرۇن پادىنى ئالدىمغا سېلىپ، دەريا بويىدىن قايتىپ كەلسەم، ئىشىكىمىزنىڭ ئالدىغا ئۈششاق باللار يىغىلىشىۋاپتۇ. باللار ئارىسىدا يېزىمىزدىكى بىردىنبىر ئۈچ سىنىپلىق مەكتەپنىڭ مۇئەللىمى دادامغا قاراپ، يالۋۇرغان قىياپەتتە نېمىنىدۇر دەۋاتاتتى.

مەن قويلىرىمنى ئېغىلغا سولىۋېتىپ، باللارنىڭ قېشىغا كەلدىم.

— بالا ئالۋىڭى ماڭىلىمۇ! — دېدى دادام چېچىلىپ، — ئىش - ئالتىدىن بالىسى بارلارمۇ بارغۇ؟ خەتلەۋرىسە بولۇۋېرىدىغۇ. يېپپىشىپلا ئاللىغۇ كىشىگە. مەن بالامنى دىنىي مەكتەپتە ئوقۇتامدىم، ھۆكۈمەت مەكتىپىدىمۇ، تېخى ئويلاپ كۆرمىدىم.

— ئۇنداق قىلمىسىلا مەزىناخۇنۇم، — دېدى مۇئەللىم دادامغا ئېزىدىپ - ئېچۇرۇپ، چۈشەندۈرۈپ، — بايا سەللى مۇھەممەت سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەممۇ ئىلىم - بىلىم ئۆگەنگەن ياخشى ئىش، دېگەن. ئوقۇغانىنىڭ ساۋابى چوڭ. ئۆتكەن يىلى خەتلەي

دېمەم، بالا كىچىك، يېشىغا توشسۇن، دەپ تۇرۇۋالـ
بۇيىل ئۇنى يەنە كىچىك دېگىلى بولامدۇ؟...

گەپ مېنىڭ ئۈستۈمدە ئىكەن. نېمە دەيدىكـ
دەپ ئىتتىك دادامغا قارىدىم. دادامنىڭ چىرايى جـ
دۇنلۇق كېچىدىكى بۇلۇتتەك قارىداپ كەتكەن ئىدى، بـ
قولى بىلەن ھەدەپ شالاڭ بۇرۇتلىرىنى چىمدىپ تارتا
تى. بىر كەمدە قوشۇمىسىنى تۈرۈپ، «لاپ» قىلىپ ما
قارىدى، كۆزۈمنىڭ ئىچىگە بېگىزدەك قادىلىپ جىندە
تۇرۇۋالدى ـ دە، ئۆشتۈمتۈت ھەممە ئىختىيارنى ماگـ
بېرىۋەتتى:

— ئەپەندى خەقكە گەپ تېپىپ بەرگىلى بولاتتـ
مۇ؟ ئوقۇش ئالدىڭى مېنىڭ بالامغىلا چۈشكەن بولسا
تەقدىرىدىن كۆردۈم، گەپ ئۆزىدە. ئوقۇمايمەن دېـ
زورلاشقا ھېچكىمنىڭ ھەددى ئەمەس. ئۆزى دەپ باقـ
سۇن...

مەن يېڭى مەكتەپنى بىر قېتىملا كۆرگەن. ئانا
ئۆيدىن يامانلاپ، بىزنى يېتىلەپ چوڭ دادامنىڭ ئۆيگـ
ماڭغان كۈنى قازىلىق مەدرىسىنىڭ روبىرىدىن ئۆتۈ
كېتىۋېتىپ، مەدرىسىنىڭ قارشى تەرىپىدىكى يېڭى مەكـ
تەپكە كۆزۈم چۈشكەن، مەكتەپ تەرەپتىن «جىرىڭ ـ جـ
رىڭ» قىلىپ ئاڭلانغان قوڭغۇراق ئاۋازى ماڭا بەكمـ
يېقىملىق ۋە يېڭى بىلىنگەن ئىدى، شۇ قوڭغۇراق ئاۋاز
دىن كېيىن، ئاپئاق ئۆيلەردىن مەن قۇراملىق باللا
چۇرقىرىشىپ چىقىپ، چاسا بولۇپ، مەشكە دەسسەگەن
گىمناستىكا ئوينىغان، غەزەل ئوقۇپ مەكتەپنى بېشـ
كېيىگەن ئىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بۇ مەنزىرىنى كۆرۈپ، ئۆزۈمنىڭ دەريا بويىدا پاشا قورۇپ، يىگىنە غوچ قوغلاپ زىرىككەن چاغلىرىم يادىمغا چۈشۈپ، مەنمۇ شۇنداق يېڭى مەكتەپتە ئوقۇغان بولسام، دەپ ئارمان قىلغان ئىدىم.

ھازىر ئەپەندىمنىڭ ئالدىدا، دادامنىڭ ئىختىيارىنى ماڭا قويغانلىقىنى ئاڭلاپ، خۇشاللىقتىن يۈرىكىم ئاغزىمغا تىقىلىپلا قالدى:

— دادا، دادا، مەن ئوقۇيمەن. يېڭى مەكتەپتە ئوقۇي...

بۇ گەپ ئاغزىمدىن چىقا-چىقمايلا، دادامنىڭ غەزەپ بىلەن «چاك» قىلىپ ئاغزىمغا تەگكەن شاپىلىقى كۆزۈمدىن ياش ئورنىغا ئوت چاچرىتىۋەتتى، ئىككى تال چىشىم قانغا بويىلىپ، ئالقىنىمغا چۈشتى.

دادام شۇ بىر شاپىلاق بىلەن پۇخادىن چىققان بولسا كېرەك، مۇئەللىمنىڭ:

— ھوي،... مەزىناخۇنۇم، بۇ نېمە قىلغانلىرى، مەكتەپتە ئوقۇمىسا، ئوقۇمىسۇن، ئاغزىدىن سۈت تېمىپ تۇرغان مۇشتەك بالىنى ئۇرۇشقا قانداق قوللىرى باردى! — دېگەن گېپىگىمۇ قۇلاق سالماي، چالۋاقىغان پېتى ئۆيگە كىرىپ كەتتى.

مۇئەللىم مېنى مەكتەپكە خەتلەشتىن ۋاز كەچتى.

دادام مۇئەللىمنىڭ ئالدىدا «ئوقۇيمەن» دېگەن ئاغزىمغا بىر شاپىلاق سالغان بولسىمۇ، لېكىن ماڭا ئۇچى ئاغرىدىمۇ ياكى مۇئەللىمنىڭ گېپىنىڭ يوللۇق ئىكەنلىكىنى ئويلىدىمۇ ھېچ بىلمىدىم، ئەتىسىدىن باشلاپ مېنى مەك-

تەپكە ئەۋەتتى. مەكتەپكە مېڭىش ئالدىدا ماڭا ئاتاپ، باش - كۆزۈمگە ۋۇرۇپ دۇئامۇ قىلىپ قويدى.

يېڭى مەكتەپ — يېڭى مەكتەپ... ماگنىتلانغان تۆمۈرگە يېپىشقان يىڭنىدەك يېڭى مەكتەپكە يېپىشىپلا قالدىم. باشلانغۇچ مەكتەپتە بولغان بۇ جەريانىنىڭ قانداق ئۆتۈپ كەتكەنلىكى يادىمدا يوق. ھەر بىر يېڭى دەرس، جاھاننامە ئەينەكتەك، ناتونۇش ئالەمنىڭ سىرلىرىنى ئېچىپ بېرىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى، ئۆزۈمنى خۇددى يىراق ئۇپۇققا قاراپ، گۈل - چىمەنلىك يول بىلەن كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلىپ، ئالدىمغا قاراپ كېتىۋەردىم.

باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتتۈرگەن يىلىم يېزىمىزدا بەگلىك تۈزۈمى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى. ئىجارە ھەققىنى كېمەيتتى، يەر ئىسلاھاتى باشلىنىپ كەتتى. دادام بۇ چاغدا خېلى تەقۋادار مەزىن بولۇپ قالغان بولسىمۇ، بىر كۈنى ئۆزىچە:

— كىچىك بولساڭمۇ ئەقلى - ھوشۇڭ جايىدا ئىكەن، يېڭى مەكتەپتە ئوقۇيمەن، دەپ دۇرۇس ئىش قىلغان ئىكەنسەن. زامان يېڭىلىنىۋاتىدۇ، يېڭى مەكتەپنىڭمۇ بازىرى چىقىپ قالىدىغان ئوخشايدۇ. ئوقۇ بالام، — دەپ، مېنى ئىلھاملاندۇردى.

تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن يىلىم ساۋاقداشلىرىم ئارىسىدا ئالىي مەكتەپكە چىقىپ ئوقۇشنىڭ گېپى بولۇپ قالدى. خېلى جىق ساۋاقداشلار قايسى ئىلىمگە ھەۋىسى بارلىقىنى، نېمىنى ئۆگەنمەكچى ئىكەنلىكىنى خېلى ئېنىق بەلگىلەپ ئاپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئەپسۇسكى مەندە ئۇنداق ئېنىق ئويىمۇ، پىلانىمۇ يوق ئىدى. كەلگۈسىدە زادى كىم بولماقچىمەن؟ بۇنى ئويلاپ كۆرمەپتىمەن. ئوقۇيدىغانلا ئىش بولسا، ئوقۇۋېرىش مېنىڭ ئادىتىم بولۇپ قالغان.

مەسىلەن، ئىككى - ئىگىرىدىكلار بىلەن تۇتۇشۇپ قالسام، خۇددى زەرەپشان دەرياسىدىن كېپەك ئالتۇن سۈزگۈچىلەردەك، ئۇنىڭ قات - قېتىدىن ئىچىپ، نەتىجىسىنى چىقارمىغىچە گېلىمدىن غىزا ئۆتمەيتتى. قىزىقىچۇ؟ ئايهاي...! جىسىملارنىڭ ھەرىكىتى شۇنداق بىر سېھرى چۆچەككى، مەن ئۇنىڭ سىناقلىرىدا بىرەر قېتىممۇ «90» نومۇرغا قانائەت قىلىپ باققان ئەمەس. خىمىيە، بىئولوگىيە، ئاسترونومىيە، تارىخ، ئەدەبىيات... بۇ پەنلەرگۇ ئابايا، ھەتتا، رەسىم، غەزەل، تەنتەربىيىلەردىمۇ «90»نومۇر ئېلىپ قالغان كۈنۈم جىلى بولۇپ كېتەتتىم.

بىراق، ھەممىگە قىزىقىپ، ھېچنېمىنى مەركەز قىلماسلىق ۋاقتانى - ۋاق كەلسە، بۇنىڭمۇ بىر خىل ئاجىزلىق، ئۆزىنى چۈشىنىپ يېتەلمەسلىك بولىدىغانلىقىنى كىم بىلسۇن؟

شۇنداق قىلىپ، ماڭا ئالىي مەكتەپنىڭ ئىشكى ئېچىلىپ قالدى. ئىمتىهان قەغىزىدىكى «نېمىگە قىزىقىسىز؟» دېگەن گىراپىغا «ھەممىسى ئوخشاش، ئوقۇسام بولىدۇ» دەپ يازدىم. بۇ جاۋاب ئازراق كۈلكىگە سەۋەب بوپتۇ. كېيىن ئوقۇغۇچى تالليغۇچى كىشى مەندىن سورىدى:

— شۇنداق قىلىپ، سېنىڭ ئارزۇيۇڭ نېمە؟

— ئوقۇش.

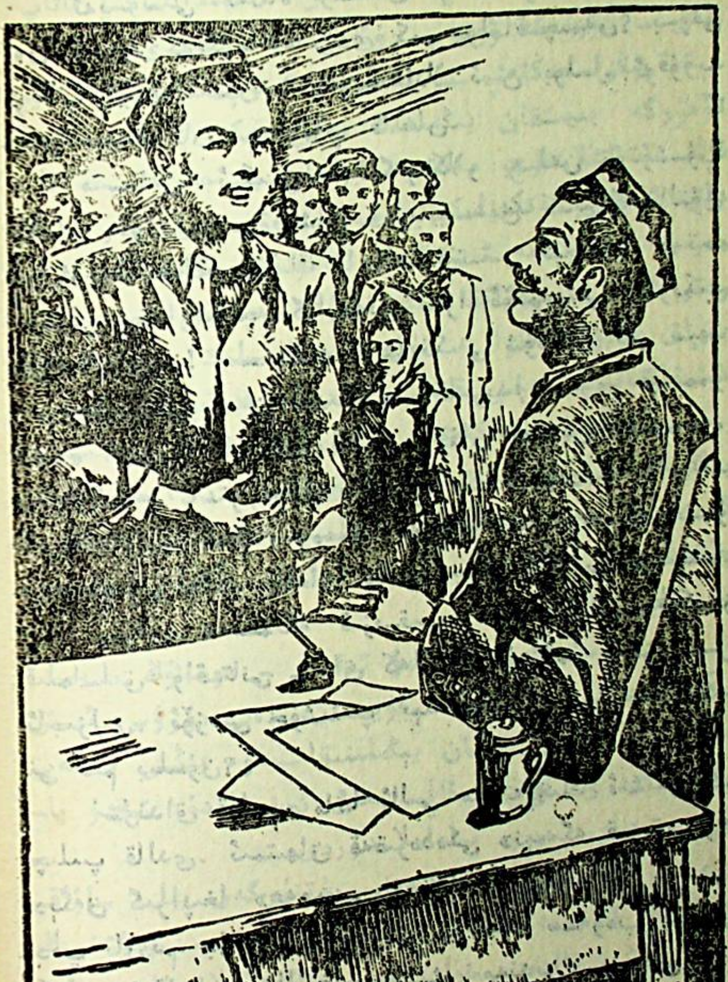

— نېمىنى ئوقۇماقچى؟
— نېمە بولسا، بولۇۋېرىدۇ.
— ئوبدان ئويلان، بۇ يەردە ئۈچ يىللىق، بەش يىللىق، يەتتە يىللىق ئالىي مەكتەپلەر بار...
— مەيلى قايسى بولسا بولۇۋېرىدۇ.
— مەسىلەن، نېفىت شۆيۈەنىنى ئالايلى، ئىككى يىل خەنزۇچە ئوقۇيسەن، ئىچكىرىگە بارىسەن، يەنە ئالتە يىل ئوقۇشۇڭ كېرەك.
— ئون يىل بولسىمۇ مەيلى...
— توختا، ئالدىرىما، ئۇنىڭدا نېفىت چارلاش، بۇرغىلاش، نېفىت ئېلىش، نېفىت خىمىيىسى، مېخانىزاتسىيە... بىرمۇنچە كونكرېت كەسىپلەر بار. قايسىنى تاللايسەن؟
— تاللىمايمەن، ئوقۇۋېرىمەن...
ئوقۇغۇچى تاللىغۇچى كىشى گويا بۇ بالىنىڭ نېرۋىسى چاتاقمىكىن، دېگەندەك، ماڭا ئۇزاق سەپسېلىپ قارىۋالدى — دە، باشقا گەپ قىلمىدى.
تەقدىر دېگەن نەرسە... نېمە دېگۈلۈك، ئاخىر نېفىت شۆيۈەنىگە قوبۇل قىلىنغانلىقىم ئېلان قىلىندى.
بىزنىڭ يېزىدا ئادەتتە قىز - يىگىتلەر ئۆزىنىڭ جورا تاللاش ئەركىنلىكىنى ئاتا - ئانىسىنىڭ ئىختىيارىغا تاپشۇرۇپ كەلگەن، ئەزەلدىن بۇ بىر خىل ئادەت ھېسابلانغاچقا ئاتا - ئانىلىرى كېڭىشىپ تاپقان لايىق بىلەن توي قىلىشاتتى. ئاجايىپ يېرى شۇكى، تويلاشقان قىز - يىگىتنىڭ كۆپىنچىسى گەرچە نىكاھدىن كېيىن يې-

ـكى ھۇجرىدا تۇنجى قېتىم يۈز كۆرۈشسەمۇ، تۇرمۇش
دولقۇنىدا ئاستا - ئاستا بىر - بىرىگە ئىچكىشىپ قا
لاتتى، بىرە - يېرىم بالىلىق بولغاندىن كېيىن بولسا
ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ، بىر - بىرىنى چىن قەلبىـ
دىن سۆيۈپ، ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە سادىق، ۋاپادار
ئەر - خوتۇن بولۇپ ئۆتۈپ كېتەتتى، «تويى بالدۇر،
مۇھەببىتى كېيىن» ئىدى.

مېنىڭ نېفىت شۆيۈەنىگە قوبۇل قىلىنىشىم، ئۇيەر-
دە نېفىت بۇرغىلاش كەسپىگە تەقسىم قىلىنغانلىقىم نېرى-
بېرىسىنى سۈرۈشتۈرمەيلا ئوقۇشقا رازى بولۇشۇم ھەمدە
ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئۇرغۇن كەچۈرمىشلىرىم، راستتىنلا «تويى
بالدۇر، مۇھەببىتى كېيىن» بولغان دېھقان قىز - يىگىتـ
لىرىنىڭ تەقدىرىگە بەكمۇ ئوخشاپ كېتەتتى...

ئېھ، نېفىت شۆيۈەنى، نېفىت شۆيۈەنى ! ... مەن
چوڭقۇر يەر ئاستى قاتلاملىرىدىكى ئاجايىپ مۆجىزاتلار
بىلەن ھەپىلىشىدىغان، ئۇنىڭ سىرلىرىنى خۇددى سېھىر-
گەردەك ئېچىپ كۆرسىتىدىغان بۇ بىلىم يۇرتىغا، گويا
بېلىق سۇدا ئۈز قالدۇرمىغاندەك، ھېچقانچە شەپە چىقار-
مايلا شۇڭغۇپ كىرىپ كەتتىم...

4. غەلىتە ھەمراھ

شۇنداق قىلىپ، ھېلىقى «90» نومۇر بىلەن زادىلا
قانائەتلەنمەيدىغان روھىم بىلەن نېفىت شۆيۈەنىنى
پۈتتۈرۈپ، كۆڭلۈمدىكى جەڭگاھ — بىپايان جۇڭغارىيىگە،

قاراماي نېفىتلىكىگە يېتىپ كەلدىم.

ئاھايىتى ئېنىقكى، مېنىڭ ئوقۇغىنىم مەخسۇس كەسىپ بولغاچقا، مېنى نەگە تەقسىملەشنى مۇزاكىرە قىلىش مەسىلىسى مەۋجۇت ئەمەس ئىدى، ئەمگەك - كادىرلار بۆلۈمىدە رەسمىيەتىمنى بېجىرىش ئۈچۈن بارى - يوقى ئون مىنۇتلا ۋاقىت كەتتى. ئاندىن توپتوغرا ئالدىنقى سەپكە — بىپايان چۆل قوينىدا تۈنجى تىكلەنگەن بورۇۋايغا قاراپ يول ئالدىم.

يولغا چىقىپ، ئۇزاق ئۆتمەي شوپۇردىن سورىدىم:

— ئۇستام، بۇرغىلاش ئەترىتىگە ئاز قالدۇقمۇ؟

— ھىم... — دېدى شوپۇر ماڭا كۆز قىرىنى سېلىپمۇ قويماي، يەنە 120 كىلو مېتىر بار.

شوپۇر غەلىتە ئادەم ئىكەن. «ھىم» دېگىنى نېمىسى. ئۆتكەن - كەچكەنلەر ھەققىدە سۆزلىشىپ باقساق، ئۆزىگىمۇ ياخشى ئەمەسمۇ؟ ماقۇل تىلىمنىڭ ئۇچىدا قىمىرلاپ تۇرغان جىق سوئاللىرىمغىمۇ جاۋاب بەرمىسۇن، رولغا ئۇنچىۋالا يېپىشىۋالغىچە، ئاھايىتى ئاغزىنىڭ يېلى: «ھە، سىز نېمە ئادەم، قانداقچە بولۇپ بۇ يەرگە كېلىپ قالدىڭىز؟» دېگەن گەپنى سوراپ قويسىمۇ كاشكى!... قەلبىمدە دولقۇنلىنىپ تۇرغان مەكتەپ تەسىراتى ھېلىمۇ بىر تىزىق ھېكايە، مەن شوپۇر ئۇستامغا شۆيۈەندىن ئايرىلىش ئالدىدا دوستلىرىم، مۇئەللىملىرىمنىڭ مېنى قانداق ئۇزاتقانلىقىنى، قانداق ئۈمىدلەرنى كۈتكەنلىكىنى ۋە بۇ ئۈمىدلەرگە ئۆزۈمنىڭ قانداق جاۋاب بەرمەكچى بولۇۋاتقانلىقىمنى دەپ بېرىشكە قانداق تەققەززا ئىدىم - ھە!...

سۆيۈملۈك مەكتەپ!... شۇ كۈنى پۈتۈن بىر كېچە
مەكتەپتە كىم ئۇخلىدىكىن ـ تاڭ. ئالبوم ۋاراقلىشىپ،
ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئويناپ، تاڭ ئاتقۇزۇۋەتكىنىمىز
چۇ!؟... مەكتەپ پاركىدا چىڭ قولتۇقلىشىۋېلىپ، قاقاق
لاپ كۈلۈشۈپ، بىر-بىرىمىزدىن ئايرىلىشقا قىيماي، سە
لە قىلغانلىرىمىزچۇ؟ XXI ئەسىر كىرگەن كۈنى كۆكرىكى
مىزدە ئوردېن ـ مېداللارنى چاقنىتىپ، يەنە بىر يەرگ
جەم بولۇشىمىز ئۈچۈن، دەپ كۆتۈرۈلگەن قەدەھلەر، ئوت
لۇق سۆزلەر، ئېسىل، سەمىمىي ئۈمىدلەر!... مۇنداق يال
قۇنلۇق ياشلىق چېچىكىنىڭ ئادەمنىڭ ئۆمرىدە پەقە
بىرلا قېتىم ئېچىلىدىغانلىقىنى بۇ ئۈندىمەس شوپۇر بى
لەمدىكىنا!...

مەن ئەتراپقا قارىدىم. شىمالدا كۆككە سۆيۈپ
ئالتاي، چىڭگىس تاغلىرى، جەنۇبتا ئۈستىگە ئاق لېچەك
تاشلاپ، تەڭرىتېغى سوزۇلۇپ يېتىپتۇ. بۇ ئىككى گ
گانت تاغ ئارىسىدا قورشىلىپ تۇرغىنى ــ پۈتۈن شىن
جاڭ زېمىنىنىڭ 23 پىرسەنتىنى ئىگىلەپ ياتقان
ئويمانلىق ــ بىپايان جۇڭغارىيە.

جۇڭغارىيە، شۇ تاپتا نەزىرىمدە گويا ئۆزلۈكس
مەۋج ئۇرۇپ، دولقۇنلىنىپ تۇرغان دېڭىزغا ئوخشايت
تى. بۇ دېڭىزنىڭ ئاق ـ سۇررەڭ دولقۇنلىرى، كۆۋەجەپ
تۇرغان بوزغۇنلىرى كۆرۈنگەندەك، گۈركىرىگەن شاۋقۇنلى
رى ئاڭلانغاندەك بولاتتى، ئۆزۈمنى بۇ دېڭىزنىڭ قاي
ناملىرىدا شۇڭغۇپ يۈرگەندەك ھېس قىلاتتىم.

بىراق، بۇ تەسىرات، ئابستراكت تەسىرات ئىدى. گەرچ

«بۇغدا ئاتا» غا تۈزىتىش

بەت	قۇر: يۇقىرىدىن	قۇر: تۆۋەندىن	بېسىلغىنى	توغرىسى
13		1	سەن	مەن
62		10	ئاقاپىل	ئاقايىل
65	11		پەرسىنى	تېرىسىنى
68	11		قوتان	قوتاز
95	9		قالىمغاي	قالغاي
127	1		ئوفق	ئوغلاق
246	3		قۇلۇقىنىك	قوماۋقىنىك

بەلە، 3 - بەت، يۇقىرىدىن تۆۋەنگە 9 - ، 10 - قۇردىكى «ۋە تارقالغان» دېگەن سۆز بىلەن «قەشقەر...» دېگەن سۆزنىڭ ئارىلىقىغا «يۇقۇملۇق كېزىك» دېگەننى قوشۇپ ئوقۇشىڭىزنى سورايمىز.

ئاپتوموبىل غەربتىن شەرققە قاراپ، ساداقتىن قويۇۋېتىلگەن ئوقيادەك، جۇڭغار دالىسىنى بويلاپ ئۇچ- ماقتا. كۆمۈش لىنتىدەك پارقىرىغان تاشيولنىڭ ئىككى

سۆيۈملۈك مەكتەپ!... شۇ كۈنى پۈتۈن بىر كې
مەكتەپتە كىم ئۇخلىدىكىن ـ تاڭ. ئالبوم ۋاراقلىش
ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئويناپ، تاڭ ئاتقۇزۇۋەتكىنىم
چۇ!؟... مەكتەپ پاركىدا چىك قولتۇقلىشۇپلىپ، قاقا
لاپ كۈلۈشۈپ، بىر-بىرىمىزدىن ئايرىلىشقا قىيماي، سە
لە قىلغانلىرىمىزچۇ؟ XXI ئەسىر كىرگەن كۈنى كۆكرىك
مىزدە ئوردىن ـ مېداللارنى چاقنىتىپ، يەنە بىر يەر
جەم بولۇشىمىز ئۈچۈن، دەپ كۆتۈرۈلگەن قەدەھلەر، ئو
لۇق سۆزلەر، ئېسىل، سەمىمىي ئۈمىدلەر!... مۇنداق يا
قۇنلۇق ياشلىق چېچەكىنىڭ ئادەمنىڭ ئۆمرىدە پەقە
بىرلا قېتىم ئېچىلىدىغانلىقىنى بۇ ئۈندىمەس شوپۇر ب
لەمدىكىنا!...

مەن ئەتراپقا قارىدىم. شىمالدا كۆكنى سۆيۈپ
ئالتاي، چىڭغىس تاغلىرى، جەنۇبتا ئۈستىگە ئاق لېچە
تاشلاپ، تەڭرىتېغى سوزۇلۇپ يېتىپتۇ. بۇ ئىككى گ
گانت تاغ ئارىسىدا قورشىلىپ تۇرغىنى ــ پۈتۈن شىنج
جاڭ زېمىنىنىڭ 23 پىرسەنتىنى ئىگىلەپ ياتقان
ئويمانلىق ــ بىپايان جۇڭغارىيە.

جۇڭغارىيە، شۇ تاپتا نەزەرىمدە گويا ئۆزلۈكسى
مەۋج ئۇرۇپ، دولقۇنلىنىپ تۇرغان دېڭىزغا ئوخشايت
تى. بۇ دېڭىزنىڭ ئاق ـ سۇررەڭ دولقۇنلىرى، كۆۋەجەپ
تۇرغان بۇژغۇنلىرى كۆرۈنگەندەك، گۈركىرىگەن شاۋقۇنلى
رى ئاڭلانغاندەك بولاتتى، ئۆزۈمنى بۇ دېڭىزنىڭ قاي
ناملىرىدا شۇڭغۇپ يۈرگەندەك ھېس قىلاتتىم.

بىراق، بۇ تەسرات، ئابستراكت تەسرات ئىدى. گەرچە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تارىختا — نەچچە يۈز مىليون يىللار ئىلگىرى ھەقىقىي شاۋقۇنلۇق كاتتا دېڭىز بولغانلىقى راست بولسىمۇ، لېكىن، ھازىر بۇ دېڭىزدىن ئىز بولۇپ قالغىنى ئاق - سۇزۈك ۋە خىلمۇ خىل رەڭلىك تاشلار بىلەن قاپلانغان سايلار، چېكى يوق قۇم بارخانلىرى، شامال يالاپ غەلىتە ئىسكىلەتكە كىرگۈزۈپ قويغان «قەلئە»لەر، ئېگىز-پەس دۆڭلۈكلەر ئىدى.

مەن بۇ مەنزىرىدىن كۆزۈمنى ئېلىپ، شوپۇرغا قارىدىم: ئاددىيلا بىر ئادەم. بەستلىك قامىتىنى ۋە ئوتتۇرا ياش ئۇيغۇرلار ھەۋەس قىلىپ قويۇۋالىدىغان ھېلىقى شاپ بۇرۇتىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئۇنىڭدا كىشىنىڭ دىققىتىنى تارتقۇدەك ھېچنېمە يوق. بىرەر ئۆزگىچىلىك بار دېيىلسە، گەپ قىلىشنى خالىماسلىقى تېخى ئۆزىنىڭ گەپ قىلمايدىغانلىقىنى ئاز دەپ باشقىلارنىمۇ «گەپ قىلما» دەيدىغانلىقىنى!

مەن ئۇنىڭ تىلىنى تاتىلاپ باقماقچى بولدۇم:

— ئۇستام، مەن بۇ نېفىتلىككە ئۆمرۈمدە مۇشۇ قېتىم كېلىشۋاتىمەن. سىلى بىلەن بولسا، بۇ بىر مەنىدە...

— ھىم... مەن بىلەن، — دېدى ئۇ گېپىم تۈگە-تۈگىمەي.

تۇۋا، مۇنداقمۇ ئادەم بولىدىكەنا!... «ھىم» دېگىنى «گەپ قىلما» دېگىنى ئەمەسمۇ. بولدىلا، گەپ قىلمىسام قىلماپتىمەن...

ئاپتوموبىل غەربتىن شەرققە قاراپ، ساداقتىن قويۇۋېتىلگەن ئوقيادەك، جۇڭغار دالىسىنى بويلاپ ئۇچماقتا. كۆمۈش لېنتىدەك پارقىرىغان تاشيولنىڭ ئىككى

تەرىپىدىن ئارىلاپ - ئارىلاپ يىگانە ئاق ئۆيلەر، بە-
زەن - بەزەن غايەت زور ماي يىغىش باكلىرى، خۇد-
دى ئۆتكۈنچىلەرگە سالام بېرىۋاتقاندەك، تىنىمسىز ئېگىز-
پەس كۆتۈرۈلۈپ هەرىكەتلىنىپ تۇرغان كاچالكىلار كۆرۈ-
نۈشكە باشلىدى...

بۇرنۇمغا ئۇرۇلغان ئۆتكۈر نېفىت پۇرىقىدىن، مەست
بولغان ئادەمدەك، ئىختىيارسىز كۆزۈم يۇمۇلدى. ۋۇجۇ-
دۇم شېرىن بىر تۇيغۇ ئىچىدە تەۋرەنگەندەك بولدى
مۇئەللىم بىرىنچى دەرسنى ئۆتكەن كۈنىدىن باشلاپلا مەن
نېفىت مۆجىزاتىغا ھېرىس بولغان ئەمەسمۇ؟ «بىلىپ قوي
ئەلى،- دېدىمەن ئۆز - ئۆزۈمگە،- نېفىتنى كۆردۈڭ
جەڭگاھقا كەلدىڭ. مانا مۇشۇ منۇتتىن ئېتىبارەن سېنىڭ
ھەممە ئىختىيارىڭ، مەيلىڭ، پۈتكۈل ئۆمرۈڭ ئەنە شۇ
قاڭسىق نېفىت پۇراقلىرى ئىچىدە ئۆتىدۇ.

بۇ پۇراق سېنىڭ بەخت ۋە بەختسىزلىك، خۇشاللىق
ۋە قايغۇ ھەسرىتىڭ، غەلىبە ۋە مەغلۇبىيىتىڭ ھەمدە
كەلگۈسىدىكى نامەلۇم تەقدىرىڭنىڭ بىۋاستە گۇۋاھچىسى
بولىدۇ.

سەن بۇ نېفىت پۇراقلىرى ئىچىدە شان - شەرەپ-
لەرگە ئىگە بولۇشۇڭ، دوستلىرىڭ، مۇئەللىملىرىڭنىڭ ئۈمىد-
لىرىنى يەردە قويماسلىقىڭ كېرەك. ئىرادە — بۇ
ئەجەپ نەرسە. سەندە مۇشۇنداق ئىرادە بارمۇ؟...»

ئۆز - ئۆزۈمگە قويۇلغان بۇ سوئالدىن سەل
تېڭىرقاپ كۆزۈمنى ئىتتىك ئاچتىم. ئالدىمدا باشقا بىر
مەنزىرە: يول بويىدىكى ئويمانلىق ۋە دۆڭلۈكلەرنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبكتى
www.uyghurkitap.com

يان باغرىدا ئاق، قىزىل، ھالرەڭ ئېچىلىپ كەتكەن گۈل-
چېچەكلەر — يۇمران يوپۇرماقلىق ئۈچ قۇلاق گۈل،
سېرىق يۈگەي، چەيزەرەڭ لەيلى، يۈگمەچ غوللۇق پە-
رەڭ، نوقۇتگۈل، قىزىل تونلۇق پا پانۇس، ئەمبىر-
گۈل ۋە باشقا سۇس سېرىق چېچەكلىك تىكەن گۈللەر
پۈتكۈل چۆل ئىچىگە بىر خىل ھاياتلىق، گۈزەللىك ۋە
ئۈمىد بەخش ئېتىپ تۇراتتى. گويا جاھاندىكى جىمى
گۈزەللىك مۇشۇ ئويمانلىقتا يىغىلغاندەك بىلىنىپ
كەتتى.

تۇيۇقسىز غايىبتىن پەيدا بولغاندەك كۆرۈنگەن بۇ
مەنزىرىگە قادىلىپلا قالغان چېغىم، قۇلىقىمغا:

— قانداق، پەيزىمكەن؟ — دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

ئىنشائاللا، شوپۇر ئۇستام زۇۋانغا كەلدى.

— پەيزىكەن، ئۇستام. گۈل - چېچەكلەر قۇرغاق
چۆلگە قانداق ئېسىل زىننەت - ھە؟...— دېدىم مەن
گۈللەردىن سۆيۈنۈپ.

— زىننەت؟... قانداق زىننەت؟ — شوپۇر گويا مې-
نىڭ جاۋابىمنى ياقتۇرمىغاندەك بېشىنى تەۋرەتتى، — بى-
لەمسىز، بۇ گۈل - چېچەكلەر بىزنىڭ نەزەرىمىزدە ئاجا-
يىپ مۆجىزە. ئۇنىڭ گۈزەل، بەردەملىكىگە ھېچنېمە تەڭ
كەلمەيدۇ. ئايھاي!.. بۇ گۈل - چېچەكلەرنىڭ ئەتىياز-
دا بىخ سۈرۈشىدىن، كەچكۈزدە سېرىق غازاڭ بولغۇچە
جەريانغا ھەمراھ بولسىڭىز ئىدى، بىلمىدىم، شۇنداق قى-
لالارسىزمىكىن - تاڭ، ئۇنىڭ رەڭ - پۇراقلىرىنىڭ قان-
داق تېز، قانداق ئاجايىپ ئۆزگىرىپ يېتىلىپ تۇرۇ-

دىغانلىقىنى كۆرگەن بولاتتىڭىز؛ ئۇنىڭ بوران - چاپ-قۇن، تومۇز - ئاتەش، سۇسىزلىق بىلەن قانداق مەر-دانىلارچە ئېلىشقانلىقىنىمۇ كۆرگەن بولاتتىڭىز...

بۇ گەپنى ئاڭلاپ، قۇلىقىمغا ئىشەنگۈم كەلمىگەندەك، ئاغزىم ئېچىلىپ، كۆزۈم پارقىراپلا قالدى. كۆز ئالدىمدا ھېلىقى ئۇندىمەس شوپۇر ئەمەس، بەلكى چوڭقۇر پىكىر-لىك باشقىلا بىر ئادەم پەيدا بولماقتا ئىدى.

مەن بىر ئاز ھەيرانلىق بىلەن:

— ئۇستام، سىلى...،— دەپ ئەمدىلا ئېغىزىمنى ئېچىشىمغا ئۇ بىردىن:

— ھىم، بولدى، گەپ قىلما،— دەپ گېپىمنىڭ بىلىگە تەپتى.

«قانداق ئادەمدۇ بۇ، بىردەم تەمكىن پەيلاسوپ، بىردەم ئۆزۈمچى توم گىرى». كۆڭلۈمدىن شۇ خىيالنى ئۆتكۈزۈپ، ئۇنىڭغا قارىدىم. ئۇنىڭ چىرايى بىردەمدىلا گويا تۇيۇقسىز بىر بالا - قازاغا دۇچ كەلگەندەك، سۇر-لۇك تۇس ئالغان، ئىككى كۆزى تەشۋىش بىلەن ئەي-نەككە تىكىلىپ قالغان ئىدى.

مەن ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم.

شۇ پەيتتە، ئاپتوموبىلنىڭ ئەينىكى تۇيۇقسىز جىرىل-داپ، ماشىنىنىڭ ئەتراپىنى غەلىتە چىرقىراپ ئۇشقۇيتقان ئاۋاز قاپلاپ كەتتى. ماشىنا ھېلىلا ئاغدۇرۇلۇپ كېتىدى-غاندەك ئەنسىز دىرىلدايتتى. ئاسماندا ئالقانچىلىكمۇ بۇلۇت يوق، ھاۋا سۈزۈك. بۇ نېمە ئىشتۇ؟

شوپۇر كۆڭلۈمدىكىنى بىلگەندەك دېدى:

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

«بىلىپ قوي بالا، بۇ دېگەن جۇڭغار بورىنى. «بالىمىش!... مەن دېگەن ستودېنت» تىلىمنىڭ ئۇچىغا كەپقالغان گەپنى ئىچىمگە يۇتتۇم - دە، بىر خىل تەئەججۇپ بىلەن تاشلىق سايغا قارىدىم. ساي ئىچىدە ئاقمۇ، سۇر رەڭمۇ ئەمەس، غەلىتە بىر ئىپىس شىددەتلىك چىرقىراپ نەگىدۇر ئۇچماقتا ئىدى. پۈتكۈل ساي غەلۋىردە تاسقالغاندەك شاراقشىپ، ئالدىمدا يەر-زېمىن ئۈرە - تۆپە بولۇۋاتقاندەك بىر مەنزىرە پەيدا بولدى.

شۇ مەنزىرە ئىچىدە بىز بارماقچى بولغان بورىۋاينىڭ ئېگىز گەۋدىسى كۆرۈندى. گىگانت ۋېشكا بوران قاينىمىدا ياپراقسىز سۇۋادان تېرەكتەك خەتەرلىك بىر تەرزدە ئىككى تەرەپكە ئىغاڭلىماقتا، تولاراق بىر تەرەپكە قىيسايماقتا ئىدى. مەن تۇيۇقسىز پەيدا بولغان بىر خىل ئەنسىزلىك ئىچىدە:

— ئۇستام، بۇ بورىۋاي... — دەپ ئېغىز ئېچىشىمغا، ئۇ ماڭا شۇنچىلىك غەزەپلىك چەكچەيدىكى، گويا مەن توك تېپىۋەتكەندەك قېتىپلا قالدىم...

5 . جەڭگاھنىڭ ئىگىسى

ئادەمنىڭ تەقدىرى دېمىسىمۇ غەلىتە نەرسە - ھە؟...

مەن نېفىت شۆيۈەنىدىن ئوزاۋاتقان ۋە قاراماي نېفىتلىكىگە تەقسىم قىلىنىپ يولغا چىققان ۋاقتىمىزدا،

ئاپتوموبىلدا تەۋرىنىپ كېتىۋېتىپ، قانداق شېرىن خىياللارنى سۈرگەن ئىدىم: «مەن ئىدارىدا، تەتقىقات ئورۇنلىرىدا راھەتلىك تۇرمۇش كەچۈرۈشتىن ۋاز كېچىپ بىرىنچى سەپكە — چۆلگە، جەڭ مەيدانىنىڭ دەل ئۆزىگە بېرىشنى چىڭ تۇرۇپ تەلەپ قىلغان ئالدىنقى قاتاردىكى ئوقۇغۇچى بولدۇم. مېنىڭ بۇ روھىم مەكتەپتە قەدىرلەندى، تەقدىرلەندى، شۇنداق بولغاندىكىن، قانچىلىك چاپا - مۇشەققەت بولسىمۇ، ئۇنى جەزمەن يېڭىشىم كېرەك. كىم بىلىدۇ، بورىۋاي ئەترىتىگە بارغاندىن كېيىن، ئىشچىلار، ئوھھوي... ئارىمىزغا بىر ستودېنت كەپتۇ، دەل مۇشۇندىقى كەم ئىدى، دەپ، خۇشاللىق بىلەن چاۋاك چېلىپ قارشى ئالار، قوچاقلاپ باغرىغا باسار، بەلكىم، مەكتەپ ئۆزىتىپ قويغىنىدەك. ئۇلارمۇ كىچىكرەك دائىرىدە بولسىمۇ قارشى ئېلىش يىغىنلىرى ئۆتكۈزۈپ قىلىشى مۇمكىن، تېخى ياخشى تىلەك، قىزغىن ئۈمىدلىرىنى ئېيتىشار، دوستانە كۈلكە - چاقچاقلارمۇ بولار... نېمە قىلىنسىمۇ مەيلى، ئوقۇتقۇچۇم ئۈمىد قىلغاندەك، ئىشچىلارنىڭ ئالدىدا جەزمەن كەمتەر، ئەدەبلىك بولۇشۇم كېرەك. ياتاق، تاماقلىرىمنى ئورۇنلاشتۇرۇۋالغاندىن كېيىن، بىرىنچى قېتىم ئالغان مائاشىمنى قويغان كۆچەتلەر مېۋىگە كىردى، ئېغىز تېگىڭلار، دەپ ئاتا-ئانامغا ئەۋەتىمەن - دە، ئىشقا كىرىشىپ كېتىمەن...» دەپ ئۆز - ئۆزۈم بىلەن مۇڭدىشىپ كەتكەن ئىدىم.

لېكىن، تەقدىرنىڭ بۇ خىياللىرىمنى بىر پەستىلا تىرە - پىرەن قىلىۋەتكەنلىكىنى ئويلىسام، ئۆز - ئۆزۈم-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

نى مەسخىرە قىلىپ، كۈلگۈم كېلىدۇ.

ھېكايىنىڭ ئۆزىگە كېلەيلى:

شۇنداق قىلىپ، شوپۇر بوران زەربىدىن تەڭپۇڭلۇقىنى يوقىتىپ، ئاغدۇرۇلۇپ كېتەيلا دەپ قېلىۋاتقان ماشىنىنى چەبدەسلىك بىلەن باشقۇرۇپ چوڭ يولدىن بۇرالدى - دە، ئۇدۇل بورىۋاي تەرەپكە تارتتى. بۇ چاغدا ۋېشكا ئۈستىدىكى چىراغلار ئۆچكەن، بورىۋاي ئىشتىن توختىغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئەتراپىدا بېشىغا بىخەتەرلىك قالپىقى كىيگەن ئىشچىلار پولات ئارغامچىلارنى مۈرىلىرى بىلەن ئېلىپ سۆرەپ، قىيا - چىيا كۆتۈرۈشۈپ، ئالدىراش ئىشلىمەكتە. بورىۋاي سەھنىسى ۋە ئىرغاڭلاپ تۇرغان ۋېشكا ئۈستىدە بىرنەچچە ئىشچى بوراق بىلەن تىركىشىپ، ئېغىر كۈلۈچ بىلەن نېمىنىدۇر تولغاپ چىڭىتماقتا ئىدى.

شوپۇر ماشىنىنى بورىۋايدىن يۈز مېترچە يىراقتا توختاتتى. كابىنكىدىن ئوقتەك ئېتىلىپ چىققان پېتى بىر ئېغىز گەپ قىلىمۇ قويماي، بورىۋاينىڭ يېنىغا يۈرۈپ كەتتى.

مەن نېمە قىلىشىمنى، كىمنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۆزۈمنى مەلۇم قىلىشىمنى بىلمەي گاڭگىرىغىنىمچە تۇرۇپ قالدىم. بورىۋاي ئەتراپىدىكى چېلەك - كورا، قازان-قومۇچلار داراڭلاپ ساي تەرەپكە دومىلاپ كېتىۋاتاتتى، ئۈستى ئېچىلىپ كەتكەن چېدىر گەمە ئۆيلەردىن قوزغالغان يوتقان - كۆرپە، كىيىم - كېچەكلەر ساي ئىچىگە تىرىلىپ ئاسماندا ئۇچۇپ يۈرەتتى.

قانداقتۇر كۆك سومكىنى مەھكەم قۇچاقلىۋالغان بىر ئادەم — بەلكىم بۇ يەرگە يېڭىلا يېتىپ كەلگەن پوچتاليونمىكىن — يەرگە چىڭ چاپلىشىپ يېتىۋالغانىدى.

دەل مۇشۇ پەيتتە ئارقا تەرىپىمدىن گۈركىرەپ شىددەت بىلەن ئۇرۇلغان بوران مېنى ئىختىيارسىز بىر-نەچچە مېتىر يەرگىچە دوگىلىتىۋەتتى، يان تەرىپىمدىن چاقماق ساداسىدەك قاراس - قۇرۇس قىلغان ۋەھىمىلىك بىر ئاۋاز غالجىرلاشقان بوران بىلەن قوشۇلۇپ چۆلنى لەرزىگە سالدى. بۇرۇلۇپ قارىسام، تەرەپ - تەرەپكە تارتىلغان پولات ئارغامچىلار چاراسلاپ ئۈزۈلۈپ، 50 نەچچە مېتىر ئېگىز پولات ۋىشكا قاراسلاپ ئۆرۈلۈۋېتىپتۇ...

«ياھەزرەت... مەن نېمىنى كۆرۈۋاتىمەن!». توختىماستىن ئەۋج ئېلىپ تۇرغان بوران مېنى قامغاقنى ئۇچۇرغاندەك ئۇچۇرۇپ، تاشلىق سايغا ئېتىۋەتتى. ساي ئىچىدە توپتەك دومىلاپ نەگىدۇر سۈرۈلۈپ كېتىۋاتىمەن. ئەركىم يوقالغان بېشىم تاشتىن تاشقا تېگىپ، يەرجاھان ئۆكتۈرۈلۈۋاتقاندەك، كۆڭلۈم ئاينىپ، كۆزۈم قاراڭغۇلاشتى. ھېچقانداق قىلىپمۇ ئۆرە بولالمىدىم، ئەكسىچە، ئۆمرۈمدە ئادەمنىڭ تەبىئەت ھادىسىلىرى ئالدىدا شۇنچىۋالا ئاجىز، ناچار ئىكەنلىكىنى تۇنجى قېتىم ھېس قىلىپ، نېمە ئۈچۈندۇر ئۆز - ئۆزۈمگە غەزىپىم كەلدى...

ئارىدىن قانچىلىك ئۆتتىكىن، سۈرۈلۈپ بېرىپ، يامغۇر سۈيى كولىچىۋەتكەن بىر ئازگالغا تىقىلىپ قاپتىمەن. شۇ چاغدا كۆچلۈك بىر قول كېلىپ، بىلىكىمدىن تۇتتى:

— قانداق بالىسەن، شامالغا ئۇسسۇل ئويناپ نەگە بارىاي دېۋىدىڭ!... ھوشۇڭنى تاپ، يەنە دومىلاپ كېتىشۋېرىدىغان بولساڭ، بىلىپ قوي، سايىنىڭ ئايىغى ئادەم يەيدىغان سازلىق، كىرسە چىقماس كويىقاپ، ئاڭلاۋاتامسەن گېپىمنى؟!...

يەر ئاستىدىن كېلىۋاتقاندەك تەستە ئاڭلىنىۋاتقان بۇ ئاۋاز، ناھايىتى ئېنىقكى، ھېلىقى ئۇندىمەس غەلتەھەمراھىنىڭ ئاۋازى ئىدى. ئۇ بىر تەرەپتىن، قاراسلاپ ئۇچۇپ كېلىپ، باش كۆزۈمگە تېگىۋاتقان تاش - شېغىلنى دۈمبىسى بىلەن توسسا، يەنە بىر تەرەپتىن، ئىككى قولى بىلەن ھەدەپ مېنى سىلكىيتتى:

— تۇرە، ئاناڭنىڭ بۆشۈكىمىدى بۇ يېتىۋېرىدىغان. مەندىن نەسىھەت، ھەرگىز شامالغا ئۇسسۇل ئويۇنچى بولما. بىلىپ قوي، بۈركۈت ھەرگىز ئۆزىنى شامالنىڭ ئېقىشىغا تاشلاپ بەرمەيدۇ!

ئۇ شۇ گەپلەرنى دەپ، «شامالغا ئۇسسۇل ئويناپ» بىرەر بۇلۇڭ - پۇشقاقتا تىقىلىپ قالغانلار يەنە بارمىكىن دېگەندەك، ئەتراپقا كۆز يۈگۈرتتى - دە، ئالدىراپ كېتىپ قالدى.

ئۇنىڭ شۇچاغدىكى، بورانغا قارشى ئۇچقان بۈركۈتتەك، بوراننى كۆكرىكى بىلەن بۆسۈپ، بورىۋاي تەرەپكە كېتىۋاتقان مەغرۇر قامىتى ئۇزاققىچە ئېسىمدە ساقلىنىپ قالدى...

جۇڭغار بورىنى ئۆزىنى بىر كۆرسىتىپ قويۇپ، تېزلا ئۆتۈپ كەتتى. ئۆرۈلۈپ چۈشكەن پولات ۋېشكا

گويا، يارىلانغان شىر قان داغلىرىنى يالىۋېتىپ، ئورنىدىن دەس قوپقاندەك، يەنە كۆكنى تىرەپ ئۆرە بولۇشقا باشلىدى...

مەن بوراندىن كېيىن، تۆمۈر - تەسەك، پولات ئارغامچا، ئۇزۇن-قىسقا تۇرۇبىلاردۆۋىسىگە ئايلىنىپ كەتكەن ۋەيران بولغان بۇرغىلاش مەيدانىغا مەيۇس نەزەر تاشلاپ، كۆڭلۈمدە: تۈگىدى، ئەمدى بۇ بورىۋاينى تاشلىۋېتىشتىن باشقا چارە يوق، باشقا بىر توچكىغا يۆتكىلىمىزغۇ ھەقسىچان، دەپ ئويلىغان ئىدىم.

نەدىكىنى، كۆز ئالدىمدا باشقا بىر مەنزىرە پەيدا بولۇشقا باشلىدى. ھېلىقى ئۈندىمەس شوپۇر بۇ يەردە شۇنداق قاتتىق قول، رەھىمسىز، كاچ ۋە تىغى قايرىلماس پىچاقتەك، شۇنداق ئۆتكۈر تىللىق ئادەم بولۇپ چىقتىكى، مەن ئۇنىڭدىن ھە دېگەندىلا ئەيمىنىپ قالدىم.

ئىشچىلار ئۇنىڭدىن ئەيمەنمەيتتى. لېكىن، ئۇنىڭ قىسقا - قىسقا بۇيرۇقلىرىنى شەرتسىز ئورۇنلايتتى؛ ئۇنىڭ نەزەرىدىن ھېچنېمە، ھەتتا كىچىككىنە بىر بولتىنىڭ بوش ياكى ناتوغرا سېلىنغانلىقىدەك ئاددىي سەۋەنلىكمۇ قېچىپ قۇتۇلالمايتتى. مۇنداق چاغلاردا ئۇ، قوپال، ئەسكى گەپلەرنى قىلىۋەرسىمۇ، بويۇن تومۇرلىرىنى كۆپتۈرۈپ غەزەپلەنسىمۇ، ھەتتا بەزىدە ئۆزىنى باسالماي، مۇشتۇمىنى تۈگۈپ ئالدىغا دىۋەيلەپ كەلسىمۇ، ھېچكىم ئۇنىڭغا كۆزىنىڭ پاختىسىنى چىقىرىپ ئالايمايتتى. ئەكسىچە، ئۆز سەۋەنلىكىنى دەررۇ تۈزىتىپ،

ئاردىن بىر نەچچە مىنۇت ئۆتە ـ ئۆتمەيلا، ئۇنىڭ بىلەن بىر تال ئاچچىق تاماكىنى تەڭ تالىشىپ چېـ كىشەتتى، ياكى ئۇنى ئوتتۇرىغا ئېلىۋېلىپ، ئاپپاق شورـ لۇق تەردە چاپلىشىپ كەتكەن تولغىما شاپ بۇرۇتلىرىنى شادخو قىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن تەڭ كۈلۈشەتتى.

ئۇلى ياش ئىشچىلار ئادەتتە «روزى ئاكا» دېسە، تەگتۇشلىرى توغرىدىنتوغرا «روزى بۇرۇت» دەپ ئاتايدىغانلىقىنى بىلدىم.

بىر كۈنى چۈشلۈك دەم ئېلىش ۋاقتىدا بۇ يەرـ دىكىلەر «ھاشىم كىران» دەپ ئاتىشىدىغان، ئۇستىخانـ لىرى توقماقتەك چىڭ، بەستلىك، سېمىز بىر ئىشچى قېتىپ كەتكەن بىر پارچە ناننى غاجىلىغاچ روزى ئاكاـ نىڭ قېشىغا كەلدى، بىر قولى بىلەن ئوچۇق مەيدىـ سىدىكى قاپقارا يىرىك تۈكنى سىلاپ قويۇپ:

— ھە، «بۇرۇت»، ئولتۇرامسەن، ياپۇشتىككىنى چال، ئىشقا چۈشۈپ كېتەيلى، يا بولمىسا ئامۇت ئالغان خورـ جۇندەك ئولتۇرايلى. بىر نېمە دە، ھېلىقى چۆچكىنىڭ نېمىدىكە — دەپ سورىدى.

— سەن «كىران» غىزا بىلەن ئەمەس، گەپ بىلەن سەمرىگەن نېمە جۇمۇ، — روزى ئاكا بىر قاچا سوغۇق سۇنى غۇرتۇلدىتىپ ئىچىۋېتىپ دېدى، — قايسى چۆچەكنى، ھېلىقى تالاغا چىقسا قولى كەينىدە، ئۆيگە كىرسە قولى ئالدىدا، خوتۇنىغا چىراغنى ئۆچۈرۈۋېتىپ ھومىيدىغان كېجەك توغرىسىدا دەمسىنا؟...

— ياقەي، نەدىكى گەپنى دەيدۇ، — دېدى ھاشىم

كران ئۆسۈپ كەتكەن ساقىلىغا چاپلىشىپ قالغان نان ئۇۋاقلىرىنى قولى بىلەن سىيپاپ،—ئۇنى ئەمەس. كېچە-كۈنلەپ خوتۇنىدىن قورقسا قورقىۋەرمەمدۇ، مېنىڭ نېمە كارىم، ئۇنى قوي. مېنىڭ دېگىنىم، قىيا بېقىپ كۆز تاشلايدىغان ھېلىقى چوكاننىڭ پارىڭى...

—ئاغزىڭنى يۇم!—دېدى روزى ئاكا ئۇلارنىڭ پارىڭى باشلىنىش بىلەنلا، بىرمۇنچە ياش ئىشچىلارنىڭ ئۆز ئەتراپىغا ئولىشىۋالغانلىقىنى كۆرۈپ.

ھاشىم كىران بوش كەلمىدى:

—ئەمىسە، ھېلىقى كۆلگۈنچەك، شېرىن سۆزلۈك، سېنى داغدا قويغان قىز توغرىسىدا دەيسەن-دە...

—ئەستاغپۇرۇللا، نېمىدەيدىغانسەن،— روزى ئاكا قوشۇمىسىنى تۈرۈپ، بۇرۇتلىرىنىڭ ئۇچىنى تىلى بىلەن يالاپ قويدى،— سەن «كىران» يەنە ھېلىقى «ئامتى كەلگەن كىشىنىڭ بىر شاپتۇل تۆت قاق بولۇر، ئامتى قاچقان كىشىنىڭ بىر شاپتۇلىنى ھەرە يەپ، چەت-چۆرىسى قالپاق بولۇر» دېگەن گەپنىڭ مەنىسىنى يەشكۈزمەكچىمۇ؟... چۈش كۆرۈپسەن. گەپ بوپتۇ-دە، ھالا بۇگۈنكى كۈنگە كېلىپ، ساقالغا ئاق سانجىلاي دېگەندە ياش بالىنىڭ ئالدىدا ئۇ گەپلەرنى دېگىلى بولامتىمۇ؟ بىلسەڭ، ئۇ دېگەن تۈنجى مۇھەببەت دېگىنە! توۋا... تەلۋىلەرچە ئاشىق بولغىنىمغا يارىشا، بېخىل قىز سىڭار بېقىپ بىر قېتىم كۈلۈپ قويغان بولسىمۇ كاشكى!... شۇنداق بولسىمۇ، ئۇ قىزدىن ھېلىمۇ يامانلىمايمەن. نېمىشقا دېسەڭ، خەقنىڭ كۆڭلى سەندە بولمىغاندىن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كېيىن، ئىش چاتاق-دە، ئاشىقلىقىمۇ، مەجنۇنلىقىمۇ
ئۆلنىڭ نەزەرىدە كۈلكە!... گەپنىڭ ئوچۇقىنى دېسەم، ئۇ
كەملەردە بۇ يەردە قىز شۇنچىلىك ئەتىۋار ئىدىكى، 100
يىگىتكىمۇ بىر قىز توغرا كەلمەيتتى. بۇ جەھەتتە دۇن-
ياغا ئاياللار تېخى قەدەم باسمىغان. بىرەر قىز رادىست،
تېلېفونىست ياكى دوختۇر كەپتۇ دەپ ئاڭلىساق، ئوھوي...
گويا ئاسماندىن پەرىزات چۈشكەندەك، پەۋقۇلئاددە
بىر يېڭىلىق بولىتتى، نەچچە كىلومېتىر يەردىن پىيادە
مېڭىپ، شتابقا بېرىپ، بوينىمىزنى سوزۇپ، ئۇ قىزنى
يىراقتىن بولسىمۇ كۆرۈپ كۆزىمىزنىڭ پېتىنى ئۆلتۈرۈپ
كېلەتتۇق، شاما چايناشقا ھېرىس ئىلى ئاياللىرىدەك
نەچچە كۈنگىچە مۇشۇ ھەقتىلا گەپ قىلىپ، ئاغزىمىزنى
تاتلىق قىلاتتۇق... بولدى قوي ئۇ گەپلەرنى. ھازىر
بۇ گەپنىڭ نېمە كېرىكى؟ ماكۇندە قىز دېگەن ۋاچچىدام...
قېنى، يولداشلار، ئىشقا چۈشەيلى، — دەپ گېپىنى تۈ-
گەتتى روزى ئاكا.

بىر - ئىككى ھەپتىگىچە، ھەممىمىز پۈتۈن يېتىپ،
پۈتۈن قوپۇپ، تەقسىم قىلىپ بېرىلگەن بىر پارچە قات-
تىق ناننى ئۆرە تۇرۇپلا غاجىلاپ، بورىۋاينى تېزرەك
ئەسلىگە كەلتۈرۈش بىلەن بەنت بولۇپ كەتتۇق.

ئىدارە ۋە ھەر قايسى قېرىنداش ئورۇن - باشقارمى-
لاردىن ياردەمگە كېلىۋاتقان تراكتور، كران، ئاپتو-
موبىل، ئىنژېنېر، تېخنىكلار ئاز ئەمەس.

لېكىن، پۈتۈن ئىش مەيدانىدىن پەقەت بىرلا ئادەم-
نىڭ ئاۋازى — روزى ئاكىنىڭ قىسقا - قىسقا، لېكىن،

بازغاندەك كۆچلۈك بۇيرۇقلىرىلا ياكى ئۇنىڭ قوماند
پۇشتىكىنىڭ ئاۋازىلا ئاڭلىناتتى.
ئەلۋەتتە، بۇ ئادەم مۇشۇ جەڭگاھنىڭ ئىگىسى
يەنى بورىۋاي ئەترىتىنىڭ باشلىقى ئىدى. قايسى كۈنى
بورىۋايغا بىر ستودېنت تەقسىم قىلىنغانلىقىنى ئاڭلاپ
خۇشال بولغىنىدىن سۇ توشۇيدىغان ماشىنىنى ئۆزى
ھەيدەپ، مېنى ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن ئالدىمغا ئۆزى
بارغان ئىكەن.
بۇ بىر - ئىككى ھەپتىدىن بۇيان، مېنىڭ قەل
بىمدە ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئاستا - ئاستا بىر خىل تە
بىئىي ھۆرمەت، مۇھەببەت بىخلىنىۋاتقان بولسىمۇ، لې
كىن، مەن دەسلەپ ئۇچراشقان تونۇش كىشى تۇرۇقلۇق
نېمىشقىدۇر ماڭا ھېچقانچە ئىلتىپات كۆرسەتمەسلىكى-
مەن بىلەن كارى بولماسلىقى ماڭا ئەلەم قىلاتتى...

6. غەشلىك ۋە ئۈمىد

بىر كۈنى ئىش ئورنىدا مۇرىسىدە ئېغىر تۇرۇب
كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقان ھاشىم كىران، روزى ئاكالار بى
لەن روبىرو دوقۇرۇشۇپ قالدىم.
روزى ئاكا پېشانىسىدىكى چىپ - چىپ تەرنى
كىرپەلەي بىلەن سۈرتۈۋېتىپ دېدى:
—قاراسېنى، ستودېنتىمىش! يۈز - كۆزۈڭدىكى نې
مە قارا - قۇرا ئۇ؟ ئۆزىنى شۇنچىۋالامۇ تاشلىۋەتكە
بارمۇ؟ كەچكىچە بېشىڭنى سېلىپ خىيال سۈرۈۋەرگىنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

نېمىسى؟ نېمە تۈگمەيدىغان خىيال ئۇ؟ ...يا چۈشلە-
رىڭ بۇزۇلۇپ، كۆڭلۈڭنى جىن ئارىلاپ يۈرەمدۇ؟...
قارىغىنا، چاپىنىڭنىڭ بىر تال تۈگمىسىمۇ قالماپتىغۇ؟...

راستىنى ئېيتقاندا، بۇ كۈنلەردە ئۆزۈمنى بار-
غانچە ئىگە ـ چاقىسىز قېلىۋاتقان ئادەمدەك، بىچارە
ھېس قىلىشقا باشلىغان ئىدىم. ئىشقا ئانچە ـ مۇنچە ئارى-
لىشىپ، بىر قاچا غىزانى مىڭ تەسلىكتە يۇتۇپ، كەچتە
قەيەر شامالدىن دالدا بولسا، شۇ يەردە ئوڭدا يېتىپ،
يۇلتۇزلۇق ئاسمانغا بېقىپ، تېگى يوق خىياللارنى سۈ-
رەتتىم، تازىمۇ ئەلەم قىلغىنى، مەن بۇ يەردە بارمۇ-
يوق، ھېچكىمنىڭ خىيالىدا يوق ئىدىم. بۇ ئەھۋال ما-
ڭا، ئەڭ ئېھتىياجلىق يەرگە بارىمەن، دەپ كېلىپ، بىر-
دىنلا ئەڭ ئېھتىياجسىز ئادەمگە ئايلىنىپ قالغاندەك بى-
لىندى. كۆڭلۈمدىن: «تۇنجى ئەۋلاد ستودېنتىمىش !...
يەنە بىر ـ ئىككى يىلدىن كېيىن ئىنژېنېر بولىدىغان
ئادەمنىڭ كۈنى، ئەتىۋارى مۇشۇنداق بولىدىغان بول-
سا...» دېگەنلەرنى ئۆتكۈزەتتىم.

— ھە، گەپ قىلمايسەنغۇ، — دېدى روزى ئاكا يە-
نە، — نېمىشقا بېشىڭغا بەختەرلىك قالپىقى كىيمىدىڭ؟
بۇ دېگەن ئىش تۈزۈمى ئىنتىزامى جۇمۇ.

بۇ گەپلەرگە نېمىشقىدۇر پەرۋا قىلغىم كەلمىدى:

— روزى ئاكا، — دېدىم مەن، ئۇنىڭغا، — مېنىڭ
بۇ يەردىكى ۋەزىپەم نېمە بولىدۇ؟ مەسىلەن، مەن ئۆ-
زۈمنىڭ ئۆگەنگەن كەسپىم بويىچە...

روزى ئاكا بۇ گەپنى ياقتۇرمىغاندەك، بۇرۇت-

نىڭ ئۇچىنى تىلى بىلەن يالماۋىلىپ، ئېغىز تۇرۇۋىسىنى مورىسىدىن مورىسىغا چىڭقىلىپ يۆتكىدى:

— ھىم. ھازىر ماڭا كېرىكى، ئىشلەش. تومشۇق تېرەپ، جان تىكىپ ئىشلەش! بورىۋاينى دەرھال ئەمەلگە كەلتۈرۈپ، يەر ئاستىغا كۆمۈۋېتىلگەن دۆلەتنىڭ نەچچە مىليون يۈەن پۇلىنى تىرىلدۈرۈۋېلىش!... خالىساڭ مانا شۇ...

«خالىساڭ مانا شۇ» دېگەن گەپ تەستىكىمگە ئۇرۇلغان كاچاتتەك، يۈزۈم ھۇپپىدە قىزاردى:

— ناۋادا مەن ئۆگەنگەن كەسپىم بويىچە ئىش قىلالامچۇ؟...

— بۇ گېپىڭنى قوي. ئاۋۋال ئىشلە، پىش.

روزى ئاكا كېتىپ قالدى.

مەن مەكتەپتىن ئۇزاۋاتقاندا، ئوقۇتقۇچۇم: «مېنىڭ ئىككى كۆزۈم كېزىتتە، قۇلىقىم سەن تەرەپتە. ئۇزاققا قالماي، ئىستىداتلىق ئىنژېنېر بولۇپ چىقىدىغانلىقىڭغا ئىشىنىمەن! دەپ ئىلھاملاندۇرغان، ساۋاقداشلىرىم بولسا: «ئالدىنقى سەپكە — ئەڭ جاپالىق يەرگە كېتىۋاتىسەن. بىرھېسابتا بۇنىڭمۇ پايدىسى بار. ئۇ يەردە تەجرىبە ۋە تەجرىبىلىك كىشىلەر كۆپ. بىلىم ۋە بىلىملىك كىشىلەر ئاز. بىلىمگە تايىنىپ يېڭىلىق يارىتىش — تەجرىبىگىلا تايانغانغا قارىغاندا، كۆپ نەتىجىلىك بولىدۇ. سېنىڭ جەزمەن يېڭىلىق ياراتقۇچى، تۆھپىكار شان — شەرەپ ئىگىسى بولالايدىغانلىقىڭدىن گۇمان قىلمايمىز» دەپ ماڭا ھېسداشلىق قىلىشقان ئەمەسمۇ؟...

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

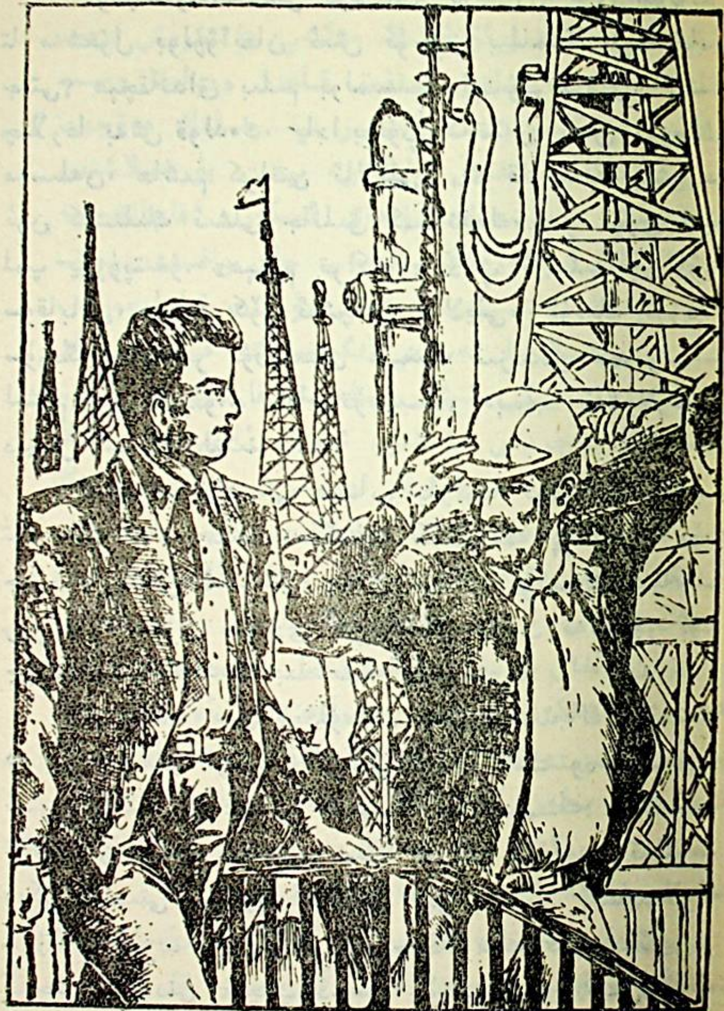

تۆھپىكار... نەدىكى تۆھپىكار بولسۇن؟ مەن شۇتاپ-
تا مەشغۇل بولۇۋاتقان ئىش ئۇچۇن بىلىمنىڭ نېمە ھا-
جىتى؟ ھېچقانداق بىلىم بولمىسىمۇ ئېقىۋېرىدىغان، ئىش-
چىلارغا بەش قولدەك، يادا بولۇپ كەتكەن ئىش تۇرسا!
مەسىلەن، ھاشىم كرانىنى ئالايلى، ماڭا قارىغاندا بەش-
ئون كىشىلىك ئىشنى جانلىق كىراندەك، بىر ئۆزى قى-
لىپ يۈرۈپتىغۇ. «ھېزىم تراكتور» دەپ ئاتىلىدىغان ئاۋۇ
سوقاباش، چېقىر كۆز ئىشچىنى ئالايلى، ئۇنىڭ ئۆزىلا
سۆرىگەن ئېغىر تۇرۇبىسىنى مېنىڭ ئىزىدىن مىدىرلىتا-
لىشىم يوق گەپقۇ... مانا، تۆھپىكار دېسە، ئاشۇلارنى
دېيىش كېرەك. لېكىنزە...

لېكىنزە، ئۆيدىكى ھېساب بازارغا توغرا كەلمەپ-
تۇ، دىگەندەك، مېنىڭ مەكتەپتە كۆڭلۈمگە پۈككەن، مۆ-
جىزە يارىتىش ئىستىكى بىلەن تولغان يۈكسەك خىياللى-
رىم بارغانسېرى خۇددى! كۆپۈكتەك توزۇپ نەگىدۇر ئۇ-
چۇپ كېتىۋاتقاندەك بىلىنىشكە باشلىدى.

ئۇ چاغدا مەن كۆڭلۈمدە: «مەن-شىنجاڭ تەۋەسى-
دە بۇرغىلاشنى ئوقۇغان تۇنجى ئەۋلاد ستودېنتىمەن.
ئىش ئورنىغا بارغاندىن كېيىنلا نېفتچىلىك ھەققىدە
ئۆگەنگەن ھەممە بىلىملىرىمنى، جۇڭگو ۋە چەت ئەللەر-
دىكى قىممىتى بار يېڭىلىقلارنى بىر باشتىن ئىشچىلارغا
سۆزلەپ بېرىمەن؛ ياشلار ۋە چوڭلارنىڭ ئايرىم-ئايرىم
كەچكۇرسلىرىنى ئېچىپ دەرس ئۆتىمەن؛ ۋاقتى ئۆت-
كەن، قاتماللىشىپ كەتكەن كونا ئىش ئۇسۇللىرىنى
ئۆزگەرتىش، يېڭىلاش ھەققىدە خەقلەر تېخى ھېچقا-

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

چان ئويلاپ باقمىغان يېڭى پىكىر - تەكلىپلەرنى ياغ-
ۇرۇۋېتىمەن. ئاندىن ئۆزۈمنىڭ مەكتەپ پۈتتۈرۈش دىس-
سرتاتسىيەمدە مەخسۇس تەتقىق قىلغان «دولىتا مەس-
سى»نى ئۇقتۇرىمەن. دولىتىسىز نېفىتچىلىك مەۋجۇت
ەمەس. ئۇنىڭسىز نېفىت چارلاش، نېفىت بۇرغىلاشتىن
ېغىز ئېچىش مۇمكىنمۇ؟ شۇنداق ئىكەن، قاچانغىچە
چەتتىن دولىتا كىرگۈزۈشكە تايىنىپ جان باقىمىز، نېمىش-
ا ئۆزىمىزنىڭ دولىتىسىنى ياساشقا جۈرئەت قىلمايمىز؟...
ۇرۇس، رومانلاردا تەسۋىرلەنگىنىدەك، قىممىتى بار
ەرقانداق بىر يېڭى ئىش دەسلەپتە قارشىلىق، ئو-
ۇشىمىزلىقتا ئۇچرىشى مۇمكىن. ئەمما، ئاخىرىدا يەنىلا
ېڭى شەيئى كونا شەيئىنىڭ ئورنىنى باسىدۇ، مېنىڭ
ۇنجى قەدىمىمۇ مۇشۇنداق بولۇشتىن خالىي بولالماي-
ۇ...دېگەنلەرنى ئويلىغان ئىدىم. ۋاقىت ئۆتمەكتە، مانا
ۇ يەرگە كېلىپ ئىشقا چۈشكىنىمگە ئىككى ئايدىن ئاش-
ى، ۋەيران بولغان بورىۋاي يېڭىباشتىن تىكلىنىپ، يەنە گۈ-
ۈلدەپ ئىشلەشكە باشلىدى. ھەركىم ئۆز ئۆزىنىڭ خو-
ايىنى. لېكىن مەنچۇ؟ مەن قىلىۋاتقان ئۇشىشاق-چۈش-
ەك ئىشلار بىلەن كۆڭلۈمگە پۈككەن پىلان - ئارزۇ-
ار بىر - بىرىگە زىت. ھەتتا مەن بىلەن بۇ «بۇرۇت»
ىڭمۇ ھېچقانچە كارى بولمايۋاتقىنىچۇ...

دەرۋەقە، بىر كۈنى روزى ئاكا، بىر قېتىملىق
ئادەتتىكى ئومۇمىي يىغىندا مېنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

—ئاراڭلاردا ئىشلەپ يۈرگەن مۇنۇ يىگىتنىڭ ئىس-
مى ئەلى. ئۇيغۇرلاردىن ئالىي مەكتەپتە ئوقۇپ نېفىت

بۇرغىلاشنىڭ ئىلىم- تەلىمىنى ئالغىنى شۇ. كەلگۈسىد
ئىنژېنېر، دەپ مېنى كۆپچىلىككە تونۇشتۇردى.
راستىنى ئېيتسام، رەھبەرلىكنىڭ مېنى كۆپچىل
كە تونۇشتۇرۇپ قويۇشىنى بەكمۇ كۈتكەن، ئىشچى
مەندە ئۆگەنگۈدەك ئاز - تولا بىر نېمە بارلىقىنى ب
سە، ئۇلارغا بىلىمىمنى سۆزلەپ بېرىش ئىمكانىي
تېغۇلىدۇ، دەپ ئويلىغان ئىدىم.
ئېسىت مېنىڭ ئەخمەق خىياللىرىم!
روزى ئاكا مېنى تونۇشتۇرۇپ، گېپىنى ئاي
نى چۈشۈرۈپ بولغىچە، چەت - چۆرىسىدە ئولتۇر
ئىشچىلار گويا ئارىسىغا غەلىتە بىر مەخلۇق كىر
قالغاندەك، دۈررىدە ماڭا قاراشتى، خىرقىرىغان، مە
خىرە قىلىپ كۈلگەن ئاۋازلار، ئاچچىق تەنە گەپل
يىڭنىدەك سانجىلىپ، بەدىنىمنى تىكەنلەشتۈرۈۋەتتى:
—سويمىلىغۇ ئۇ... ئىنژېنېرمىش!
—20 يىل ئىشلەپ، بىز ئەمەس، بىر ۋىنت
بۇراپ كۆرمەي، ئۇ قانداق ئىنژېنېركەن.
—مائاشىمۇ جىقتۇ ھەقىچان!
—ئوقۇپتۇ... ماۋۇ تەلەينى كۆرۈڭ!
—ئەڭ ياخشىسى، روزى بۇرۇت، سەن ئۇنى ۋىر
خۇۋايدا ئىشلەشكە بەلگىلە!
—40 مېتىرلىق ۋىشكىنىڭ ئۈستىدە قاغىدەك قو
نۇپ بەش كۈن ئىشلەپ باقسۇنچۇ، شۇ چاغدا ھېساب!
—روزى، سەن ئۇنى تۇرۇبا يۆتكەشكە سال، بول
مىسا، توغۇچ يۈدۈۋالغاندەك، غادىيىۋالىدۇ...

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

—روزى، سەن ئۇنى تۈزۈك سىنا. بولمىسا، ماڭا
شاگىرتلىققا بېرىۋەت.

— ...

ھەي... نېمىسىنى دەيسەن. بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ
خىجىل بولغىنىمدىن يەر يېرىلسا، قېتىغا كىرىۋالغۇ-
دەك بولدۇم. ھەممىدىن بەك ئەلەم بولغىنى، روزى
ئاكىنىڭ بۇ گەپلەرنىڭ بىرەرسىگىمۇ رەددىيە بەرمىگىنى
بولدى، ئەكسىچە، تېخى:

—بولدى، بولدى، ئىككىنچى مەسىلىگە ئۆتىمىز،—
دەپ گەپنى باشقا تەرەپكە بۇراپ كەتكىنىچۇ؟...

يىغىندىن كېيىن، ھاشىم كىران ماي قوللىرى بى-
لەن دولامغا قېقىپ دېدى:

—نېمە سەن، ئۇكا، تونۇشمىغان يىگىت بىلەن
نىكاھلانغان ئۇياتچان قىزدەك، ياتسىراپلا يۈرۈي-
سەنغۇ بۇ يەردە. «ئەلگە كىرسەڭ ئىلىڭچە، سۇغا كىر-
سەڭ بېلىڭچە» دېگەن گەپ بار. ئۇيەر - بۇ يەردە ئاڭ-
لىغان قىزىق - قىزىق گەپلىرىڭغۇ باردۇ؟

ئالدىمدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ھېزىم تراكتور بولسا:

—ئاپاڭ سېنى بىكارلا ئوغۇل قىلىپ تۇغۇپتۇ، نې-
مە سەن قىز بالىدەك تولغىنىپلا يۈرەمسىنا. تۇرۇۋا كۆ-
تۈر، بىلەككە كۈچ يىغ. بېلىڭنى قاتۇر، بولمىسا، 3000
مېتىر چوڭقۇرلۇقتىن نېفىتىنى قانداق سۈمۈرۈپ ئالى-
سەن؟—دېدى.

قىزىق ئادەملەركەنغۇ بۇ!... گەپ بوپتۇ - دە
بىلىم سورىماي، «قىزىق گەپ» سورىغىنىنى؛ ئېغىر جى-

مانىي ئەمگەكنى يېنىكلىتىشنىڭ چارىسى ئۈستىدە ئـ
دەنمەي، تۇرۇۋا كۆتۈرۈشنى ئۆگەن دېگىنى نېمىسـ
تووۋا، بۈيۈك ئىشچىلار سىنىپى توغرىسىدا، ئۇلارنـ
ئالەمشۇمۇل غايىلىرى، ھەممىنى ئۆزگەرتىش-يېڭىلاشـ
قادىر ئىرادىسى توغرىسىدا دېيىلگەن گەپلەرچۇ؟... ھە
مىسى ئۆگەن، پىشلا دەيدۇ. ئۇلار ئۆگىنەمدۇ، مەنم
ئەگەر مەن ئۇلاردىن ئۆگەنسەم، ئالدى بىلەن بۇ يەر
كەلمەي مەكتەپكە نېمە دەپ باردىم؟

ئادەم نېمە دېگەن بىقارار نەرسە - ھە؟...خىيال
لىرىم چىگىشلىشىپ كەتتى. ئۈمىد لەگلىكىمنىڭ يىپى نەچ
چە يەردىن ئۈزۈلگەندەك بولۇپ، فاكۇلتېت مۇدىرى
بىلەن بولغان سۆھبەتتىكى نادانلىقىمغا تۈنجى قېتـ
ئىختىيارسىز پۇشايمان يېدىم.

شۇ كۈنى فاكۇلتېت مۇدىرى مېنى ئۆز ئىشخانىسـ
غا چاقىرتىپ، مەكتەپنىڭ ئۆزىدە قېلىشنى ئۈمىد قىلىـ
ئىلتىماس سۇنغان ئون نەچچە ئوقۇغۇچىنىڭ ئوتلۇق
تىلەكلەر بىلدۈرۈلگەن خەتلىرىنى ئالدىمغا قويۇپ
بىر خىل ئاتىلارچە تەلەپپۇز بىلەن مۇنداق دېگەن ئىدى:

—ئويلىنىپ كۆردىڭىزمۇ، بىز يەنىلا سىزنى ئېلىپ
قېلىشنى ئويلاۋاتىمىز. شۆيۈەن ياخشى ئوقۇتقۇچىغا
مۇھتاج. بىللە ئىشلەيلى، بەلكىم، چەت ئەلگە چىقىپ
بىلىم ئاشۇرۇش پۇرسىتىمۇ چىقىپ قالار. مۇئەللىملىر
گىزمۇ سىزنىڭ قېلىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىۋاتىدۇ.

—چۆلگە —نېفىتلىكنىڭ ئۆزىگە بارىمەن،—دېگەن
ئىدىم مەن.

مېنىڭ قارارىم قەتئىي ئىدى.
فاكۇلتېت مۇدىرى ئۇزاق ئويلىنىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن دېدى:
— بوپتۇ، ھەممىسى ئوخشاش. ئەلۋەتتە، ئالدىنقى سەپ دېمىسىمۇ مۇھىم. قەتئىي نىيەتكە كەلگەن بولسىڭىز، تەبرىكلەيمەن. ناۋادا تۆۋەندە بىر - ئىككى يىل ئىشلەپ، بىۋاسىتە تەجرىبىگە ئىگە بولۇپ، ئاندىن مەكتەپكە قايتىپ كېلىشنى خالىسىڭىزمۇ مەكتەپنىڭ دەرۋازىسى يەنىلا ئوچۇق. بەلكى تېخىمۇ ياخشى بولىدۇ...
بۇ سۆھبەتنى ئەسلەش ماڭا غۇۋا بىر ئىستىقبالنى كۆرسەتكەندەك بولدى. «مەكتەپكە قايتىش!...» شامال گۈركىرەپ تۇرغان چېدىردا، چىراغ ئالدىدا ئولتۇرۇپ قولۇمغا قەلەم ئالدىم. لېكىن يېرىم كېچىگىچە، بىر ئېغىزمۇ سۆز يازماي، قالايمىقان رەسىم، چىر تىيۇز سىزىۋېتىپتىمەن. قولۇمدىكى قەلەم تىنىمسىز مىدىرلاپ تۇرغىنى بىلەن دولقۇنلىنىپ تۇرغان خىياللىرىم فاكۇلتېت مۇدىرى بىلەن «روزى بۇرۇت» ئارىسىدا ئۇچۇپ يۈردى. ئۇلار بىلەن قىلىشقان مۇنازىرە - دەتالاشلىرىم كۆڭلۈمنى غەش قىلاتتى ۋە تېرىككىنىمدىن قەلەمنى تاشلاپ ئۆزۈمنى تۆشەككە ئاتتىم...

7. «روزى ئاكا، سەن...»

بىر كۈنى ۋېرخوۋاي سەھنىسىدە ئىشلەۋاتقان ھاشىم كىران نېمىكىدۇر جىددىيلىشىپ، ماڭا قاراپ ۋارقىرىدى:
— ھوي، ستودېنت، مايەرگە چىقە!

«سناپ باقما قچى ئىكەن ـ دە، ئۇ يەرگە چىقىش قانچىل
ئىشتى؟»ــ خىيالىمدىن شۇكەچتى ـ دە، دەرھال پو
جازىغا يامىشىپ، 40 مېترچە ئېگىزلىكتىكى ۋېر
ۋاي سەھنىسىگە چىقتىم.
ــقۇلىقىڭنى قېقىۋېتىپ، ئاڭلاپ باقە، ــ دېدى
ماڭا كرانبىلۇك بىلەن تالۇۋېلۇك تۇتاشقان ئا
لىقنى كۆرسىتىپ، ــ جىزىلدىغان بىر ئاۋاز بارغۇ، ئ
لاۋاتامسەن؟...
بۇ جىزىلداشنىڭ سىرىنى بىلىپ بېقىش ئۈچ
جازىغا يامىشىپ، كرانبىلۇكقا ئىككى قېتىم يېقىنلا
تىم. لېكىن ھېچنېمىنى ئاڭقىرالمىدىم.
«ئىشلەۋاتقان بورىۋاي مېخانىزملىرىدىكى غىل
پال ئاڭلىنىپ تۇرۇپ كەتكەن كىچىككىنە يات ئاۋاز
بەزىدە جىددىي سىگناللىق رولىنى ئوينايدۇ»ــ بۇ، ھە
ئوقۇغان دەرسلەردە كۆپ قېتىم دېيىلگەن ئەسكەرتم
لېكىن مەن قانچە دىققەت بىلەن قۇلاق سالسامۇ، ب
رىۋاي مېخانىزملىرىدىن تارقىلىپ تۇرغان خىلمۇ خ
ئاۋازلار ــ پولات ۋېشكىنىڭ تىترىشى، موسكىنىڭ بىل
ئەر ـ بىلىنمەس غىربىلىشى، روتېرىنىڭ ۋىشىلدىشى
سۇيۇقنىڭ شىددەتلىك كۆشۈلدىشى ۋە گۈپۈلدەپ ئۇر
لۇۋاتقان ئاسما كولۇچتىن پەيدا بولغان تەۋرىنىش ــ
داسى ئىچىدە، ھاشىم كراننى پەرىشان قىلىۋاتقان «ج
زىلداش»نى زادىلا ئاڭلىيالمىدىم. كرانبىلۇك بىلەن تالۇ
بىلۇك تۇتاشقان يەرگە يامىشىپ چىقىپمۇ گۇمانلانغۇد
ھېچنېمە سەزمىدىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— ھاشىم ئاكا، ھېچ ئىش يوق، — دېدىم مەن،
ۋېرخۇۋاي سەھنىسىگە قايتىپ چۈشۈپ، — قولىقىمنىڭ سىنى
ئالداپ قويۇپتۇ، ئىككى سەر قىقىۋالمىغانسەن؟
— نېمىسىنى ئېيتىسەن، خەپ، — دېدى ئۇ، يەنىلا
كىرانبىلۇك تەرەپتىن كۆزىنى ئالماي. روزى بۇرۇتنىڭ
بىلىپ قېلىشىدىن قورقىمسام، شۇ تاپتا ئىككى سەر ئەمەس،
ئوت سەرمۇ ئازلىق قىلىدۇ، ھاراق ئىچىدىغانسەن؟
— ياق.
— تاماكىغۇ چېكەرسەن؟
— ياق.
— قاملاشمىغان گەپ، — دېدى ئۇ، — بۇ مىجەزىڭ
ئاڭا زادىلا ياقمايدۇ... قولاق سېلىپ باقە، جىزىلداۋات-
قان نېمىدۇ؟
ئۇنىڭ ئۆز قولىقىغا ئالدىنىپ قالغانلىقىغا زادىلا
ىشەنگۈسى كەلمەيتتى، ۋېشكا ئۈستىدە يامىشىپ يۈرۈپ
تىت-تىت بولغان ھالدا، ھەممىنى تەكشۈردى، كەچقۇرۇن
ىمىنا ئالماشقاندىن كېيىن، گەرچە بىر ئۆزى يېرىدىم
وتۇلكا ئاق ھاراقنى ئىككى سومۇرۇپلا ئىچىۋالغان بول-
سىمۇ، لېكىن، بورىۋاي قېشىدىن بىر قەدەممۇ نېرى كەت-
مىدى. بىردە بورىۋاينىڭ ئالدىغا، بىردە كەينىگە ئۆتۈپ،
بىردە ئوڭ قولىقى، بىردە سول قولىقى بىلەن تىڭشاپ
بورىۋاي مېخانىزملىرىدىن چىققان ئاۋازنى ئاڭلايتتى؛
ۋېشكىغا مايمۇندەك لىپ قىلىپلا يامشاتتى، قولىقىنى دىڭ
قىلىپ خەۋپسىرەيتتى، تىت - تىت بولاتتى...
شۇ كۈنى روزى ئاكا بىلەن ياردەمچى ئىنژېنېر

بورنۇاي باشقارمىسىغا يىغىنغا كەتكەن ئىدى. ئۇلار يىغىن
يېرىم كېچىگە يېقىن قايتىپ كېلىشتى.
ئۆز گۇمانىنىڭ ھەيدەكچىلىكىدە ۋېشكا ئۈست
تۇرغان ھاشىم كران روزى ئاكىنى كۆرۈپ ۋارقىرىد
— ھوي «بۇرۇت»، مەيەرگە چىققىنا، ماۋۇ س
دىنتمۇ ھېچنېمىگە كارغا كەلمەدىغۇ، — ئۇ ماڭا
قىرىدا قارنۇالدى.
روزى ئاكا ۋېشكىغا ياماشتى، مەنمۇ ئۇن
ئەگەشتىم.
بىز ۋېرخۇۋاي سەھنىسىگە چىققانىدا، ۋېرخۇ
سەھنىسىدىن ئۇن مېترچە ئېگىزلىكتىكى كرانىلۇك بىل
تالۇۋىبىلۇك تۇتاشقان يەردىن كۆزۈمگە قاندا
بىر نەرسە پاللىدا يېنىپ - ئۆچكەندەك كۆرۈنۈپ كەت
بۇنى روزى ئاكامۇ سېزىپتۇ. بىراق ئۇ، بۇ نەرس
ئېتىبار قىلمىدى - دە، بورنۇاي مۇنارىسىنىڭ ئ
ئۈستىگە چىقىپ تەكشۈرۈشنى قارار قىلدى.
كېچە ئاسمىنى چاراقلاپ تۇرغان يۇلتۇزلار بىل
تولغان ۋە ئۇنىڭ چىمىرلىغان نۇرى جۇڭغار تۇزلەڭل
كىنى قاپلاپ تۇرغان بورنۇايلاردىكى سان - ساناق
ئېلېكتر نۇرلىرى بىلەن قوشۇلۇپ كەتكەن ئىدى.
ھاشىم كران ئۇندىمەي پولات جازىغا يامىشىپ چ
قىپ كېتىۋاتقان روزى ئاكامغا تېرىكىپ دېدى:
— روزىم، سېنىڭ قولىقىڭمۇ ھېچنېمىنى ئاڭلىمىغا
بولسا!
— توختا، ئالدىرىما، — دېدى روزى ئاكا تەم

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كىنلىك بىلەن.

شۇ ئارىدا ئۇ، كىرانىبىلۇك بىلەن نەچچە توننا ئېغىرلىقتىكى تالۇۋىبىلۇكنىڭ ئۆزئارا تۇتىشىدىغان يېرىنى قول چىراغنىڭ نۇرىدا تەكشۇرۇۋېتىپ، ئۇشتۇمتۇت تاتىرىپ كەتتى.

روزى ئاكا كۆرۈۋاتقان نەرسە، بىر خىل قوڭۇررەڭ سۇ ئاستىدا يوشۇرۇنۇپ تۇرغان ۋە تەدرىجىي ئۆزىنى كۆرسىتىۋاتقان ئىللىپىسسىمان دەز بولۇپ، بۇ نەرسە ھەممەيلەننى چۆچۈتۈۋەتتى.

روزى ئاكا تەمكىن، لېكىن قەتئىيلىك بىلەن بۇيرىدى:

— ئىشنى توختات!

بۇ بۇيرۇق دەسلەپ ۋېرخوۋاي سەھنىسگە، كېيىن روتېر ئەتراپىدىكى بۇرۇلچىكلارغا يەتكۈزۈلدى.

ئىش توختىدى.

روزى ئاكا پەسكە چۈشكەندىن كېيىن مەن بۇچاغىچە كۆرۈپ باقمىغان بىر خىل مېھرىبانلىق بىلەن ھاشىم كىراننى قۇچاقلىدى:

— يارايسەن، كىران. قۇلىقىڭغىمۇ، سەزگۈرلۈك قىلغىنىڭغىمۇ بارىكاللا...! ھوشيار كەپسەن، كىران. بۇ ئىشىڭ بىلەن نەچچە ئون قېرىنداشنىڭ ھاياتىنى، ۋەيران بولۇش تەقدىرىگە دۇچ كەلگەن بورىۋاينى قۇتۇلدۇرۇپ قالدىڭ. نەچچە توننا ئېغىرلىقتىكى كىرانىبىلۇك چۈشۈپ كەتسە، بۇ يەردە نېمە پاجىئە بولىدىغانلىقى يادىڭغا كەپتۇ. مەن بۇ تۆھپەڭنى دەرھال ئىدارىغا مەلۇم قىلىمەن.

بىراق، بۇ گەپلەر ھاشىم كىرانىنىڭ قۇلىقىغا كىرگەندەك ئەمەس. بۇ چاغدا ئۇ، بايا ئېشىپ قالغان يېرىم بوتۇلكا ھاراقنىڭ مېتال پۇرۇپكىسىنى چىشى بىلەن قايرىپ ئېچىپ، ئۇنى ھەدەپ غورتۇلدىتىپ ئىچمەكتە ئىدى...

ئىش ئۆتۈپ كەتتى، بورىۋاي پالاكەتتىن قۇتۇلدى. بىراق، كېپى قوپال، ئايال كىشى ھەققىدە چۆچەك ئاڭلاشقا ھېرىس ۋە بىكار بولسىلا ھاراق ئىچىشكە ئامراق ھاشىم كىران شۇ كۈندىن ئېتىبارەن مېنىڭ نەزەرىمدە باشقىچىلا بىر ئادەم بولۇپ قالدى.

ھېكايىنىڭ ئۆزىگە كېلەيلى:

شۇ كۈنى روزى ئاكا بىلەن ياردەمچى ئىنژېنېرنىڭ بورىۋاي باشقارمىسىغا جىددىي يىغىنغا چاقىرتىلغىنى بۆلەك بىر ئىش بولۇپ چىقتى. روزى ئاكا بەكلا خاپا ئىدى، غەزەپتىن بوغۇلۇۋاتقاندەك. كىچىككىنە «جىزىلداش» ئۇچۇر قىلىنغان قورقۇنچلۇق پالاكەتنىڭ ئالدى ئېلىنىپ بولغاندىن كېيىنمۇ، ئۇنىڭ قاش-قاپىقى ئېچىلماي كەتتى ۋە ماڭىمۇ گەپ قىلمايتتى. بىر قېتىملىق ئومۇمىي يىغىندا، ئۇ، بىردىنلا غەزەپلىنىپ سۆزلەپ كەتتى:

— مەن بۇنداق بولۇشنى زادىلا ئويلىماپتىكەنمەن. دولتا بولمىسا، بورىۋاي دېگىنىڭ تۆمۈر-تەسەك دۆۋىسى ئەمەسمۇ؟ ئەجنەبىي كاپىتالىست بىزنىڭ ئەمدىلا دۇنياغا كۆز ئاچقان نېفىتچىلىكىمىزنى بۆشۈكىدە ئۇجۇقتۇرۇۋەتمەكچى! دولتىنى بەرمەي قويۇپتۇ؟ مۇناپىقلارچە شەرت قويۇپ تۇرۇۋاپتىمىش. بىز: دولتىنى بەرمىسەڭ

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

بەرمە، دەپ قاراپ تۇرالايمىزمۇ، ئۆز بەستىمىزگە ئېلىپ، ئۇنى ئۆزىمىز بىر ئىش قىلالماسمىزمۇ؟

بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ئىشچىلار غۇلغۇلا قىلىشىپ كەتتى، دولتا بورۇۋاينىڭ جېنى، نەچچە مىڭ مىتر چوڭقۇرلۇقتا يىلاندەك تولغىنىپ كىرىدىغان سۈۋىچىنىڭ بىردىنبىر يول ئاچقۇچىسى. ئۇلار جوزا مۇشتلاپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ كېتىشتى، خىرقىراپ ۋارقىرىشاتتى، ئەجنەبىي كاپىتالىستنى تىللاشتى.

هاشىم كىران بىلەن ھېزىم تراكتور يىغىننى بېشىغا كىيۋېلىشتى، ئۇلارنىڭ ئىنژېنېر، مۇتەخەسسىسلەرنى «ئاقنانچى، كارغا ياردىماس» دەپ تىللىۋەتكەنلىكى يىغىندا قاتتىق كۆلكىنىڭ كۆتۈرۈلۈشىگە سەۋەب بولدى. لېكىن ئۇلار بۇ كۆلكىگە پەرۋا قىلىشمىدى.

دولتا مەسىلىسىنىڭ تىلغا ئېلىنىشى ئۆچۈپ قالاي دېگەن چوغ بىردىنلا قايتا لاۋۇلدىغاندەك، مېنىڭ بۇ يەردىن سوۋۇۋاتقان كۆڭلۈمگە ئوت ياقتى. دولتا مېنىڭ دىسسېرتاتسىيەمنىڭ ماۋزۇسى ئىدى - دە!

كەچقۇرۇن شامال گۈركىرەپ تۇرغان چېدىر ئىچىدە چامادان - يەشكىلىرىمنى ئېچىپ، كىتابلىرىمنى يېشىپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى دولتا مەسىلىسىگە دائىر كىتابلارنى ئىلغاشقا كىرىشتىم.

ئىشىكتىن مىلەڭزىنى قايرىپ روزى ئاكا كىرىپ كەلدى ۋە ئاچچىق تاماكىنى قاتتىق شورىغان پېتى خېلى بىر كەمگىچە پەگاھدا ئۆرە تۇردى. مەن كىتابلارنى نېمىشقا بۇنداق يېيىۋەتكەنلىكىمنىڭ سەۋەبىنى سورايدۇ،

دەپ ئويلىغان ئىدىم، ئەكسىچە، كىتابلارغا كۆز قىرىنىمۇ سېلىپ قويمىدى.

— سەن ئالتە يىل ئوقۇدۇڭ، — دېدى ئۇ، ئېغىر پۇشۇلداپ، — دولتا ئۈستىدە تەتقىق قىلىپ، ماقالىمۇ يازغانىكەنسەن، ماقالە يازسىلا ھېسابمۇ؟ نېمىشقا ئۆزىمىزنىڭ دولتىسىنى ياساش مۇمكىن ئەمەس؟ ماقالىدىكى گەپلەر نەق ئىش يۈزىدە جانغا ئەسقاتمىسا، ئۇنى نېمە دېيىش كېرەك-ھە!

مەن ئۆز قۇلىقىمغا ئىشەنمەيلا قالدىم:

— روزى ئاكا، سەن...

8. غەلىبىدىن كېيىنكى پالاكەت

بىز ئۆزىمىزنىڭ دولتىسىنى ياساشقا تۇتۇندۇق. ئىدارە تېخنىكا تەتقىقات ئورنى ۋە بورىۋاي باشقارمىسىنىڭ بورىۋاي مېخانىزىملىرى رېمونت زاۋۇتىدىكى ئىنژېنېر-تېخنىكلار بىلەن بىرلىشىپ، دولتا ياساشنى تەتقىق قىلىش گۇرۇپپىسى قۇردۇق. مېنىڭ مەكتەپتە مەخسۇس دولتا مەسىلىسىنى ئاز-تولا تەتقىق قىلغانلىقىم بۇ يەردە ئەسقاتتى.

بۇ ئىشقا بولۇپمۇ روزى ئاكا بەكمۇ قىزغىن ئىدى:

— مېنىڭ قولۇمدىن نېمە كېلىدۇ؟ ھېچنېمە. بىلىپ قويۇڭلاركى، ھەرگىز دولتا مەسىلىسىلا ئەمەس، نېفتچىلىكىمىزنىڭ تەقدىرى مەسىلىسى. قوللاش دېگەن نېمە؟... كېرەك بولسا، مەن تومۇرلىرىمدا ئېقىۋاتقان قاننىڭ ئۈچ-

مەن ئىككىسىنى بېرىشكىمۇ تەييار... — دەيتتى ئۇ.

كىتاب ئاختۇرۇش، خىلمۇ خىل چەت ئەل دولتىلىرىنىڭ تاشلاندۇقلىرىنى تەتقىق قىلىش، ھەر خىل چېرتيوژ لايىھىلىرىنى سېلىشتۇرۇش، ماتېرىيال تاللاش ئارقىلىق ئاخىر سىچۇەن بورىۋاي مېخانىزملىرى زاۋۇتى سىناق قىلىپ غەلىبە قىلغان تۇنجى دولتىنى تەقلىد قىلىپ، ئۆزىمىزنىڭ «جۇڭخۇا» ماركىلىق دولتىسىنى ياساپ چىقتۇق.

روزى ئاكىسىنىڭ تەكلىپى بويىچە، رەھبەرلىك بۇ دولتىنى بىزنىڭ بورىۋايدا سىناشقا تاپشۇرۇپ بەردى.

بىز غەلىبە خۇشاللىقىغا چۆمۈپ، كالۇن ئالماش-تۇرۇپ، بۇ دولتىنى 2471 مېتر چوڭقۇرلۇققا چۈشۈردۇق. بىزنىڭ دولتىمىز ئارقا - ئارقىدىن ئالماشتۇرۇلۇپ تاكى 3050 مېتر چوڭقۇرلۇققا يەتكىچە بىخەتەر ئىشلىدى.

مۇشۇ كۈنلەردە بىزنىڭ بورىۋايغا ئەزىمەت ئىسىم-لىك بىر كىشى مۇئاۋىن ئەترەت باشلىقى بولۇپ تەيىن-لىنىپ كەلدى.

ئەزىمەت ئېگىز بويلۇق، قاڭشارلىق، كۆزلىرى ئوتلۇق، كېلىشكەن كىشى بولۇپ، يېشى 26 — 28 لەردە بارئىدى.

بىز ئەزىمەت توغرىسىدا ئاڭلىغان، ئۇ، چىڭغىش تېغىنىڭ غەربىي شىمالىدىكى بىر بورىۋاي ئەترىتىدە «يۇقىرى سۈرئەتچى» دېگەن نام بىلەن داڭ چىقارغان. كېيىن بۇ ئەترەت تەقدىرلىنىپ ئالتۇن مېدال مۇكاپا-تىغا ئېرىشكەندە، ئەزىمەت «ئالتۇن مېداللىق يىگىت» دېگەن شۆھرەت بىلەن خېلى كۆپ تەشۋىقمۇ قىلىنغان.

مەن ئەزىمەتنىڭ بىزنىڭ ئەترەتكە مۇئاۋىن ئەت-

بۇرۇلچىكىگە ياردەملىشىپ تورمۇز باشقۇرۇپ تۇرۇۋاتاتتى.
بىركەمدە ئۇ، سىۋىچىنىڭ ئايلىنىش سۈرئىتىنى تىزلەتـ
مەكچى بولۇپ، ئۇشتۇمتۇت خوتىنى تۆتكە يۆتكەپ، رو-
تېرنىڭ ئايلىنىش سۈرئىتىنى مىنۇتىغا 186 قېتىملىق
سۈرئەتكە ئۆزگەرتتى. بۇ، 3000 مېتىردىن يۇقىرى چوڭ-
قۇرلۇقتىكى قۇدۇق ئاستى مەشغۇلات قائىدىسىگە خىلاپ
ئىدى. مەن بۇنى روتېرنىڭ چىرقىرىشىدىن چىققان ئاۋاز-
دىن بىلدىم - دە، چاچراپ بېرىپ، ئۇنىڭغا ۋارقىرىدىم.
— ئەخمەق نېمە ئىش قىلىۋاتىسەن؟
«يۇقىرى سۈرئەتچى» ئېسىنى يىغىپ، تورمۇزنى
يۆتكەپ بولغۇچە، 3000 مېتىر چوڭقۇرلۇقتىكى كىرىدىن
تۇرۇبىسى يۇقىرى سۈرئەتكە بەرداشلىق بېرەلمەي، تو-
يۇقسىز ئۈزۈلۈپ كەتتى.
بۇ كەم كۆرۈلىدىغان جىددىي پالاكەت ئىدى.
ئەزىمەت جىددىي خاتاغا يول قويغانلىقىدىنمۇ،
ياكى مېنىڭ ئاغزىمدىن چىقىپ كەتكەن «ئەخمەق» ھار
ئالغانلىقىدىنمۇ، گويا ھازىرلا يېرىلىپ كېتىدىغاندەك.
يۈز - كۆزلىرى بويۇنلىرىغىچە، قىزىرىپ كەتتى. كەچتە
بىر قاچا غىزانى قولىغا ئالغان بولسىمۇ، ئۇنى يېمىدى،
كۆكۈم چۈشكەندە قارىسام، مەست ھالەتتە چېدىرىمنىڭ
ئىشىكىدە تۇرۇپتۇ، ئۇ:
— مەيەرگە چىقە، ئەلى، — دەپ چاقىردى.
مەن چېدىردىن چىقىپ، بىر ئاز ھەيرانلىق بىلەن
ئۇنىڭ ئېلىشىپ تۇرغان كۆزىگە ۋە كۆكرىكىدىكى ھەمىشە
پارقىراپ تۇرىدىغان ئالتۇن مېدالنى ئېلىۋەتكەنلىكىگە

www.uyghurkitap.com

دىققەت قىلدىم.

— ئەلى، — دېدى ئۇ، — ئىپتە مەن ئەخمەقمۇ؟

مەن نېمە دېيىشىمنى بىلمەي تۇرۇپلا قالدىم.

— سىنىڭ مېنى شۇنچە ئادەمنىڭ ئالدىدا «ئەخمەق» دەپ تىللاشقا نېمە ھەققىڭ بار؟

مەن بۇ بىر ئېغىز گەپنى ئورۇنسىز ئېيتقانلىقىمغا خىجىل بولدۇم ۋە ئۇنىڭدىن ئەپۇ سورىماقچى بولۇپ:

— يولداش ئەزىمەت، سەن جىددىي خاتاغا يول قويدۇڭ. لېكىن مەن... — دەپ ئەمدىلا ئېغىز ئېچىشىمغا، ئۇ:

— بولدى، بولدى، سىلەر ئۆلىما ئادەملەرنىڭ نەزىرىدە بىز ئىشچىلار ئەزەلدىن دۆت، ئەخمەق... كوكۇلاتىدىن تۇتۇۋالدىم دېسەڭ — دە! ئەمدى مېنى خالىغانچە، پايتىما قىلىپ، تېپىپ ئويناۋەر! — دېدى — دە، زەردە بىلەن قولىنى سىلتىپ كېتىپ قالدى...

كىرىن تۇرۇبىسىنىڭ 3050 مېتر چوڭقۇرلۇقتا ئۈزۈلۈپ قالغانلىقى بورىۋاي باشقارمىسىدا چوڭ ۋەقە بولدى. ئادەتتە، مۇنچىۋالا چوڭقۇرلۇقتا ئۈزۈلگەن تۇرۇبىنى تارتىۋېلىش مۇمكىنچىلىكى يوق ئىش ھېسابلىناتتى.

يۇقىرىدىن ئادەملەر كېلىشتى، ئەزىمەتنى ئەيىبلەشتى، بۇ ئىشنى بىر تەرەپ قىلىشنىڭ ھەر خىل لايىھىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشتى.

— ئەزىمەت «يۇقىرى سورەتچى» — دېدى بىر قېتىملىق مۇنازىرىدە ھاشىم كىران غەزەپلىنىپ، — ئۇنىڭ مۇددىئاسىنىڭ توغرىلىقىدا گەپ يوق، شۇڭا گۇناھ ئەزىمەتتە ئەمەس، كىرىن تۇرۇبىسىنى سۇنۇتىغا 186 قې-

تىملىق سۇرئەتكە بەرداشلىق بېرەلمەيدىغان قىلىپ يا-
سىغان ئىنژېنېردا، مۇشۇنداق لايىھىلەنسە بولامدۇ؟ ئىن-
ژېنېر - مۇتەخەسسىس دېگەنلەرمۇ ئۆزى لايىھىلىگەن
كىرىس تۇرۇبىسىنىڭ ھەر خىل پالاكەتلەرنى كەلتۈرۈپ
چىقىرىش مۇمكىنلىكىنى ئويلىشى كېرەكتە!

— مەن قوشۇلىمەن، — دېدى توساتتىن ھېزىم
تراكتور، — ئەزىمەت مەيدىسىدىكى ئالتۇن مېدالىنى
ئۆزى يۇلۇپ تاشلىدى، مېنىڭ گەمەمگە كىرىپ ئىككى
قېتىم ھاراق ئىچتى، گۇناھىغا توۋا قىلغىنى شۇ - دە!
مۇنازىرە مەيدانىدىكىلەر كۈلۈشتى. ياشىراق كەل-
گەن بىر يىگىت:

— بۇ قۇدۇق يەنە 30 مېتىر قېزىلغان بولسا، پىلان-
دىكى نۇقتىغا يەتكەن بولىتى. ھازىر ئۇنى يەنە داۋام-
لاشتۇرۇپ قېزىشمۇ، قۇدۇق ئاستىدىن كىرىس تۇرۇبىسىنى
تارتىۋېلىشمۇ مۇمكىن بولمىغاندىكەن، ئەڭ ياخشىسى،چار-
لاپ قېزىش ۋەزىپىسىنى تامامىلاندى قىلىپ، نېفىت ئېلىش
ئەترىتىگە ئۆتكۈزۈۋېتەيلى دېدى ۋە ئەزىمەتكە قاراپ
قوشۇپ قويدى:

— قانداق دېدىم ئەزىمەت ئاكا؟

— روزى دۈيجاڭ قارار قىلسۇن، مەن قوشۇل-
مەن، — دېدى ئەزىمەت.

— قاملاشمىغان گەپ، — دېدى روزى ئاكا كۆتۈل-
مىگەندە بۇ تەكلىپنى پىچاقتا كەسكەندەك رەت قىلىپ، —
مۇنداق چالا - چۇتا ئىش قىلىش بىزنىڭ ئادىتىمىز
ئەمەس. ئەپلەپ - سەپلەپ قۇتۇلماقچىمۇ؟ بولمايدۇ!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۈزۈلگەن كىرىن تۇرۇبىسىنى تارتىۋېلىپ، چارلاپ قېزىش ۋەزىپىسىنى پىلاندىكى ۋاقتىغا يەتكۈزمەي تۇرۇپ، قۇدۇقنى نېفىت ئېلىش ئەترىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىش مەسئۇلىيەتسىزلىك بولمامدۇ - ھە!

بۇ گەپ ئەزىمەتكە ياقمىدى، گويا قاراڭغۇدا ئۆتكۈر يالقۇنغا دۇچ كەلگەندەك، ھودۇقۇپ ئىككى مەڭزى قۇلاقلىرىغىچە قىزىرىپ، روزى ئاكىغا ئالايغىنىچە قېتىپلا قالدى....

مۇنازىرە بىر نەچچە كۈن داۋام قىلدى. «دۇرۇس، 3050 مېتىر چوڭقۇرلۇقتا ئۈزۈلۈپ قالغان كىرىن تۇرۇبىسىنى تارتىۋېلىشنىڭ ئىشەنچلىك تەجرىبىسى، تېخنىكا ئاساسى يوق دېيەرلىك. شۇنداقتىمۇ، ‹ئۈجمە پىش، ئاغزىمغا چۈش› دەپ قاراپ ئولتۇرغىلى بولامدۇ؟ ئىزدىنىش، جۈرئەت كېرەك. جۈرئەت قىلمىساق، تەييار تەجرىبە بىلەن تېخنىكا ئاساسى ئۆزلۈكىدىن پەيدا بولۇپ قالماس!...»

كۆڭلۈمگە كەلگەن بۇ پىكرىنى ئېيتتىم، بۇ، يىغىندىكىلەرنىڭ خېلى بىر قىسمىغا ياقتى. روزى ئاكا مېنى قىزغىن رىغبەتلەندۈردى، كىرىن تۇرۇبىسىنى تارتىۋېلىشنىڭ ئۇسۇللىرىنى تېپىش ئۈچۈن، مەخسۇس گۇرۇپپا قۇردى.

كىچىككىنە «يۇقىرى سۈرئەت» بىپەرۋالىقىدىن تۇغۇلغان بۇ پالاكەت بىزنىڭ توپتوغرا 53 كۈن ۋاقتىمىزنى ئالدى. كىرىن تۇرۇبىسىنى تارتىۋېلىش پەرىزىدە يىگىرمە خىلچە سايمان ياسىدۇق، كۆپ قېتىم قۇدۇق ئاستىغا چۈشۈرۈپ سىناق قىلغان بولساقمۇ، ھەم-

مىسىدە مەغلۇپ بولدۇق.

مەن يوتقان ـ كۆرپەمنى بورىۋاينىڭ ئۇدۇلىدىكى رېمونت ئۆيىگە يۆتكىۋالغان ئىدىم. روزى ئاكا سىناقلىرىمىزنىڭ ئارقا ـ ئارقىدىن ئوڭۇشسىز بولۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرسىمۇ، يەنىلا ناھايىتى ئۈمىدۋار ئىدى.

بىر كۈنى يېرىم كېچىدىن ئاشقاندا رېمونتخانىدا كىتاب، چىرتيوژ، تۆمۈر ـ تەسەككەر بىلەن تولغان بۇلۇڭدا تامغا يۆلەنگىنىمچە مۈگدەپ قاپتىمەن، قۇلىقىمغا:

ـــ يەنە خىيال سۈرۈۋېتىپسەن ـ ھە؟ ـــ دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

ـــ ياق كۆزۈم ... ـــ مەن ئىتتىك كۆزۈمنى ئېچىپ، داستىخاندىن قىزىق گۆش نانىنى چىقىرىپ ئالدىمغا قويۇۋاتقان روزى ئاكامنى كۆردۈم.

ـــ قارىغىنا، كۆزلىرىڭ، ـــ روزى ئاكام ئېغىر پۇشۇلداپ، بېشىنى ئىككى تەرەپكە تەۋرەتتى، ـــ نېمە كۆزلىرىڭ، تۆت سەر ئېچىۋالغان ھاشىم كىرانىڭ كۆزلىرىدەك قىزىرىپ كېتىپتىغۇ؟

مەن گۆش نانىنى يېگەچ، تېخنىكا تەتقىقات ئورنىدىن ئەۋەتىلگەن بىر نەچچە كىتابنىڭ مەزمۇنىنى، ئۇنىڭدىن قانائەتلەنگەندەك جاۋاب تاپالمىغانلىقىمنى دەپ بەردىم.

ـــ مەن ساڭا دائىم دەيمەنغۇ، ـــ دېدى روزى ئاكام ئالدىمغا پىيالىدا قارا چاي قۇيۇپ تۇرۇپ، ـــ كۆڭلۈڭگە ئالما، مەن ھەممە نەرسە كىتابقا پۈتۈپ قويۇلغان، دېگەن پەتىۋاغا ئىشەنمەيمەن. ناۋادا ئىش شۇن-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

داق بولىدىغان بولسا، ئاممىنى قوزغاپ تېخنىكا يېڭىلاش،
ئىسلاھ قىلىش، ئىجاد قىلىش دەپ داۋراڭ سېلىشنىڭ نېمە ھا-
جىتى! ئۆتكەن ئون نەچچە يىل مابەينىدە بۇ يەردە بول-
غان شۇنچىۋالا ئۆزگىرىش مۇرەككەپ تېخنىكا ئاساسىغا
ئىگە بولۇش جەريانى، بىلىپ قوي، ھەممىنى كىتابتىن
تېپىۋېلىش جەريانى ئەمەس. بەلكى خېلى بىر قىسمى
ئۆزىمىزنىڭ ئەجرى، قايتا - قايتا سىناق قىلىپ، يېڭى-
لاش ئېلىپ بارغانلىقىمىزنىڭ نەتىجىسى. مەيلى نېمە دې-
سەڭ دەۋەر، يوق نەرسىنى خىيال قىلىپ، تېگى يوق
دېڭىزدا ئۈزگەندىن ھېچنېمە چىقمايدۇ.

مەن ھەيران بولۇپ روزى ئاكامغا قارىدىم:

— ئەمىسە بۇ ئىشنى بولدى قىلمىزمۇ؟

— گەپ ئەمەس، — دېدى ئۇ، بۇرۇتىنى چىمدىپ بۇراپ، بىر خىل نازارىلىق بىلەن، — بۇ ئىشقا قول سالغان ئىكەنمىز، ئاخىرقى نەتىجىسىنى چىقىرىشىمىز زۆرۈر. مېنىڭ كۆڭلۈمگە مۇنداق بىر پىكىر كېلىپ قالدى، گەپ نېمىدە، ئويلانسام، قارىسىغا ئىشلەش بولۇۋاتقاندەك قىلىدۇ. بىز 3000 مېتىر چوڭقۇرلۇقتىكى كىرىن تۇرۇبىسىنىڭ قانداق شەكىلدە ئۈزۈلگەنلىكىنى، قۇدۇق تېگىدە قايسى شەكىلدە ياتقانلىقىنى زادى بىلمىدۇقغۇ؟...

— بەللى، — دېدىم مەن، — قىزىقسەن - دە، روزى ئاكا. ئۇنىڭ قانداق شەكىلدە ئۈزۈلگەنلىكىنى بىلىش مۇمكىنچىلىكى بولسا، مۇنچىۋالا باش قېتىمچىلىقى بولاتتىمۇ؟ يا سەن ئۈزۈلگەن تۇرۇبىنى جاھاننامە ئەينەكتە كۆرمەكچىمۇ؟...

— ياقاي، — دېدى ئۇ، قولىنى شىلتىپ، — نەدىكى
جاھاننامە ئەينەك! ئۇنداق نەرسە يوق. بۇ بىر نەچ
چە كۈندىن بېرى سەن كىتابلارنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەت
تىڭ، ھاشىم كىران بىلەن ھېزىم تراكتور بولسا، بېشى
نى قوچۇۋەتتى، قۇدۇق ئاستىغا بىرەر نەرسە چۈشۈرۈپ
ئاۋۋال ئۈزۈلگەن تۇرۇبىنىڭ شەكلىنى، قېلىپىنى ئېلىۋې
لىشىمىز كېرەك، دەپ. ئويلاپ باق، بۇ گەپنىڭ جېنى
يوقمۇ؟...

ھەر ئىككىمىز جىمىپ كەتتۇق. «دۇرۇس، قۇدۇق
ئاستىغا 20 خىلغا يېقىن قىسىپ تارتىۋالغۇچى سايمان
چۈشۈردۇق، قىسالمىدى، سەۋەبى ئۈزۈلگەن تۇرۇبا بى
لەن قىسقۇچنىڭ ئۆزئارا ماسلىشالمىغانلىقى ئەمەسمۇ؟ ناۋا
دا بىز قۇدۇق ئاستىغا ئۆزىدە ئىز قالدۇرالايدىغان يۇم
شاق مېتال چۈشۈرسەكچۇ؟...

مەن بۇ خىيالىمنى روزى ئاكامغا ئېيتتىم.

— ھە - ھە، شۇنداق، — دېدى ئۇ، ئۇندەرىگەن
دەك بىر خىل خىيالچانلىق بىلەن، — ئەمدى سەن كى
تابىنىڭ تېشىغا چىق، شۇنداق، يۇمشاق مېتال بولىدىغان
دەك تۇرىدۇ. ئۇ ئۈزۈلگەن تۇرۇبىغا يۇقىرى بېسىم بى
لەن ئۇرۇلسا، ئۆزىدە تۇرۇبىنىڭ قانداق شەكىلدە ئۈز
ۈلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ «ئىز» قالدۇرالىشى مۇمكىن. ھا
شىم كىران بىلەن ھېزىم تراكتور بۇ «ئىز» غا ئىشىنىدۇ.

٩. ئادەم ئۆزگەرسە...

ئەزىمەت ئۆز خاپىلىقىنى ھاراقتىن چىقىرىۋالىدى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

غان يېڭى ئادەتتىدىن ۋاز كەچتى. چىچىلىپ ياتقان تۇرۇبىلارنى، دولتا ۋە تۇمۇر - تەسەكلەرنى رەتلەشكە كىرىشتى، بورىۋاي ئەتراپىنى تازىلاپ چىنىدەك قىلىۋەتتى. ئۇنىڭ پىشقان ئالقانلىرىنىڭ بورىۋاي تورمۇزىنى سىيغىنىۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى. شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، بەزىدە ئاللىقاچان ئىشتىن توختىغان بۇرۇلچىك بوتكىسىغا كىرىپ، ھەرىكەتسىز تورمۇزنى چىڭ تۇتقان پېتى نېمىنىدۇر خىيال قىلاتتى. بەزىدە قېشىمغا كىرىپ، ھاشىم كران ۋە ھېزىم تراكتور بىلەن ياساۋاتقان قىسقۇچ سايمان توغرىسىدا تالاش - تارتىش قىلاتتى.

ئەلۋەتتە، ئۇ سادىر قىلغان كىچىككىنە سەۋەنلىكنىڭ تۈپەيلىدىن دۆلەتكە يەتكەن زىياننىڭ ھەددى - ھېسابى بولمىسىمۇ، لېكىن، رەھبەرلىك ئۇنىڭ «ئالتۇن مېداللىق يىگىت» ۋە داڭلىق «يۇقىرى سۈرئەتچى» ئىكەنلىكىنى نەزەرگە ئېلىپ، ئۇنى پەقەت تەنقىد قىلىش بىلەنلا كۇپايىلەندى.

ئەمما، شۇ ۋەقەلەردىن كېيىن، مەيدىسىگە ئالتۇن مېدالنى تاقىمىدى.

— ئالتۇن مېدال ساڭا يارىشاتتى، — دېدىم مەن بىر كۈنى ئۇنىڭغا، — نېمىشقا ئۇنى تاقىماس بولۇۋالدىڭ؟ ...

— تاقاپ نېمە قىلىمەن ئۇنى! —دېدى ئۇ، بىر خىل بىپەرۋالىق بىلەن، — ئالتۇن مېدال مېنىڭ كۈچۈم بىلەن ئەمەس مەن بۇرۇلچىك بولغان بورىۋايدىكى 60 نەچچە ئىشچىنىڭ كۈچى بىلەن قولغا كەلگەن، شۇلار مېنىڭ كۆك-

— ياقاي، — دېدى ئۇ، قولىنى شىلتىپ، — نەدىكى
جاھانىنامە ئەينەك! ئۇنداق نەرسە يوق. بۇ بىر نەچ
چە كۈندىن بېرى سەن كىتابلارنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەت
تىڭ، ھاشىم كىران بىلەن ھېزىم تراكتور بولسا، ئېشى
نى قوچۇۋەتتى، قۇدۇق ئاستىغا بىرەر نەرسە چۈشۈرۈپ
ئاۋۋال ئۈزۈلگەن تۇرۇبىنىڭ شەكلىنى، قېلىپىنى ئېلىۋې
لىشىمىز كېرەك، دەپ. ئويلاپ باق، بۇ گەپنىڭ جېنى
يوقمۇ؟...

ھەر ئىككىمىز جىمىپ كەتتۇق. «دۇرۇس، قۇدۇق
ئاستىغا 20 خىلغا يېقىن قىسىپ تارتىۋالغۇچى سايما
چۈشۈردۇق، قىسالمىدى، سەۋەبى ئۈزۈلگەن تۇرۇبا بى
لەن قىسقۇچنىڭ ئۆزئارا ماسلىشالمىغانلىقى ئەمەسمۇ؟ ناۋا
دا بىز قۇدۇق ئاستىغا ئۆزىدە ئىز قالدۇرالايدىغان يۇ
شاق مېتال چۈشۈرسەكچۇ؟...

مەن بۇ خىيالىمنى روزى ئاكامغا ئېيتتىم.

— ھە - ھە، شۇنداق، — دېدى ئۇ، ئۇندەرىگەن
دەك بىر خىل خىيالچانلىق بىلەن، — ئەمدى سەن كى
تابنىڭ تېشىغا چىق، شۇنداق، يۇمشاق مېتال بولىدىغان
دەك تۇرىدۇ. ئۇ ئۈزۈلگەن تۇرۇبىغا يۇقىرى بېسىم بى
لەن ئۇرۇلسا، ئۆزىدە تۇرۇبىنىڭ قانداق شەكىلدە ئۈ
زۈلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ «ئىز» قالدۇرالىشى مۇمكىن. ھا
شىم كىران بىلەن ھېزىم تراكتور بۇ «ئىز» غا ئىشىنىدۇ

9. ئادەم ئۆزگەرسە...

ئەزىمەت ئۆز خاپىلىقىنى ھاراقتىن چىقىرىۋالىدى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

غان يېڭى ئادىتىدىن ۋاز كەچتى. چېچىلىپ ياتقان تو-
ۋىلارنى، دولتا ۋە تۆمۈر - تەسەكلەرنى رەتلەشكە كى-
رىشتى، بورىۋاي ئەتراپىنى تازىلاپ چىنىدەك قىلىۋەتتى.
ئۇنىڭ پىشقان ئالقانلىرىنىڭ بورىۋاي تورمۇزىنى سىقى-
ۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى. شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك،
بەزىدە ئاللىقاچان ئىشتىن توختىغان بۇرۇلچىك بوتكىسىغا
كىرىپ، ھەرىكەتسىز تورمۇزنى چىڭ تۇتقان پېتى نېمىنى-
دۇر خىيال قىلاتتى. بەزىدە قېشىمغا كىرىپ، ھاشىم-
كىران ۋە ھېزىم تراكتور بىلەن ياساۋاتقان قىسقۇچ ساي-
مان توغرىسىدا تالاش - تارتىش قىلاتتى.

ئەلۋەتتە، ئۇ سادىر قىلغان كىچىككىنە سەۋەنلىك
تۈپەيلىدىن دۆلەتكە يەتكەن زىياننىڭ ھەددى - ھېسا-
بى بولمىسىمۇ، لېكىن، رەھبەرلىك ئۇنىڭ «ئالتۇن مېدال-
لىق يىگىت» ۋە داڭلىق «يۇقىرى سۈرئەتچى» ئىكەنلى-
كىنى نەزەرگە ئېلىپ، ئۇنى پەقەت تەنقىد قىلىش بى-
لەنلا كۇپايىلەندى.

ئەمما، شۇ ۋەقەلەردىن كېيىن، مەيدىسىگە ئالتۇن
مېدالنى تاقىمىدى.

— ئالتۇن مېدال ساڭا يارىشاتتى، — دېدىم مەن
بىر كۈنى ئۇنىڭغا، — نېمىشقا ئۇنى تاقىماس بولۇۋال-
دىڭ؟ ...

— تاقاپ نېمە قىلىمەن ئۇنى! — دېدى ئۇ، بىر خىل
بىپەرۋالىق بىلەن، — ئالتۇن مېدال مېنىڭ كۈچۈم بىلەن
ئەمەس مەن بۇرۇلچىك بولغان بورىۋايدىكى 60 نەچچە
ئىشچىنىڭ كۈچى بىلەن قولغا كەلگەن، شۇلار مېنىڭ كۆك-

رىكمگه تاقاپ قويغان. نېمه چاره، مەن بۇ شەرەپنى...

مەن ئۇنىڭ چىرايلىق كۆزلىرىدىن مەغزىگە يامراپ
چۈشكەن تامچىلارنى كۆرۈپ قالدىم، ئۇ ئازابلانغان هالدا
سۆزىنى داۋام قىلدى:

— «يۇقىرى سۈرئەت» ماشىنا شەرەپ كەلتۈرگەن
بۇ قېتىم ئاپەت كەلتۈردى. بىلىم كەملىك قىلدى، ساددا
قىزغىنلىق هەممىسىنى بۇزدى، سەنىمۇ ماشىنا ياردەم قىل
مىدىڭ.

ئۇ، هەقلىق ئىدى. ئۇ ئۆز سەۋەنلىكلىرىدىن ئۆزى
توغرا خۇلاسە چىقىرىۋاتسا، مەن يەنە نېمە دېيەلەيتتىم؟
كۈنلەر ئۆتمەكتە.

مەن روزى ئاكامنىڭ دېگىنىدەك راستلا «كىتابنىڭ
تېشىغا چىقتىم. هاشىم كىران بىلەن هېزىم تراكتور ئۆز
تەكلىپىنىڭ ئېتىبارغا ئېلىنغانلىقىدىن بەكمۇ رازى ئىدى.
ئەزىمەت ئۈزۈلگەن كىرىن تۇرۇبىسىنى تارتىۋېلىشىمىزغ
گۇمانلىنىپ تۇرسىمۇ، لېكىن، يەنىلا بىزگە ياردەم قىلىپ
نە - نەلەردىن كېرەكلىك سايمان - ئۈسكۈنىلەرنى تې
پىپ، تەكلىپ بېرىپ تۇردى.

ئاخىر، ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ هاشىم كىران
نىڭ تەكلىپى بويىچە قۇدۇق ئاستىغا قوغۇشۇن پېچاق
چۈشۈرۈشنى قارار قىلدۇق. قوغۇشۇن يۇقىرى بېسىم بى
لەن قۇدۇق ئاستىغا چۈشۈرۈلۈپ، تۇرۇبىنىڭ ئۈزۈلگەن
جايىغا ئۇرۇلسا، ئۇنىڭ شەكلىنى ئۆزىدە قالدۇرالىشى
مۇمكىن ئىدى. ئۈچ كۈندىن كېيىن بىزنىڭ ئۆلچەملىك
قوغۇشۇن پېچىقىمىز پۈتتى. ئۇنى 3050 مېتر چوڭقۇرلۇق

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ما يېتىپ بارغاندىن كېيىن ئۆزلۈكىدىن كېڭىيىپ - تارتىۋالايدىغان خەنجەر شەكىللىك قىسقۇچ ياسىدۇق. بۇ قىسقۇچ، راستتىنلا، ئۆز كارامىتىنى كۆرسەتتى: كىرىن تۇرۇبىسىنى ئاخىر تارتىۋالدۇق!

ئەزىمەت قۇدۇق ئاستىدىن تارتىۋېلىنغان كىرىن تۇرۇبىسىنى كۆرۈپ، ئۆز كۆزىگە ئىشەنگۈسى كەلمىگەندەك، ھاياجان بىلەن:

— ئەلى، روزى ئاكا، بۇ راستمۇ؟ مېنىڭ كۆرۈۋاتقىنىم ئۈزۈلۈپ قالغان كىرىن تۇرۇبىسىمۇ؟ — دېگىنىچە ئىككىمىزنى قۇچاقلىۋالدى.

ئەزىمەت ئەنە شۇنداق سەممىي يىگىت ئىدى.

بىراق، ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي، «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» قارا بورىنى جۇڭغار چۆللۈكىگە يېتىپ كەلدى... روزى ئاكا بىلەن ئەزىمەتنى «ئۆگىنىش كۇرسى» غا ئېلىپ كېتىشتى. بارلىق بورىۋايلاردا ئىش توختىدى.

ئەمما بىز كىرىن تۇرۇبىسى تارتىۋېلىنغاندىن كېيىن، كالۇن ئالماشتۇرۇپ، قۇدۇقنى پىلان بويىچە بۇرغىلاشنى داۋام قىلىۋەردۇق.

بىر كۈنى ھېزىم تراكتور قېشىمغا كېلىپ دېدى:

— ئاڭلىدىڭمۇ، ئەلى، ئەزىمەت ھېلىقى ئالتۇن مېدالنى يەنە مەيدىسىگە تاقىۋاپتۇدەك.

— تاقىمىسا تاقىمامدۇ، — دېدى بۇرۇلچىك بوتىكىسىدا ئىشلەۋاتقان ھاشىم كىران، — نەدىكى گەپنى قىلىدىكەنسىلە، ئۇنىڭدىن كۆرە بورىۋاي ياشقارمىسىدا، قارا مايدا نېمە ئىش بولۇۋېتىپتۇ، شۇ ھەقتە چۆچەك

توقۇتۇلا.

— چۆچەك! بۇ كۈندە چۆچەك توقۇشقا كىمنىڭ چولىسى! — دېدى ھېزىم تراكتور سەل تېرىكىپ، — مېنىڭ دەۋاتقىنىم چۆچەك ئەمەس، نەق پاكىت! ئەزىمەت «ئۆگىنىش كۇرسى» دا «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» نى ئوقۇپ، كۆلى بىلىمىگە بىلەنگەن يېگىسار ئۇستۇرىسىدەك ئىتتىپ كېتىپتۇدەك. ئىسيانچىلار سىلىگبۇسىنىڭ 3 - نومۇرلۇق كاتتىۋېشى بولاپتۇدەك. ئىدارىسىنىڭ ھوقۇقىنى تارتۇۋېلىشتا ئالتۇن مېدالىنى پارقىرىتىپ تۇرۇپ، جاماەتكە سۆز قىپتۇدەك. ھازىر بېشىغا پولات قالپاق كىيىپ، قالاماي شەھەرلىرىنى سوراپ يۈرگۈدەك.

— بەللى شۇنچىۋالا ئىش بوپتىمۇ؟ بىز- زە، بۇ چۆلدە بېشىمىزنى ئېچىمىزگە تىقىپ يۈرۈۋېرىپتىمىز - دە! — ھاشىم كىران شۇ گەپنى دەپ بولۇپ، ھېزىم تراكتوردىن سورىدى:

— روزى بۇرۇتچۇ؟ ئۇ نېمە ئىش قىلىۋېتىپتۇ؟

— سولاپ قويۇپتۇ...

— نېمە، سولاپ قويۇپتۇ؟ نەگە سولاپ قويۇپتۇ؟

— تېمى يوق تۈرمىگە، سەيۋەنزىلىككە - دە!

ھاشىم كىران كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ، «سەن تراكتور، چۆچەك توقۇۋاتامسەن نېمە» دېگەندەك، ھېزىم تراكتورغا لاپپىدە قارىدى:

— ئاناڭنى!... بۇ ئىسلەرگە نېمە بولغاندۇ، روزى بۇرۇتنى سولاپ قويدى دېگەن قانداق گەپ بۇ! ئۇنى سولاپ قويغانلىق — بورىۋاي ئەترىتىنىڭ پۇتىغا ئىشكەل

سالغانلىق ئەمەسمۇ؟
— مۇشۇ كۆنلەردە هاراق دېگەنمۇ تۇتسىيا بولۇپ كەتتى - يالا — دېدى هېزىم تراكتور، بىر هازا تۇرۇپ كېتىپ، —خەپ، مۇشۇ تۇرۇقىدا تۆت سەر ئىچىۋالسىمۇ كىشى!
مېنىڭ روزى ئاكامنىڭ سولىنىپ قالغانلىقىغا، ئەزىمەتنىڭ بىر - ئىككى كۈن ئىچىدىلا شۈنچىۋالا ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىگە نېمە ئۈچۈندۇر زادىلا ئىشەنگىم كەلمىدى.
شۇ ئارىدا بۇ يەرگە ئەزىمەت ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولۇپ قالدى. راستلا، ئۇنىڭ بېشىدا پولات قالپاق، بېلىدە قىزىل لاتا، كەينىدە تۆت - بەش كىشى. ئۇ ئىككى پۇتىنى كەرگەن، قوشۇمىسىنى تۈرگەن هالدا، گۆپۇلدەپ ئىشلەۋاتقان بورىۋايغا غەزەپلىك تىكىلدى - دە، بۇيرۇق بەردى:
— بولدى ئىش توختىسۇن!
— بورىۋاي سەھنىسىدە، روتېر ئەتراپىدا ئىشلەۋاتقان ئىشچىلار ماڭا قاراپ قويدى.
— نېمە ئۈچۈن؟ — دەپ سورىدىم مەن ئەزىمەتكە قاراپ.
— نېمە؟... نېمە ئۈچۈن دەمسىنا؟... — دېدى ئۇ، مېنىڭ سوئالىمنى مەسخىرە قىلغاندەك سوزۇپ تەكرارلاپ، — هىم ... هېلى بىلىسەن نېمە ئۈچۈنلىكىنى!
— يولداش ئەزىمەت، — دېدىم مەن، — هازىر بورىۋاينى توختىتىپ قويۇش مۇمكىن ئەمەس. هازىر بىر مېترلىق بۇرغىلاش گىراپىسىنى، لابوراتورىيىلىك تەك-

شۇرۇش دائىرىسىدىن ئېلىنغان ئەۋرىشكىلەرنى كۆرۈپ باق. پات ئارىسىدا بۇ قۇدۇق جەزمەن مول ھوسۇللۇق قۇدۇق بولۇپ قالىدۇ...

ئەزىمەت چىرايىنى پۈرۈشتۈردى:

— بولدى، بولدى، گەپ ساتما. ئىنقىلابمۇ، ئىشلەپچىقىرىشمۇ؟ سەن بۇ مەسىلىنى مەڭگۈ ھەل قىلالمايسەن؛ بىلىپ قوي، بۇ ئىنقىلاب مېنى ۋاقتىدا قۇتۇلدۇرۇۋالمىغان بولسا، سەندەك نېمىلەرگە ئىشىنىپ، ئىشلەپچىقىرىشنىڭ قولى بولۇپ، ئۆز ئىستىقبالىمنى مەڭگۈ يوقىتىپ قويىدىكەنمەن. بولدى. ئىش توختىسۇن!

مەن تاقەت قىلىپ تۇرالمىدىم:

— ئەزىمەت، سەن...

— ھە! نېمىدېمەكچىسەن؟ — ئەزىمەت كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ ئالدىمغا دىۋەيلەپ كەلدى، — پۈتۈن مەملىكەتتە ئىنقىلاب ئوتى لاۋۇلداپ يېنىۋاتسا، سەن بۇ يەرنى يىڭنىمۇ ئۆتمەيدىغان، سۇمۇ كىرمەيدىغان مۇستەقىل پادىشاھلىق قىلىۋالماقچىمۇ؟ بىلىپ قويۇش، مەن بۇيەرگە ئۇسسۇل ئوينىغىلى ئەمەس، سىنىپىي كۆرەش قاپقىقىنى ئاچقىلى كەلدىم.

ئاندىن ئۇ مۇھىم بىر ھۆججەتنى يەتكۈزىمەن دەپ، مەندىن باشقا بارلىق ئىشچىلار، تېخنىكلارنى مەجلىسخانىغا يىغىۋالدى.

مەن جۇڭغارىيىگە كېلىپ تۆت يىلدىن كېيىن، بىرىنچى قېتىم ئۆزۈم تەقدىرداش بولۇپ كەلگەن ئادەمدىن ئايرىلىپ، يېتىمسىرىغان ھالدا ئۆز ئورنۇمدا تۇرۇپلا قالدىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

يىغىن بىر دەمدىلا تۈگىدى. ئەمما، مەجلىسخانىدىن چىقىۋاتقان ئىشچىلارنىڭ نېمە، ئۇچۇندۇر بېشى چۈشۈپ كەتكەن ئىدى، بەزىلىرى ھەتتا ماڭا تىكىلىپ قاراشقىمۇ جۈرئەت قىلالمىدى. بەزىلىرى بولسا، قانداقتۇر ھاڭ-ۋېقىش، ھەيران بولۇش، ھېسداشلىق قىلىش ئارىلاشقان كەتكەن بىر خىل نەزەر بىلەن ماڭا يەر ئاستىدىن ئېغىر تىنىپ قاراپ قويۇشتى ـ دە، يېنىمدىن ئۆتۈپ كېتىشتى.

ئەزىمەت مېنى ئىشخانىغا چاقىردى:

ـ ئىنقىلاب ـ لاۋۇلداپ يېنىۋاتقان ئوت، ـ دېدى ئۇ، ماڭا سىياسەتنى ئېنىق تاپشۇرۇپ، ـ يۇۋاش بولۇش ـ چىقىش يولۇڭ. بۇ گۈندىن باشلاپ مەسىلەڭنى چوڭقۇر ئويلىنىپ يېزىپ تاپشۇرىسەن، كېچىكتۈرمە!

ـ ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم، ـ دېدىم مەن ھەيران بولۇپ، ـ قايسى مەسىلەمنى تاپشۇرىدىكەنمەن؟

ـ بۇ ساڭا ئېنىق.

ـ ياق، ئېنىق ئەمەس.

ـ بولدى، خۇپسەنلىك قىلما، ئەشكىلىدىن مەسىلەڭنى يوشۇرغانلىقىڭ، كۆز بوياپچىلىق قىلىپ، ئۈستۈڭگە قانداق چاپان يېپىنىۋالغانلىقىڭ ئۆزۈڭگە ئايان.

ـ ئايان ئەمەس.

ـ بىلمەس بولۇۋېلىش ـ ئۆز پۇتىغا ئۆزى پالتا چاپقانلىق! غىدىڭ-پىدىڭ قىلماي، تېز يېزىپ تاپشۇر!...

شۇ كۈنى كەچقۇرۇن ئەزىمەت روزى ئاكامنىڭ ئۆر-

ىغا تەيىنلەنگەن يېڭى دۆيجاڭنىڭ ئىسمىنى ئېلان قىلىپ
مېنى ئۆزى تەشكىللىگەن ئىسيانچىلار ئەترىتىگە تاپشۇرۇپ
بېرىپ كېتىپ قالدى...

مەن ئۈچ كۈنگىچە، نېمە مەسىلەمنى يوشۇرغانلى
قىمنى زادىلا ئويلاپ يېتەلمىدىم.

بىر كۈنى كېچىسى ھاشىم كىران مېنى بېقىۋاتقان
ئىسيانچى ياشنىڭ كۆزىنى غەلەت قىلىپ، مەن يېتىۋات
قان چېدىرنىڭ دېرىزىسىدىن بىر پارچە خەتنى سۇنۇپ
تۇرۇپ:

— پەخەس بول، بۇ خەتنى بىرسى كۆرۈپ قالمى
سۇن، — دېدى - دە، غىمسىدا كېتىپ قالدى.

مەن بىر قاراپلا بۇ خەتنى روزى ئاكامنىڭ يازغان
لىقىنى بىلدىم.

«ئىنىم ئەلى، — دېيىلگەن ئىدى خەتتە، — بۇ سېنىڭ
نېمە قىلغىنىڭ - ھە! ئادەم ئۆزىنىڭ كىمدىن تۆرۈلۈش
نى بەلگىلەپ ئالالمىغىنى بىلەن قانداق يولدا مېڭىشنى
تاللاپ ئالالايدۇ ئەمەسمۇ؟ داداڭ پومېشچىك ئۇنسۇر بول
غان بولسا، ئۇ ئۆزىنىڭ ئىشى. سىياسەت نېمىنى بۇيرى
غان بولسا، شۇنىڭغا ئەلھۆكمىلىلا دېمەكتۇر. نېمە قىلات
تىڭ بۇنى يوشۇرۇپ! يۇرتۇڭدىن خەت كەپتۇ، سېنى
چوڭقۇر يوشۇرۇنغان پومېشچىكنىڭ بالىسى، مېنى سېسىق
زىيالىينىڭ قوغدىغۇچىسى دېيىشىۋاتىدۇ. بۇنىڭ ماڭا كا-
رى چاغلىق. لېكىن سەن بۇنىڭ نېرى - بېرىسىنى ئوي
لىماي، ھەقىقىي ئەھۋالنى تاپشۇرۇۋەتكىن، ئەندىشە قى
لىشىڭنىڭ ھاجىتى يوق. ماڭا جاۋاب خەت يېزىپمۇ ئول
تۇرما ...»

مەن خەتنىڭ ئاخىرىنى ئوقۇمىدىم.

10. قوۋم بارخانلىرى ئارىسىدا

جاھاندا بۇنداقمۇ ئىش بولىدىكەنا!... توۋا، دادام قانداق قىلىپ پومىشچىك ئۇنسۇر بولىدىكەن؟ ئۇنىڭ ياش چاغلىرىدا بىر قولتۇقىغا كەكلىك، بىر قولتۇقىغا خوراز قىستۇرۇۋېلىپ، قىمار ئويناپ ئۆتكەنلىكىنى، كېيىن نا-بەردىنىڭ خەنجىرىدىن ھوشىنى يىغىپ، ھالال ئەمگەك بىلەن شۇغۇللانغانلىقىنى، مەھەللە قەۋمىنىڭ زورى بى-لەن ھېچقانداق كىرىم – تاپاۋىتىنىڭ تايىنى يوق، پۇ-جۇق مەسچىتكە مەزىن بولغانلىقىنى، بىر نەچچە مو يەر-دىن باشقا، قول – ئىلكىمىزدە ھېچنېمىنىڭ يوقلۇقىنى ئەل – يۇرت ئوبدان بىلەتتىغۇ. ئەجەب ئىش، بۇنداقمۇ پاش قىلىش خېتى بولامدۇ؟ ئۇنى كىم يازغاندۇ؟

بىر قېتىملىق «ئىقرار» قىلدۇرۇش يىغىنىدا، دادام-نىڭ پومىشچىك ئۇنسۇر ئىكەنلىكىنى رەت قىلىپ:

— خەتتە يېزىلغىنى پاكىت ئەمەس، تۆھمەت، — دېدىم.

مۇشۇ گەپ بىلەن مېنى ئەزىمەتتىن تاپشۇرۇپ ئال-غان ئىسيانچىلار تەرەپ – تەرەپتىن يېپىشىپ، دۆشكە-لەپ، بېگىز قوللىرىنى كۆزۈمگە تىقىپ تۇرۇپ، «پوزىت-سىيەمنى توغرىلاش» قا قىستىدى.

— سېنىڭ مەسىلەڭ يالغۇز شۇلا ئەمەس، ئاق مۇ-تەخەسسىسلىشىش يولىغا ماڭغان بۇرژۇئازىيىنىڭ ئارىمىزدى-

كى شۇمبۇيسەن. يولداش ئەزىمەتنى «ئەخمەق» دەپ
تىللىغىنىڭ ئىشچىلار سىنىپىنى دۆت، كالۋا دەپ ھاقارەت
قىلغىنىڭ ئەمەسمۇ؟ بۇنىڭ يىلتىزى پومېشچىك داداڭنىڭ
جاھاننى ئۆزگەرتىش خام خىيالىغا جاھىللىق بىلەن
ۋارىسلىق قىلىۋاتقانلىقىڭدا، — دەپ ۋارقىرىشىپ كەتتى.

ئۈچ ئايدىن كېيىن مېنى «تۆۋەن» گە ئەڭگەككە
چۈشۈرۈۋەتتى، كېيىن ئىشچىلار بىلەن ئارىلىشىپ ئىشلە-
شى خەتەرلىك دېيىلدىمۇ، بىراقلا. يېزا ئىگىلىك قوشۇم-
چە ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىگە تېمىسى يوق تۈرمىگە يۆت-
كىۋەتتى.

يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى
ھەر ھالدا ياخشى ئىدى. ھاياتىم يەلكىنى گەرچە تويۇق-
سىز ناتونۇش قاراڭغۇلۇق ئىچىگە كىرىپ قالغان بولسىمۇ،
ئاسماندا ھامان كۈن نۇرى چېچىپ تۇرىدۇ. تەبىئەت
يەنىلا گۈزەل، ھاۋا ئوچۇق، ئېتىز - ئېرىقلار ياپيېشىل
ياشناپ، كىشىنىڭ كۆڭلىنى ئاچىدۇ.

ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن بۇ يەردە يالغۇز ئەمەس. بۇر-
ژۇئازىيە لويىلىرى دەپ ئاتالغان بىر تۈركۈم تېخنىك-
ئىنژېنېرلار ھەمراھلىرىم، بولۇپمۇ مۇئاۋىن باش ئىنژېنېر
قۇددۇس ئەڭ يېقىن سۆھبەتدىشىم.

راست گەپنى دېگەندە، مۇئاۋىن باش ئىنژېنېر قۇد-
دۇس بېشىغا ئۇزۇن قالپاق كىيدۈرۈلۈپ، يېزا ئىگى-
لىك قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتىگە سۈرگۈن قىلىنىش-
تىن ئىلگىرى ھاكاۋۇر بىر نېمە دەپ تونۇلاتتى، ئىشخا-
نىسىدىن نېرىسىغا بارمايتتى، ئىشچىلارغىلا ئەمەس، ئادەت-

ىكى ئىنژېنېرلارغىمۇ يېقىنلىشىشنى خالمايتتى، قاپىقىنى ئاچمايتتى، ھەممىمىز دېگۈدەك ئۇنىڭدىن ئەيمىنەتتتۇق.

ھازىر قارىسام، ئۇ پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ، باشقىلا بىر ئادەم بولۇپ قاپتۇ. مەن شىگلىلىرىمنى ئۆشنەمگە ئارتىپ، ئۇزۇن يول بېسىپ بۇ يەرگە قەدەم قويۇشۇم بىلەن ئۇ، يەۋاتقان تامىقىنى تاشلاپ، ئالدىمغا ئالدىراپ كەلدى – دە، مۈرەمدىن شىگلىيىمنى ئالدى، ئىسسىق سۇ قۇيۇلغان چەينەكنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ:

– قېنى، ئاۋۋال يۈز – كۆزۈڭنى يۇيۇۋال، مەن ساڭا تاماق ئەپكېلەي، بولمىسا، ئەتە ئەتىگەنگىچە ھزاسىز قالسەن، – دەپ ئاشخانا تەرەپكە ماڭدى...

شۇنداق قىلىپ، مۇئاۋىن باش ئىنژېنېر قۇددۇس بىلەن ئوبدان دوست بولۇپ قالدىم. «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» ئۇنىڭ نېرۋىسىنى كاردىن چىقارغان، ئۇيقۇسىزلىق كېسىلىگە مۇپتىلا قىلىپ قويغان بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا كەلگۈسىگە ئۈمىد بىلەن قارايتتى. كۆپ نەرسىلەرنى بىلەتتى ۋە سۆزلەپ بېرەتتى. كۆپ ئۆتمەي، مەن ئۇنىڭ لىگاك دېگەن كىشى بىلەن يېقىن ئىكەنلىكىنى بىلدىم.

لى گاك كەمسۆز، ئويچان ۋە بىر ئاز ياشانغان ئادەم ئىدى. قۇددۇسنىڭ ھالىدىن ھەمىشە خەۋەر ئېلىپ، ئۇنىڭغا بەزى دورا – دەرمەك ۋە بۇ يەردە تاپماق تەس بولغان ئوزۇقلۇق قىممىتى يۇقىرى يېمەكلىكلەرنى تېپىپ يوشۇرۇن ئەكىلىپ بېرىپ تۇراتتى، ئۇنىڭغا ئۆزىنى ئاسراش ھەققىدە سەممىي مەسلىھەتلەرنى بېرەتتى.

بىر كۈنى مەن مۇئاۋىن باش ئىنژېنېر قۇددۇستىن
سورىدىم:

— قۇددۇس ئاكا، بۇ كىم، سىزگە بۆلەكچە يېقىن
چىلىق قىلىدىكەنغۇ؟

— باش ئىنژېنېر لى گاڭ دېگەن شۇ ئەمەسمۇ، —
دېدى قۇددۇس، — ئۇنىڭ بىلەن مەن ئون نەچچە يىللىق
بۇرادەر. ئېسىل ئادەم ئۇ. بۈگۈنكى قارا مايىنى يۆلەپ
تۇرغۇزغان تۈرتكىلەردىن بىرى. ھالا بۈگۈنكى كۈنگە
كېلىپ، ئۇنىڭ ئامېرىكىدا ئوقۇغانلىقى، ياپونىيىدىكى بىر
شىركەتتە ئىنژېنېر بولۇپ ئىشلىگەنلىكى ئۆزىگە ئاپەت
بولدى. بۇ نېمىلەر، ئۇنىڭ ۋەتەننى ئەلا بىلىپ، ھەرقان
داق ئالدىنىشلارغا پىسەنت قىلماي، دولەتنى گۈللەندۈ
رۈش ئۈچۈن بۇ يەرگە كەلگەنلىكىنىمۇ ھېسابقا ئېلىشمى
دى. خىيالىغا كەلگەن قالپاقنىڭ ھەممىسىنى كىيگۈزۈش
تى. ئۇنىڭ بىلىمى دەريا ئادەم. ئېنگلىز، ياپون تىللىرىنى
سۇدەك بىلىدۇ، ئۇنىڭ بىلەن ئوبدان تونۇشۇۋال، چەز-
مەن ئوبدان دوستلاردىن بولۇپ قالىسەن...

باش ئىنژېنېر لى گاڭ بىلەن ئاستا - ئاستا يېقىن
تونۇشلاردىن بولۇپ قالدۇق، ئۇ ماڭا يېقىپ قالدى، لې-
كىن بىز بۇ يەردە ئېھتىيات بىلەن ئەمگەك ئارىلىقلىرى-
دىلا سۆزلىشەلەيتتۇق.

ھايت - ھۇيت دېگۈچە، ئىككى يىل ئۆتۈپ كەت-
تى، لېكىن يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۆز تەقدىرىمىزدىن
گۇمانلىنىشقا، قانداقتۇر ئۈمىدسىزلىك ئازابىدا يەنە تول-
غىنىشقا باشلىدىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مېنىڭ بۇ روھىي ھالىتىمنى سەزگەن قۇددۇس بىر
كۈلۈپ:
— ئەلى، ساڭا نېمە بولدى، نېمىشقا شۈكلەپ
كەتتىڭ؟ — دەپ سورىدى.
— تۈگىدى، ھەممىسى تۈگىدى، رۇخسەت قىلسا،
يۇرتۇمغا كەتسەممىكىن دەيمەن، — دېدىم مەن.
قۇددۇس ئويلىنىپ قالدى ۋە:
— ياخشى ئەمەس، ئۈمىدسىزلىككە چۈشۈپ قاپ-
سەن، — دېدى ئەتراپقا قارىۋېلىپ.
مەن گەپ قىلمىدىم، يەنە بىر كۈنى ئۇ مۇنداق
دېدى:
— مەن ياش چاغلىرىمدا بەكمۇ رومانپەرەس
ئىدىم، قولۇمدىن كىتاب چۈشمەيدىغان، مۇنداق بىرنەچ-
چە ھېكمەتلىك سۆز ھېلىغىچە ئېسىمدە. كىمكىن، تولىس-
تويمۇ، پىلوبىرمۇ، شىكىسپىر ياكى گوركىمكىن، قايسىبىر
يازغۇچى: ئۈمىد — ئىنسانىنىڭ مەشئىلى؛ تۇرمۇشتا غايى-
سىز، ئىرادىسىز ئادەم رولسىز، كومپاسسىز كېمىگە ئوخشاي-
دۇ؛ سەن ھاياتنى سۆيەمسەن، ئۇنداقتا ۋاقىتنى قەدىرلە،
ۋە ئۇنى سۆي؛ ئەتە نېمە ئىش قىلىشنى بىلمىگەن ئا-
دەم بەختسىز، بىچارە ئادەم، دېگەن ئىكەن. سەن
بۇ گەپلەرنىڭ مەنىسىنى ھەزىم قىلىپ باققىن.
كۈنلەر ئۆتمەكتە.
مەن ئويلىنا، ئويلىنا، قۇددۇسنىڭ ياردىمىدە قىيىن
شارائىت ئىچىدىمۇ يەنە بەزى پايدىلىق ئىمكانىيەتلەرنىڭ
بارلىقىنى كۆردۈم. قۇددۇسنىڭ تەشەببۇسى بىلەن باش

ئىنژېنېر لى گاڭدىن ئېنگلىز تىلىنى ئۆگىنىشكە كىرىشتىم. گويا ئەتىكى چوڭ ئىمتىھانغا تەييارلىق قىلىۋاتقاندەك. لى گاڭ بىلەن قۇددۇس تەسلىكتە تېپىپ بەرگەن نېفىت ئىلمىگە دائىر يېڭى كىتابلارنى ئوقۇشقا باشلىدىم. ئوھوي... قانداق ياخشى بولدى! كۈنلەر ۋە ئايلار مېنىڭ بىلىم تەشنالىقىم ئالدىدا يەنە يېتىشمەس نەرسە بولۇپ قالدى. ئۆزۈمنى بارغانچە ئۈمىدۋار، ئىشەنچلىك سېزىشكە باشلىدىم.

بىر كۈنى ئېتىزدىن قايتىۋېتىپ، لى گاڭ ماڭا مۇنداق دېدى:

— مەن نېفىتلىكتىكى مىللىي ئىشچىلارغا ھەيرانمەن. ئۇلار نېفىتكە شۇنچە چوڭقۇر مۇھەببەت باغلىغان، قانداق قىزغىن سۆيىدۇ بۇ كەسىپنى! جاپا - مۇشەققەت گويا ئۇلارغا ئويۇن - تاماشا. ئۇلارنىڭ ئاددىي - ساددا، ئاق كۆڭۈللۈكىچۇ؟ لېكىن، كۆپچىلىكى ئوقۇمىغان ياكى مەخسۇس تەلىم ئالمىغان. بىلىملىكلىرى تولىمۇ ئاز. ناۋادا ئۇلار نېفىتچىلىك ھەققىدە ئاز - تولا بىلىمگە ئىگە بولسا ئىدى، ئۇلارنىڭ كاراماتىنى شۇندا كۆرەتتىڭىز. مەن ئالدىنقى كۈنى يەنە ئىككى ئاممىباب كىتاب تاپتىم — «نېفىت چارلاش - بۇرغىلاش تېخنىكىسىغا دائىر ئاساسىي بىلىملەر». قۇددۇسنىڭ سالامەتلىكى ياخشى ئەمەس، سىز بۇ كىتابلارنى بىر ئىلاج قىلىپ تەرجىمە قىلسىڭىز- قانداق؟ كېيىن باستۇرۇپ، مىللىي ئىشچىلارغا تارقىتىپ بەرسە بولىدۇ.

خەنزۇ تىل - يېزىقىنى پۇختا بىلگىنىم تازىمۇ ئەس-

قاتتى، مەن بۇ كىتابنى قايتا - قايتا سىلىشتۇرۇپ، قۇد-
دۇس بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، بىر يىلدا تەرجىمە قىلىپ
تۈگەتتىم. شۇ كۈنى ئۈچىمىز بىر - ئىككى رومكىدىن
ھاراقمۇ ئىچىۋالدۇق ۋە بۇ كىتابنى ۋەزىيەتتە ئازراق
ئۆزگىرىش بولسىلا، باستۇرۇپ مىللىي ئىشچىلارغا تارقى-
تىپ بەرمەكچى بولدۇق.

بىراق، ئۇ كەمدە جىنايەتنىڭ ئۆلچىمى يوق ئىدى.
بىزنىڭ قان - تەرىمىز بەدىلىگە پۈتكەن بۇ ئەمگىكىمىز
ئوقۇشقا تېگىشلىك كىتابلارنى ئوقۇمىغان دېگەن بانا بى-
لەن مۇسادىرە قىلىنىپ، كۆيدۈرۈۋېتىلدى.

كۈنلەر ئۆتمەكتە... ۋاقىتنى قەدىرلىمەسلىك ئۈمىد-
سىز، غايىسىز ئادەملەرنىڭلا ئىشى. مەن ئۆزۈمنىڭ ھايات
ئىنسان ئىكەنلىكىمنى بىلمەك بولساڭ، ئىرادە ۋە روھىڭ-
نىڭ نېمە كويدا ئىكەنلىكىنى تەكشۈر، يىل ۋە ۋاقىت
قوغلاش. قۇددۇس بىلەن لى گاڭ مېنىڭ كىتابخانام بول-
دى، ئۇلار ھەر ئامال بىلەن ھازىرقى زامان نېفىت ئىل-
مىغا دائىر ئەڭ يېڭى كىتابلارنى تېپىپ بېرىپ تۇردى.

مەن يەنە كىتابلارنىڭ قات - قېتىغا كىرىپ، تىنىماي
خاتىرە يېزىشقا كىرىشىپ كەتتىم.

لى گاڭ بولسا، ئىنگلىز تىلىنى ئۆگەتكەچ، ئۆزىمۇ
خېلى قىزغىنلىق بىلەن ئۇيغۇر تىلىنى ئۆگىنىشكە كى-
رىشتى.

مۇشۇ يىللار ئىچىدە روزى ئاكام مېنى ھەر خىل
يوللار بىلەن ئىزدەپ تۇردى، يوقلاپمۇ كەلدى. لېكىن،
ئۇنىڭمۇ ماڭا «ئۈمىدۋار بول، سەۋر قىل، بىللە ئىشلەي-

دىغان ۋاقىتلىرىمىز كېلىدۇ» دېيىشتىن باشقا ئامالى يوق
ئىدى.

بىر كۈنى ئەتىگەندە گۈرجەكلىرىمىزنى مۇرىمىزگە
سېلىپ، ئىشقا ماڭىلى دەپ تۇرساق، تۇيۇقسىز بىر كى
چىك ماشىنا ئالدىمىزغا كېلىپ توختىدى. ماشىنىدىن بى
ئانچە - مۇنچە كۆرۈپ تۇرىدىغان ھەربىي ۋەكىل بىلەن
روزى ئاكام چۈشۈپ كەلدى.

ھەربىي ۋەكىل روزى ئاكامغا قارىۋېلىپ، ماڭا سەپ
سالدى ۋە روزى ئاكامغا نېمىنىدۇر دېدى. مەن روزى
ئاكامنىڭ بۇنىڭدىن ئىككى ئاي ئىلگىرى بورىۋايدىكى
خىزمىتىمنىڭ ئەسلىگە كەلگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم
كۆڭلۈمدە «روزى ئاكام مېنى ئالغىلى كەلدىمىكىن، لې
كاك، قۇددۇسلار بىلەن ئايرىلىپ كېتەرمىزمۇ...» دەپ
ئويلىدىم.

روزى ئاكام مەن بىلەن ئادەتتىكىچە سالام- سا
ئەت قىلىشقاندىن كېيىن:

— ئەلى، ئىنىم، سەن دەرھال تەييارلان، تارى
نېفىتلىكىگە بىر قېتىم بېرىپ كېلىدىغان بولدۇڭ، —
دېدى.

مەن ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم.

— سەن ئىندىگاتورنى ئۆگەنگەنمىدىڭ، دەپ سوراپ
قالدى ھەربىي ۋەكىل.

— مەن مەخسۇس نېفىت بۇرغىلاشنى ئوقۇغان
چەت ئەل ئىندىگاتورلىرىنىمۇ ئۆگەنگەن ... — دېدى
مەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

— ياپون تىلىنى بىلەمسەن؟ — سورىدى ئۇ.

— ئىنگلىز تىلىنى راۋان سۆزلىيەلەيدۇ، — لى گاڭ ماڭا ۋاكالىتەن جاۋاب بەردى.

مەن لى گاڭغا ئىنگلىز تىلىدا: «ئاشۇرۇۋەتتىڭىزغۇ دەيمەن» دېۋېدىم، ئۇ: «ئەندىشە قىلماڭ» دېگەن سۆزنى ئۇيغۇرچە ئېيتتى.

ھەربىي ۋەكىل بىر ئاز تۇرۇۋالغاندىن كېيىن دېدى:

— ساڭا بىر ۋەزىپە تاپشۇرماقچىمىز. بۇ، سەن ئۈچۈن بىر قېتىملىق سىناق. ئىش مۇنداق، يېقىندا ياپونىيىدىن سېتىۋېلىنغان ھەر بىرى 300 مىڭ يۈەن قىممىتىدىكى بەش ئىندىگاتور تارىم قۇملۇقىغا ئېلىپ كېلىنگەندىن كېيىن، نېمىشقىدۇر ئوت ئالماپتۇ. يەنە بىر ئىككى ئايغىچە ھەرىكەتكە كەلمىسە، قايتۇرۇۋېتىشكە توغرا كېلىدۇ. شۇڭا، سېنى ...

روزى ئاكام مېنى بۇ ئىشتىن باش تارتىپ چاتاق چىقىرىپ قويارمىكىن دەپ ئەنسىرىدى بولغاي، ھە دەپ بېرىشقا مايى قىلغىلى تۇردى:

— بارغىن، بىرسىۋەر. بۇ، سەن ئوقۇغان نەرسىغۇ، قۇملۇق ئىچىگە ئىچكىرىلەپ كىرىپ نېفىت چارلاش ئۈچۈن، مۇنداق زامانىۋى ئاگرېگات بەكمۇ زۆرۈر. سەن تېخى قاقرام قۇملۇقتا نېفىت چارلاشنىڭ دەردىنى تارتىپ كۆرمىدىڭ. بۇ ماشىنىنى قولدىن بېرىپ قويۇشقا بولمايدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىندىگاتورنىڭ تىلىنى بىلىدىغانلار بۇ يەردە كۆپ ئەمەس.

مەن ئارىسالدى بولۇپ قالدىم. لېكىن مۇئاۋىن

باش ئىنژېنېر قۇددۇس ئۇشتۇمتۇت:

— مېنىڭچە، بۇ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن بۇ يەردە پەقەت ئىنژېنېر ئەلىلا چىقالايدۇ، — دېدى.

بۇ گەپ ماڭا ئىلھام بولدى. ئىككى كۈن ئىچىدە تەييارلىقىمنى پۈتتۈرۈپ، تارىم نېفىتلىكىگە قاراپ يول-غا چىقتىم.

قاتىمۇ قات قۇم بارخانلىرى ئارىسىغا جايلاش-قان نېفىتلىك كۆزۈمگە ئىسسىق كۆرۈندى. ماشىنىدىن چۈشۈشۈمگە، كۈتۈلمىگەندە ئالدىمدا ئەزىمەت پەيدا بولدى.

ئەزىمەت ھەققىدە: پولات قالپاقنى كىيىپ، قولىغا تاپانچا ئېلىپ، قايسىبىر ئەلەم كۈرىشىدە ياردار بوپ-تۇ؛ ئەرز قىلىش ئۆمىكىنى باشلاپ بېيجىڭغا كېتىپتۇ؛ ئۆز سىلىڭبۇسىدىكى يەنە بىر كاتتىباش بىلەن ھوقۇق تالى-شىپ، ياقا سىقىشىپ بوغۇشۇپ كېتىپتۇ؛ ھەممە ئەملىدىن ۋاز كېچىپ، يىراق بىر نېفىتلىككە يۆتكىلىپ كېتىپتۇ ... دېگەنگە ئوخشاش خەۋەرلەرنى ئانچە - مۇنچە ئاڭلاپ قالغىنىم بولمىسا، ئۇنى خېلى يىللار كۆرمىگەن ئىدىم.

ئەزىمەت مېنىڭ بۇ يەرگە كېلىدىغانلىقىمنى ئاڭلى-غان ئىكەن. ئۇ قىزغىن بىر كەيپىياتتا مېنىڭ قولۇمنى چىڭ سىقىپ كۆرۈشۈپ كەتتى:

— ياخشى بولدى، ۋاقتىدا كەلدىڭ. مەن ئىككى كۈندىن بېرى يولۇڭغا قاراپ تۇرۇۋاتىمەن.

— سەن قانداق بولۇپ بۇ يەرگە كېلىپ قال-دىڭ؟ — دەپ سورىدىم مەن بىر ئاز ھەيران بولۇپ.

ئۆزۈڭ بىلىسەن، چۆچەك ئېيتىشنى ياخشى كۆر-
مەيمەن، — دېدى ئۇ، نېمىشقىدۇر ئېغىر تىنىپ، — ئادەم
دېگەن خام سۈت ئەمگەن نېمە ئىكەن. سوراپ نېمە
قىلىسەن؟ ... ئالقىنىم قىچىشىپ بۇرۇلچىكلىكىمنى قىلاي
دېۋېدىم، نېمە ئامال بار؟ بۇ يەرگە فۇ دادۇيجاڭ قىلىپ
قويۇشتى، ھەر ھالدا قىلمىسىلا دېمەك، بۇ يەردە ئىش
ئاز ئەمەس.

مەن شۇ كۈنىلا قۇم بارخانلىرى ئارىسىدا مۆر-
دىدەك جىمجىت ياتقان ئىندىگاتورلارنى كۆزدىن
كەچۈردۈم. بۇ ئىندىگاتورنى ئىشلەپچىقارغان زاۋۇتنىڭ
ياپونلۇق سېمىز ئالاقىچىسىمۇ شۇ يەردە ئىكەن. ئۇ مەن
بىلەن بىر قېتىم قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈشتىلا، ئافرىقا
قۇملۇقلىرىدا چوڭ بازار تاپقان بۇ قۇدرەتلىك ماشىنى-
نىڭ تارىم قۇملۇقىدا كارغا كەلمىگەنلىكىگە ھەيران بول-
غانلىقىنى ئازراقمۇ يوشۇرمىدى.

مەن ئىندىگاتورنىڭ قۇرۇلمىسىنى تەپسىلىي تەك-
شۈرۈپ چىقتىم. ماشىنىدا چاتاق يوق ئىدى. لېكىن ھەرىكەت-
لەنمەيتتى. ئىككى كۈن ۋاقىت سەرپ قىلىپ، ئىندىگا-
تورنىڭ ماتور قىسمىنى بىر - بىرلەپ كۆزدىن كەچۈ-
رۈپ چىقتىم، ماتور قىسمىدا خېلى چوڭ بىر باك بو-
لۇپ، باكنىڭ ماتورغا ھېچبىر مۇناسىۋىتى يوقتەك،
ھەممە يېرى پۈتەي ئىدى. چوڭقايتىپ كۆرسى-
تىش ئەينىكى بىلەن قارىغاندا، باكنىڭ ئۈستۈنكى تەرە-
پىدە بىلىنەر - بىلىنمەس تۆت چاسا سىزىق ئالامىتى-
نىڭ بارلىقىنى سەزدىم.

مەن ئىنچىكىلەپ تەكشۈرگەندىن كېيىن، دەل مۇ-
شۇ پاياتلاپ ئۈستىدىن سىرلىۋېتىلگەن كىچىك قاپقىنى ئاچ-
ماقچى بولدۇم.

بىراق بۇنىڭغا ئەزىمەت قارشى چىقتى:

— سەن نېمە قىلىۋاتىسەن؟ — دېدى ئۇ، — ياپون-
ماشىنىلىرىغا قول تەگكۈزۈشكە بولمايدۇ، چېقىلما، ئۇ-
نىڭ ئىشەنچلىك دەرىجىسى سەن بىلەن مېنىڭ تەسەۋ-
ۋۇر قىلغىنىمدىنمۇ ئۈستۈن.

— گەپ بوپتۇ - دە! — دېدىم مەن ئۇنىڭغا، —
نېمىشقا قول تەگكۈزۈشكە بولمايدىكەن؟ ئىشەنچلىك
بولسا، ياپونلارغا ئىشەنچلىك. ئۇ يەنە بىزنىڭ سىنىقىمىز-
دىن ئۆتۈشى كېرەك. ئىندىكاتورنى ئىشلىتىش ئۈچۈن،
ئۇنىڭ ئۇجۇر - بۇجۇرىنى بىلىشىمىز، ئۇنى ئۆز ماش-
ىنىمىزغا ئايلاندۇرۇشىمىز كېرەكتە!

سېمىز خوجايىن ئىككىلىنىپ مېنىڭ قارىمىغا بىر نېمە
دەپ پوزىتسىيە بىلدۈرمىدى.

مەن قەتئىي نىيەتكە كېلىپ، كىچىك قاپقىنىڭ پا-
ياتلىۋېتىلگەن يېرىدىكى ئۇششاق سىزىقچىلارنى قىرىپ
چىقىرىۋېتىپ، تۆت دانە بۇرما مىخنىڭ ئىزىنى تېپىۋال-
دىم. نازۇك ئەتۋىركە بىلەن بۇراپ، مىخنى سۇغۇرۇ-
ۋېلىپ قاپقىنى ئاچتىم.

باكىنىڭ ئىچىدە كۆپكۆك مۇز ئۇيۇپ قاپتۇ! ئەسلى-
دە بۇ خىل ئىندىكاتور ئافرىقا قۇملۇقلىرىدا نېفت-
چارلاشقا لايىھىلەنگەن بولۇپ، بۇ باكقا ئادەتتە س-
ۇ قويۇپ قويۇلسىمۇ بولۇۋېرەتتى. ئەمما، پامىر ئېگىزلى-

كىدە سۇ قاچىلاشقا بولمايتتى. مەن بىر كۈن ھەپىلىشىپ پاك ئىچىدىكى مۇزنى پاك - پاكىز قىرىپ چىقىرىۋەتـ تىم - دە، ئۇنىڭغا نۆلدىن تۆۋەن 40 گرادۇسلۇق سوـ غۇقتىمۇ مۇزلىمايدىغان 13 - نومۇرلۇق ئاپتول قاچىلاپ قويدۇم. قاپقىنى بېكىتىپ، ئۈستىدىن بىلىنمەيدىغان قىـ لىپ پاياتلىۋەتتىم.

ئەزىمەت تېخىچە دەرگۇماندا بولۇپ، مېنى ئىندىـ گاتورنى بۇزۇپ قويۇپ، ياپونلارنىڭ ئالدىدا رەسۋا بوـ لارمىكىن دەپ ئەنسىرەپ يۈردى.

مەن ئىندىگاتورنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، رولنى قوـ لۇمغا ئېلىپ، ئېلېكتر كونۇپكىنى باستىم. ئىندىگاتور قۇملۇقنى تىترىتىپ گۈرۈلدەپ ئوت ئالدى: ئەزىمەت «راستمۇ؟» دېگەندەك، ھەيرانلىق بىلەن ھېلىقى سېمىز خوجايىنغا قارىدى.

ياپونلۇق ئالاقىچى بولسا، ئىندىگاتورغا «جان» كىرگەنلىكىنى كۆرۈپ، خۇشاللىق بىلەن ئالدىراپ قېـ شىمغا كەلدى - دە، نەچچە كۈندىن بۇيان مەن بىلەن ئىنگلىز تىلىدا سۆزلىشىپ يۈرگەنلىكىنى ياـ دىدىن چىقىرىپ، ماڭا چۈشىنىكسىز ياپون تىلىدا ئاللىـ قانداق چىقلا بىر نېمىلەرنى دەپ كەتتى.

خوپ، بۇ گەپ مۇشۇ يەردە قالسۇن.

مەن تارىمدىن قايتماقچى بولدۇم. لېكىن، ئەزىـ مەتنىڭ مېنى نېمىشقىدۇر زادىلا قويۇۋەتكۈسى يوق ئىـ دى. قېشىمدىن كەتمەيتتى، تۈرلۈك غىزا - تائاملار بىـ لەن مېھمان قىلاتتى، كەم تېپىلىدىغان ئېسىل ھاراقلارنى

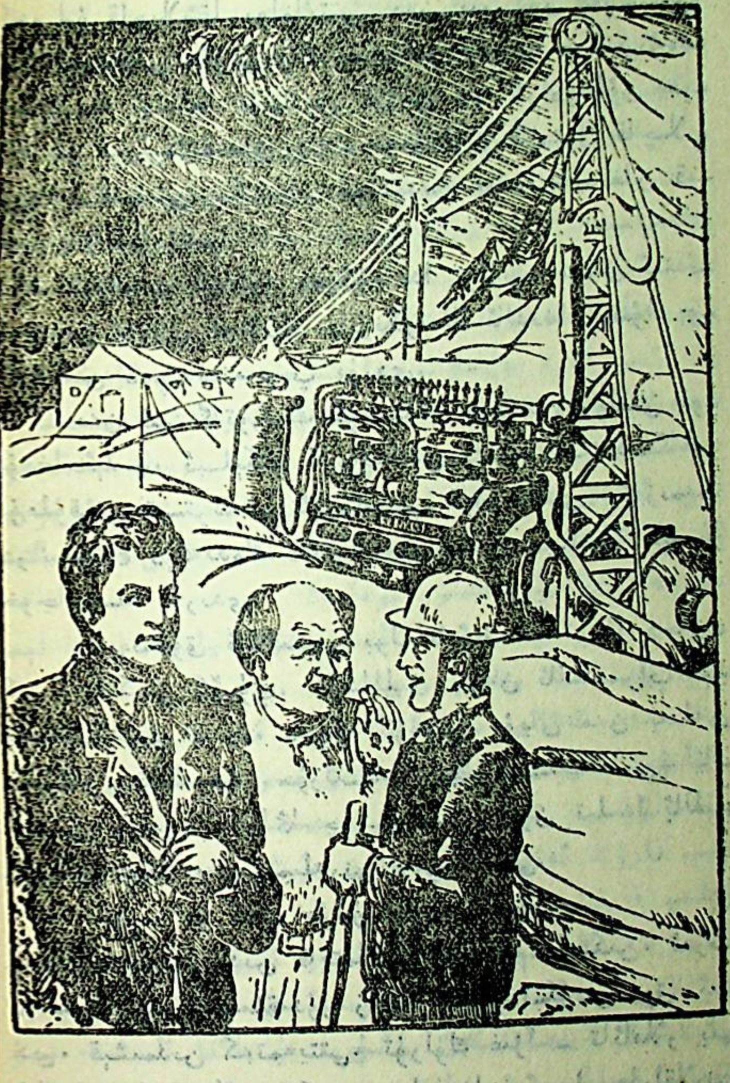

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ياتىقىمغا تىزىپىمۇ قويدى. ئۇ كۆپرەك دەمئېلىشنى ھاردۇق چىقىرىشنى ئۈمىد قىلاتتى، بىر ئامال قىلىپ مېنىڭ كۆڭلۈمنى ئېلىش، ياخشىلىق قىلىش. ئۆزىنىڭ ياخشى نىيىتىنى ئىپادىلەشكە ئالدىراش گويا ئۇنىڭ جىددىي ۋەزىپىسىگە ئايلىنىپ قالغاندەك ئىدى. بىراق ئۆتكەن-كەچكەنلەر توغرىسىدا ئېغىز ئېچىشنى خالىمايتتى. ئېغىز ئاچسىلا، بىئارام بولۇپ، ئۆكسۈلى ئۆچۈپ، بۇ گەپلەرنىڭ ئايىغىنى يىغىشتۇرۇشقا ئالدىرايتتى.

مەن يولغا چىقىدىغان كۈنى ئۇ يەنە ياتىقىمغا كىرىپ كەلدى:

— ئەلى، — دېدى ئۇ، گويا ئېغىر گۇناھ ئۆتكۈزۈپ قويغان ئادەمدەك بېشىنى ئېگىپ، — سەن مۇشۇ تارىم نېفىتلىكىدە قالساڭ قانداق؟

— بۇ، مۇمكىنمۇ؟ — دېدىم مەن قىزىقىپ.

— مۇمكىن، مۇمكىن، — دېدى ئۇ، ئىتتىك بېشىنى كۆتۈرۈپ، — مەن ئىدارىغا بارىمەن، سۆزلىشىمەن، سېنىڭ بىز بىلەن بىللە ئىشلىشىڭنى تەلەپ قىلىمەن.

— بىراق، مېنىڭ تېخى مەسىلەم ھەل بولمىغان تۇرسا ...

— مېنىڭمۇ ئويلىغىنىم شۇ، — دېدى ئۇ، ئېغىر تىنىپ، — سېنىڭ مەسىلەڭ ئۇ يەردە ئاسانلىقچە ھەل بولمايدۇ.

— نېمىشقا ئەمدى؟

ئەزىمەت كالپۇكىنى چىشلەپ خېلىغىچە جىم تۇردى:

— سىنىڭ مەسىلەڭ يالغۇز سىنىپىي تەركىب م
سىلىسىلا ئەمەس، سەن توغرىلىق يېزىلغان «پاش ق
لىش ماتېرىياللىرى» راستلا بىر تۇتام، ئۇنىڭ ئىچ
ئادەم چۆچۈگۈدەك گەپلەرمۇ ئاز ئەمەس. چەتئەلگە چ
قونۇشتىن تارتىپ ھوقۇق تارتىۋېلىش، سىنىپىي ئ
ئېلىش دېگەنلەرگىچە ھەممىسى بار. بۇ نەرسىلەر
بىر - بىرلەپ ئېنىقلاش ئۈچۈن، ھەي ... مەن ئىش
ھەيمەن، سىنىڭ ئۆمرۈڭ ئازلىق قىلارمىكىن ...

— ھەممىسى ئوخشاش تەشكىل ئەمەسمۇ، سەن قا
داق ھەل قىلماقچى؟

— مەنمۇ؟

ئەزىمەت باشقا ھېچنېمە دېمىدى. مەن ئۇنى
ياخشى كۆڭلىگە رەھمەت ئېيتتىم، ئۇ، خەت يېزىپ ت
رۇشۇمنى، كىتاب ئەۋەتىپ بېرىشىمنى ئۈمىد قىلىدىغانلى
قىنى بىلدۈردى.

مەن ۋەدە بەردىم.

11. «ئالۋاستى ئويۇنى» ھەققىدە بايان

«سۈت بىلەن كىرگەن خۇي ئۆلگەندە چىقىدۇ» دې
گەن راست ئىكەن، كېيىم شاخلاپ، ئۇنىڭ ئۈچ تالالىرىنىڭ
نە - نەلەرگە كەتكىنىنى قارىمامدىغان! ئەمدى «ئالۋاس
تى ئويۇنى» نىڭ نەق ئۆزىگە كېلىمىز:

شۇنداق قىلىپ، تارىم نېفىتلىكىدىن ئۆز ئورنۇم
غا قايتىپ كەلدىم. بورىۋايىدا بىر - ئىككى كۈن تۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

رۇپ، ئالدىن مۇئاۋىن باش ئىنژېنېر قۇددۇسنىڭ قېشى-غا كەتمەكچى بولدۇم.

بىراق، بورۇۋاي نېمىشقىدۇر ئىشتىن توختاپ قاپتۇ، ئەتىراپتا بىرمۇ ئادەم يوق. پەقەت مەجلىسخانىدىنلا كىمنىڭدۇر قاتتىق ۋارقىراپ سۆزلەۋاتقان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

مەن ئىشچىلار ياتىدىغان چېدىر ئۆيدىن بىرىگە كىرىپ، شىڭلىلىرىمنى بوش كارىۋات ئۈستىگە تاشلىدىم ۋە مەجلىسنىڭ ئاياغلىشىشىنى كۈتمەكچى بولدۇم. شىڭلىيىمغا يۆلىنىپ خىيالغا كېتىپتىمەن: «مەن ئەمدى نېمە ئىش قىلىمەن؟ ئەزىمەتنىڭ دېيىشىگە قارىغاندا، مېنىڭ ئىشىم يەنە چاتاق ئوخشايدۇ. ناۋادا لى گاك بىلەن قۇددۇس ئۇ يەردىن كېتىپ قالسا، بىلمىگەنلىرىڭنى سورايدىغان، كىتاب تېپىپ بېرىدىغان، كۆڭۈل سىرلىرىڭنى ئېيتىدىغان ئادەممۇ تۈگەيدۇ دېگەن سۆز ... روزى ئاكام مەجلىسخانىدا بارمىكىن، ئۇ ئىندىگاتورنىڭ ھەرىكەتكە كەلگەنلىكىنى ئاڭلىغانمىكىن، تازىمۇ خوش بولغاندۇ ...».

شۇ ئەسنادا مىلەڭزىنى قايرىپ چېدىر ئىچىگە ئىككى ساقچى كىرىپ كەلدى.

ساقچىلار چېدىر ئىچىگە، ئاندىن ماڭا كۆز يۈگۈرتتى:

— سىز ئىنژېنېر ئەلى بولامسىز؟ — سورىدى ساقچىلاردىن بىرى.

— شۇنداق، — دېدىم مەن.

— تۇنۇگۇن كېچە نەدە بولدىڭىز؟
— يولدا.
— يولدا؟!
— شۇنداق، يولدا ...
ئۇلار مېنىڭ تارىم نېفىتلىكىدىن كېلىپ بۇ يەرگە شىڭشىلىرىمنى تاشلىغىچە جەريانىدىكى ئەھۋاللارنى بىر - بىرىگىچە سۈرۈشتە قىلدى - دە، «سورايدىغان يەنە نېمە بار؟» دېگەندەك، بىر - بىرىگە قاراشتى:
— بوپتۇ، دەم ئېلىڭ، — دەپ ياتاقتىن چىقىپ كەتتى.
ئۇلارنىڭ مەندىن نېمىشقىدۇر گۇمان قىلىۋاتقانلىقى ئېنىق. مەن ھەيران بولدۇم. كۆڭلۈم غەش بولدى. بۇ يەرگە كېلىپ كەلمەي ئۇلار گۇمان قىلغۇدەك نېمە ئىش قىلغاندىمەن، تۈنۈگۈن كېچە بۇ يەردە نېمە ئىش بولغانىدى؟
بۇ سىر كەچقۇرۇن يېشىلدى.
روزى ئاكام ياتىقىمغا كىرىپ، قاپقىقى تۈرۈلگەن ھالدا، ماڭا نېرى - بېرى قاراپ قويدى - دە، ئۇزۇن بەندىگىدە ئېغىر پۇشۇلداپ ئولتۇردى، سولداتچە ئورالغان ئاچچىق تاماكىسىنىڭ قويۇق ئىسىنى پۈۋلىدى.
مەن تاقەتسىزلىنىپ سورىدىم:
— روزى ئاكا، ئىندىگاتور توغرىلىق سوراپمۇ قويمايسىنا؟
— قوي، ئۇ بىر نېمىنى! — روزى ئاكام ھەپىلىسى

قاچقاندەك ماڭا قاراپ بېشىنى چايقىدى. — بۇ يەردە نېمە ۋەقە بولغانلىقىنى تېخى ئاڭلىمىدىڭمۇ؟ ...

مەن يەلكەمنى قىسىپ، ھېچنېمىنى بىلمەيدىغانلىقىمنى ئېيتتىم.

ۋەقە مۇنداق ئىكەن:

تۇنۇگۈن كېچە كارتاژ ماشىنىسىدا مەشغۇلات ئېلىپ بېرىۋاتقان تېخنىك تۇگۇۋىسۇ ئارقىلىق 3600 مېتىر چوڭقۇرلۇقتىكى نېفىت قۇدۇقىنىڭ ماي قاتلاملىرىنى سىناپ تەكشۈرۈشنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئاياقلاشتۇرۇپ، تۇگۇۋىسۇنى بەلگىلىمە بويىچە مىنۇتىغا 200 مېتىرلىق سۈرئەت بىلەن قۇدۇق ئاستىدىن تارتىپ چىقىرىۋاتقاندا، كابۇل ئۇشتۇمتۇت ئۈزۈلۈپ كېتىپ، تۇگۇۋىسۇ قۇدۇق ئاستىغا چۈشۈپ كەتكەن.

تۇگۇۋىسۇ — ئۇزۇنلۇقى يەتتە سانتىمېتىر، دىئامېتىرى بەش سانتىمېتىر كېلىدىغان، يېرىم مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى پولات قاپچۇق ئىچىگە ئېلىنغان، قۇدۇق ئاستىغا چۈشۈرۈلۈشتىن ئىلگىرى بىر مېتىر قېلىنلىقتىكى قوغۇشۇن ساندۇقتا ساقلىنىپ كەلگەن رادىئاكتىپ ئىزوتوپلۇق سايمان بولۇپ، ئۇ، بۇنىڭدىن بىر نەچچە ئاي ئىلگىرى چەت ئەلدىن 500 مىڭ ئامېرىكا دوللىرىغا سېتىۋېلىنغان ۋە تۇنجى قېتىم جۇڭغار نېفىتلىكىدە سىناق تەرىقىسىدە ئىشلىتىشكە تاپشۇرۇپ بېرىلگەن ئىكەن.

روزى ئاكام ئاشۇلارنى دەپ، يەنە جىمىپ كەتتى.

تۇگۇۋىسۇنىڭ كارامىتى ھەققىدە مەن ئوقۇغان: ئۇ، ھازىرقى زامان نېفىتچىلىك ئىلمىدە يەر ئاستى

نېفىت قاتلاملىرىنىڭ ئېنىقلىقىنى ئاساسلاش، يەر ئاستى قاتلاملىرىدىكى رادىئاكتىپ ئېلېمېنتلارنىڭ ئۆتكۈزۈشچانلىقىنى بېكىتىشتە كەم بولسا بولمايدىغان نازۇك، شۇنداقلا ئىشەنچلىك قورال ئىدى.

— سەن ئەمدى كەتمە، — دېدى روزى ئاكام ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ، — باش ئىنژېنېر لى گاڭمۇ، مۇئاۋىن باش ئىنژېنېر قۇددۇسمۇ بۇ يەرگە كېلىدۇ ... «ئالۋاستى» بەنت قىلىنغان پولات قاپچۇقتىن قېچىپ چىققىچە ئۇنى قوغۇشۇن ساندۇققا سولىۋېتىشىمىز كېرەك ...

دەرۋەقە، تۇڭۇبسۇ ئاتوم ئائىلىسىگە تەۋە ئالاھىدە سايمان بولغانلىقتىن، بۇ ۋەقە، تۇزۇم بويىچە، دەرھال ئورۇمچىگە، بېيجىڭگە مەلۇم قىلىندى. يۇقىرىدىن بۇ سايماننىڭ ئەھۋالى توغرىسىدا قەرەللىك دوكلات قىلىپ تۇرۇش ھەققىدە بۇيرۇق چۈشتى. ھەربىي- ساقچىلار قۇدۇق ئەتراپىنى قامال قىلدى.

لى گاڭ بىلەن قۇددۇس يېتىپ كەلدى. ئىدارە، بورۇۋاي باشقارمىسى ۋە ھەرقايسى تېخنىكا تەتقىقات ئورۇنلىرىدىن ئىنژېنېرلار، مۇتەخەسسىسلەر يېتىپ كېلىشتى. چوڭ بەس- مۇنازىرە كۆتۈرۈلدى.

مۇنازىرىنىڭ تۇگۇنى تۇڭۇبسۇنى 3600 مېتىر چوڭقۇرلۇقتىن بىخەتەر تارتىپ چىقىرىش مۇمكىنچىلىكى بارمۇ- يوق؟ بولسا، قانداق قىلىپ؟ دېگەن مەسىلىدىن ئىبارەت ئىدى.

بىر كۈنى قۇددۇس ماڭا دېدى:

— مېنىڭ يادىمغا بىر ئىش كېلىۋاتىدۇ، سەن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قۇدۇق ئاستىدا ئۇزۇلۇپ قالغان كىرىن تۇرۇبىسىنى تار- تۇۋېلىشتا قىممەتلىك تەجرىبە ياراتقان، لېكىن، بۇ ئىش «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» قالايمىقانچىلىقىدا تېگىشلىك ئېتىب- بارغا ئىگە بولالمىدى. ئەكسىچە جىنايەت بولدى. بۇ- تەجرىبىنىڭ ھازىر ناھايىتى زور پايدىلىنىش قىممىتى باردەك قىلىدۇ. بۈگۈنكى مۇنازىرىدە ھەر قايسى ئىنژېنېر- لارغا ئۆز سىنىڭ مۇستەقىل پىكىر - لايىھىسىنى قويۇپ باقسۇن دېيەلمىدى. سەنمۇ ئۆز ئالدىڭغا لايىھە تەييارلاپ باقامسەن؟

مەن بۇ ھەقتە ئويلىغان. قۇدۇق ئاستىدا ئۇزۇلۇپ قالغان كىرىن تۇرۇبىسى بىلەن قۇدۇق ئاستىغا چۈشۈپ كەتكەن تۇگۇپىسۇنىڭ تەقدىرىدىكى ئوخشاشلىقنى سەز- گەن. شۇ سەۋەبتىن، ئاتوم ئائىلىسىگە مەنسۇپ ئېلېمېنت- لار، رادىئاكتىپ نۇر ئىلمى ۋە چوڭقۇر قۇدۇق ئاستىدا يۈز بەرگەن ھادىسىلەرنى بىر تەرەپ قىلىش چارىلىرى توغرىسىدىكى كىتاب، ژورنال، ھۆججەتلەرنى يىغىپ باشتىن كۆرۈۋاتاتتىم. لېكىن ناھايىتى ئېنىقكى، بۇ 3000 مې- تىر چوڭقۇرلۇقتىكى كىرىن تۇرۇبىسىنى قىسىپ تارتىۋې- لىشتەك ئاددىي ئىش ئەمەس. كىرىن تۇرۇبا — زەرەر- سىز پولات ماتېرىيال، تۇگۇپىسۇ بولسا، ھەر سىككۇنتتا بالا - قازا تېرىشقا تەييار تۇرغان «ئالۋاستى».

مەن ماقۇل بولدۇم.

لى گاڭ مۇلاھىزە قىلىپ مۇنداق دېدى:

— تۇگۇپىسۇنى قانداقلا بولمىسۇن، قۇدۇق ئاستىدىن تارتىپ چىقىرىۋېلىش شەرت. چىقىرىۋېلىنمىسا، قۇدۇق-

نى سېمونت قۇيۇپ كۆمۈۋېتىشكە. شۇنىڭ بىلەن يەنە
قۇدۇق ئەتراپىدىكى تەخمىنەن 15 — 20 كۋادرات
كىلومېتىر يەردىكى چارلىنىپ بولغان مول نېفىتنى
ئېلىشتىن ۋاز كېچىشكە توغرا كېلىدۇ. ئىككىنچىدىن، قۇ-
دۇق كۆمۈۋېتىلگەن تەقدىردىمۇ تۈگۈۋىسىنىڭ قۇدۇق
ئاستىدا كۈچىدىن قالدۇرغان ۋاقتى، كەم ھېسابلىغاندىمۇ،
200 يىل بولىدۇ. 200 يىلغىچە، داۋاملىق رادى-
ئاكتىپ نۇر تارقىتىپ، ئەتراپنى زەھەرلەش رولىنى
ئوينايدۇ. ئادەم ۋە ھايۋانلارنىڭ بۇ ئەتراپقا كېلىپ
زەھەرلىنىپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، بۇ دائىرى-
نى قاشلاپ چىقىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇنىڭغا قانچىلىك
ئادەم كۈچى ۋە ماددىي كۈچ كېتىدىغانلىقىنى ھېساب-
لاپ چىقىش تەس. مەسىلە بىزنىڭ ئالدىمىزغا مۇشۇن-
داق قويۇلدى، شۇڭا «ئالۋاستى» نى تارتىپ چىقىرىپ،
ئۆز ماكانىغا بەند قىلىش كېرەك. مەن ئويلايمەن، سې-
نىڭ 3000 مېتىر چوڭقۇرلۇقتىن كىرىن تۈرۈبىسىنى تار-
تىپ چىقىرىش تەجرىبەڭ مۇشۇ ئىشتا غەلىبە قىلىشى-
مىزنىڭ بىردىنبىر يولى بولۇپ قېلىشى مۇمكىن.

باش ئىنژېنېر ئىككى ئېغىر ئاقىۋەتنى دېگەن بول-
سىمۇ، ئۈچىنچى بىر ئېھتىمالنى تىلغا ئالمىدى، بۇ، كې-
يىنكى ئىش دەپ ئويلىغان بولۇشى مۇمكىن، ئەمەلىيەت-
تە، بىز بىر ئامال بىلەن تۈگۈۋىسىنى قۇدۇق ئاستىدىن
تارتىۋېلىش جەريانىدا، ئۇ قۇدۇق ئاغزىغا يېقىن يەردە كاشىلىغا
ئۇچراپ تۇرۇپ قالىدىغان ياكى پولات قاپچۇقتىن ئاجراپ
كېتىدىغان بولسا، بۇ پاجىئەنىڭ ئاقىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قى-

لىشىمۇ قورقۇنچلۇق ئىدى.

مەن مۇشۇ ئېھتىماللارنىڭ ھەممىسىنى ھېسابقا ئېلىپ ئۆز لايىھەمنى تەييارلاشقا كىرىشتىم. روزى ئاكام ھەمىشە دېگۈدەك، مېنىڭ لايىھەمنىڭ پۈتكەن – پۈتمىگەنلىكىنى سۈرۈشتۈرۈپ تۇردى.

بىر كۈنى ئۇ چېدىرىمغا كىرىپ:

خوپ، لايىھەڭ نېمە بولۇۋاتىدۇ؟ قۇدۇقنى سېمونىت قۇيۇپ كۆمۈۋېتىش ئاسانغۇ، بىراق، ئاپەتنى كەلگۈسىگە مىراس قالدۇرۇپ، شۇنچە مول نېفىتلىكتىن ۋاز كېچىش قانداق مۇمكىن؟ — دېدى.

مەن «نېمە ئىش بولدى» دېگەندەك قىلىپ روزى ئاكىمغا قارىدىم.

روزى ئاكام ھازىر ئوتتۇرىغا چۈشۈۋاتقان لايىھەلەرنىڭ ئەھۋالىنى سۆزلەپ بەردى. «قۇدۇقنى كۆمۈۋېتىش» تەشەببۇسى كۆپرەك ئىكەن. روزى ئاكام شۇنىڭغا خاپا ئىدى.

مېنىڭ لايىھەم پۈتتى، بۇنى قۇددۇس بىلەن لى گاڭ ئىنچىكىلەپ تەكشۈرۈپ چىقتى، تۇنجى قېتىم ئىنژېنېر كېڭىشىگە قاتنىشىپ، ئۆز لايىھەمنى خېلى ئىشەنچ بىلەن تەپسىلىي شەرھلىدىم. لېكىن، ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى، ھە دېگەندىلا بۇ لايىھە بەزىلەرنىڭ كۈلكىسىگە سەۋەب بولدى، ماڭا تونۇش بولمىغان بىر ئىنژېنېر:

— نېمە بۇ، لايىھەمىش! ئاددىي كىرىسىن تۇرۇبىسى بىلەن رادىئاكتىپ ئىزوتوپىنى قالايمىقان ئارىلاشتۇرۇۋەتكەنلىكقۇ بۇ؟ — دەپ، بۇ لايىھىگە ھېچقانچە قىزىق-

مايدىغانلىقىنى ئىپادىلىدى.

يەنە بىر ئىنژېنېر:

— بۇ لايىھىدە روشەن يېڭىلىق بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئىلمىي تېخنىكىلىق ئاساسى كەم، — دەپ بېشىنى چايقىدى.

ئىنژېنېرلار كېڭىشىگە رىياسەتچىلىك قىلىۋاتقان «ئىنقىلابىي كومىتېت» نىڭ ئەزاسى توغرىدىن - توغرىلا:

— خوپ، سەن رادىئاكتىپ ئىزوتوپلۇق سايمانىنى تارتىۋېلىشقا بولىدۇ، دەيدىكەنسەن، بۇ مۇمكىن. لېكىن سەن، تۇڭۇيۇسۇدا بىرەر چاتاق چىقىرىپ، زەھەرلىك نۇر ئاپىتى تېرىلىدىغان بولسا، بۇنىڭدىن كېلىدىغان جاۋابكارلىقنى ئۈستىڭگە ئالامسەن؟ — دەپ سورىدى.

مەن جاۋاب بەرمىدىم، ئۇ يەنە سورىدى.

— ناۋادا تۇڭۇيۇسۇ قۇدۇق ئاغزىدا كاشىلىغا ئۇچراپ، ھادىسە چىقسىچۇ؟

— ئۇنىڭ بىخەتەرلىكىگە ئىشەنچ قىلىمىغىچە، قۇدۇق ئاستىغا قىسقۇچ سايمانىنى چۈشۈرمەيمەن .... — دېدىم مەن.

ئۇ، يۈزلىرىنى پۈرۈشتۈرۈپ، ئىنژېنېرلارغا سوغۇق نەزەر تاشلىدى. قۇددۇس سۆز ئالدى. ئۇ، كىرىن تۈرۈ-بىسى تارتىۋېلىش تەجرىبىسىنىڭ ئىلمىي تېخنىكىلىق قىممىتىنى يۇقىرى باھالاپ، بۇ تەجرىبىنىڭ رېئال ئەھمىيىتىنى بايان قىلغاندىن كېيىن دېدى:

— تۇڭۇيۇسۇنى بىخەتەر تارتىۋېلىشتا ھازىرچە، بۇنىڭدىن باشقا يول يوق، مەن ئەلىنىڭ ئاشۇ تەجرى-

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىسكە ئاسان، بۇ ئىشتا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىدىغانلى-
قىغا ئىشىنىمەن.

كېڭەشتىكىلەرلى گاڭغا قاراشتى. لى گاڭ بۇ يەر-
دىكىلەرنىڭ ئىچىدە بىردىنبىر ئىلىم نوپۇزلۇقى بو-
لۇپ، ئۇنىڭ ھۆكۈمىنىڭ ئىلمىي ئاساسىغا ئۇنىڭ ھەسەت-
خورلىرىمۇ قايىل ئىدى.

مەن باش ئىنژېنېر نېمە دەركىن، دەپ ئۇنىڭغا
قارىدىم.

— ئەلىنىڭ لايىھەسى پۇختا، — دېدى ئۇ، بەزى-
لەرنىڭ كۆتمىگەن يېرىدىن چىقىپ، — بۇ لايىھە ئەڭ
يېڭى تېخنىكا ھەم قىممەتلىك تەجرىبە بىلەن بىرلەش-
تۈرۈلگەن. مەن بۇ لايىھەنىڭ ئىلمىي تېخنىكىلىق ئاساس-
غا، ئىشەنچلىكلىكىگە قايىل، مەسىلە چىقمايدۇ.

مەسىلە چىقىپ قالسىچۇ؟— كىمدۇ بىرەيلەن خىرق-
راپ سورىدى.

— مەسىلە چىقمايدۇ، چىقىپ قالسا، بۇ مەسئۇل-
يەت ماڭىمۇ تېگىشلىك، — دېدى لى گاڭ بېشىنى ئېگىز
كۆتۈرۈپ.

باش ئىنژېنېرنىڭ جاۋابى ماڭا قالتىس مەدەت
بولدى. بىراق، يىغىن خېلىغىچە تىمتاس بولۇپ كەت-
تى، ھېچكىم يا «ئاق»، يا «كۆك» دەپ زۇۋان سۈرمى-
دى. ئاخىر «ئىنقىلابىي كومىتېت»نىڭ ئەزاسى:

— بولدى، بۇ لايىھەنى ئىدارىنىڭ قاراپ چىقىپ
بېكىتىشىگە سۇنىمىز، — دەپ كېڭەشنى تۈگەتتى.

12. ئاقارغان چاچنىڭ سىرى

ھاشىم كىرانىڭ مەست بولۇپ قالغىنى قىزىق. ئۇنى ھېزىم تراكتور يۆلەپ ياتىقىمغا ئېلىپ كىردى:

— سەن ئەلى، — دېدى ئۇ ماڭا قاراپ ئاغزىدىن كۆپۈك قاچقان ھالدا، — ئۇكام، سەن ئالىم نېمە جۇمۇ، سې-نىڭ لايىھەڭنى ئىدارە تەستىقلاپتىغۇ، ئەمما ... مەن شۇڭا ... ... ھاراق ئىچتىم، جىقراق ئىچىۋەتتىم، كېرىن تۇرۇبىسىنى قانداق تارتىۋالغانلىقىمىز ئېسىڭدە بار-دۇ؟... ھە، بۇ «ئالۋاستى» نىمۇ يەرنىڭ قەيىرىدىن شۇنداق تارتىۋالىمىز ...

بىز كۈلۈشتۇق.

ئاخىر، ئىدارىنىڭ تۇڭۇيسۇنى قۇدۇق ئاستىدىن تارتىپ چىقىرىۋېلىش قارارى ئېلان قىلىندى. مەخسۇس كەسپىي گۇرۇپپا قۇرۇلدى، گۇرۇپپا تەركىبىدىكى ھەر بىر كىشى ئېنىق ۋەزىپە، قەتئىي نىيەت بىلەن ئىشقا كىرىشىپ كەتتۇق.

قوغۇشۇن ساندۇقىدىكى تۇڭۇيسۇنىڭ قېلىپى بىزگە ئۇنى قىسىپ تارتىۋالىدىغان خەنجەر شەكىللىك سايمان-نى ئوڭۇشلۇق ياساپ چىقىشىمىزغا ئىمكان بەردى. قىسقۇچ پۈتكەندىن كېيىن، ئۇنى ئوچۇق مەيداندا سې-مونت قۇيۇلىدىغان ئاگرېگاتنىڭ ئىچىگە چۈشۈرۈپ سىنى-دۇق: كابۇلغا ئۇلانغان قىسقۇچ «تۇڭۇيسۇ» غا تەگكەن-دىن كېيىن «شاپپىدە» تۇتۇۋالدى. سىناق غەلىبىلىك بولدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

9 - ئاينىڭ ئاخىرقى كۈنلىرى، تۈگۈشۈشنى تارتىۋىلىش كۈنى قىلىپ بەلگىلەندى. ئىچكى جۇڭغاردىكى بۇ ئالاھىدە رايون سۈرلۈك تۈسكە كىردى. ھەرقايسى ئورۇنلاردىن كەلگەن نەچچە يۈز كۆزەتكۈچى بورىۋاي ئەتراپىغا توپلاندى. رادىئاكتىپ نۇردىن مۇداپىئەلىنىش كىيىملىرىنى كىيگەن، قارا كۆزەينەكلەرنى تاقىغان مۇتەخەسسىسلەر، ئىنژېنېرلار، تۈكلۈق كالتەكلەرنى ئاسقان ساقچىلار ۋە قوراللىق ھەربىيلەر قۇدۇق ئەتراپىنى ئايلىنىپ يۈرەتتى، ئۇلارنىڭ كۆزى مەندە.

«ئالۋاستى»غا ھۇجۇم باشلىنىدىغان پەيت يېتىپ كەلدى.

لى گاڭ قۇددۇس بىلەن كۆز ئۇچراشتۇرۇۋالغاندىن كېيىن، ماڭا قاراپ:

— باشلىساق بولارمىكىن، — دېدى.

— ۋاقىت يەتتى، — دېدى قۇددۇس.

ئەتراپقا قارىسام، پۈتكۈل مەيدان شۇنچىلىك جىمجىتلىق ئىچىگە چۆكۈپ كېتىپتۇكى، مېنى تۇيۇقسىز سۈر باستى، يۈرىكىم تىترەپ، چېكەمدىن چىپىلداپ تەر چىقىپ كەتتى. بىردىن يېنىمدا روزى ئاكام پەيدا بولۇپ قالدى.

— باشلا، ئۇكا، — دېدى ئۇ بىر خىل قەتئىي نىيەت بىلەن، — يەنە ئېيتىمەن، دىققەت قىل، ھودۇقما، ھېچنېمىنى ئويلىما...

روزى ئاكامنىڭ كېيىنكى گەپلىرى قۇلىقىمغا كىرمىدى. قىسقۇچ سايمانىنى تۇرۇبىغا ئۇلاپ، قۇدۇق ئاستىغا

ماڭغۇزدۇم. 1000 مېتر، 1500 مېتر، 3000 مېتر... 3600 مېتر...

مەن دەرھال قىسقۇچ سايمان بىلەن قۇدۇق ئاستىنىڭ پەقەت ئون سانتىمېترلا قالغانلىقىنى ئېنىقلىدىم. بۇ، كۆڭۈلدىكىدەك پەرق ئەمەس. ئاۋادا بۇ پەرق ئۇنىڭدىن كۆپرەك بولسا، «ئالۋاستى» بىلەن قىسقۇچ سايماننىڭ ئارىلىقى يىراقلاپ كېتىپ، «ئالۋاستى» نى تۇتۇۋېلىش مۇمكىن بولمايتتى.

مەن بۇ پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، قۇدۇق ئاستىغا سىغىمزلىق ئېرىتمە بىلەن ئاتموسفېرا بېسىمى قويۇپ بەردىم. ئادەتتە، بورىۋاي نورمال ئىشلەۋاتقاندا، 60 — 70 ئاتموسفېرا بېسىمى بېرىلسە كۇپايە قىلاتتى ۋە بۇ، يەر ئاستى بوشلۇقىنىڭ نورمال ئالامىتىگە ئاساس ئىدى. لېكىن بايا مەن قويۇپ بەرگەن بېسىم تەدرىجىي ئۆرلەپ، بېسىم كۆرسەتكۈچى يىراقلا «260» سىفىر ئۈستىدە تىترەپ توختىدى.

ئاپھاي!... بۇ، قىسقۇچ سايماننىڭ «ئالۋاستى» نى تۇتۇۋالغانلىقىنىڭ بەلگىسى ئەمەسمۇ؟

كۆزلىرىمدە خۇشاللىق، ئۈمىد، غەلبە يېشى پارقىراپ كەتكەن چېغى، روزى ئاكام يەنە مەدەت بەرگىلى تۇردى:

— ئىنجىقلىق قىلما، بەردەم بول، «ئالۋاستى» نى قارماقتا ئىلىندۇرۇۋېلىش ئۇنى قوغۇشۇن ساندۇققا بەنت قىلىۋېتىشكە تەڭ ئەمەس.

مەن تورمۇز باشقۇرۇپ تۇرغان ھاشىم كرانغا قاراپ بۇيرۇق بەردىم:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

— قېنى، ھاشىم ئاكا، تورمۇزنى تارت، سىلكىنىشكە يول قويما!

پولات تۇرۇبا يەر ئاستىدىن ئاستا — ئاستا كۆتۈرۈلۈپ چىقماقتا. پولات سىمنىڭ ئۇيۇم — ئۇيۇم يۆگىلىپ تارتىلىشىدىن «ئالۋاستى» نىڭ قارماققا ئىلىنغانلىقىنى ھەممە كىشى ئېنىق كۆردى.

شۇڭا پۈتۈن مەيداننى ھەم خۇشاللىق، ھەم ۋەھىمىلىك بىر كەيپىيات قاپلىۋالدى. قۇدۇق ئاستىدىن يېنىك تىترەپ چىقىۋاتقان تۇرۇبىدىن ھېچكىم كۆزىنى ئۈزمەيتتى. گويا چوڭقۇر قۇدۇق ئىچىدىن مىسلىسىز بەخت ئىلاھى بىلەن قورقۇنچلۇق ئاپەت ئىلاھى بىر-بىرىنى قوغلاپ سۈرۈپ، شىددەتلىك جەڭ قىلىشىپ، يۇقىرىغا چىرمىشىپ چىقىۋاتقاندەك، بىزگە قاراپ تۇرغان يۈزلىگەن ئۈمىدلىك، ئۈمىدسىز كۆزلەر ھاياجان ئىلكىدە قېتىپ قالغان ئىدى.

«ئالۋاستى» قۇدۇق ئاغزىغا يېقىنلاشتى.

«ئالۋاستى» نى چىرماپ تۇتۇۋېلىپ، گەجگىسىدىن تارتىپ چىقىۋاتقان قىسقۇچنىڭ قۇدۇق ئاغزىغا يېتىپ چىقىشىغا پەقەت 25 مېترلا ئارىلىق قالدى. مەن ئاستا-ئاستا كۆتۈرۈلۈۋاتقان تۇرۇبىدىن كۆزۈمنى ئېلىپ، ئەتراپقا قاراپ نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلەلمەيلا قالدىم، بورىۋاي ئەتراپىدا قاراپ تۇرغان كىشىلەرنىڭ بىرمۇنچىسى غايىب بولغان ئىدى. ئۇلاردىن بەزىلىرى قۇدۇق ئاغزىغا يېقىنلىشىپ قالغان «ئالۋاستى» نىڭ بالا تېرىپ، زەھەرلىك نۇر چېچىپ، ئۆزلىرىگە زىيان يەتكۈزۈشىدىن

قورقۇپ «غىپپىدە» تىكىۋەتكەن بولسا، بەزىلىرى بورىۋاي قېشىدىن بەش- ئالتە يۈز مېتىر يىراقلىقتا بېرىۋېلىپ، قول-لىرىغا دۇربۇن ئېلىپ «ئالۋاستى» نىڭ ئاخىرقى «ئويۇ-نى» نى تاماشا قىلماقچى بولۇپ، ئېغىر سۈكۇناتتا بىزگە قارىشىپ تۇراتتى.

«بىز» دېگىنىم — ئۈچ كىشى، مەن، ھاشىم كىران ۋە روزى ئاكام.

بۇ ئۈچ كىشى شۇ مىنۇتتا قۇدۇق بېشىدا ۋەزىپە ئۆتىمىسە بولمايتتى، قالغانلار ھەر ئېھتىمالغا قارشى بورىۋاي سەھنىسىدىن يىراقلاشتۇرۇلغان. 50 مېترچە يى-راقلىقتا پۈتۈن دىققىتى بىلەن بىزگە قاراپ تۇرغان باش ئىنژېنېر لى گاڭ بىلەن مۇئاۋىن باش ئىنژېنېر قۇددۇسنى كۆردۈم. ئۇلارنىڭ قېشىدا ئەزىمەتمۇ تۇراتتى. كۆڭلۈمدە: «قىزىق، بۇ «يۇقىرى سۈرئەتچى» يىراق تەكلىماكان قىرغىقىدىن بۇ يەرگە قانداق بولۇپ كېلىپ قالدىكىنا» دېگەن خىيال كەچتى. ئەزىمەت بولسا، ماڭا قاراپ، ئىككى ئالقىنىنى جۈپلەپ بېشىدىن ئېگىز كۆتۈ-رۈپ، كۆلۈمسىرىگەن ھالدا، دوستلۇق، ھۆرمەت بىلدۈ-رۈپ، بىزگە غەلىبە تىلەۋاتقانلىقىنى ئىپادىلىدى...

قىسقۇچ سايمان ئاخىر «ئالۋاستى» نى قۇدۇق ئۈس-تىگە ئېلىپ چىقتى!

— ھاشىم ئاكا، تورمۇزنى تارت، سىلكىتمە!

ھاشىم كىران «ماڭا ئۆگەتمە» دېگەندەك قىلىپ شاپ بۇرۇتلىرىنى تىلى بىلەن يالماپ قويدى - دە، تورمۇزنى دەل تۇتقۇسىغا يېتىپ كەلگەندە ماھارەت

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىلەن باستى. قىسقۇچنىڭ ئىسكەنجىسىگە ئېلىنغان «ئال-ۋاستى» نۇر چېچىپ تۇرغان پلانېتادەك پارقىراپ، ئال-دىمدا تىترەپ توختىدى.

ئادەمنىڭ خىيالى نېمە دېگەن قىزىق — ھە؟ مەن شۇ دەقىقىدە روزى ئاكامنىڭ ئۇنى نېمىشقا «ئالۋاستى» دەپ ئاتىغانلىقىنىڭ سەۋەبىگە قىزىقىپ قالدىم. بىراق، شۇ تاپتا بۇ ھەقتە ئويلاشقا نەدە پۇرسەت بول-سۇن؟ ئايھاي!... نېمە دېسىمۇ مەيلى، ئاخىر بۇ «ئالۋاستى» نى تۇتۇۋالدۇق! نېفىتلىكنى پاجىئەلىك ئاپەتتىن قۇتۇلدۇردۇق، نەچچە يۈزلىگەن نېفىت قۇدۇقلى-رىنىڭ پىلان بويىچە نورمال بۇرغىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلالايدىغان بولدۇق ئەمدى!...

خەنجەر شەكىللىك قىسقۇچنىڭ ئىسكەنجىسىگە ئېلىن-غان «ئالۋاستى» غا بىر قاراپلا يۈرىكىم قېپىدىن چىقىپ كەتكەندەك بولدى، پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى لەرزىگە سېلىۋات-قاندەك خۇشاللىق ھاياجىنى كۆزنى يۇمۇپ — ئاچقىچە ئا-رىلىقتا قورقۇنچلۇق ۋەھىمىگە ئايلىنىپ كەتتى! بار-يوقى يەتتە سانتىمېترلا ئۇزۇنلۇقتىكى بۇ «ئوت چاچار ئەجدىھا» ئۆزىنى مەھكەم ئوراپ تۇرغان پولات قاپ-چۇقتىن چىقىپ كەتكەن ئىدى، ئاھايەت، ئۇنىڭ كىچىككىنە بىر يېرىلا قاپچۇقتا ئاران — ئاران ئېلىنىشىپ تۇراتتى.

ئۇنى پولات قاپچۇقسىز، ئاددىي مۇداپىئە پەلىيى كىيگەن قول بىلەن تۇتۇش مۇمكىن ئەمەس. تەۋەككۇل قىلىپ تۇتۇش — ئوت چېچىپ تۇرغان «ئالۋاستى» نىڭ

خەنجىرىگە ئۆزىنى ئۇرۇش دېگەن سۆز.

ئەمما، شۇ تاپتا ئۇنى قول بىلەن تۇتۇشتىن بۆلەك چارە يوق. چېكىنىشمۇ مۇمكىن ئەمەس. شۇ سېكۇنتتىكى ھەر بىر دەقىقە بۇ يەردىكى مول نېفىتلىكنىڭ مەڭگۈ خاراب بولۇشى ياكى گۈللەپ ياشنىشىنى بەلگىلەيتتى.

«ئەلى، ئەلى، بەردەم بول، سىناق بۇ، ئېسىڭنى يىغ، جاسارىتىڭ يېتەمدۇ؟» دېگەن بىر سادا ئەنسىز سوقۇپ تۇرغان يۈرىكىمنىڭ قات - قېتىدىن ئۇرغۇپ چىقىپ قۇلىقىمغا ئاڭلانغاندەك بولدى. كۆز ئالدىمدىن غىل - پال قىلىپ شۆيۈەندىكى مېھرىبان ئوقۇتقۇچىلىرىم، لى گاڭ، قۇدۇس، روزى ئاكام، ھاشىم كىران، ھېزىم تراكتور ھەتتا «يۇقىرى سۈرئەتچى» ئەزىمەتلەرنىڭ ماڭا ئۈمىد بىلەن تىكىلگەن كۆزلىرى يامغۇرلۇق كېچىدىكى چاقماق نۇرىدەك يالتىراپ ئۆتۈپ كەتتى...

مەن بىلىمەن، پولات قاپچۇقتىن چىقىپ كەتكەن تۇڭۇپسۇنى قول بىلەن تۇتۇشۇم بىلەن تەڭ رادىئاكتىپ ئىزوتوپتىن شىددەت بىلەن تارىلىۋاتقان كۆمۈش رەڭ نۇر بەدىنىمگە، پۈتكۈل تومۇرلىرىمغا ئۆتىدۇ، ئالدى بىلەن تومۇرلىرىمدىكى ئاق قان دانىچىلىرىنى قىرىپ تاشلايدۇ، ئاندىن ھوشسىزلىنىمەن، ئاندىن... ئاندىن...

ئاھ، ئاندىن كېيىنكىسىنى ئويلاش قانداق دەھشەتلىك!...

ياش - ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىمدا نېمە خوۋلۇق كۆردۈم؟...

ئاھ، بىلىم تەشنالىقى بىلەن ئۆتكەن ياشلىقىم! مەن بۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ەرگە كېلىپ تۇرمۇشتىن نېمە لەززەت كۆرگىنىم يادىمدا
وق. لېكىن، مېنىڭ قانداق كۆپ ئارزۇ - ئارمانلىرىم،
انداق كۆپ پىلانلىرىم بار ئىدى - ھە! مەن بۇ
پىلانلىرىمنىڭ تېخى بىرىنىمۇ ئورۇنلىغىنىم يوققۇ؟...

بۇ چاغدا، بۇرۇلچىك بوتكىسىنىڭ ئالدىدا تۇرغان
روزى ئاكام بىلەن ھاشىم كىران پولات قاپچۇقتىن ئاج-
رىلىپ چۈشۈپ كېتەيلا دەپ قالغان «ئالۋاستى»غا قاراپ،
ئاپئاق تاتىرىپ قېتىپلا قاپتۇ. لى گاڭ بىلەن قۇددۇس
ئېغىر پالاكەت يۈز بەرگەنلىكىنى سېزىپ مەن تەرەپكە
يۈگۈرۈپ كەلمەكتە، ئەزىمەت بولسا، قولىنى كۆتۈرۈپ،
نېمىندۇر دەپ ۋارقىراپ ماڭا قاراپ يۈگۈرمەكتە. لېكىن،
ئۇلار يېتىپ كەلگەن تەقدىردىمۇ، شۇ تاپتا ماڭا نېمە
قىلىپ بېرەلىشى مۇمكىن؟

شۇ چاغدا، «ئىنقىلابىي كومىتېت» ئەزاسىنىڭ:
«تۈگۈشىنۇ قۇدۇق ئاغزىدا ھادىسە چىقارسىچۇ؟» دەپ
زەردە بىلەن سورىغان سوئالىغا: «مەن تۈگۈشۈنىڭ بىخە-
تەرلىكىگە ئىشەنچ قىلمىغىچە قۇدۇق ئاستىغا قىسقۇچ
سايمان چۈشۈرمەيمەن» دەپ جاۋاب بەرگەنلىكىمنى
ئەسلىدىم - دە، ۋۇجۇدۇمدا قانداقتۇر بىر غەزەپ ئوتى
لاۋۇلداپ ياندى. «ئالۋاستى»نى قولۇم بىلەن «كاپ»
قىلىپ تۇتتۇم - دە، ئۇنى قىسقۇچتىن ئاجرىتىۋېلىپ،
بېشىمدىن ئېگىز كۆتۈرگىنىمچە بورىۋاي سەھنىسىدىن
پەسكە چۈشتۈم، چۈشتۈم - دە، 50 مېترچە يىراقلىقتىكى
ئىسكىلاتقا قاراپ ئوقتەك ئېتىلدىم ۋە تۈگۈشۈنى ئىس-
كىلاتتىكى قوغۇشۇن ساندۇققا سېلىپ، ئاغزىنى ھىم قى-
لىپ ئەتتىم...

مېنىڭ ئېسىمدە قالغىنى شۇ...

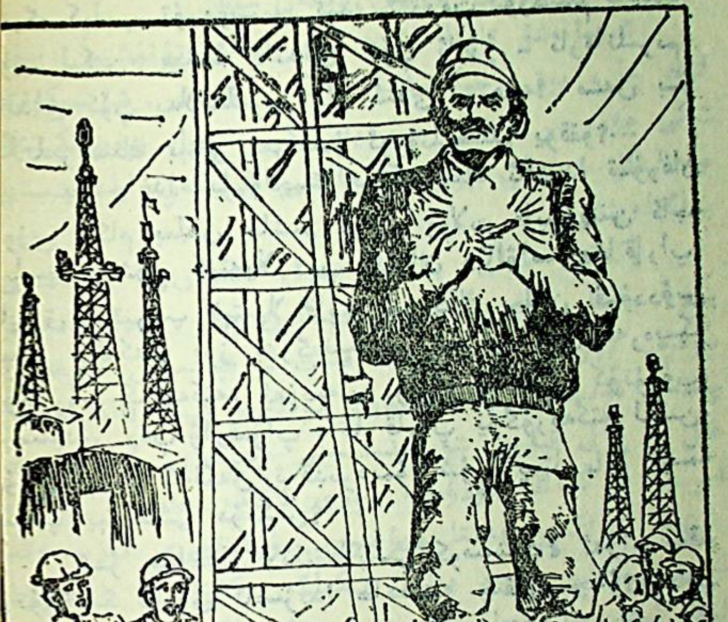

كېيىن دوختۇرخانىدا كۆزۈمنى ئاچتىم. ئەينەككە
قاراپ، ئۆزۈمنىڭ چاچ - كىرپىكلىرى ئاپئاق مويسىپىت
بوۋايغا ئايلىنىپ قالغانلىقىمنى كۆردۈم.

دوختۇرلار ماڭا بۇنىڭ «ئالۋاستى» نىڭ چاقچاقى
ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بەردى.

شۇ پەيتتە، مەن ياتقان خانىغا روزى ئاكام،
لى گاڭ، قۇددۇس، ھاشىم كىران، ھېزىم تراكتور ۋە
ەزىمەتلەر كىرىپ كېلىشتى. روزى ئاكام بىر دەستە
ەغەزنى كۆتۈرۈپ كېلىپ، كارۋىتىم يېنىدىكى تومپۇچكا
ئۈستىگە قويدى:

— ئەلى، قارىغىنا بۇلارغا، پۈتۈن مەملىكەتتىكى
قېرىنداش تېخنىكلار سېنى ۋە «ئالۋاستى» بىلەن ئېلىش
ان غەلىبىمىزنى تەبرىكلەپ تېلېگراممىلار ئەۋەتىپ
تۇ، — دېدى.

ھە دېگەندىلا، تۆت سەر قېقشۇپلىشقا ئۈلگۈرگەن
ھاشىم كىران بولسا، چاچلىرىمنى سىلاپ تۇرۇپ، قىزىق
چىلىق قىلدى:

— چاچ - ساقاللىرى ئاق ئىكەن دەپ ساڭا
تەگمىگەن قىزنى ماڭا كۆرسىتىپ قوي. بۇنىڭ نېمە
ۇش ئىكەنلىكىنى دەپ بېرىپ، راسا تويغۇزۇپ قويى
مەن!... بىلىپ قوي، ساڭا لەقەم ئىزدەپ يۈرەتتىم،
بۈگۈندىن تارتىپ سېنى ئىنژېنېر ئەلى ئەمەس، «ئاقباش
ئەلى» دەپ ئاتايدىغان بولدۇم!

ھەممىمىز پاراقلاپ كۈلۈشتۇق.

1986 - يىل 4 - ئاي، قاراماي.

ئاسماندىكى ھېكايە

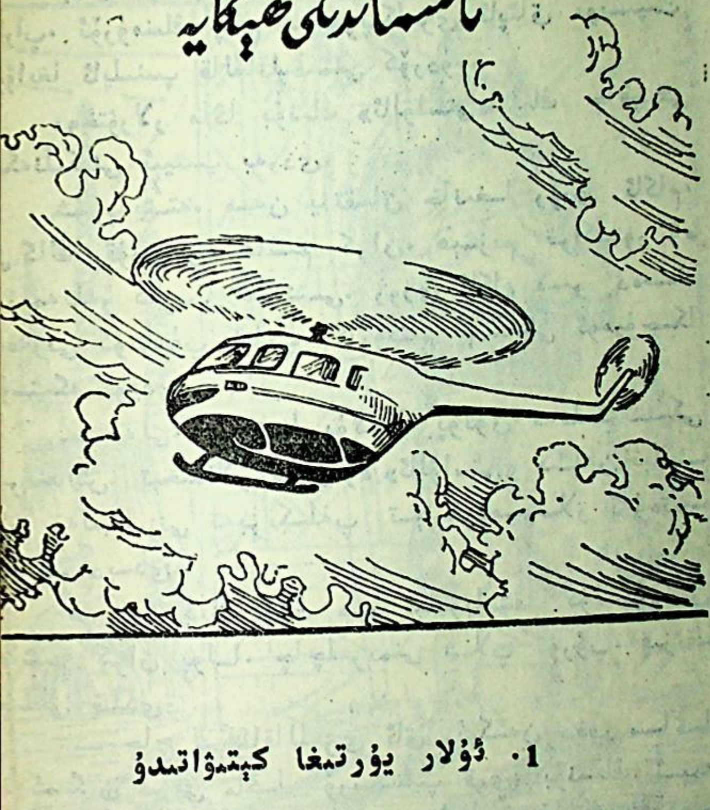

1. ئۇلار يۇرتىغا كېتىۋاتىدۇ

ئەتىسى بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا ئايرودرومغا چىقتىم. كۈتۈش زالى يولۇچىلار ۋە ئۇزاتقۇچىلار بىلەن تولغان بولۇپ، كىشىلەر ئۆزئارا خوشلىشىش، ئاق يول تىلەش ۋە يۈك - تاقلىرىنى ئۆتكۈزۈۋېتىش بىلەن ئالدىراش ئىدى.

مەن كىيىم - كېچەك، فوتو ئاپپارات ۋە يېزىقچى-

www.uyghurkitap.com

لىق سايمانلىرىم قاچىلانغان چامادانىمنى ساقلاش ئور-
نىغا ئۆتكۈزۈۋېتەي دەپ تۇرغىنىمدا، مەرمەر تۈۋرۈككە
ئېسىپ قويۇلغان رادىئو كانىيىدىن تۇيۇقسىزلا:

— يولۇچىلار دىققەت، خوتەنگە بارىدىغان يولۇ-
چىلار دىققەت! خوتەنگە يۆتكەيدىغان بىر كېسەل كىشى
بار. ئۇنىڭ ئەھۋالىدا بۈگۈن ئازراق ئۆزگىرىش بولۇۋا-
ۋاتىدۇ، ئۇنىڭغا ھەمراھ بولغۇچىنىڭ بېلىتى بولمىغاچقا،
ئىشى ئالدىراش بولمىغان يولۇچىلارنىڭ بېلىتىنى ئۆتۈ-
نۈپ بېرىشىنى سورايمىز، خالىغۇچىلار دەرھال ئۆزۈڭ-
لارنى مەلۇم قىلىڭلار، — دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپ
قالدى.

بۇ سۆز گويا ماڭىلا قارىتىلىپ ئېيتىلغاندەك، ئور-
نۇمدا ئىختىيارسىز توختاپ قالدىم. بېشىمنى كۆتۈرۈپ
ئەتراپقا قارىسام، ھەممىلا ئادەم ماڭا سىنچىلاپ نەزەر
سېلىۋاتقاندەك، قانداقتۇر مېنى دەڭسەپ «ئىمتىھان»
ئېلىۋاتقاندەك بىلىنىپ كەتتى... «قانداق قىلىش كېرەك؟...
ئىشقۇ راست جىددىي ئىكەن، كېسەل كىشىگە ھەمراھ
بولمىسا بولامدۇ؟ بىراق...»

مەن نېمە قىلىشىمنى بىلمەي ئارىسالدى بولۇپ
تۇرغىنىمدا، رادىئو كانىيىدىن يەنە:

— يولۇچىلار دىققەت! ئۈچ كىشى ئۆزىنى مەلۇم
قىلدى. قايتا - قايتا تەلەپ قىلغانلىقى ئۈچۈن يولداش
مەتسايىتنىڭ بېلىتىنى قوبۇل قىلدۇق، بىز ئۇنىڭغا رەھمەت
ئېيتىمىز، — دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ بىردىنلا يېنىكلىشىپ ئەركىن

نەپەس ئالدىم. بىراق، يەنە نېمە ئۈچۈندۇر كۆڭلۈم غەش بولۇپ قالدى. شۇ غەشلىك ئىچىدە چامادانىمنى ساقلاش ئورنىغا ئۆتكۈزۈۋېتىشتىن ۋاز كەچتىم ـ دە، بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ بىر بوش ئورۇندۇقنى تېپىپ ئولتۇردۇم. غەلىتە مىجەزىم باركەن، ۋۇجۇدۇمنى بارغانسېرى بىر خىل پەرىشانلىق قاپلىۋالدى. كىشىلەرنىڭ نەزەرىدىن كۆزۈمنى قاچۇرغاندەك، بېشىمنى سىلىپ ئولتۇرىمەن. كۆڭلۈمدە ھاجەتسىز تېرىكىپ، «نېمانداق ئۇزاق كۈتۈش بۇ؟ ئايروپىلان خىزمەتچىلىرىگە ۋاقىتنىڭ قىلچە ئەھمىيىتى يوقمىكىنا!... بىزنى تېزراق يولغا سېلىۋەتسە بولماسمىدى...» دېگەنلەرنى ئۆتكۈزىمەن.

شۇ ئەسنادا كۈتۈش زالىنىڭ 2 ـ قەۋىتىدىن ماڭىنا تونۇش بىر ئايرودروم خىزمەتچىسى ئالدىراپ چۈشۈپ كەلدى.

ئېگىز بوي، بىر ئاز ئورۇق ۋە خۇشچىراي بۇ خىزمەتچى قىزغىن مۇئامىلىسى، تېتىكلىكى، ئۆز كەسپىنىڭ ئېپى ـ جېپىنى پۇختا بىلىدىغانلىقى بىلەن كۆپتىن بېرى يولۇچىلارنىڭ چوڭقۇر ھۆرمىتىگە سازاۋەر ئىدى. ھەتتا مەن ئۇنى زىيارەت قىلىپ، خېلى بۇرۇنلا گېزىتكە بىر نەسرمۇ يازغان ئىدىم.

بىراق، شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزىدىن قانداقتۇر بىر خىل بىئاراملىق ئىپادىلىنىپ تۇراتتى، نېمىگىدۇر ئالدىراۋاتقاندەك ئىدى. قولىدا بىر دانە ئايروپىلان بېلىتى بولۇپ، گويا بېلەتنىڭ ئىگىسىنى ئىزدىگەندەك، تېز ـ تېز كۆز يۈگۈرتۈپ، ئەتراپقا، ھەر بىر ئۆتكەن ـ كەچ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ەنگە سىنچىلاپ قارايتتى.
شۇ ئارىدا ئۇنىڭ كۆزى ماڭا چۈشتى:
— ئوھوي!... مۇخبىر يولداش، ماۋۇ ئىشنى قاراڭ.
ەپەر قاياقتا، خوتەنگىمۇ؟... — ئۇ قىزغىن كەيپىيات
ىچىدە قولۇمنى قاتتىق قىستى، كۈلۈپ تۇرۇپ دېدى،—
ازىمۇ ياخشى بولدى — دە! ئىش ئۈگىدىن كەلدى
ىكەن سىز. قارىغاندا سىزنى، بۇ قېتىم نېمىشقا مېنى
ىزدىمىدىڭىز؟ راست گەپنى دەڭ. بەش — ئالتە يىلدىن
ۇيان سىز قاچان، قەيەرگە بارىمەن دېسىڭىز بىلەت
ېلىپ بەرمىگەن يېرىم بار؟ تېلېفون بېرىپ قويسىڭىزلا
ۈتىدىغان ئىش ئەمەسمۇ؟... خوپ، بۇ گەپ مۇشۇ
ەردە تۇرۇپ تۇرسۇن. شۇ تاپتا، مېنىڭ، بىلەمسىز
ىزگە جىددىي ھاجىتىم چۈشۈپ قالدى. قېنى، بۇ بىر
جۈپ قىز — يىگىت بىلەن تونۇشۇپ قويۇڭ...
ئۇ كەينىگە بۇرۇلۇپ، ئۈمىدكە تولغان كۆزلىرى
بىلەن كىشىلەر ئارىسىدىن كىمنىدۇر ئاختۇردى ۋە دېرىزە
ئالدىدا ئايروپىلان سۈپىتى تەرەپكە قاراپ پاراڭلىشىۋاتـ
قان بىر جۈپ قىز — يىگىتنى قولى بىلەن ئىشارەت قىـ
لىپ چاقىردى.
يىگىت بىلەن قىز بىر — بىرىگە يېقىپ كۈلۈمسـ
رىشىپ قويۇپ بىز تەرەپكە كېلىشكە باشلىدى.
مەن شۇ چاغدىلا، ئۇلارنى بايا رادىئو كانىيىدىن
ئاۋاز چىقىرىشى بىلەن تەڭ، كۈتۈش زالىنىڭ ئىككىنچى
قەۋىتىگە ئالدىراپ چىقىپ كېتىۋاتقان كىشىلەرنىڭ ئارىـ
سىدا كۆرگەنلىكىمنى ئەسكە ئالدىم.

يىگىت 22 — 23 ياشلاردا بولۇپ، بېشىدا چىم
دوپپا، ئۇستىدە زېغىر رەڭ سارجىدىن تىكىلگەن كا
تۇم - بۇرۇلكا، بويىنىدا تېمىگى كۆك، ئاق يولى ب
گالىستۇك، پۇتىدا پارقىراپ تۇرغان خۇرۇم بەتىنكە ب
ئىدى. ساغلام، گۇسمۇستەك بەستىگە كىشىنىڭ زوق
كېلىدۇ. ئۆتكۈر كۆزلىرى ئەتراپقا نېمىشقىدۇر ئەي
مىپزەك قارايتتى. قولىنى دەگە قويۇشنى بىلمىگەنىدەك
تۇرۇپ كاستۇمىنىڭ تۈگمىلەنگەن قېتىغا، تۇرۇپ يانچ
قىغا سالاتتى؛ تۇرۇپ قاڭشارلىق بۇرنىنىڭ ئۇچىن
چىمدىپ - چىمدىپ قويسا، تۇرۇپ، ئىختىيارسىز ھال
قىزنىڭ ئاپئاق بىلەكلىرىنى تۇتۇۋالاتتى.
قىز بولسا، ئەكسىچە، ئۆزىنى پۇتۇنلەي ئەرك
تۇتاتتى، يىگىتكە پات - پات مۇھەببەتكە تولغا
كۆزلىرى بىلەن تەلمۈرۈپ قارايتتى، كۈلۈمسىرەيتتى.
مەن قىزغا سەپسالدىم. ئۇ گويا كۇچار «مىك
نۆيى» نىڭ تاملىرىغا سىزىلغان پەرىزاتلاردەك گۈزەل
ئىدى. ئۇنىڭ نۇرلۇق كۆزلىرىگە، قان تەپچىپ تۇرغان
دەك قىپقىزىل مەڭزىلىرىگە بېشىدىكى زەر دوپپا، ئۇس
تىدىكى ھاۋارەڭ دىلون كاستۇم - يوپكا ۋە مۇرىسىدىكى
گۈللۈك كەشمىر رومال خوپ ياراشقان ئىدى.
— قېنى، تونۇشۇڭلار، بۇ يولداش مەتسايىت،
بۇ قىز تۇنسايىم، — ئايرودروم خىزمەتچىسى بىزنى
ئۆزئارا تونۇشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن، ماڭا
قاراپ دېدى:
— ھە، مۇخبىر يولداش، سىز ھەقىچان بۇلارنى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

زىيا ـ ياش چىققان خىزمەتكە يېڭىلا
انىۋنى پۈتتۈرۈپ، ئەمەس، ئۇنداق دەيمەن؟ ئويلاۋاتىسىزغۇ
يىلار دەپ ئەزا ـ ئائىلىنىڭ كەسىپى تاپقان روناق بولار
لەمسىز، تازىمۇ كېلىپ يەنە كىشىلىرى، يېڭى زامانىمىزنىڭ
رى، دەگا!... مەشۇقلار ـ ئاشىق جۈپ بىر
املاشقان ۋىل ـ ئاڭلاپ سۆزنى دېگەن «مەشۇق ـ ئاشىق» قىز
كۆزىنى ئوينىغاچ ئۇچىنى چاچلىرىنىڭ قىزىرىپ، دە
ئالمىغان ـ پەسەنتىگە ھېچنىمىنى يەنە ۋە ئالدى تكە
يىگىت يۆلەندى. مۇرىسىگە يىگىتنىڭ بىلەن بېشى ەك،
چىمدىپ ـ ئۇچىنى بۇرنىنىڭ تەمترەپ، سەل ولسا،
تۇتتى. بىلىكىنى قىزنىڭ قويۇپ چىمدىپ
قىلدى: داۋام خىزمەتچىسى ئايرودروم
مۇشۇ ئىلگىرى ئايچە ئىككى بۇنىڭدىن بىز ـــ
قال ـ بولۇپ قەدىناسلاردىن خېلى ھازىر تونۇشقان، يەردە
كېيىن، ئۆتكۈزگەندىن مەرىكىسىنى توي دەگا! دۇق
تونسا ـ بويىچە تاپشۇرۇقى بوۋىسىنىڭ مەتسايىت يولداش
ئۇلارغا بوۋاي كەلگەن. ئۇرۇمچىگە ئېلىپ يىمىنى
بى ـ بىلىپ قانداقلىقىنى دۇنيانىڭ كۆرۈڭلار، «جاھاننى
دال ـ شىمەندىن ئولتۇرۇپ پويىزغا ئۇلار دەپتۇ. قىڭلار»
بېيجىڭدە قىلدى، سەيلە شەھەرلەرنى نۇرغۇن يەنگىچە
بولۇۋاتىدۇ، قايتماقچى يۇرتىغا ئۆز ئەمدى مانا بولدى،
ھايات!.. يېڭىچە مەنىلىك، قانداق بىقىلىك، ئويلاپ
مەتسايىت يولداش بابا كەلسەم، كېمىگە ئۆز خوپ،
ھەم ـ كېسەلگە جىددىي بىر بىلەتنى ئايروپىلان ئۆزىنىڭ
بىرىۋەتتى... بولغۇچىغا راھ

«ھە... ئۆزىنىڭ بىلەتنى باشقىلارغا ئۆتۈنۈ
بەرگەن مەتسايىت مۇشۇ يىگىتكەن - دە!...»
— بىراق، — دېدى ئايرودروم خىزمەتچىسى نېمىدىندۇر
قىسىلىۋاتقاندەك سەل تۇرۇۋېلىپ، — ھازىر قىزنى ئۇزاتساق
كەت، يىگىتنى ئۇزاتساق قىز قېپقالىدىغاندەك تۇرىدۇ، بۇ ئىش
كۆرمەيدىغان، ئۇلارنى قانداقمۇ ئايرىۋەتكىلى بولا
شۇ تاپتا ئۇ يەردە قىممەتلىك بوۋاي كېلىنى بىل
نەۋرىسىنىڭ دىدارىنى كۆرۈش ئۈچۈن قانداق تەقەز
بولۇۋاتىدىكىن؟ كىم بىلىدۇ تېخى، بۇچاغقىچە ئۇ يەر
ئۇرۇق - تۇغقان، خولۇم - قوشنىلار جەم بولۇشۇ
چوڭ تويىنىڭ راسكالىقىغا چۈشۈپ كەتتىمۇ، سويۇلىدىغا
قوي - كالىلار باغلىنىپ، قازانلارمۇ ئېسىلغاندۇ... باي
سىزگە ھاجىتىم چۈشتى دېگىنىم مۇشۇ گەپ ئىدى...
«ياپىرىم... بۇ خىزمەتچى ئەۋلىيادەك ئىش قىلىۋ
تىدىغۇ! ئۇ، بۇ ئۇچۇق كۆڭۈللۈكلىكى بىلەن مېنى ئېغ
كۆڭۈل غەشلىكىدىن ئازاد قىلىۋاتقانلىقىنى چۈشەنمەيدى
كىنا!» مەن دەرھال بىلەتنى چىقىرىپ بەردىم.
— مەن ئۆتۈنەي، ئۇلار بىللە ماڭسۇن...
بىراق قىز بۇنى ياقتۇرمىدى. بويىنى يېنىك قېقىپ
بىردىن جىددىيلىشىپ قالدى، كۆزلىرىدە نارازىلىق ئۇچ
قۇنلىرى يالتىراپ، ئىتتىك مەتسايىتقا قارىدى. مەت
سايىت بولسا، گويا خەققە قىلغان ياخشىلىقىنىڭ ئۆتە
سىنى قايتۇرۇۋېلىشقا ئالدىراپ سەت ئىش قىلىپ قويغان
ئادەمدەك ھودۇقۇپ كەتتى ۋە ئادىتى بويىچە بۇرنىنىڭ
ئۇچىنى چىمدىپ - چىمدىپ قويۇپ:

— يولداش، بولمايدۇ. ئاۋارە بولماڭ، بىزنىڭ كۆڭلىمىزنى چۈشەنمەيسىز؟ بىز دېھقان، ئەلگە نەپ تەگكۈزمەيدىغانلاردىن ئەمەس، شۇنچىلىك ئىشقىمۇ جوۋۇپ كەتكەن بارمۇ؟ — دېدى خىزمەتچىگە قاراپ.

— يۇرۇڭ، گەپ دېگەن بىر! — دېدى قىزمۇ يىگىتنىڭ بىلىكىدىن تارتىپ. ئەمما، ئايرودروم خىزمەتچىسى بوش كەلمىدى:

— بولدى، تالاشماڭلار. يولداش مەتسايىت، مەن بۇمۇخبىرنىڭ ھەرقاچان كۆڭلىنى ئېلىۋالالايمەن. قېنى، تارتىشماڭلار، كەتتۇق، — دېدى - دە، مەتسايىت بىلەن تۇنسايىمنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قويماي، بىلەكلىرىدىن تارتقىنىچە، ئايروپىلان سۇپىسى تەرەپكە ئېلىپ كەتتى...

2. يېڭىلىشىش

كۆڭلۈمدىكى پەرىشانلىق كۆتۈرۈلۈپ، خېلى يېنىكلىشىپ قالدىم. ئايروپىلان تېخى ئۇچمىغاچقا، شەھەرگە قايتىدىغان ماشىنىلارنىڭ قوزغىلىشىغا بىر ئاز ۋاقىت بار ئىدى. مەن گۈللۈك ئالدىدىكى بىر ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردۇم - دە، خاتىرە دەپتىرىمگە بايىقى بىر جۈپ قىز - يىگىت مەتسايىت بىلەن تۇنسايىمنىڭ ئىسىملىرىنى يېزىۋالدىم، تەكلىماكان بويلىرىغا بارغاندا ئۇلارنى قانداقلا بولمىسۇن، ئىزدەپ تېپىشنى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ قويدۇم.

ئەلۋەتتە، بۇ قېتىمقى مۇخبىرلىق سەپىرى مېنى
بەكمۇ قىزىقتۇراتتى، چۈنكى مەن ئۇ يەرگە نام - شە
رىپى ئىككى ئاي ئىلگىرى گېزىتتە خەۋەر قىلىنغان
ھېلىقى «100 مىڭ جىڭچى» كەسپىي ئائىلە — بىنى
ئوغلى، بەش كېلىنى ۋە قولى ئىشقا ياراپ قالغان
يەتتە نەۋرىسى بىلەن تەكلىماكان ئىچىگە ئىچكىرىلەپ
كىرىپ، چۆلنى ئېچىپ، ئىگىلىك تىكلىگەن يېڭى خوجا
يىن روزىمەت تاغىنى زىيارەت قىلغىلى كېتىۋاتىمەن
روزىمەت تاغىنىڭ قانداق قىلىپ، ئۈچ - تۆت يىلدىلا
«10 مىڭ» جىڭدىن «100 مىڭ» جىڭغا سەكرىگەنلىكىنى
ھەمدە بۇنىڭدىن كېيىن، يەنە نېمىلەرنى قىلماقچى بول
غانلىقىنى بىلىش — ئېنىقكى، بۇ قېتىمقى سەپىرىمنىڭ
مەقسىتى. بۇنىڭغا، كۈتۈلمىگەندە، مەتسايىت بىلەن
تونۇشايىم كېلىپ قوشۇلدى. ئايرودروم خىزمەتچىسى
دېگەندەك، راستلا ئۇلار «زامانىمىزنىڭ يېڭى كىشىلىرى»
ئىكەن، بىراق، ئۇلارنىڭ قايسى يۇرت، قايسى ماكاندا
تۇرىدىغانلىقىنى نېمىشقا سوراۋالمىغاندىمەن؟..

خىيالىم شۇ يەرگە كەلگەندە، ئايروپىلان پەرۋاز
قىلىپ كۆككە كۆتۈرۈلدى. زۇمرەتتەك سۈزۈك ئاسماندا،
سەھەر قۇياش نۇرىغا چۆمۈلۈپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقان
كۈمۈش لاچىنلارغا نەزەر سېلىپ تۇرغىنىمدا، كۈتۈش
زالىنىڭ چوڭ ئىشىكىدىن بايىقى خىزمەتچى ئالدىراپ
چىقىپ كەلدى:

— مانا، مانا، قارىڭا سىزنى، بىر دەمدە نەگە
قاچتىڭىز؟ خوش دەپمۇ قويماپسىز ماڭا! بىلەمسىز سىلەر

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

مۇخبىرلار راستلا تاجسىز پادىشاھ - دە، يەنە ئىشىڭىز ئوڭدىن كەلدى. يۈرۈڭ، سەپەر قىلىدىغان بولدىڭىز...

مەن ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم.

— مۇنداق گەپ، — دېدى ئۇ، ئىزاھلاپ. — خوتەنگە بارىدىغان ئىككى تىك ئۇچار ئايروپىلان چىقىپ قالدى دەڭا! بىرى ھەربىي ئايروپىلان، يەنە بىرى، ئىجارىگە بېرىلگەن ئىلمىي تەكشۈرۈش ئايروپىلانى. مەن سۆزلىشىپ ماقۇل قىلدىم. سىز ھەربىي ئايروپىلانغا ئولتۇرىسىز، ناھايىتى خوتەنگە ئىككى سائەتلا كېچىكىپ بارىسىز...

مەن ئىككىلەنمەيلا ئۇنىڭغا ئەگەشتىم. زالغا كىرگەندىن كېيىن، ئۇ رەسمىيەتلەرنى بېجىرىش ئۈچۈن 2 - قەۋەتكە چىقىپ كەتتى ۋە بىردەمدىن كېيىنلا يېنىپ چۈشۈپ، مېنى قولتۇقلاپ ئايروپىلان سۇپىسى تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى. دەل شۇ پەيتتە، رادىئو كانىيىدىن ئۇنىڭ ئىسمىنى ئاتاپ:

— سىزگە جىددىي تېلېفون، دەرھال 2 - قەۋەتكە چىقىڭ، — دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپ قالدى.

ئۇ بىر ئاز ئارىسالدى بولۇپ ماڭا قارىدى:

— سىز مېڭىپ تۇرۇڭ، ئاشۇ ئايروپىلان شۇ. مەن ھازىرلا يېتىپ كېلىمەن...

مەن بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئايروپىلان سۇپىسى تەرەپكە ماڭدىم.

ئالدىمدا ئىككى تىك ئۇچار ئايروپىلان تۇرۇپتۇ. بىرى يېقىن، يەنە بىرى چەتتەرەك ئىدى. يېقىنراق

تۇرغان ئايروپىلاننىڭ ئىشىكى ئوچۇق بولۇپ، ئايروپىلان ئىشىكىدە ئوتتۇرا بويى، قارا قاش كەلگەن بىر ئۇيغۇر يىگىت ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرىمەكتە ئىدى.

مەن قانداقتۇر بىر ئىشەنچ بىلەن شۇ تەرەپكە قاراپ مېڭىپ، ئايروپىلانغا كۆتۈرۈلۈپ چىقتىم. ئايرو-پىلان ئۆيىدە ئۇيغۇر يىگىتتىن باشقا، يەنە ئىككى كىشى بولۇپ، ئۇلار سىنئالغۇ ئاپپاراتى، فوتو ئاپپاراتلار، ھەر خىل يىراقتىن ئۆلچىگۈچى سايمانلار، دۇربۇن ۋە خەرىتىگە ئوخشاش نەرسىلەرنى ئالدىراپ تەرتىپكە سالماقتا ئىدى.

بايا قاراقاش ئۇيغۇر يىگىتنى يىراقتىن كۆرگەندە، ئەجەبمۇ ئوبدان بولدى، ئۆزۈمگە پاراڭلىشىپ ماڭىدىغان ھەمراھ تېپىلدى، دەپ خۇشال بولغان ئىدىم. بىراق مەن ئايروپىلانغا چىقىپ بولغاندا، ئۇ ماڭا ھېچبىر ھەممەت كۆرسەتمىدى. ئەكسىچە، بىر نېمىدىن تەڭقەس بولۇۋات-قاندەك، زۇۋانمۇ سۇرمەي، بىردە ماڭا، بىردە ھەم-راھلىرىغا قاراپ تۇرۇپلا قالدى.

شۇ چاغدا، سايمانلارنى رەتكە سېلىۋاتقان كەڭ كۆزەينەكلىك، چاچلىرى ئۆچتەك ئاقارغان بىر موي-سىپىت كىشى بۇرۇلۇپ ماڭا قارىدى ۋە باش - ئايى-غىمغا سەپسالغاندىن كېيىن، خېلىلا روشەن شاڭخەي تەلەپپۇزىدا:

— ياخشىمۇ سىز؟... بايا ئايرودروم خىزمەتچىسى دېگەن كىشى سىزغۇ دەيمەن، — دېدى.

— شۇنداق، — دېدىم مەن جاۋاب بېرىپ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

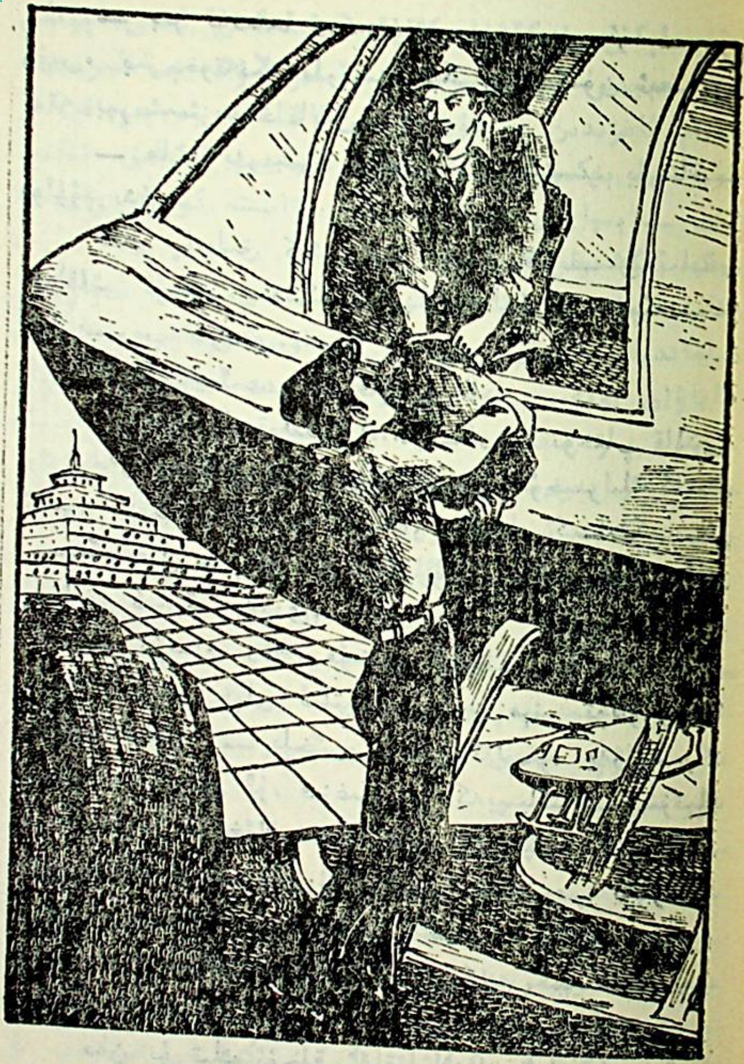

— بىز ئۇنىڭغا دېگەنتۇققۇ، — دېدى ئۇ، — دۇ-رۇس، بىز خوتەنگە بارىمىز، لېكىن بۈگۈن ئەمەس. ئەتە بېرىشىمىزمۇ ناتايىن...

— ماقا، بەرىبىر، ئۈگۈنلۈككە يېتىپ بارساقمۇ بولۇۋېرىدۇ...

ئاق چاچلىق كىشى بىر خىل قىزىقىش بىلەن قاراقاش ئۇيغۇر يىگىتكە «قانداق قىلدۇق؟... دېگەندەك، كۈلۈمسىرەپ قارىدى.

ئۇيغۇر يىگىت ماڭا قاراپ.

— سىزنىڭ قولىڭىزدا...، — دەپ توختاپ قالدى.

مەن دەرھال تۆش يانچۇقىمدىن مۇخبىرلىك كىنىش-كامىنى ئېلىپ تەڭلىدىم، ئۇيغۇر يىگىت كىنىشكىدىكى رەسىمگە غىل - پال كۆز يۈگۈرتتى - دە، ئۇنى ئاق چاچلىق كىشىگە بەردى.

— مۇنداق دەڭ، مۇخبىر ئىكەنسىز - دە! — ئاق چاچلىق كىشى خېلى ئىلتىپات بىلەن مېنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى، — ياخشى، قارشى ئالىمىز. مەن سىزگە دېسەم، — دېدى ئۇ، قىزغىن بىر كەيپىياتتا، — بىزنىڭ بۇ ئاسماندا مەشغۇلات قىلىدىغان گۇرۇپپىمىز ئۈچ ئاي-دىن بۇيان تەكلىماكان چۆللىكىنى قىدىرىپ يۈرىدۇ. سىزگە بۇچاغقىچە بىرمۇ مۇخبىر ھەمراھ بولغان ئەمەس. ئاۋادا سىز خوتەنگە بىر - ئىككى كۈن كېچىكىپ بې-رىشتىن ئەندىشە قىلمىسىڭىز، مەيلى، بىللە كەتتۇق...

مەن بۇ تىنك ئۇچار ئايروپىلانغا يېڭىلىشىپ چىقىپ قالغانلىقىمنى بىلدىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

لېكىن بۇ كۆڭۈلدىكىدەك يېڭىلىنىش ئىدى. چۈنكى مەن ھېچبىر كۈتۈلمىگەندە، ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىمدا مومام ئاغزىدىن نۇرغۇن قېتىم ئاڭلىغان ۋە بىر قېتىم كۆرۈشنى بەكمۇ ئارزۇ قىلغان ئاجايىپ سىرلىق تىلىسمات — بىپايان قۇم ئالەمىنى بىۋاستە كۆرۈش پۇرسىتىگە ئىگە بولۇۋاتاتتىم.

مومامنىڭ نەزەرىدىكى تەكلىماكان، مەن تەسەۋۋۇر قىلغاندەك، ئۇنداق سىرلىق، ئۇنداق قورغاق دەشتى - باياۋان ئەمەس، بەلكى بۇ ئالەمدە تەڭدىشى يوق گۈزەل بىر ئىقلىم ئىدى. مومامنىڭ تىلى بىلەن ئېيتقاندا، ئۇ يەردە «ئىشىك- دېرىزىلىرى ئالتۇن - كۈمۈشتىن، بىنا - ئىمارەتلىرى كۆك ئەينەك، يېشىل كاھىش، مۇنار - قۇببىلىرى رەڭلىك قاش تېشىدىن ياسالغان قەسىرلەر، ئوردا - سارايلار، يوللىرى مەرمەر تاش بىلەن بېزەلگەن ئاۋات رەستىلەر، قايناق گۈزەللەر بار ئىدى؛ ھەممە يەر يېشىل تال - باراڭ بىلەن قاپلانغان بولۇپ، ئېقىن سۇلىرىدىن ئىپارنىڭ ھىدى كېلىپ تۇراتتى...».

مەن مومامنىڭ چۆچەكلىرىنى ئەسلەپ، غايىبىي بىر ئالەمدىن ھوزۇرلىنىپ ئولتۇرغىنىمدا، ئايروپىلان يەر - جاھاننى لەرزىگە كەلتۈرۈپ يېنىككىنە كۆتۈرۈلدى. 20 مىنۇتچە يۇقىرى كۆتۈرۈلگەندە، ئەينەكتىن بايىقى ئايرودروم خىزمەتچىسىنىڭ ئايروپىلان تەرەپكە قاراپ يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم. ئۇ ھەدەپ قوللىرىنى ئېگىز - پەس پۇلاڭلىتاتتى. پۇلاڭلى-

تىشىنىڭ يا مېنى ئۆزىتىۋاتقانلىقىنى ياكى تەشۋىشلىنىۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى.

شۇنداق بولسىمۇ مەن ئۇنىڭغا قاراپ: «قەدىرلىك يولداش، رەھمەت سىزگە، بىلەمسىز، سىزنىڭ ھەممە ھاجەتمەنلەرنىڭ كۆڭلىگە ياقىدىغان خىزمەت سەنئىتىڭىز مېنى بىر ئۆمۈرلۈك ئارزۇيۇمغا يەتكۈزۈۋاتىدۇ» دەپ پىچىرلىدىم.

3. بىز ئۇچۇۋاتىمىز

بىز ئاسماندا ئۇچۇۋاتىمىز، ئاسماندا سۈزۈلۈشىۋاتىمىز.

مەن قاراقاش ئۇيغۇر يىگىت بىلەن بىردەمدىلا چىقىشىپ قالدىم. ئۇنىڭ ئىسمى ئالىمجان بولۇپ، 1981-يىلى گېئولوگىيە شۆيۈەنىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، «504» ئىلمىي تەكشۈرۈش ئەترىتىگە قاتنىشىپ، جەنۇبىي شىنجاڭنى، بولۇپمۇ تەكلىماكان چوڭ قۇملۇقىنى ئومۇميۈزلۈك قىدىرىپ تەكشۈرۈش پىلانىنى ئىجرا قىلىۋاتقان ئىكەن.

ئالىمجان مەن ئويلىغاندەك «زوۋان سورمەس» ئەمەس، بەلكى خۇش چاقچاق، ھەممە نەرسىگە قىزىقىدىغان، ئۆز بېشىدىن ئۆتكەن ۋەقەلەرنى ھېكايە قىلىپ بېرىشكە ماھىر سۆھبەتداش بولۇپ چىقتى. ئۇنىڭ ئۆز كەسىپداشلىرىغا، بولۇپمۇ شاڭخەي تەلەپپۇزىدا سۆزلەيدىغان ئاق چاچلىق كىشىگە ئالاھىدە ئىخلاس بىلەن مۇئامىلە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قىلىدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم. ئۇنىڭ تىلىغا «چىك» دېگەن بىر سۆز ئادىتى يېپىشىۋالغان ئىكەن، لېكىن ئۇ بۇنى زادىلا سەزمەيتتى.

— سىز، بۇ كىشىنى، چىك، بوش چاغلىماڭ، — دېدى ئۇ، ئاق چاچلىق مويسىپىتنى كۆزى بىلەن ئىما قىلىپ. — ئۇ دېگەن مېنىڭ پروفېسسورۇم، مەخسۇس تەكلىماكان بىلەن ھەپىلىشىدۇ. بىلىسىزغۇ، تەكلىماكان چوڭ قۇملۇقىغا خاس بولغان قۇم جىنسلىرىنىڭ خۇبىي تۈزلەڭلىكىدە پەيدا بولغانلىقىنى، چىك، ھەممىدىن بۇرۇن بايقىغان كىشى مۇشۇ... ئاسان ئەمەستە! ئۇ، مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىۋم ئىدى، مانا ئەمدى خىزمەتداش بولۇپ قالدۇق دەڭا!...

ئالىمجان بىر خىل پەخىرلىنىش ھېسسىياتى بىلەن كۈلۈمسىرەپ داۋام قىلدى:

— مەن گېئولوگىيە شۆيۈەنىنىڭ دەرۋازىسىدىن كىرىپ بىرەر ئايچە بولغاندا ئۇ مېنى ئۆيىگە چاقىرىپ، مېنى ياقتۇرىدىغانلىقىنى ئىپادىلىگەن. ئۇزاق سۆھبەتلەشكەن ۋە ئاخىرىدا دەپتىرىمگە ماكسىم گوركىينىڭ «تۇرمۇشنىڭ مەنىسى گۈزەللىك ۋە نىشانغا ئىنتىلىدىغان كۈچتە» دېگەن سۆزىنى يېزىپ بەرگەن ئىدى. ھازىر بۇ ھېكمەت ھەر ئىككىمىزنىڭ ئورتاق غايىسى بولۇپ قالدى، تەكلىماكاننى ئومۇملاشتۇرۇپ تەكشۈرۈش ئوتتۇرىغا قويۇلغاندىن كېيىن، ئۇ ياشانغانلىقىغا قارىماي، «504» ئىلمىي تەكشۈرۈش ئەترىتىگە قاتناشتى، مەخسۇس تەكلىماكان قۇملۇقىنى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسىنىڭ

مەسئۇللىقىنى ئۈستىگە ئالدى. مانا ئۈچ يىل بولدى، چىك، بۇ چېكى يوق قۇملۇقنى بەزىدە ماشىنىدا، بەزىدە تۆگىدە، بەزى چاغلاردا پىيادە مېڭىپ تەكشۈرۈپ يۈرىمىز، سانسىز جاپا - مۇشەققەتلەرگە دۇچ كەلدۇق، لېكىن، بىلىنمەيدۇ، نېمىدۇر بىر نېمە ئۆزىگە تارتىپلا تۇرىدۇ، چىك...

مەن ئويلىنىپ سورىدىم:

— ئالىمجان، ئېيتىڭا، تەكلىماكاننى تەكشۈرۈشتىن بىرەر ئۈمىد بارمۇ؟

— نېمە، چىك! ئۈمىد دەمسىز؟! — ئالىمجان بىردىن كۆزلىرى چاقنىغان هالدا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى، — قانداق سوئال بۇ، چىك؟ بايا سىز خان تەڭرى ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئۆتۈۋېتىپ، غەلىتە ئىش، تەڭرىتېغىنىڭ شىمال تەرىپى بەئەينى يېشىل مەخمەل - گۈل - گىياھ، يېشىل قارىغايلار بىلەن قاپلانغان ئىكەن، ئۇنىڭ جەنۇب تەرىپى نېمىشقا تېرىسى سويۇۋېلىنغان ئورۇق كالىدەك سىدام - تاقىراق؟ دەپ سورىغانتىڭىز. دەرۋەقە، چىك، تەكلىماكان دېسە، خەقلەر ئەزەلدىن ئۇنى ئەتراپقا يامراپ تېشىۋاتقان تىزگىنسىز قۇم دېڭىزى دەپ بىلىدۇ. مەنمۇ بىر چاغلاردا، چىك، ئاشۇنداق ئويلىغان، كۈنلەردىن بىر كۈنى بەخۇاش قۇملۇق جەنۇبتىكى بوستانلىق يېزا - كەنتلەرنى يەپ كەتمىگەيدى دەپ ئەنسىرىگەن. هازىر بىز، چىك، ئۇنداق ئويلىمايمىز، پروفېسسور ئۇنى ئاستى غايەت زور نېفىتلىك ۋە يېقىلغۇ گازى بىلەن تولغان، پات ئارىدا جەنۇ-

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com

بىر شىنجاڭدىكى گۆھەر بولۇپ قالدۇ، دەپ ھۆكۈم قىلدى، بۇ گەپ، چىنىڭ، ھازىر قۇرۇق تەسەۋۋۇر ئەمەس!...

مەن بۇ سۆھبەتكە شۇنچىلىك قىزىققان ئىدىمكى، ئەپسۇس، ئۇنى داۋاملاشتۇرۇشقا مۇمكىنچىلىك بولماي قالدى.

ئايروپىلان ئاقسۇ ئايرودرومىدا يېتەرلىك ماي قاچىلىۋالغاندىن كېيىن، يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىپ، توپ - توغرا چوڭ قۇملۇق تەرەپكە قاراپ ئۇچتى. ئايروپىلان ئىچىدىكى خادىملار ئۆز ئىشىغا كىرىشىپ كەتتى. ئالىم جانىنىڭ مەن بىلەن سۆزلىشىش ئۇياقتا تۇرسۇن، ھەتتا ماڭا قاراپ قويۇشقىمۇ چولىسى تېگىدىغاندەك ئەمەس. ئۇ رۇپ پېشقەدەم پروفېسسور بىلەن نېمىنىدۇر مەسلىھەتلىشەتتى، تۇرۇپ بىردە خەرىتىلەرگە، بىردە دۇربۇن بىلەن كۆزنەكتىن يەرگە قارايتتى، تۇرۇپ، سىمسىز تېلېگراف ئاپپاراتى بىلەن يەر ئۈستىدىكى پونكىتلار بىلەن ئالاقە قىلىشاتتى ۋە يەنە خەرىتە ئۈستىگە قانداقتۇر بەلگىلەرنى سىزاتتى. قۇلىقىمغا ئۇنىڭ «چىك - چىك» دېگەن تاۋۇشى پات - پات ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

مەن نائىلاج ئايروپىلان ئەينىكىگە مەڭزىمنى ياقتىم - دە، مومام ئاغزىدىن ئاڭلىغان سىرلىق ئالەمنى ئېگىزدىن تاماشا قىلىشقا باشلىدىم.

كۆز ئالدىمدا چېكى يوق قۇملۇق يېيىلىپ ياتىدۇ، قاتمۇ قات گىرەلەشكەن قۇم بارخانلىرى بەزىدە ئۆزلۈكسىز دولقۇنلىنىپ تۇرغان شاۋقۇنلۇق دېڭىزغا

ئوخشاپ كەتسە، بەزىدە قېتىپ قالغانىدەك تىمتاس، سۈزۈلۈك بىر قىياپەتكە كىرىپ قالاتتى.

بىردىن قۇلۇقنىڭ رەڭگى ئۆزگىرىپ، چۆل ئىچىدە بولۇۋاتقان غەلىتە بىر «توپىلاڭ» غا كۆزۈم چۈشتى. نەچچە ئون يەردە ئاسمانغا بوي سوزغان سېرىق، قىزغۇچ قۇم مۇنارلىرى شىددەتلىك پىرقىراپ، قېنىغا پاتمىغان لەھەڭلەردەك، ھەدەپ ئايروپىلانغا خىرىس قىلاتتى...

ئەلۋەتتە، بۇ چۆل قۇيۇنى ئىدى.

مومام بۇ كۆچتۇڭگۇر چۆل قۇيۇنلىرىنى تىلغا ئالغاندا، ئۇنىڭ ئۆزىگە روبىرو كېلىپ قالغان ئات، تۆگىلىك، ھارۋىلىق كارۋانلارنى تەرەپ - تەرەپتىن قورشىۋېلىپ، كۆزگە كۆرۈنمەس قوللىرى بىلەن قاماللاپ، ئاسمانغا كۆتۈرۈپ چىقىپ كېتىدىغانلىقىنى، قۇرۇق غازاڭدەك پىرقىرىتىپ نەچچە كۈنلۈك يەرگە ئاپىرىپ تاشلىۋېتىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بەرگەن ئىدى. موماام راست ئېيتقان ئىكەن، شۇ تاپتا مەن ئۇنىڭ جان - جەھلى بىلەن تىلىنى سوزۇپ ئايروپىلانغا ئېتىلغانلىقىنى، ئۇنىڭ زەربىسىدىن ئايروپىلانىڭ دىرىلداپ تىترەۋاتقانلىقىنى سەزدىم.

قۇيۇنلار كەينىمىزدە قالدى. بىز خېلى ئۇزاققىچە تىپتىنچ سۈررەڭ قۇملۇقلار، كرىستالدەك پارقىرىغان شورلۇقلارنىڭ ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئۆتتۇق. چېچەكلىرى تۆكۈلگەن قىزىل يۇلغۇنلۇق، قۇم دېڭىزى ئىچىدىكى يالغۇز ئارالدەك كۆزگە تاشلىنىپ تۇرغان قەدىمكى توغ-

www.uyghurkitap.com

راقلىق، ھەتتا چوڭ قۇملۇقنىڭ غەربىدە ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا سوزۇلغان كۈمۈش لېنتىدەك «يالت - يۇلت» قىلغان بىر دەريامۇ ئارقىدا قالدى.

شۇ پەيتتە، كۈنگەي تەرەپتىكى قۇم بارخانلىرى گويا ئۇستىگە سانسىز ئۈنچە - مەرۋايىت، ئالتۇن - كۈمۈش ئۇۋاقلىرىنى چېچىۋەتكەندەك، ئۇشتۇمتۇت يالقۇنلىنىپ يالتىراپ كەتتى. كۆزۈمنى قاماشتۇرغان بۇ مەنزىرە شۇنچىلىك گۈزەل ۋە سېھرى ئىدىكى، گوياكى مەن مومام دەپ بەرگەن ھېلىقى «ئىشىك - دېرىزىلىرى ئالتۇن - كۈمۈشتىن، ئىمارەتلىرى كۆك ئەينەك، يېشىل كاھىشتىن، مۇنار - قۇببىلىرى رەڭمۇ رەڭ قاش تېشىدىن ياسالغان قەسىرلەر، ئوردا - سارايلار» نى كۆرگەندەك بولدۇم.

بىراق، ئايروپىلان بۇ مەنزىرىگە ئانچە تارتىشمىدى. ئۇ ھامان بىردە ئېگىز، بىردە پەس، بەزىدە ئۇدۇل، بەزىدە بىر نۇقتىنى قايتا - قايتا ئەگىپ ئۇچۇپ، ئۆز مەشغۇلاتى بىلەن بەنت ئىدى...

كۈن پېشىندىن ئۆتتى، ئايروپىلان تويۇقسىز پەسلەپ بىر دائىرىنى چۆگىلەپ قالدى. باياتىن بېرى ئادەمنى بىزار قىلىۋېتىدىغان بىر خىل قۇم مەنزىرىسىگە قاراۋېرىپ كۆزۈم تالغانلىقتىن، بىردەمچىلىككە كۆزۈمنى يۇمۇۋالغان ئىدىم. ئايروپىلاننىڭ پەسلەۋاتقانلىقىنى سېزىپ، ئالدىراپ كۆزۈمنى ئېچىپ يەرگە قارىدىم.

«ۋاھ، بۇ نېمە كارامەتكىنا؟!»

ئالدىمدا رەڭدار خوتەن گىلەمىدەك چۆللىنىپ، گويا شۇ تاپتا غايىبتىن ئاپىرىدە بولغاندەك، بىر پارچە ئېكىنزارلىق پەيدا بولۇپ قالغان ئىدى. تۆت ئەتراپى سۇ ئۆرەك قۇملۇق بىلەن قورشىلىپ تۇرغان بۇ ئېكىنزارلىق چۆل ئىچىدە خۇددى يېشىل مەرۋايىتتەك نۇرلىنىپ چاقناپ، كىشىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلاتتى.

مەن ھەيران بولۇپ، ئىتتىك ئالىمجانغا قارىدىم. شۇ دەقىقىدە ئالىمجانمۇ، ئاق چاچلىق پروفېسسورمۇ ئېكىنزارلىققا قاراۋاتاتتى. ئالىمجان پېشقەدەم پروفېسسوردىن سوراپ قالدى:

— ئەسلەۋاتامسىز؟ چىك، زادىلا ئۇنتۇمايسىز-ھە؟

— ياشىسىز-دە، يىگىت، — دېدى پروفېسسور ئېكىنزارلىقتىن كۆزىنى ئۈزمەي، — ئۇ كۈنلەرنى قانداقمۇ ئۇنتۇش مۇمكىن! بۇ دېگەن ھاياتلىق قىرغىقى. ناۋادا تەلتۆكۈس ئۆگدىن كېلىپ مۇشۇ قىرغاق قۇتۇلدۇرۇپ قالمىغان بولسا، ھەممىمىز ئالىقاچان قۇم ئاستى شەھەرلىرىنىڭ مەڭگۈلۈك پۇقرالىرىغا ئايلىنىپ كەتكەن بولاتتۇق!

ئالىمجان چاقچاق قىلدى:

— ئۇ چاغدا ئىش تازىمۇ ئوڭاي بولاتتى، چىك. يەر ئاستى قاتلاملىرىدا نېمىلەرنىڭ يوشۇرۇنۇپ ياتقانلىقىنى بىۋاسىتە كۆرگەن بولاتتۇقمۇ دەيمەن...

— بەلكىم...

ئۇلار كۈلۈشتى. مەن تېخىچە ھېچنەرسىنى ئۇقالماي ئەجەبلىنىپ سورىدىم:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

— ئالىمجان، بۇ نىمە؟ قارىغا، قوم بارخانلىرى ئارىسىدا مەن نىمىنى كۆرۈۋاتىمەن؟ خۇددى مەكتەپكە ئوخشايدىغۇ، ئەينەكلىك ئۆيلەر، تال ئۈزۈم، كاۋا - قاپاق باراڭلىقى، جا باغلانغان قودۇق، ئەرلەر، ئايال-لار، باللار... قوغۇن - تاۋۇزلۇق... قوناق، كېۋەزلەر... ئورمان بەلباغلىرى... پاھ، پاھ، بەئەينى يېشىل سې-پىل!... ئوھۇ... تراكتور، ماشىنىمۇ بار ئىكەن! ئەنە قاراڭ، تونۇرغا يۆلەپ قويغان ئۈچ ۋېلسىپتىنىمۇ، قول تراكتورىنىمۇ ئېنىق كۆردۈم... چۆل ئىچىدە ئاجايىپ ئىشقۇ بۇ؟...

ئالىمجان پېشقەدەم پروفېسسورغا قارىۋېلىپ، دېدى:

— ھەيران قېلىۋاتامسىزا، چېك؟ ئالدىرىماڭ، سىزگە ئاجايىپ بىر ۋەقەنى سۆزلەپ بېرەي. بۇنى ئاسماندا ئېيتىلغان ھېكايە دېسىڭىزمۇ بولىدۇ...

ئايروپىلان قوم ئالىمگە زىننەت بېرىپ تۇرغان ئېكىنزارلىقنىڭ ئۈستىدىن لەرزان ئەگىپ ئۇچۇپ ئۆز يولىغا چۈشتى. بىز شۇ كۈنى كەچتە چۆللۈك ئىچىدىكى بوستانلىقتا ئانچە يىراق بولمىغان دەريا ساھىلىدىكى ئېقىنت چارلاش ئەترىتىنىڭ باش شتابىغا چۈشۈپ مېھ-مان بولۇپ تۇندۇق، ئەتىسى خوتەنگە يېتىپ بارغىچە ئالىمجان ئاسماندا تۈۋەندىكى ھېكايىنى ئېيتىپ بەردى:

4. ھېكايە مۇشۇ يەردىن باشلىنىدۇ

— چېك، ئەلۋەتتە بۇ تۆت پىل بۇرۇنقى ئىش.

9 - ئاي مەزگىلى، پەرغىسم ئاپتاپ، ھاۋا تىنجىق ۋە قۇرغاق، چارلاپ تەكشۈرۈش گۇرۇپپىمىز تەكلىماكاننى تۈنجى قېتىم كېسىپ ئۆتۈۋاتاتتى. پىيادە كېتىۋاتىمىز، يول باشلىغۇچى بىلەن قوشۇلۇپ ھەممىمىز بەش كىشى ئىدۇق. يول باشلىغۇچىمىزنىڭ مۆلچەرىگە قارىغاندا، ئادىمىزات بار دېيىلگەن جاي ئانچە يىراق ئەمەس ئىدى. ئاسانلا يېتىپ بارىمىز دەپ ئويلىغان ئىدۇق. چېك، ئەپسۇسكى، سەپىرىمىز 5 - كۈنگە قەدەم قويغان-دىمۇ، قىرغاقنىڭ چېكى ۋە ئادىمىزاتتىن ئەسەر بولمىدى. ئۇزۇقلۇق، بولۇپمۇ ئىچىدىغان سۈيىمىز تۈگەپ كەتتى. ئاچلىق ئۇسسۇزلۇقتىن ھالسىزلىنىپ، پۇتىمىزنى ئاران - ئاران سۆرەپ مېڭىۋاتقانلىقىمىزنى ئۆزىمىز بىلىمىز. لېكىن بىر - بىرىمىزگە تىنمايمىز، چېك. 6 - كۈنى ھەممىمىزنى بىر خىل ئەنسىزلىك، ۋەھىمە ئۆز ئىلكىگە ئېلىۋالدى. ئالدىمىزدىكى نىشان غۇۋا، كەينىمىزگە قايتىش مۇمكىن ئەمەس، چېك. ھەممىمىزنىڭ كۆزى يول باشلىغۇچىدا، ئۇ بولسا زادىلا گەپ قىلىشنى خالىمايتتى، بەزەن - بەزەن بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئەتراپقا مۇنداقلا بىر قاراپ قوياتتى - دە، تېگى يوق خىياللار دېڭىزىغا غەرق بولۇپ كەتكەن ئادەمدەك، پۇشۇلداپ، ئېغىر غەم بېسىپ كېتىۋېرەتتى.

شۇ كۈنى چۈش بولغاندا، يول باشلىغۇچى بىزنى توغرىسىغا سوزۇلغان ئېگىز قۇم دۆڭىنىڭ ئۈستىگە باشلىدى. ھەممىمىز گويا بىر نىجاتلىق يولى تېپىلغاندەك، تۆت ئاياغلىق بولۇپ ئالدىراپ قۇم دۆڭىگە ياماشتۇق.

قوم دۆڭىنىڭ يېرىمىگە چىقمايلا يۈز كۆزىمىزگە كۈچلۈك شامال كېلىپ ئۇرۇلدى: «ئايھاي... شامال كۆردۇق، تىنچىقتىن قۇتۇلىدىغان بولدۇق!...» دېيىشىپ قالدۇق.

ئەمما، يول باشلىغۇچىمىزنىڭ بىردىنلا قاپىقى تۈرۈلۈپ، كۆزلىرىدە غەلىتە بىر ئەنسىزلىكنىڭ سايە تاشلاپ ئۆتكەنلىكىنى سەزدىم.

شۇنداق بولسىمۇ، مەن ھەمراھلىرىمغا بىرەر خۇش خەۋەر يەتكۈزۈش تەقەززاسىدا مۇدۇرۇپ - يىقىلىپ يۈرۈپ، ھەممىدىن بۇرۇن دۆڭنىڭ ئۈستىگە يامىشىپ چىقىۋالدىم - دە، ئالدىمىدىكى مەنزىرىنى كۆرۈپ، ھاياجاندىن سەكرەپ كەتتىم:

— دەريا!... يولداشلار، دەريا! قاراڭلار، نېمە دېگەن كاتتا دەريا!

نېمىسىنى دەيسىز، كۆز ئالدىمىدا بىر كىلومېتىرچە كەڭلىكتىكى تەكشى كەتكەن ساي ئىچىدە ھەقىقەتەنمۇ چوڭ كۆلدەك دەريا چىراي ئاچقان، چېك. يۇقىرى تەرەپتىكى قۇم بارخانلىرى ئۈستىدىن لەيلىشىپ، شىۋىرلاپ چۇشۇۋاتقان كەلكۈن ساي ئىچىدە قوشۇلۇپ، چوڭ ئېقىن ھاسىل قىلىپ، لۆمۈلدەپ ئاقماقتا ئىدى، چېك.

كەينىمدىن يېتىشىپ چىققان پروفېسسور بۇ مەنزىرىنى كۆرۈپ، بارماقلىرى بىلەن ئاپئاق چاچلىرىنى كەينىگە تاراپ تۇرۇپ:

— راستىلا دەرياغا ئوخشايدىكەن، — دېدى.

مەن كۆزۈمنى ئۇۋۇلىۋېتىپ، يول باشلىغۇچىغا قارىدىم.

يول باشلىغۇچى ئوتتۇرا بوي، قاڭشارلىق، قاچىغۇ كۆز، ساقاللىق ئادەم ئىدى. بىز ئۇنى ھۆرمەتلەپ بەزىدە «ئاتا»، بەزىدە «ئاقساقال» دەپ ئاتايتۇق. ئۇ، پېشقەدەم پروفېسسوردىن باشقا ھېچكىمنىڭ گېپىنى ئاڭلىمايتتى، لېكىن، يول باشلاشتا ئۆزىنى بۇ يەرنىڭ ھېچكىمنىڭ دەخلى - تەرۇزىگە ئۇچرىمايدىغان خوجايىنىدەك تۇتۇپ، ئۆزىنىڭكىنىلا راست دەپ، باشقىلارغا زادىلا قۇلاق سالمايتتى؛ قارارىدىن يانمايتتى، ئاچچىقى كېلىپ قالسا، بېشىدىكى يۇڭلىرى چېچىلىپ تۇرىدىغان سالۋا تۇمىقىنى قولىغا ئېلىۋېلىپ، ھەدەپ مىجىقلاۋېرىدىغان ئادىتى بار ئىدى.

مانا ھازىرمۇ، چىك،ئۇ ئالدىدىكى دەرياغا قاراپ، تۇمىقىنى مىجىقلاشقا كىرىشتى، رەڭگى - روھى ئۆچكەن ھالدا بېشىنى تەۋرەتتى:

— نېمە تۇرغۇلۇقكەن ماڭلى، پېشكەلچىلىك. قۇم ئېقىۋېتىپتۇ، بۇ دېگەن ئالاھىزەل بورانىنىڭ شەپىسى، ئەستا، ماۋۇ ئىشنى كۆرمەمدىغان! يەنە بەردەمدىن كېيىن دەريانى ئەمەس، تۇپان بالاسىنى كۆرىسىزا... دەريا! دەريا! نەدىكى دەريا؟... بۇ، قۇم دەرياسى يەنە بىردەمدىن كېيىن يەردە ئەمەس، ئۈستىمىزدە ئاقىدۇ! — دېدى.

پېشقەدەم پروفېسسور ئالقىنىنى كۆزىنىڭ ئۈستىگە سايىۋەن قىلىپ تۇرۇپ ئەتراپنى كۆزىتىۋاتاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

— دۇرۇس، — دېدى ئۇ، — سايىنىڭ يۇقىرى تەرىپى قارىيىپ قالدىغۇ، تېزراق سايىنىڭ نېرىقى قىرغىقىغا ئۆتۈۋالايلى. مەن ئۇ يەردە قىرغاقنى كۆرۈۋاتىمەن. قېنى، ماڭدۇق...

بىز ئېگىز قوم دۆڭدىن سىرىلىپ سايغا چۈشتۇق. يول باشلىغۇچى ئالدىمىزدا كېتىۋېتىپ، پات - پات:

— پەخەس بولۇڭلار، ئېقىۋاتقان قوم قېلىن ئەمەس. لېكىنزە، ئازراق بىخەستەلىك قىلساق، كۆزيۇمۇپ - ئاچقىچە كۆمۈلۈپ قالىمىز، — دەپ ئەسكەرتىشنى ئۇنتۇمايتتى. چېك.

لۆمۈلدەپ ئېقىۋاتقان كۆلرەڭ دەريا راستتىنلا ئوشۇقىمىزغا كەلمەيتتى. لېكىن ئۇ، قانداقتۇر بىر قۇدرەتلىك كۈچ بىلەن كىشىنى ئۆزىگە تارتاتتى. مۇز ئۈستىدە مېڭىۋاتقاندەك، پات- پات يېيىلىپ يىقىلاتتۇق. ئەگەر دەرھال قەددىمىزنى رۇسلاپ ئورنىمىزدىن تۇرۇۋالمىساق، چېك، قوم ئۈستىدە قۇزۇق يوپۇرماقتەك لەيلەپ ئاياغ تەرەپكە سوزۇلۇپ كېتىۋاتقانلىقىمىزنى سەزمەي قالاتتۇق.

مۇشۇ تەرىقىدە، بارغانسېرى غالجىرلىشىۋاتقان قوم، قوم كەلكۈنىنى بىر قەدەم- بىرقەدەمدىن كېچىپ ئۆتۈپ، چېك، مىڭ تەسلىكتە نېرىقى قىرغاققا چىقىۋالدۇق.

بىراق، قىرغاققا پۇتىمىزنى قويۇشىمىز بىلەن تەڭ، ئاسماننى قاراڭغۇلۇق قاپلاپ، ئۈستىمىزدىن دەھشەتلىك قوم بورىنى بېسىپ كەلدى. چېلەكلەپ قۇيۇلغاندەك

پۇشۇۋاتقان قۇم يامغۇرى يەلكىمىزنى بېسىپ
ئۈكچەيتتى، كۆزنى ئېچىش مۇمكىن ئەمەس، نەپەس
ئېلىشمۇ قىيىن، چىك.
قۇرغۇنچىلۇق بىر ۋەھىمە ئەتراپنى ئارىلاپ
يۈرگەنىدەك، يۈرەكلىرىمىز تىترەپ، چۈشىنىكسىز بىر
ئەنسىزلىك ھەممىمىزنى ئۆز ئىلكىگە ئېلىۋالدى.
پېشقەدەم پروفېسسورنىڭ تەكلىپى بويىچە ھەممىمىز
بىر - بىرىمىزنىڭ بىلەكلىرىنى چىڭ قامالاپ گىرە-
لىشىۋالدۇق. ئەمما، چىك، يول باشلىغۇچىنى بۇ چارىنى
ماقۇل تاپمىدى بولغاي، جاۋغايلىرىغا چاپلىشىپ قالغان
قۇمنى تىلى بىلەن يالماپ تۈكۈرۈۋېتىپ، يېنىدىن
بىر يۇڭ تانا چىقاردى. ھەممىمىزنىڭ بېلىدىن
چېتىپ باغلاپ، بىر ئۇچىنى ئۆزى تۇتتى.
ئاندىن:
— ئاللانىڭ دەرگاھىغا ۋاقىتسىز كەتمەيلى دېسەڭ-
لار، — دېدى بار ئاۋازى بىلەن خىرقىراپ، — ئېسىڭلاردا
تۇتۇڭلار، پۇتۇڭلار بىر ئىزدا توختىمىسۇن! مىدىر-
لاڭلار، ماڭا ئەگىشىپ مېڭىۋېرىڭلار!...
بىز ھېچنېمىنى كۆرمەي، مۇدۇرىگىنىمىزچە يول
باشلىغۇچىغا ئەگىشىپ كېتىۋاتىمىز. يول باشلىغۇچىمىز
بولسا، پات - پات تانىسىنى تارتىپ - تارتىپ قويۇپ،
بىمەندۇر دەپ غۇدۇرايتتى. لېكىن، ئۇنىڭ نېمە دەۋات-
قانلىقىنى ئۇققىلى بولمايتتى، چىك. بىراق، ھەممىمىز
ئۇنىڭ «مىدىرلاڭلار، پۇتۇڭلار بىر ئىزدا توختىمىسۇن»
دەۋاتقانلىقىنى ھېس قىلاتتۇق.

ۋۇجۇدۇمنى ھارغىنلىق، يېڭىش تەس بولغان
تولىمۇ شېرىن ئۇيقۇ قاماللىۋالدى. پات - پات بېشىمنى
سىلكىپ ئۆزۈمنى سەگەك تۇتماقچى بولىمەن. شۇچاغدا،
خىيالىمغا ئالدىنقى كۈنى كەچتە پېشقەدەم پروفېسسورنىڭ
يۇمشاق قۇم ئۈستىدە سوزۇلۇپ يېتىپ، زوق بىلەن
سۆزلەپ بەرگەن بىر ھېكايىسى كېلىپ قالدى. «روبىن-
زۇن كىروزۇ».
پېشقەدەم پروفېسسور روبىنزۇن كىروزۇغا قايىل-
ئىدى. ئۇ بۇ ھەقتە سۆزلىگەندە، بولۇپمۇ، چىك، روبىنزۇ-
نىڭ «ئىشقا بەنت بولۇش — ھاياتلىق دېمەكتۇر، ھو-
رۇنلۇق — ماماتلىق دېمەكتۇر، قاتىلاڭچىلىق — شادلىق دېمەكتۇر،
بىكارلاغايلاش — چۈشكۈنلۈك، روھسىزلىق دېمەكتۇر» دېگە-
سۆزىنى ھاياجان بىلەن قەيت قىلىپ ئۆتكەن ئىدى. كۆ-
ئالدىمغا ئادەمسىز يالغۇز ئارالدا، چىك، ھاياتقا بولغا-
مۇھەببەت ۋە ئۈمىد بىلەن ئوتتۇز يىلغا يېقىن ۋاقىت-
بىر كۈندەك ئۆتكۈزگەن ئاجايىپ ئادەم — روبىنزۇ-
كىروزۇ كەلدى. ئۆزۈمنى بىپايان قۇم دېڭىزىدا تېنەپ يۈرگە-
روبىنزۇن كىروزۇدەك ھېس قىلىپ، ئىختىيارسىز كۈلۈمسىرىدى-
دەل مۇشۇ پەيتتە، بېشىمنىڭ ئۈستىدىلا يەر - جا-
ھاننى تىترىتىپ گۈركىرىگەن بىر سادا ئاڭلاندى.
مەن بۇ سادانى دەسلەپ قۇم بورىنىنىڭ ھەيۋە-
مىكىن دەپ ئويلىغانىدىم، چىك. كېيىن ھەممىمىز كۆزىمىز-
تىقلىشىۋاتقان قۇمغا پەرۋا قىلماي، جۈرئەت قىل-
ئاسمانغا تەمشەلدۇق. ئايروپىلان !... ئوھۇ ... ئايرو-
پىلان كەپتۇ...! ئۇنىڭ بىزنى ئىزدەۋاتقانلىقى، بىزن-

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇتتۇلدۇرماقچى بولغانلىقى ئېنىق!...

بىراق، ئاسمان قىلىن قۇم پەردىسى بىلەن قاپلانغانلىقتىن، بىزنىڭ ئۇنى، ئۇنىڭ بىزنى كۆرەلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ۋارقىراش، ئوق ئېتىپ بەلگە بېرىش، چاپانلىرىمىزنى سىلىپ بېشىمىز ئۈستىدە پىرقىرىتىشلاردىن ھېچنېمە چىقمىدى. بۇلارنىڭ شۇتاپتا بەھۇدە ھەرىكەت ئىكەنلىكى ئۆزىمىزگىمۇ مەلۇم. ئايروپىلان بېشىمىز ئۈستىدە ئۇزاق غۇڭۇلداپ ئايلانغاندىن كېيىن، قاياققىدۇر ئۇچۇپ كەتتى. بىز لەسسىدە بولۇپ قالدۇق. يول باشلىغۇچى تاھىرنى سىلكىپ:

— مېڭىڭلار، بىر ئىزدا تۇرماڭلار، — دەپ ۋارقىرىدى.

پېشقەدەم پروفېسسور يول باشلىغۇچىنىڭ قۇلىقىغا ئاغزىنى يېقىپ تۇرۇپ:

— تاغا، بىز نەگە كېتىۋاتىمىز؟ — دەپ سورىدى.

— بىلمەيمەن، — دېدى ئۇ ۋە تاھىرنى تارتىپ — تارتىپ قويدى، — گەپ قىلماڭلار، پۇتۇڭلار بىر جايىدا توختىمىسۇن، ماڭا ئەگىشىپ مېڭىۋېرىڭلار...

بىز مېڭىۋاتىمىز، چىڭ. توختاشنىڭ ئاقىۋىتى ئۆزىمىزگە مەلۇم. لېكىن، بىز زادى نەگە كېتىۋاتىمىز، قانچىلىك يول باستۇق، ھازىر كېچىمۇ - كۈندۈزمۇ؟ ئېنىق ئەمەس. بىر كەمدە بوران ئازراق بېسىلغاندەك قىلدى، شۇنداقتىمۇ، كۆزنى ئېچىش مۇمكىن ئەمەس

ئىدى. راستىنى دېسەم، شۇ مىنۇتلاردا ئۆزۈمنى باشقۇ-
رالمايلا قالدىم. قۇمغا يانپاشلىنىپ قانداق ئۇخلاپ قال-
غانلىقىمنى بىلمەيمەن، چېك. قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكەن-
لىكىمۇ ماڭا نامەلۇم. بىر كەمدە كىمنىڭدۇر:

— بولدى ئەمدى ئەپەندىملەر، ئۇخلاۋەرمەڭلار،—
دېگەن بوغۇق ئاۋازى قۇلىقىمغا كىردى.

ئاچچىق قۇم بىلەن چىڭقالغان كۆزلىرىمنى تەستە
ئاچتىم. ئالدىمدا ساقاللىق يول باشلىغۇچى ئۆرە تۇراتتى،
چېك. پۈتكۈل جاھان گويا ئەينەك سۇنۇقلىرى چېچىۋەت-
كەندەك چىمىرلاپ كۆزۈمنى قاماشتۇردى. ئايهاي!...
تۇپان بالاسى جىمىپ، هاۋا ئېچىلىپ كېتىپ
تۇ!...

ئاسمان سۈپسۈزۈك، قۇياش يالتىراپ نۇر
سەپمەكتە. يېنىمدا پېشقەدەم پروفېسسور، ئۇنىڭ ئىككى
تەرىپىدە يەنە ئىككى خىزمەتدىشىمىز، ئۇلارمۇ ماڭا
ئوخشاش بېلىگىچە قۇمغا كۆمۈلگەن هالدا يېتىپ تېخىچە
سەهەردىكى «خان ئۇيقۇسى»نىڭ كەيپىنى سۈرمەكتە
ئىدى، چېك.

مەن بوينۇمنى سوزۇپ ئەتراپقا نەزەر سالدىم ۋە
بىردىنلا بىزنىڭ ئارقا تەرىپىمىزدىن تونۇگۈن كۆرگەن
كۆلىرەك دەريانى كۆرۈپ قالدىم. ئۇ شۇتاپتا ئۇيۇپ
قالغان قوغۇشۇندەك، سۈرلۈك بىر تەرزدە تىپتىنچ
سوزۇلۇپ ياتاتتى. بىز تونۇگۈن سىرىلىپ چۈشكەن
دۆڭمۇ «دەريا» نىڭ ئۇ قېتىدا مانا مەن دەپ كۆرۈنۈپ
تۇراتتى، چېك.

مەن شۇچاغدىلا، چىلىك، راسا چارچاپ بىر كېچە
ۇل مېڭىپ قۇم ئاقار دەريا قىرغىقىدىن 50 قەدەممۇ
ىرى كەتمىگەنلىكىمىزنى، «مەككار» يول باشلىغۇچىنىڭ
ىزنى پۈتۈن بىركېچە بىر دائىرىنى ئايلاندۇرۇپ چۆر-
ىلتىۋەرگەنلىكىنى سەزدىم.

قارىغاندا، يول باشلىغۇچى ئۇخلىمىغان ئوخشايدۇ.
ەتراپىمىزنى ئۇنىڭ يۇمشاق تېرە چورۇق كىيگەن
ۇتلىرىنىڭ سان ـ ساناقسىز ئىزلىرى يۆگەپ تۇراتتى.
چىك.

مەن كىيملىرىمنى قېقىشتۇرۇپ ئورنۇمدىن تۇرۇۋې-
تىپ، ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈمسىرىدىم:

— ئاتا، بۈگۈن كېچە راسا يول مېڭىپتىمىز ـ دە!

— مېڭىپ! نەگە مېڭىپ؟ — ئۇ، ئىككى ئالقىنىنى
كۆزىنىڭ ئۈستىگە سايىۋەن قىلىپ يىراق ئۇپۇققا،
ئۇپۇق بىلەن تۇتىشىپ تۇرغان نامەلۇم نىشانغا سەپ-
سېلىپ خىرقىرىدى. — مېڭىش، نەدىكى مېڭىش بولسۇن!
مۇنداق زۇلمەت قاراڭغۇسىدا ئېزىتقۇ بورانغا ئەگىشىپ
تەۋەككۈل قىلىش كاللىسى قوچۇلۇپ قالغان ئادەمنىڭ
ئىشى! مۇنداق قۇم بورىنىدا ھېلىغۇ چۆل، ئىشكى
ئوچۇق ئۆيگىمۇ تەۋەككۈل قىلىپ كىرگىلى بولمايدۇ.
قۇم يالماپ يۇتۇۋەتسە قانداق قىلىسەن؟... ئەمما
مىدىرلىماق لازىم، قۇم كەلكۈنى شۇنداق نەرسىكى،
مىدىرلىمساڭلار، تېگى يوق سازلىققا پېتىپ قالغاندەك،
قان چىقارماي جان ئالىدۇ، توگەشكىنىڭ شۇ...

يول باشلىغۇچى شۇ گەپنى دەۋېتىپ بىردىنلا:

— توختاڭ، توختاڭا... كۆرۈۋاتامسىزا؟ ... ئوھو ... ئادەم! ياپەرۋەردىگارىم، قارىڭا، بۇ ئېنىقلا ئادەمغۇ! ... — دېدى.

5. ئادەم

«ئادەم»

«ئادەم» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ، يۈرىكىم ئىختىيارسىز تېپچەكلەپ كەتتى. تەخمىنەن بىر ئايدىن بۇيان چەكسىز قۇم ئالىمىدە، چىڭ، ئۆزىمىزدىن باشقا ئادىمىزاتنى كۆرۈپ باقمىغانلىقىم ئۈچۈن «ئادەم» نى كۆرۈش تەقەززاسى پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى يېقىملىق تۇيغۇلار بىلەن تولدۇردى. ئالمان - تالمان يول باشلىغۇچىنىڭ قېشىغا بېرىپ، بوينۇمنى سوزۇپ، ئۇ كۆرسەتكەن تەرەپكە قارىدىم، چىڭ. لېكىن ئۇ يەردە ھېچنېمە، ھەتتا بىر تال گىياھمۇ كۆرۈنمەيتتى.

شۇنداق بولسىمۇ، مەن قۇم ئۈستىدە خۇشال تېپىرلاپ:

— يولداشلار، ئادەم! تۇرۇڭلار، ئادەم كۆرۈنۈۋاتىدۇ! — دەپ سۈرەن سېلىپ، شېرىن ئۇيقۇدا ياتقان ھەمراھلىرىمغا خوش خەۋەر يەتكۈزدۈم.

ھەمراھلىرىم ئالدىراپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ، يول باشلىغۇچى كۆرسەتكەن تەرەپكە ئىنتىزارلىق ھېسسياتى بىلەن قاراشتى. لېكىن ھېچكىم بىرەر نەرسە كۆردۇق دەپ ۋارقىراشمىدى، چىڭ.

— قېنى ئەمسە، تېمەنرەك بولۇشلار، كەتتۇق.

يەر - جاھان ئاتەشكە ئايلانغىنچە بۇ كەربالا دەش-تىدىن چىقۋېلىشىمىز كېرەك! — يول باشلىغۇچى بۇ كەمگىچە ئاڭلاپ باقمىغان بۇيرۇق ئاھاڭىدا خىتاب قىلدى.

بىز ئۇنىڭغا ئەگەشتۇق. يېرىم كېچىدىن بۇيان راھەتلىنىپ ئۇخلىغانلىقىمىز، ئۇنىڭ ئۈستىگە قەلبىمىزدە قانداقتۇر ئۈمىد مەشئىلى يانغانلىقى ئۈچۈن، قەدەملىرى-مىز خېلى تېتىك ئىدى. يول باشلىغۇچى بولسا ئۆز نىشانىدىن كۆز ئۈزمەي ئالدىمىزدا ئۈن - تىنسىز كېتىۋاتاتتى. خېلى بىر دەمدىن كېيىن، چىك:

— ئادەم... كۆرۈۋاتامسىلەر، ئۇمۇ بىزگە قاراۋا-تىدۇ، — دېدى.

— ئادەم ؟...

ئۇنىڭ «ئادەم» دېگىنى يىراق قورغاق چۆل باغرىدا كۆزگە تەستە ئىلىنىشىپ تۇرغان بىرتال قارا چېكىت ئىدى. لېكىن «ئادەم» دېگەن بۇ سۆز بىزگە ئۈمىد - جاسارەت بەخش ئەتتى. «ئادەم» بىلەن دىدارلىشىش ئىستىكى قەدەملىرىمىزنى قاناتلاندۇرۇۋەتتى: بىر پەستىن كېيىن چىك، بۇ قارا چېكىت ئاستا - ئاستا چوڭىيىپ، چۆل قېتىدىن ئۈنۈپ چىققاندەك، راستلا بىر يىگانە ئادەمگە ئايلاندى، چىك.

مەن ئۇنىڭ ئېگىز بويى، قارا چاچ ئادەم ئىكەنە-لىكىنى، ئۈستىدە چاقماق يوللۇق كالتە يەك كۆڭلەك بارلىقىنى، ئىشتىنىنى تىزىغىچە تۈرۈۋالغانلىقىنى ئېنىق

كۆردۇم، چىك.

— ئاھ... ئادەم!...

بىز ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ سىلكىپ - سىلكىپ كۆرۈشۈش، دىدارلىشىش ۋە ئۇنى باغرىمىزغا بېسىپ قۇچاقلاپ سۆيۈش ئارزۇسى بىلەن ئىختىيارسىز ئالغا قاراپ قۇم كېچىپ يۈگۈردۇق، چىك. مانا ئۇنىڭغا ئون قەدەم، بەش قەدەمىلا قالدى.

بىراق، ئۇ بىزنى كۆرۈپ سىدىرلاپمۇ قويمىدى. تۇرقىدىن بىزنى قارشى ئالىدىغاندەك كۆرۈنمەيتتى. چىك. ئەكسىچە، قوشۇمىسىنى سەل - پەل تۈرۈۋېلىپ، خۇددى بىزدىن بىرەر ئەيىب تاپماقچى بولغاندەك، ھەر بىرىمىزگە سىنچىلاپ قارىماقتا ئىدى. يول باشلىغۇچىمىزنىڭ:

— ئۆزلىرى بۇ يەردىكەنلا، بىز بولساق، بۇ كىشىلەر بىلەن...، — دېگەن سۆزىنى نەزەر-كۆزىرىگىمۇ ئالمىدى.

«نېمە دېگەن تەكەببۇر ئادەم! — ئىچىمدە ئويلىدىم مەن، — ئۇنىڭ ئىنسانىي ھېسسىياتى قېنى؟ ئۆزىنى بۇ بىپايان چۆلنىڭ يېگانە خوجايىنى چاغلامدىكىنا! بىزنىڭ نېمە كۈنلەرنى بېشىمىزدىن كەچۈرگەنلىكىمىزنى، ئادىمىزاتنى قانداق سېغىنغانلىقىمىزنى بىلسە كاشكى! ياكى بىزنى چۆل قاراقچىلىرى (پاناھسىز قاچقۇنلار) دەپ ئويلاۋاتامدىغاندۇ، خۇددى بۇتتەك، بىر ئېغىز گېپىنىمۇ ئاياۋاتقىنىنى قارىمامدىغان!...»

مەن بىتاقەت بولۇپ ئاخىر ئېغىز ئاچتىم:

— يولداش...، — دېدىم ئۇنىڭغا قاراپ، — سىز... چىك...

ئۇ بايىقىدەكلا مەغرۇر ئىدى. كېلىشكەن قەددىنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

نىڭ ئۆتقىنچە ماڭا قاراپمۇ قويمىدى. لېكىن، ئۆتكۈر ۋە ھەممە نەرسىگە جىددىي قارايدىغان يۇملاق كۆزلىرى گويا بىزنىڭ كىملىكىمىز توغرىسىدا ئۆزىچە خۇلاسە چىقىرىۋاتقاندەك، ھەر بىرىمىزگە ئىنچىكىلەپ سەپسالماقتا ئىدى. بولۇپمۇ ئاق چاچلىق پروفېسسورغا يېنىپ - يېنىپ قارايتتى، تەكشۈرەتتى. ئۇنى كۆز قىرىدا دەڭسەپ كۆرۈۋاتقاندەك ئىدى. لېكىن، قىزغۇچ كالپۇكلىرى مىدىرلاپ تۇرسىمۇ، گەپ قىلمايتتى.

بىز گويا سوراققا تارتىلىۋاتقان ئەيىبكاردەك، بېشىمىزنى سېلىپ ئۇنىڭدىن زۇۋان چىقىشىنى كۈتۈپ جىم تۇرۇۋەردۇق. چىك، بىر كەمدىن كېيىن، نېمىز كۆن تاسىۋا بىلەن مۇرىسىگە ئېسىلغان باكلاشكىسىنى يانچىشىدىن ئالدى تەرەپكە سۈرۈپ قويۇپ سورىدى.

— نېمە ئادەمسىلەر؟

بىز بىر - بىرىمىزگە قارىشىپ قويدۇق.

— ھەببەللى، تىلىڭ بار ئىكەنغۇ ئۇكام،— يول باشلىغۇچى سالۋار تۇمىقىنى قولىغا ئېلىپ رازىمەنلىك بىلەن جاۋاب بەردى،— نېمە ئادەم بولاتتۇق دەيسەن. تەكشۈرگۈچى - دە! چوڭ قۇملۇقنى تەكشۈرىمىز، تەكلىماكانىنى!...

— نېمە، تەكلىماكانىنى؟... تەكشۈرۈپ نېمە قىلماقچى، سىلەر زادى كىم؟...

— گەپ شۇ ئەمەسمۇ،— دېدى يول باشلىغۇچى ۋە قۇرۇغان تىلى بىلەن چاڭگىلاشقان بۇرۇتلىرىنى يالاپ قويدى،— كىملىكىنى ئۆزلىرى دېسۇن، لېكىن مەن كۆرگە

نىمنى دەيمەن. بۇ ئەپەندىلەر قىزىق. تەكشۈرىدىكەن، تەكشۈرمەيدىغىنى يوقكەن. ھەتتا، قۇمنىڭ كۆچۈشىنى، ئېقىشىنى، شامال - بورىنىنى، ئاسمىنى بىلەن تېگىنىمۇ تەكشۈرىدىكەن، يازىدىكەن، تالىشىدىكەن، تالاي دەپتەرنى توشتۇردى. ھەممىسىلا شۇ گەپ...

مەن بۇ گەپنىڭ قانداق تەسىر قىلغانلىقىنى بىلمەك ئۈچۈن، چىنىك، ئىتتىك ئۇنىڭ كۆزىگە قارىدىم، ئۇنىڭ بىر جۈپ كۆزى يەنىلا پېشقەدەم پروفېسسوردا ئىدى. پروفېسسورنىڭ قۇم تىقىلىپ قىزارغان كۆزلىرىگە، قۇرۇپ گەز باغلاپ يېرىلىپ كەتكەن كالپۇكلىرىغا، قۇم ئاستىدىن ئېچىۋالغاندەك تاتارغان يۈزلىرىگە ۋە سەل پۈكۈلگەن قەددى - قامىتىگە، چىنىك. ئاجايىپ ھەۋەس بىلەن قارىماقتا ئىدى.

مەن بۇ قاراشتا قانداقتۇر رازىمەنلىك، ھۆرمەتتەك بىر نەرسىنىڭ غىل - پال چىلۋىلەنگەنلىكىنى بايقىدىم - دە، چىنىك. ئۇنىڭغا بىرىنىڭ جەنۇبىي شىنجاڭنى ئومۇملاشتۇرۇپ تەكشۈرۈۋاتقان ئىلمىي تەكشۈرۈش ئەتىرىتىنىڭ بىر تارماق گۇرۇپپىسى ئىكەنلىكىمىزنى ئېيتماقچى بولۇپ ئاغزىمنى ئەمدىلا ئۆمەللىۋىدىم، ئۇ تۇنجى قېتىم ماڭا كۆلۈمسىرەپ قاراپ قويدى - دە، گويا پېشقەدەم پروفېسورنىمۇ چۈشەنسۇن دېگەندەك قىلىپ، ساپ خەنزۇ تىلىدا:

— بولدى، بولدى. چۈشەندۈرۈپ ئاۋارە بولماڭ، جاپا چېكىپسىلەر، جاپا چەككەنلىكىڭلار، تېنەپ قالغانلىقىڭلار كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ، قېنى سۇ ئىچىڭلار، دەپ، باكلاشكىنى ئاق چاچلىق پروفېسسورغا سۇندى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

پاكلاشكىنىدىكى سۈنى بەشىمىز ھايت — ھۆيت دې-
چە ئىچىپ تۈگىتىشۈەتتۇق. يول باشلىغۇچىمىز جاۋغىيە-
تىلى بىلەن يالاپ تۇرۇپ، چىك، ئۇنىڭدىن سورىدى:
— ئۇكام، ئۆزلىرى كىم بولىلا، نەدىن سورايمىز؟
— قېنى، ماڭايلى، بۇ ھەقتە كېيىن سۆزلىشەيلى، —
دېدى ئۇ، — ئەمدىكى يولنى مەن باشلاي، مېڭىڭلار.
پروفېسسور ئۇنىڭغا قىزىقىپ قالغان ئىدى. ئۇ ماڭا
قاراپ ئىنگلىز تىلىدا:
— ئالىمجان، سىز ئۇۋاتامسىز، ھاياتلىق قىرغىقىغا
يېتىپ كەلگەن بولساق ئەجەب ئەمەس، — دېدى.
بىز ئۇنىڭغا ئەگىشىپ خېلى ئۇزۇنغىچە تىمتاس
مېڭىشتۇق. پېشقەدەم پروفېسسور ئۇنىڭ تەلپىگە ئاساسەن،
بۇ قېتىمقى ئىلمىي تەكشۈرۈشنىڭ مەقسىتىنى، نەتىجىلى-
رىنى سۆزلەپ بەردى. مەن، چىك، ئۇنىڭ بۇ يېڭىلىقتىن
ھاياجانلىنىۋاتقانلىقىنى بايقىدىم. بىر ئازدىن كېيىن
ئۇ، پېشقەدەم پروفېسسورنى قولتۇقلىۋالدى. بىز بىر ساي،
ئىككى قۇم دۆڭىنى كېسىپ ئۆتۈپ، بېلىق دۇمبىسىدەك
بىر قۇم بارخاننىڭ ئۈستىگە چىقتۇق، ئالدىمىزدا گويا
غايىبتىن پەيدا بولغاندەك، تويۇقسىز كەڭرى بىر ئېكىن-
زارلىق چىراي ئاچتى. چىك،
ئۇ، بۇ ئېكىنزارلىققا قاراپ، شائىرانە بىر ھېسسى-
يات بىلەن مۇنداق دېدى:
— قاراڭلار، چوڭ قۇملۇقتىكى پاش باھار!... ئىشەنە-
مەسىلەر، بىزمۇ تەكلىماكانغا يۈرۈش قىلىۋاتىمىز. بۇ
قەدىمكى ماكاننى ئاخىر ئاچىمىز! گۈل- گۈلىستان بولىدۇ،

قارىغلار، قايتا ياشارغان چۆل ۋە ھاياتلىق...

6. ئايدىڭ كېچىدىكى شېرىن پاراڭ

ئالىمجان سۆزلەپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، مەن بى
تاقەت بولۇپ ئۇنىڭ گېپىنى بۆلۈپ سورىدىم:

— ئېيتىڭا، ئالىمجان، شۇنداق قىلىپ بايىقى ئادە
كىم بولۇپ چىقتى ئاخىرى؟

— ھاكىم...

— نېمە!... ھاكىم دەمسىز؟

— شۇنداق، چىك.

— ئۇنداق ئەمەستۇ، چۆلدىمۇ ھاكىم بولامدۇ؟—
مەن ئۇنى چاقچاق قىلىۋاتامدىكىن دەپ ئىشەنمىدىم.

— شۇنداق، چىك،— دېدى ئۇ، كۈلۈپ،— مېنىڭ
گېپىمدە چاقچاق يوق، ئۇ راستتىنلا مۇشۇ ناھىيىنىڭ ھاك
مى بولۇپ چىقتى دەڭا، چىك!

مەن ھېچنېمىنى چۈشەنمەي قاراپلا قالدىم.

— شۇ كۈنى، چىك،— دەپ داۋاملاشتۇردى ئالىم
جان ھېكايىسىنى،— ئۇ بىزنى باشلاپ قۇم بارخانلىرى
ئارىسىدىن كەڭرى ئېكىنزارلىققا، يېڭى مەھەللىگە ئېلى
چىقتى. قوناقلىقلار، كېۋەزلىكلەر، قوغۇن-تاۋۇز ۋە ئوتياش
لىقلارنى ئارىلاپ ماڭدۇق، ئالدىمىزدا شاخ-شۇمبا
كېسەك بىلەن قوپۇرۇلغان ئىككى ئۆي، جا باغلانغا
قۇدۇق كۆرۈندى، چىك، قۇدۇق ئەتراپىدا ئويناپ يۈر
گەن بىر مۇنچە كىچىك بالىلار بىزنى كۆرۈپ چۇرقىرىشى

ەپىگە يۈگۈرۈشتى. ئۇلارنىڭ ئادەملەرنى - بىزنى كۆر-
ەنلىكىدىن خۇشال بولغانلىقى ئېنىق.
شۇ ئارىدا كەينىدىن ئاپئاق ساقاللىق بىر مويسى-
ت كىشى چىقىپ كەلدى. نېمە دېگەن كېلىشكەن ئادەم!
ەبىئەت ئۇنىڭغا ھېچ ئايىماي تولۇق ئىككى كىشىلىك
ەددى - قامەتنى، مۇستەھكەم ئۇستىخان تەقدىم قىلغان
ئىكەن. بىز بوۋايغا ھەۋەس قىلىپ بىر - بىرىمىزگە
قاراشتۇق. شۇ چاغدا، كەينىدىن يەنە بىر مۇنچە ئەر -
ئايال كىشىلەر چىقىپ كەلدى. ئۇلارمۇ بېجىرىم، قەددى-
قامەتلىك بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا چاڭگا ساقاللىق،
مەيدىسى تۈك قاپلىغان ئوتتۇرا ياشلىق ئەرلەرمۇ، بۇرۇتى
ئەمدىلا خەت تارتقان ياش يىگىتلەرمۇ، بېشىغا ئاق
لېچەك سالغان، چېكىسىگە كىچىككىنە ئۆرە تۇماق كىيىۋال-
غان خوتۇنلارمۇ، بەستى تولۇق، يۈزلىرى ئاق سۈزۈك،
بىلەكلىرى توم چوكانلارمۇ بار ئىدى.
ئاق ساقاللىق مويسىپىت بىزگە نېرى - بېرى قارى-
دى - دە، قانداقتۇر قىزغىن بىر ھېسداشلىق بىلەن ئىككى
قولىنى ئالدىغا سوزۇپ، گۇس - گۇس دەسسەپ بىز تە-
رەپكە ماڭدى.
— ئەسسالامۇئەلەيكۇم، باللىرىم، قۇم كېزىپ بۇ
يەرگە كەلمەك ئاسان ئەمەس، بەلەن مېھمان ئىكەن-
لىكىڭلار كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ، رىسىق - نېسىۋەڭلار تارتقان
چېغى، كەپىگە — ئۆيگە مەرھەمەت قىلىڭلار.
بىز بوۋايغا ۋە ئۇنىڭ ئارقىسىدا سەپ تارتىپ تۇر-
غان ئەر - ئاياللارغا ئادەت بويىچە قول باغلاپ ھۆر-

مەت بىلدۈرۈپ، بېشىمىزنى ئېگىپ سالام بەردۇق، چىك
بوۋاي بىزنى چوڭ ئايۋانغا باشلىدى. يىگىتلە
يۈز-كۆزىمىزنى يۇيۇشقا سۇ بەردى، چوكانلار ئالدىمىزغ
داستىخان سېلىپ، مەزە قويۇپ، قوغۇن-تاۋۇزلار بىلەن
مېھمان قىلدى. چىك، بىز ئۇلارنىڭ قىزغىن، تۈزۈت-تە
كەللۈپسىز پاراڭلىرىدىن بايا بىزنى بۇ يەرگە باشلاپ كەل
گەن كىشىنىڭ مۇشۇ ناھىيىنىڭ ھاكىمى ئىكەنلىكىنى، تۈنۈ
گۈن كېچە مۇشۇ ئۆيدە بوۋاي بىلەن مۇڭدىشىپ يېتىپ
تۈنىگەنلىكىنى، بۈگۈن تاڭ سەھەردە ئەتراپنى كۆزدىن كۆچۈرۈ
ۋېتىپ، بىز بىلەن ئۇچرىشىپ قالغانلىقىنى بىلدۇق. چىك
داستىخان ئۈستىدە مەتنۇر ھاكىم:

— قېنى، ئۆز ئارا تونۇشۇپ قويۇڭلار، بۇ كىشى
روزىمەت تاغا بولىدۇ، — دەپ بىزگە ئاپئاق ساقاللىق
كىشىنى كۆرسەتتى.

«روزىمەت تاغا؟!... بەللى، تونۇشلا ئىسمىغۇ بۇ؟!...»
مەن تېگىرقاش ئىچىدە ئالىمجاننىڭ ھېكايىسىنى بۆلۈپ
سورىدىم:

— توختىڭا، ئالىمجان، نېمە، روزىمەت تاغا دەمـ
سىزا؟ قايسى روزىمەت تاغا، ھېلىقى گېزىتتە نامى چىقـ
قان مەشھۇر «100 مىڭ جىڭچى» شۇ ئەمەستۇ؟

ئالىمجان بېشىنى ئىرغىتىپ ماقۇللىدى:

— مانا، چىك، سىزمۇ بىلىدىكەنسىز، سىز ئۇنى
گېزىتتىن كۆرۈپسىز، بىز بولساق، چىك، ئۇنى ھەر يىلى
بىر-ئىككى قېتىم كۆزىمىز بىلەن كۆرۈپ يوقلاپ تۇرۇ-
ۋاتىمىز. ناھايىتى ئېنىقكى، ئۇ چاغلاردا روزىمەت تاغا
تېخى «100 مىڭ جىڭچى» ئەمەستى. قومۇلۇققا كېلىپ ئۇرۇن-

لاشقىنىغا ئارانلا ئىككى يىل بولغان، چىك. كۆڭلىدە شۇ يىلى كۈزدە «10 مىڭ» جىڭلىق ئۆتكەلدىن ئۆتۈشنى نىيەت قىلغان. مانا، چىك، ئارىدىن ئۈچ يىل ئۆتۈپ كەتتى، ئىسمى - جىسمىغا لايىق كەسپى ئائىلە بولۇپ قالدى.

مەن يەنە بىتاقەت بولۇپ سورىدىم:

— شۇنداق قىلىپ، بۇ ئۇچرىشىشنىڭ ئاخىرى نېمە بولدى ئەمدى؟

— نېمە بولاتتى، ئالدىرىماڭ، — دېدى ئالىمجان، — ئاجايىپ ئىش، چىك، ھېكايىنىڭ ئىچىدىن ھېكايە چىقتى، نوتا سوراپ شاخ چىقتى. راست گەپنى ئېيتسام، بۇ ۋەقەنى سۆزلەپ بېرىشكە ئۆزۈممۇ بەك ئامراق. سىز ئاخىرغىچە ئاڭلاشنى خالىسىڭىز، مەن ئۆز ئىچىمدىن ھېچنېمىنى قوشماي ئەينەن دەپ بېرىشكە ۋەدە بېرىمەن. ناۋادا، چىك، سىزمۇ بىرەر نەرسە يېزىپ قالسىڭىز ھېچنېمىنى قوشماسلىقىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن، ۋەدە بېرەمسىز؟

بىز كېلىشتۇق، ئالىمجان ھېچنېمىنى چۈشۈرۈپ قويماسلىققا، مەن ھېچنېمىنى ئاشۇرۇۋەتمەسلىككە ۋەدىلەشتۇق.

— مەن، — دەپ باشلىدى ئالىمجان ھېكايىسىنى، — روزىمەت تاغىنىڭ كەپىسىدە مېھمان بولۇپ ئولتۇرۇپ، بۇ ئائىلىدە ئۆز گىچىدەك بىر تەرتىپ ھۆكۈم سۈرىدىغانلىقىنى، بوۋاينىڭ سۆز - ھەرىكىتى مۇتلەق دەخلىسىز ئىكەنلىكىنى بايقىدىم، چىك. بوۋاينىڭ ئوغۇل - كېلىنلىرىدىن تارتىپ، نەۋرىلىرىگىچە ھەممەيلەن يۈكۈنۈپ، ئىككى قولىنى خۇددى نامازدا ئولتۇرغاندەك ئىككى تىزىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئەدەب بىلەن ئولتۇرۇشاتتى. بوۋاينىڭ سۆزلىرىگە «خوپ»، «شۇنداق» دېگەندىن باشقا جاۋاب قايتۇرمايتتى. روزى-مەت تاغا ئوغۇللىرىنىڭ ئىسمىنى ئاتاپ، بىر - بىرلەپ تونۇشتۇرغاندا، ھەر بىر ئوغۇل دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ قولىنى كۆكسىگە قويۇپ، ئاۋۋال بوۋايغا، ئارقىدىن بىزگە قاراپ:

— ھارمىغايلا، خىزمەت - خىزمەت...، — دېيىشەتتى چىك.

پېشقەدەم پروفېسسور بىزنى روزىمەت تاغىغا تونۇش-تۇرۇۋاتقاندا، داستىخان چۆرىسىدىكىلەر بىردىن بويۇنلىرى-نى سوزۇشۇپ، ئوچۇق تۇرغان ئىشىك تەرەپكە قارىشىپ قالدى. مەن ئىختىيارسىز ئىشىك تەرەپكە قارىدىم - دە، ئېكىنزارلىقنىڭ ئاياغ تەرىپىدىكى قوملۇق ئىچىدىن ئاق بوز ئاتقا مىنگەن بىر قىزنىڭ بىز تەرەپكە قاراپ بو-راندەك چېپىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. قىزنىڭ پېشانى-سىدا يەلپۈنۈپ تۇرغان سېكىلىكى، مۇرىسىدىكى چۇچىلىق غىجىم رومىلى ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. چىك.

روزىمەت تاغا ئاق بوز ئاتلىق قىزغا كۆزىنىڭ قى-رى بىلەن مۇنداقلا قاراپ قويۇپ، نېمىنىدۇر ئويلاندى - دە، مېنىڭ يېنىمدا يۈكۈنۈپ ئەدەب ساقلاپ ئولتۇرغان، بۇرۇتى ئەمدىلاتىن خەت تارتقان 20 ياشلاردىكى بىر يىگىتكە قاراپ:

— ھىم...قېنى، ئوغلۇم چىقىپ باقىنا، بۇ قىز بۇ تەرەپلەرگە ئاسانلىقچە كەلمەيدىغانىغۇ؟ — دېدى.

يىگىت سەل ئوڭايسىزلانغاندەك، ئەتراپقا بىر قارى-

ئالدىراپ .دە قوپتى سوغۇرۇلۇپ داستىخاندىن ۋېلىپ، قودۇق ،چىقىپ ئىشىكتىن ئۇنىڭ .ماڭدى تەرەپكە ئىشىك ئاتتىن ۋە كەلدى يېتىپ قىزمۇ يېتىپ بېرىشىغا بېشىغا ئالدىراپ يىگىتتىن .چۇشۇپلا سەكرەپ بىلەن چاقانلىق نېمىنىدۇر سورىدى.

كۈتۈلمىگەندە، يىگىت قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى. قىز ئاتنىڭ تىزگىنىنى سىلكىپ، تېرىككەندەك قاش - كۆزىنى سۈزۈپ يەنە نېمىنىدۇر دېدى، يىگىت ھامان كۈلەتتى، كېيىن ئۇ ئىككىسىنىڭ تەڭلا قوشۇلۇپ كۈلگەن ئاۋازىدىن قودۇق ئەتراپىدىكى قوشقاچلارنىڭ پۇرردە ئاسمانغا كۆتۈرۈلگەنلىكىنى كۆردۈم.

روزىمەت تاغا كېلىنى قىرىپ يۆتىلىپ قويدى:

— ياشبالىلار - دە، بۇ قىزنىڭ ئىسمى تۇنسايىم، ئۆزبالا . دادىسى ئاۋۇت ئاخۇن مەن بىلەن ئۇزاق زامانلار-دىن بۇيان قەدىناس بۇرادەر، چۆگىلەپ كېلىپ بۇ يەر-دە قوشنا بولۇپ قالدۇق...

«نېمە، تۇنسايىم! قايسى تۇنسايىم؟ يەنە بىر تو-نۇشلا ئىسىم چىقىپ قالدىغۇ!...» — مەن ئەجەبلىنىپ، ئالىمجاننىڭ ھېكايىسىنى بۆلدۈم:

— توختاڭ، توختىڭا، ئالىمجان ،تۇنسايىم دېدىڭىز-ما؟ ئەجەب ئىش. ھەقىچان بۇ قىزنىڭ مەتسايىت ئىسمى-لىك كۆيۈۋىسىمۇ باردۇر تېخى!

ئالىمجان مەن بىلەن سەپەرداش بولغاندىن بېرى، ھېچقاچان شۇ تاپتىكىدەك بىرەر نەرسىگە ھەيران بول-غان ئەمەس:

— بەللى، مۇخبىر يولداش، چىك! سىلەر مۇخ-
بىرلارنىڭ قۇلىقى نېمانداق ئۇزۇن — ھە؟ — ئۇ، كۆزى-
نى چوڭ ئېچىپ، قاشلىرىنى سەكرىتىپ ماڭا قارىدى.—
ناھايىتى توغرا ئېيتتىڭىز، چىك! مېنىڭ يېنىمدىن قوپقان
ھېلىقى يىگىت دەل ئاشۇ قىزنىڭ ئاشنىسى مەتسايىت
ئىكەن ئەمەسمۇ؟... شۇ كۈنى، چىك، بىز كۈندۈزى روزى-
مەت تاغىنىڭ مېھمىنى بولۇپ يەپ-ئىچىپ، قانغىچە ئۇخ-
لىۋالغانلىقىمىز ئۈچۈن، كېچىسى زادىلا ئۇيقۇم كەلمىدى.
كەپىنىڭ ئىشىكىدىن تالاغا قاراپ يېتىپ، سۈتتەك ئاي
نۇرىنىڭ قۇملۇق ئۈستىدىكى ئاجايىپ جىلۋىسىنى، قۇم
يۈزىنىڭ گويا زەرچاچقۇسى بىلەن پۈركەنگەندەك، بىر خىل
سېھرىي كۆرۈنۈشتە چىمىرلاپ يالتىراۋاتقانلىقىنى كۆردۈم.
تەكلىماكاننىڭ كېچىلىك مەنزىرىسى زوقۇمنى تارت-
تى، چىك. ھەمراھلىرىمغا بىلىندۈرمەي، ئاستا ئورنۇمدىن
تۇرۇپ، ئىشىكتىن چىقتىم — دە، قۇملۇق تەرەپكە قاراپ
يول ئالدىم.

يىراقتىن قارىغاندا، قۇم يۈزى تۇرۇپ، يېشىل
مەرۋايىتتەك، تۇرۇپ، قىزغۇچ كېپەك ئالتۇندەك يالتى-
رايتتى، يېقىنلاپ بارسام، بىردىنلا ھالرەڭ پەردە يېپى-
لىپ قالغاندەك، قۇم يۈزىدە ھېچنېمە چاقنىمايتتى. شۇن-
داق بولسىمۇ، چىك، جىمجىت، گۈزەل ئايدىڭ كېچىگە،
چىمىرلاپ كۆزنى قاماشتۇرغان قۇملۇققا قىزىقىپ كەينىدىن
خېلىلا يىراقلاپ كەتكەنلىكىمنى سەزمەي قاپتىمەن،
چىك.

بىر پەستىن كېيىن ئالدىمدا ئانچە ئېگىز بولمىغان

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى

قۇم دۆۋى كۆرۈندى. يامىشىپ ئەمدىلا ئۈنۈك ئۈستىگە چىقاي دەپ تۇرغىنىمدا، دۆڭنىڭ كەينىدىكى تەكشى يېيىلىپ ياتقان قۇملۇق ئىچىدىن گويا رىۋايەتلەردىكىدەك تولىمۇ گۈزەل بىر قىز ئاستا يۈگۈرۈپ چىقىپ كەلدى. قىزنىڭ مۈرىسىدىكى ئاق شايى رومال خۇددى پەرۋاز قىلىپ ئۇچقان تۇرنىنىڭ قاناتلىرىدەك ئىككى مۈرىسىدە كۆپۈپ لەپىلدەيتتى. چىك. شۇ پەيتتە دۆڭنىڭ باغرىدا ئاسماندىن چۈشكەندەك، تۇيۇقسىز بىر يىگىت پەيدا بولدى - دە، ئۇمۇ قىز تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى. يىگىتنىڭ پۇتلىرى ئۇزۇن بولۇپ، يۈگۈرگەندە گويا بەش قەدەم يەرگە چامدىغاندەك كۆرۈنەتتى.

ئۇلار چىمىرلاپ تۇرغان قۇملۇقنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۇچراشتى، بالقىپ تۇرغان تولۇن ئاي نۇرىغا چۈمۈلۈپ، بىر- بىرىگە سىڭىشىپ گويا بىر ئادەمدەك بولۇپ قېلىشتى...

مەن ئىچىمدە بۇ بىپايان قۇم ئالىمىنىڭ ئاشىق - مەشۇقلىرىغا خەيرلىك كېچە تىلەپ، كەينىمگە — كەيگە قايتماقچى بولدۇم.

بىراق، شۇ پەيتتە، ئۇلار قولتۇقلىشىپ ئۇشتۇمتۇت مەن تەرەپكە بۇرالدى - دە، چىك، دۈك تەرەپكە تىكلىشكە باشلىدى. مەن مەگزىمنى مۇزدەك قۇمغا يېقىپ، دۆڭگە چاپلاشقىنىمچە يەنە بىر ئاز كۈتۈشكە مەجبۇر بولدۇم. ئۇلار ماڭا يېقىنلا يەرگە كېلىپ، قۇمغا ئۆزىنى تاشلاپ سۇنايلىنىپ ئۇڭدا يېتىشتى.

ئەتراپ جىمجىت. ئۇلارنىڭ يۇلتۇزلۇق ئاسمانغا بې-

قىپ، تىرلىۇنشاينى تاماشا قىلىشۇاتقانلىقى ئېنىق.
— تۇنىسايىم، جېنىم...
— مەتسايىت، جېنىم...
(ئېھتىمال سۆيۈشۈۋاتقان بولسا كېرەك، ئېلېكتىر دولقۇنلىرىدەك، تارىلىشۇاتقان تىترەك ئاۋاز يېرىم مىنۇتىچە ئۈزۈلۈپ قالدى).
— تۇنىسايىم، قاچانغىچە مۇشۇنداق ئۆتىمىز؟
— قارىغا، ئاي قانداق ئۈز، قانداق كۆركەم — ھە!
— ئاي؟ مېنىڭ كۆزۈم ئاينى كۆرمەيدۇ؟
— يۇلتۇزنىچۇ؟ ئاھ، قارىغا، بىر يۇلتۇز ئېتىپ چۈشتى! قايسى شورپېشانىنىڭ يۇلتۇزى بولغىيدى — ھە...
—مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن ئىشىم يوق. نەدىكى گەپنى دەيسىز؟
— جېنىم نېمىشقا دادامنىڭ مىجەزىنى چۈشەنمەيدىغانسىز، ئىككى ئائىلە ئوتتۇرىسىدىكى مۇسابىقە شەرتىدە ئىككىمىزنىڭ ئىشى يېزىلمىغان تۇرسا... بۇ ئىش ھازىر دادامنىڭ خىيالىدا يوق.
— ئەكسىچە، بىزنىڭ ئۆيدىكىلەر، بوۋام...
— بۇ يەردە بىر ھېساب بار.
— قانداق ھېساب؟
— دادام «10 مىڭ جىڭلىق» ئۆتكەلدىن ئۆتكەن يىلىدىن ئىش تاشلاتمايدۇ، كۆزلىگەنلىرى كىچىك تراكتور سېتىۋالىمىز، چۈۋۈق كەپە گۆرۈسىگە كەتسۇن، راۋۇرۇس ئالىي ئىمارەت سېلىش، باغ بىنا قىلىش كېرەك، ماتور سىب-

تۆپىلىپ قۇدۇقنى ماشىنىلاشتۇرىمىز، قۇم يەپ كەتكەن كونا ئېرىقنى بىر ئامال قىلىپ ئەسلىگە كەلتۈرىمىز، دەيدۇ. پۈتۈن خىيالى شۇنىڭدا. ناۋادا بىز توي قىلساق، سىلەرنىڭ ئۆيىگە يۆتكىلىپ بېرىشىمغا توغرا كېلىدۇ، دادام بىر مۇھىم ئەمگەك كۈچىدىن ئايرىلىدى دېگەن سۆز. بىر قولىنى ئۇن قىلالمايۋاتقاندا، دادامنىڭ بۇنىڭغا كۆنۈشىگە ئىشەنگىم كەلمەيدۇ...

— مۇنداق دەڭ...

— بۇ كەمدە قىز بالا ئاتا - ئانىغا يۈك ئەمەس. بەلكى تېخى...دادامنىڭ رايىدىن قارىغاندا، ئۇنىڭغا يەنە ئۇن قىز، ئون ئوغۇل بولسىمۇ ئازلىق قىلىدىغاندەك...

— توختاپ تۇرۇڭ، قىزىق ئىش، خەناخە مەن سىلەرنىڭ ئۆيگە ئىچ كۈيئوغۇل بولۇپ بارسامچۇ؟

— گەپىمكەن! دادامدىمۇ ئەقىدە، نومۇس دېگەن نەرسە باردۇ! سىلەرنىڭ شۇنچىۋالا چوڭ ئىشقا تۇتۇش قىلىۋاتقانلىقىڭلارنى، ئارىمىزدىكى مۇسابىقىنى بىلىپ تۇ-رۇپ روزىمەت تاغامنىڭ قولىنى چولاق قىلىشنى دادام-نىڭ ئەقىدىسى كۆتۈرەمدۇ؟ مەنمۇ راۋا كۆرەمدىمىنا؟...

(ئارىدا ئۇزاق جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى).

— ھە، راستلا، ھېلىقى ئەپەندىلەر بۇ يەرگە نېمە دەپ كەپتۇ؟— دەپ يەنە جىمجىتلىقنى بۇزدى تۇ-نىسايىم.

— ئەپەندىلەر ئەمەس، تەكلىماكان قۇملۇقىنى چارلاپ تەكشۈرگۈچىلەر.

— چارلاپ تەكشۈرگۈچىلەر؟ قانداق چارلاپ تەكشۈرگۈچىلەر؟ چۈشەنمەيدىكەنمەن. ئالدىنقى كۈنى مەتنۇر هاكىم بىزنىڭ كەپىدە بىر كېچە تۈنەپ، دادام بىلەن تاڭ ئاتقىچە مۇڭدىشىپ چىقتى. ئەسلىدە دادام قۇدۇقتىن سۇ تارتىشنى ماشىنىلاشتۇرىمەن دەپ سىقىپ - تېجەپ پۇل يىغىپ يۈرگەن. مەتنۇر هاكىم دادامنى قۇم كۆمۈپ تاشلىغان كونا ئېرىقنىڭ ئىزىنى بويلاپ دەريا بويىغا بىر قېتىم ئاپىرىپ كېلىشۋېدى، دادام زادىلا تۇرالماي قالدى، شۇ سۇنى ئەكىلەيلىگە چۈشتى، مەتنۇر هاكىم دادامغا: «سىلەر ئىككى ئائىلىنىڭ مۇسابىقىسى جىق كىشىلەرنىڭ ھەۋىسىنى قوزغىدى، قۇملۇققا كىرىۋاتقانلار بارغانچە كۆپىيىۋاتىدۇ، هازىرقى گەپ يەنىلا سۇدا قالدى. قۇم يەپ كەتكەن ئېرىق - ئۆستەڭلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، ئۇنى دەرياغا تۇتاشتۇرۇش زۆرۈر. بۇ ھەقتە ناھىيىنىڭ پىلانى بار. لېكىن دەريانىڭ سۈيى ئاساسەن كەلكۈن مەزگىلدىلا بۇ يەرگە يېتىپ كېلەلەيدۇ. شۇڭا، قۇدۇقنى ماشىنىلاشتۇرۇش پىلانىڭلارغا قوشۇلىمەن. هۆكۈمەت بۇنىڭغا جەزمەن مەدەت بېرىدۇ. ماتور بىلەن بىر ئاز تۇرۇبا سېتىۋالساڭلار، قۇراشتۇرۇپ بېرىشنى سۇ ئېلېكتر ئىدارىسى ئۆز ئۈستىگە ئالىدۇ» دېگەندەك گەپلەرنى قىلدى. بايىقى ئەپەندىلەر بۇ ھەقتە ھېچنېمە دېمىدىمۇ؟

— نېمىشقا دېمىسۇن، بوۋام مۇشۇ ھەقتە مەتنۇر هاكىم بىلەن مەسلىھەتلىشىۋاتقاندا. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئاق چاچلىق ئالىم كىشى بىزنىڭ چاقپىلەكلىك سۇ تارتىش قۇدۇقىمىزنى قايتا - قايتا تەكشۈردى. ئىچىگىمۇ

www.uyghurkitap.com

چۈشۈپ چىقتى، كېيىن بىزگە: «سۇ خېلى مول ئىكەن، ئەپسۇسكى ھازىر بىزدىن سىلەرگە نەپ تەگمەيدۇ، بۇ يىلقى پىلانىمىز چوڭ قۇملۇقنىڭ ئۈستىنى تەكشۈرۈش، كېلەر يىلى ئەتىيازدىن باشلاپ تەكلىماكاننىڭ ئاستى بىلەن ھەپىلىشىمىز، شۇ چاغدا ئۇنىڭ ئاستىدا نېمىنىڭ يوشۇرۇنۇپ ياتقانلىقىنى، سۇ مەنبەسىنىڭ قانچىلىك ئىكەنلىكىنى بىلىمىز، بىزمۇ سىلەرگە ئاز - تولا ئىش قىلىپ بېرەلەيمىز،» دېدى. سىز ئويلاپ بېقىڭ، ناۋادا دەريانىڭ سۈيى بىلەن قۇدۇقنىڭ سۈيىدىن تولۇق پايدىلىنالىساق، ئەيھەي ... ھازىرغىچە ئېچىلمىغان يەرنىڭ ئايىقىدا نەچچە مىڭ مو قاراچىلان تۆپىلىق يۇلغۇنلۇق تۇرۇپتۇ، ئۇ يەرنى ئېكىنزارلىققا ئايلاندۇرۇش ھېچگەپ ئەمەس. ئۇ چاغدا بۇ يەردە...

مەتسايىت بىلەن تۇنسايىم قۇلۇنئايلىق كېچىنىڭ پەيزىنى سۈرۈپ، قۇملۇقنىڭ پارلاق ئەتىسى ئۈچۈن پىلان تۈزۈپ، ئاستا پىچىرلىشىشقا باشلىدى. مەن ئۇلارغا چىن كۆڭلۈمدىن بەخت تىلەپ ھەمراھلىرىم ياتقان كەپىگە قايتتىم...

7. سېرىق شامال

نېمە ئامال بار؟ مەن يەنە ئالىمجاننىڭ ھېكايىسىنى بۆلۈۋېتىشكە مەجبۇر بولدۇم:

بىر سىر يېشىلمىدى، تۇنسايىمنىڭ ئاق بوز ئاتقا مىنىپ ئەتىگەندىلا بۇ يەرگە كېلىشىدىكى سەۋەب

نېمە ئىكەن؟

— مەن، چىك، سىزگە ئېيتسام،— دېدى ئالىمجان،— قىزقۇدۇق بېشىدا مەتسايىت بىلەن قاقاقلاپ كۈلۈشۈۋاتقاندا، مەن روزىمەت تاغامنىڭ ئالدىدا تاماكا چېكىشنى ئەپ كۆرمەي تالاغا چىقتىم، قىز ئوتلۇق كۆزلىرى بىلەن ماڭا «لاپ» قىلىپ بىر قاراپ قويدى - دە، مەتسايىتتىن:

— بولۇڭ، ھېلىقى «ساندۇقتىن چىققان ھاكىم» مۇشۇ يەردىمۇ؟— دەپ سورىدى.

مەتسايىت «شۇنداق» دېگەندەك قىلىپ بېشىنى ئەگدى. قىز يانچۇقىدىن بىر كونۋېرتنى ئېلىپ مەتسايىتقا سۇنۇپ تۇرۇپ نېمىسىندۇر دېدى. مەتسايىت قىزغا بىر نېمە دەپ پىچىرلىدى، قىز پىسىڭگىدە كۈلۈپ قويۇپ چەبدەسلىك بىلەن ئاتقا مىندى - دە، قۇملۇق تەرەپكە چېپىپ كەتتى، چىك.

مەتسايىت خەتنى مەتنۇر ھاكىمغا ئەكىرىپ بەردى. ھاكىم كونۋېرت ئىچىدىكى سىزىقلىق قەغەزگە كۆز يۈگۈرتۈپ تۇرۇپ:

— ماۋۇ ئىشنى كۆرمەمدىغان، شۇ تاپتا سىلەرنى پۈتۈن ناھىيە ئىزدەۋېتىپتۇ، سىلەرنىڭ قۇملۇقتا يوقىلىپ كەتكەنلىكىڭلار توغرىلىق تېلېگرامما كەپتۇ، — دېدى كۈلۈمسىرەپ.

بىز مەتنۇر ھاكىم بىلەن بىر سائەتچە بىللە بولدۇق. ئۇ بۇ يەردىكى قۇم تاشقىنى ۋە ئۇنىڭغا قارشى يېڭى باشلانغان كۈرەش توغرىسىدا كىشىنى سۆيۈندۈرىدىغان چوڭقۇر مەنىلىك پاراڭلارنى قىلىپ بەردى:

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

— بۇ ئىشقا، — دېدى ئۇ، — روزىمەت ئاغا، ئاۋۇت ئاكىلار بايراق كۆتۈردى. بۇ بايراقتا ئۇمىد چوڭ. قىسقىسى، تىزگىنسىز قۇملۇقلارنىڭ بوستانلىق يېزا - كەنتلەرنى خالىغانچە يەپ كېتىۋېرىشىگە ئەمدى خاتىمە بېرىلىدۇ، پات ئارىدا بۇ يەرلەردە ئاۋات مەھەللىلەر، مەكتەپلەر، شەھەرلەر قەد كۆتۈرىدۇ...

هاكىم ئۆزىنىڭ مۇشۇ ئىشقا بەل باغلىغانلىقىنى قىلچە يوشۇرمىدى، چىك.

بىز كەينىدىن چىقىپ تاكى ئۇنىڭ قۇملۇقتا چوڭ - چوڭ ئىز قالدۇرۇپ ئاستا تەۋرىنىپ كېتىۋاتقان قاۋۇل بەدىنى، مۇرىسىدە لەپەڭشىپ تۇرغان چىغ قالپىقى كۆزدىن غايىب بولغۇچە قاراپ تۇردۇق، مەتنۇر هاكىم، چىك، چەكسىز قۇم بارخانلىرى ئارىسىدا غايىب بولغان بولسىمۇ، لېكىن مېنى ئۆزىگە بەنت قىلىۋالغان بىر تېپىشماق كۆڭلۈمگە زادى ئارام بەرمىدى. چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن روزىمەت ئاغا بىزنى ئۆزىنىڭ ئېكىنزارلىقىنى كۆرۈپ بېقىشقا، قوغۇنلۇقىنى سەيلە قىلىشقا تەكلىپ قىلدى.

مەن ئېكىنزارلىقنى ئارىلاپ كېتىۋېتىپ، هېلىقى تېپىشماقنى سورىدىم.

— روزىمەت ئاغا، «ساندۇقتىن چىققان هاكىم» دېگەن كىم؟

روزىمەت ئاغا ماڭا قىزىقىش بىلەن قاراپ قويدى:

— مەتنۇر هاكىم شۇغۇ!

— نېمە، مەتنۇر هاكىم؟ ئۇ ساندۇقتىن چىققانمۇ؟

— شۇنداق، ساندۇقتىن چىققان.

— ساندۇقتىن چىققان؟ چۈشەنمىدىم، بۇ ئەمدى، چىك...

بۇ گەپكە پېشقەدەم پروفېسسورمۇ، باشقا ھەمراھلىرىممۇ قىزىقتى، روزىمەت تاغا ئاق يەكتىكىنىڭ ياقىسىنى تۈزەشتۈرۈپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى:

— دەپ كەلسەم ئۇزۇن گەپ. مۇشۇ كەمدە چوڭ قۇملۇقنىڭ چەت - چۆرىسىدىكى يۇرتداشلار: يېڭى سىياسەت روزىمەت تاغامغىلا ياراشتى، يارامىلىق بەش ئوغلى، بەش كېلىنى، يەتتە نەۋرىسى بىلەن ئاسمانغا چىقىمەن دېسىمۇ چىقالايدىغان بولدى، دېيىشىدۇ. بۇ گەپنىڭ جېنى بار، راست. ئەمما بۇ ئىش ئاشۇ «ساندۇقتىن چىققان ھاكىم» بىلەن چېتىشلىق... قېنى، مانا قوغۇنلۇقىمۇ كېلىپ قالدۇق. ئىلتىپات قىلىشىلا...

روزىمەت تاغا ئاپئاق ساقاللىرىنى تۇتۇپ قويۇپ، چوڭقۇر مېھماندوستلۇق ھېسسىياتى بىلەن ئوڭ قولىنى كۆكرىكىگە ئېلىپ، بىزنى قوغۇنلۇققا تەكلىپ قىلدى. قارا پاقلاندەك يوغان ئىككى كۆكچىنى ئۈزۈپ كېلىپ، يۇمشاق قۇم ئۈستىدە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ پىچتى، ئىككىسىنى تۆتلا كاسا قىلىپ، ئۈستىگە پىچاق سانجىپ ئالدىمىزغا قويدى.

بىز شېرىن كۆكچىنى مەززە قىلىپ يېگەچ، روزىمەت تاغىنىڭ «ساندۇقتىن چىققان ھاكىم» ھەققىدىكى ھېكايىسىنى ئاڭلىدۇق:

— كۆڭلىمىزنى پاراكەندە قىلغان ھېلىقى بەدنىيەت-
لەر ئىنقىلابى ئاخىرلىشىپ، ئىككى يىل ئۆتتى، ئەتىياز-
نىڭ بىر كۈنى مەھەللە - كويدىكىلەر:
— روزىمەت تاغا، ئاڭلىدىڭمۇ، گۇگۇشىمىزغا يې-
ڭى شوجى كەپتۇدەك، ياپياشلا بىر كىشى دەيدۇ،
دېيىشتى.
— كەلسە نېمە بوپتۇ، كەتسە نېمە بوپتۇ. ئۇنىڭ
نېمە قىزىقچىلىقى بولسۇن! ھەتتا ئۇنداق شوجىلار
بولمىسا نېمە بوپتۇ،— دېدىم مەن ئۇلارغا.
شۇ كۈنلەردە ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇيدىغان نەۋرەم
مەتسايىتمۇ ھەر كۈنى يېڭى شوجى توغرىلىق بىر يېڭى
گەپنى كۆتۈرۈپ كېلىدىغان بولدى، بىر كۈنى بىر نەز-
مىنى قايتا - قايتا يادلاۋەردى، زەڭ قويسام:

تۇۋا دەيمەن، ئاشۇ ئۇن يىلغا بۈگۈن،
كۈپكۈندۈز ھەممىنى باستى قارا.
ئاچىمىز جەننەتكە ئۇدۇل يولنى دەپ،
تاسلا قالدۇق كەتكىلى دوزاخ ئارا...

دېگەن نەزمە ئىكەن. نەزمە ماڭا ياقتى، جىق ئىشلارنى
يادىمغا سالدى. مەن نەۋرەمدىن:
— ئوغلۇم، سەن بۇ نەزمىنى نەدىن تاپتىڭ؟— دەپ
سورىدىم، نەۋرەم:
— مەن تاپمىدىم، يېڭى شوجى دەپ بەردى، —
دېدى.
— يېڭى شوجى؟ يېڭى شوجى نەزمە توقۇمدى-
كىنا؟!

— قىزىقەن - دە، بوۋا، — دېدى نەۋرەم مەت-
سايىت، — مەن نەچچە قېتىم دەپ بەردىمغۇ. يېڭى شوجى
نەزمە توقۇمايدۇ، ئۆزى ياقتۇرۇپ يادلىۋالغان نەزمى-
لەرنى بىزگە دەپ بېرىدۇ. بىز ئۇنىڭغا شۇنداق ئۆگىنىپ
قالدۇققۇ، ئۇنى كۆرسەكلا يايراپ كېتىمىز. نېمىشقا دې-
سەڭ، ئۇ پات - پات مەكتەپكە كىرىپ بىز بىلەن توپ
ئوينايدۇ، قول قايرىپ كۈچ سىنىشىدۇ، قىزىق گەپلەرنى
دەپ كۈلدۈرۈپ تېلىقتۇرۇۋېتىدۇ. ئۇ، گۇڭشېغا چىقىپ
ئەتىسىلا بىزنىڭ مەكتەپكە كىرگەن دېگىنە. ئەتىسىدىن
باشلاپ مەكتەپ ئىچى شۇنداق ئۆزگىرە - تۆپە بولدىكى،
پۈتكۈل مەكتەپنى، «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» دا دۆۋىلى-
شىپ كەتكەن ئەخلەت - چاۋالارنى سىرىپ - سۈپۈرۈپ،
سىنىپلارنى تازىلاپ چىننىدەك قىلىۋەتتۇق. بىر كۈنى
چۈشتىن كېيىن تەنەپپۇس ۋاقتىدا ئۇ بىزنىڭ سىنىپقا
كىرىپ دەپتەر - قەلەملىرىمىزنى تەكشۈرۈۋېتىپ، ھەر
بىرىمىزدىن چوڭ بولغاندا كىم بولماقچى، نېمە كويى
تۇتماقچى ئىكەنلىكىمىزنى سوراپ كەتتى. غەزەل ئوقۇپ
بېرىشىمىزنى ئۆتۈندى، بىزمۇ ئۇنىڭدىن سورىساق يېڭى
شوجى كۈلۈپ تۇرۇپ:

— نېمە چارە ... تەقدىر ماڭا شۇ ئارتۇقچىلىقنى نې-
سىپ قىلماپتۇ، مېنىڭ ئاۋازىمدىن كالىنىڭ مۆرىشى ياخ-
شىراق، مەن بىر شائىرنىڭ شېئىرىنى ئوقۇپ بېرەي دەپ،
ئاشۇ شېئىرنى دېكلاماتسىيە قىلىپ بەردى، دېدى.

— يېڭى شوجى... ھېسابلاپ كۆرسەم، بۇ يەردە خەلق
گۇڭشېسى قۇرۇلغاندىن بۇيان ئاتتە شوجى ئالمىشىپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ھېلىقى بەدنىيەتلەر ئىنقىلابى جەريانىدىلا ئۈچى كېلىپ ئۈچى كەتتى. ھېچقايسىسى تۈزۈك ئىش چىقىرالمىدى. گەپ چوڭ، نەپ ئاز بولدى، جەننەتنى ۋەدە قىلىپ كېلىپ، دوزاخنىڭ سايىسىنى تاشلاپ كېتىپ قېلىشتى، بارغانچە رودۇلىشىپ ئۈچ ئادەم بىر ئىشتان كىيىدىغان كۈنلەرگە قالدۇق!... بۇ قېتىم كەلگىنى يەتتىنچىسى ئىدى. بۇنىڭ نېمە قىزىقچىلىكى بولسۇن؟ شۇنداق بولسىمۇ مەن نەۋرەمدىن:

— خوپ، يېڭى شۇجىنىڭ سوئالىغا نېمە دەپ جاۋاب بەردىڭ، چوڭ بولغاندا كىم بولىمەن دېدىڭ؟ — دەپ سورىدىم.

مەتسايىت ھېچ ئويلىمىغان يەردىن:

— نېمە دەيتتىم، دېھقان بولىمەن، بوۋامنىڭ يولىنى تۇتىمەن دېدىم، — دېدى.

نەۋرەمنىڭ جاۋابىنى ئاڭلاپ كۆڭلۈم غەش بولدى:

— بالام ئۇنداق دېمە، — دېدىم مەن، — دېھقان بولۇش بىز بىلەن كەتسۇن، يېڭى شۇجى بىلەن ئوبدانىراق چىقىشىۋال، ھالىمىزغا يەتسە ئەجەب ئەمەس. ئوقۇيدىغانلا ئىش بولسا ئوقۇۋەر، يېمىسەكمۇ، كىيمىسەكمۇ مەيلى، سېنى ئوقۇتىمىز، ئىشقىلىپ ھۆكۈمەتنىڭ دەپتىرىگە يېزىلىۋال، ھېچ بولمىغاندا، 30 — 40 كويى مائاش ئالىدىغان، قولۇڭ پۇل كۆرىدىغان ئىشنى قىل.

گېپىمنى ئاڭلاپ مەتسايىت پارقىراپلا قالدى:

— ياق، يېڭى شۇجى ئۇنداق دېمىدى. بىز مەدەنىيەتلىك يېڭى دېھقان بولىمىز، كالىنىڭ ئورنىغا تراكتور،

تولۇقنىڭ ئورنىغا كومبايىن، ھارۋىنىڭ ئورنىغا ماشىنا ئىشلىتىمىز، مەدەنىيەتلىك دېھقان شۇنداق بولىدۇ.

نەۋرەم بىلەن ئىككىمىزنىڭ پىكرى ئەزەلدىن بىر يەردىن چىقاتتى، لېكىن بۇ قېتىم كېلىشەلمەي قالدۇق. «دېھقاننىڭ ھالى بىزدەك بولسا، بۇ ئامراق نەۋرەم كەلگۈسىدە نېمە كۈنلەرنى كۆرەر؟» دەپ دەككە-دۈككىگە چۈشتۈم. ئۇنىڭ يۇمران خىيالىنى كىم چالغىتتى؟ ئەلۋەتتە، يېڭى شۇجى! بۇ يېڭى شۇجى ئۆزى قانداق ئادەم - ھە؟ نېمىشقا مېنىڭ نەۋرەمنى ئېزىقتۇرۇپ، ئۇنىڭغا ھەرقىسما گەپلەرنى قىلىدۇ - ھە!..

شۇنىڭدىن كېيىن، مەن يېڭى شۇجىغا سەپسالىدىغان، تېگى-پېيىنى سۈرۈشتۈرىدىغان بولدۇم. تىڭ-تىڭلاپ گۇڭشېغىمۇ، ناھىيىگىمۇ بېرىپ كەلدىم — يېڭى شۇجى دېگىنىم ئاشۇ مەتنۇر ھاكىم!

مەتنۇر بەدەنىيەتلەر-ئىنقىلابىدىن ئىككى يىل ئىلگىرى داشۆنى پۈتتۈرۈپ، ناھىيىلىك پارتىيە كومىتېتىدا ئىشلىگەن ئىكەن. «ئىنقىلاب» باشلانغاندا، ئۇمۇ بىلىكىگە قىزىل لاتا باغلاپ «تۆت كونا»غا ئوت ئېچىپتۇ، يېزىدىمۇ يېزا يۈرۈپ ئەمرى - مەرۇپ قىپتۇ. بىر كۈنى ناھىيە بازىرى ئالدىدىكى چوڭ جامە ئالدىدا خەقلەرنىڭ ئۆيلىرىدىن بۇلاپ - تالاپ ئەپچىققان خىلمۇ خىل كىتاب، دەستۇر، قولىيازمىلارنى تاغدەك دۆۋىلەپ، ئۈستىگە بېنزىن چېچىپ ئوت قويۇۋاتقان يەرگە بېرىپ قاپتۇ. بۇ ئىشقا باش بولۇۋاتقان بىرسى كىتاب دۆۋىسىگە ئەمدىلا ئوت ياقاي دەپ تۇرغان ئىكەن، مەتنۇر ئېتىلىپ بېرىپ ئۇنىڭ

قولىنى تۇتۇۋېلىپ:

— توختاڭلار، سەۋر قىلىڭلار، كىتابلارنى كۆيدۇرمەك ئاسان، ئەسلىگە كەلتۈرمەك تەس. بۇنىڭ ئىچىدە ئېسىل كىتاب، قىممەتلىك قولىيازمىلار باردەك قىلىدۇ، ئاۋۇ كىتابنى... «تارىخىي رەشىدىيە»... قولىيازمىكەن، ئۇنى كۆيدۇرۇۋېتىش... ئاپلا! يولداشلار، ۋىجدانىڭلار ئۈرتىنىدۇ كېيىن!...— دېگەن ئىكەن، بىلىكىگە قىزىل لاتا باغلاپ، بۇ ئىشقا قوماندانلىق قىلىۋاتقان بىرسى تەلۋىلىك بىلەن:

— ها- ها- ها!... مانا فېئودالىزمنىڭ جاھىل ھامىسىدىن بىرسى چىقتى !— دەپ ۋارقىراپتۇ-دە، مەتنۇرنىڭ تەستىكىگە بىرنى سايتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كەينىدە ئەگىشىپ يۈرگەن ياش بىرنېمىلەر مەتنۇرنى تۇتۇۋېلىپ سازايى قىپتۇ. «گۇناھ ئۆتكۈزدۈم» دېگىلى ئۇنىماغاچقا، تەرەپ - تەرەپتىن دۆشكەلەپ، بىكاردىن - بىكار ئۇر - ئۇر قىلىۋېتىپتۇ.

مۇشۇ ئىشتىن كېيىن، مەتنۇرنىڭ كۆڭلى سوۋۇپ، «ئىنقىلاب»تىن گۇمانلىنىپ قاپتۇ. خەقلەرنىڭ ماڭا دەپ بېرىشىچە، ئاشۇ پاراكەندىچىلىك ئىچىدە، پۇتى ئۇرۇپ سۇندۇرۇلغان كونا شۇجىنى كېچىسى ھاپاش قىلىپ ئوغرىلىقچە دوختۇرخانىغا ئاپارغانمۇ، ھاياتى قىل ئۈستىدە قالغان ئىككى بۇجاڭنى پىنھان يەرگە يوشۇرۇپ قويۇپ ئاش - نان بېرىپ باققانمۇ ئاشۇ مەتنۇر ئىكەن. يامان بولغىنى، بىر دورەملىك ئەلەم كۆرۈشىدىن بىر تەرەپنىڭ ئىككى كاتتىبېشى كۆپكۈندۈزدىلا، يەنە بىر تەرەپنى قوللىغان بىر رەھبىري كادىرنىڭ ئۆيىنى تالاڭ قىلىپ،

تۇرغۇن پۇل - پۇچەك، ئېسىل نەرسىلەرنى ئۆزلىرى بۆلۈشۈۋالغان ئىكەن. مەتنۇر بۇ ئەھۋالنى بىلىپ قېلىپ، دەرھال ئىمزاسىز چوڭ خەتلىك گېزىت يېزىپ، جاماەتكە پاش قىلىۋەتكەن، چوڭ خەتلىك گېزىتنى مەتنۇرنىڭ يازغانلىقىنى ھېلىقى ئىككىسى بىلىۋېلىپ، ئۇنىڭغا ئاتام ئاتىلىمىغان بەدناملارنى چاپلاپ، ئىككى يىلغىچە قاراڭغۇ ئۆيگە سولىۋەتكەن... خۇلاسە: گۇڭشېمىزغا كەلگەن يېڭى شۇجى ئاشۇنداق بىر ئادەم ئىكەن. مەن بۇ ئادەمنى دەڭسەپ كۆرمەكچى بولدۇم. تۇرغان يېرى، ماڭغان قەدىمى نەزەرىمدە بولدى. شۇڭىنىسى ئۇمۇ بۇ يەردە بىر يىلچە ئىشلەپ ھېچنېمە چىقىرالمىدى. دۇرۇس، ئۇنىڭ تالماس غەيرىتىگە، بىز بىلەن دىلكەشلىكىگە، ئوي - پىلانلىرىنىڭ كۆپلىكىگە ھەممىمىز ئاپىرىن ئوقۇدۇق. چوڭ - كىچىك سورۇنلاردا دىلغا ياقىدىغان جىق بەلەن گەپلەرنى دېدى، چېكىسىدىن تەر ئاققۇزۇپ بىز بىلەن بىللە ئېرىق - ئۆستەڭ چاپتى، دادۇيگە بوغۇلغان قەرزىمىز ۋە بىرمۇنچە يوك - سېلىقلارنى كۆتۈرۈۋېتىشكە ھەيدەكچىلىك قىلدى. ئۆزىنىلا سەمرىتىشنىڭ كويىغا چۈشكەن بىزەك كادىرلارنى تەختىتىن چۈشۈرۈپ، «قېنى، سەنمۇ قولۇڭغا كەتمەن ئېلىپ باق» دېدى.

لېكىن، گەپنىڭ پوسكاللىسى، يىل ئاخىرىدا قولىمىزغا تەگكەن دارامەت ھېساب بولىدىغۇ... يەنىلا چاپانىنىڭ پېشى تىزىمىزدىن ئاشمىدى، ياپىرىم، بۇنداق بىقۇۋۇللۇق پېشانىمىزغا پۈتۈلۈپ كەتكەنمىكىنا دەيمەن ئىچىمدە. مەتنۇر شۇجىنىڭمۇ بۇنىڭدىن بىئارام بولۇۋاتقىنىنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ـىزىپ تۇرىمەن.

بىر كۈنى ئۇ مېنى ئىزدەپ ئۆيۈمگە كىرىپ كەلدى.

— روزىمەت تاغا، — دېدى ئۇ مۇڭدىشىپ ئولتۇرۇپ، — مەن بىر تەجرىبىسىز ئادەم، مەسلىھەت بەرسىلە، نېمىشقا جاپاغا تۇشلۇق ھالاۋەت يوق، سەۋەب نېمە؟ مۇشۇ كۈنلەردە نېمە خىياللاردا بولۇۋاتىلا؟ جىق پېشقەدەملەر بىلەن ئۇچراشتىم، بۇگۈن سىلىنىڭ پىكىرلىرىنى ئالاي دەيمەن.

— خىيال جىق، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا، — قايسىبىرسىنى دېسەمكىن. كۆڭلۈمگە كىرىۋالغىنى، نېمىشقىكىن، مۇشۇ كۈنلەردە يەنە پات-پات يەر ئىسلاھاتىنى ئويلايدىغان بولۇپ قالدىم.

— يەر ئىسلاھاتى؟ — مەتنۇر شۇجى بىرئاز ھەيرانى بولۇپ كۆزۈمگە قارىدى.

— شۇنداق، — دېدىم مەن، — يەر ئىسلاھاتىدىن كېيىنكى بىر نەچچە يىل زادىلا ئېسىمدىن چىقمايدۇ. ئەيھەي ... قولىمىزغا تەككەن يەرنىڭ توپىسىنى كۆزىمىزگە سۈرتكەن. پايدا - زىيانغا ئۆزىمىز ئىگە بولغان، جان تىكىپ ئىشلىگەن، ھەر بىر چاپقان كەتمەننىڭ ھالاۋىتىنى كۆزىمىز كۆرگەن، مۇشۇ يەر مېنىڭ - ھە؟ مۇشۇ ھوسۇل مېنىڭ - ھە؟ دەپ ئويلىغان. يېڭى ئۆي - ئىمارەتلەرنى سالغان، باغ - ۋاران بىنا قىلغان، پۇخادىن چىققۇدەك توي - تۆكۈنلەرنىمۇ قىلغان... ئەيھەي... ئاشۇ كۈنلەر يەنە قايتىپ كېلەرمىدى - ھە؟!...

شۇ قېتىم مەتنۇر شۇجى بىلەن سىردىشىپ ئۇچ ئايدىن كېيىن، باش باھار كۈنلىرىنىڭ بىرىدە مەن گۇڭشې پارتىيە كومىتېتىنىڭ تەكلىپ قەغەزىنى تاپشۇرۇپ ئالدىم. ئەتىسى، شۇجى، دادۇيجاڭ، شياۋدۇيجاڭلار بىلەن بىللە گۇڭشېغا باردىم، ئالتە يۈزچە كىشى ئوتتۇرا مەكتەپ سەيناسىغا يىغىلدۇق. يېنىمدا ئولتۇرغانلار دەل-دەرەخ، تاملارغا چاپلانغان ئالا - يېشىل قەغەزلەرنى كۆرسىتىپ:

— باي بولۇش يوللۇق!

— ئىدىيىنى ئازاد قىلايلى!

— يول تېپىپ، باي بولۇشتا بەسلىشەيلى!

— ...

دېگەندەك شوئارلارنى ئوقۇپ بەردى. بۇ گەپلەرنى تىلغا ئېلىش ئۆتكەندە گۇناھ ئەمەسمىدى؟ كۆزۈم تورلىشىپ ھاڭۋېقىپ قاپتىمەن... «باي بولۇش يوللۇق !... يول تېپىش!...» بۇ نېمە گەپ بولۇپ كەتتى - ھە؟ يولمۇ، پۇلمۇ، كېچىككىنە جېنىمىزمۇ شياۋدۇينىڭ ئەمەسمىدى! ئۆزىمىز يول تاپساق بولامدىكىنا؟ «ھەركىم ئەقىل-پاراسەت ئىشلىتىپ، يول تېپىپ بېيىسۇن، ئەمگەكنىڭ قەنتىنى چاقسۇن» — مۇنداق گەپنى يەر ئىسلاھاتى كادىرلىرى ئاغزىدىن 1 - قېتىم ئاڭلىغان. مانا ئەمدى، 2- قېتىم ئاڭلاۋاتىمەن...

شۇ چاغدا بىرىكىم بىلىكىمدىن تارتقاندەك قىلدى. بۇرۇلۇپ قارىسام، مەتنۇر شۇجى ئىكەن.

مەتنۇر شۇجى بۈگۈن بۆلەكچە خۇشال ئىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

زلىرىدە نۇر چاقناپ تۇراتتى. ئۇ قولۇمنى تۇتۇپ
رۇپ:

— روزىمەت تاغا، تاملاردىكى شوئارلارغا قاراۋات-
تلىرىنى كۆردۈم، ھەممىسى مەركەزنىڭ ئاۋازى، قال-
س گەپ، سىياسەت يول ئاچمىسا، بىزنىڭ مىڭ پالاق-
غىنىمىزمۇ بىكار ئىكەن. ھۆججەت ئالدىنقى كۈنى قولىمىزغا
گدى. گۇڭشې پارتىيە كومىتېتى ئەزالىرى يىغىلىپ بىر
چە، بىر كۈندۈز ئۆگەندۇق، كۆزىمىز ئېچىلىپ قالدى.
كۈن ھەممىمىز بىللە ئۆگىنەيلى دېدۇق، — دېدى.

شۇ كۈنى چۈشتىن بۇرۇن مەتنۇر شۇجى مەركەزنىڭ
ليورۇقىنى يەتكۈزدى، سۆزمۇ سۆز يېشىپ چۈشەندۈر-
ى. چۈشتىن كېيىن يېرىم كۈن تالاش-تارتىش قىلدۇق.
-مىزدە قالغىنى: دېھقاننى بېيىتالايدىغانلا ئىش بولسا،
ۇڭشې كوپېراتىپ بولسىمۇ، شىركەت ھەمكارلىق گۇرۇپپا
ولسىمۇ، مەسئۇلىيەتنى ھۆددىگە ئالسىمۇ، يەككە تېرىقچىلىق
لسىمۇ بولۇۋېرىدۇ، دېگەن گەپلەر ئىدى. نېمە دېسەم
ولار، دەسلەپ ھاڭ-تاڭ بولۇشتۇق، تەمتىرەپ كەت-
ۇق، كېيىن تېگىگە يەتتۇق. ھەر بىر دېھقان ئۆزىنىڭ
كارامىتىنى كۆرسىتىدىغان پۇرسەت يەنە كەپتۇ! بىز
قايتا-قايتا كېڭىشىپ، يەرنى تەقسىملەپ، مەسئۇلىيەتنى
ھۆددە بېرىشنى چىڭ تۇرۇپ تەلەپ قىلدۇق.

مەتنۇر شۇجى خۇلاسە سۆزىدە ئوغۇل بالىدەك گەپ
قىلىپ:

— ناھايىتى ياخشى. مۇنداق قېتىپ قالغان ھالەت-
نى ئۆزگەرتمەي بولمايدۇ، ئىسلاھات قىلىش كېرەك.

مەركەزنىڭ ھۆججىتىنىڭ روھى بىزنىڭ گۇڭشېغا تامامەن باب كېلىدۇ. ھەممىنى ئەمەلىيەتنىڭ سىنىقىدىن ئۆتكۈزىمىز. كۆپچىلىكنىڭ رايىچە بولسۇن، — دەپلا كەتتى.

ئەتىسىدىن باشلاپ پۈتۈن گۇڭشې ئۆرە-تۆپە بولۇپ تېرىلغۇ يەرلىرىنى بۆلۈشتۇق. ئەتىيازدىكى سېرىق تالچىلىقتىمۇ، جۇت-شۇۋىرغانمۇ كۆزىمىزگە كۆرۈنمىدى. «پالتۇ-كەكە»نى باشقىدىن قاتۇرۇپ يەرگە يېپىشتۇق. پۈتۈن يېزا-كەنتلەرنى يەر ئىسلاھاتىدىن كېيىنكىدەك قاينام-تاشقىنلىق قاپلاپ كەتتى. ئېتىز ئۈستىگە كېپە تىكىۋالغانلارمۇ، ئاينى چىراغ قىلىپ كېچىسى ئېتىزدىن قايتماي ئىشلەيدىغانلارمۇ بولدى. ئەيھەي...

بۇ — مۆجىزە، بۇ — ئۈمىد، بۇ — يول! — دېيىشتۇق.

ئەمما-زە، كۆڭلىمىزدە «ئۆزگىرىپ قالارمۇ، ھۆكۈمەت كەينىدىن يېنىۋالارمۇ، خامان نەق بولغاندا ئەجىر قىلماي ئولىشىدىغان شېرىك چىقىپ قالارمۇ» دېگەن ئەندىشىدىمۇ بولدۇق؛ ئىشلىرىمىز يورۇشقانسېرى نېمىشقىدۇر ئەندىشىمىز كۈچەيگىلى تۇردى. نېمە دېگۈلۈك، ئورغاقلىرىمىزنى بىلەپ، ئېغاڭلاپ تۇرغان بۇغداي پايلىرىغا ئەمدىلا ئورغاق سالىمىز دەۋاتقاندا، ئوچۇق ھاۋادا چاقماق چاققاندەك، ھېچبىر ئويلىمىغان يەردىن سېرىق شامال چىقتى: تويۇقسىز مەتنۇر شۇجىنىڭ ۋەزىپىدىن قالدۇرۇلغانلىقى توغرىسىدا يامان خەۋەر تارقالدى. قايناۋاتقان قازانغا سوغۇق سۇ قۇيۇۋەتكەندەك، ھەممىمىز لاسىدە بولۇپ قالدۇق!...

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

8. «ساندۇقتىن چىققان ھاكىم»

شۇنداق قىلىپ، ئۈمىد نۇرىغا تولغان كۆڭلىمىز يەنە خىرەلەشتى. قولىمىز ئىشقا بارمايتتى.

بۇ كۈنلەردە مەتنۇر شوجى ھېچ ئىش بولمىغاندەك، كەتمىنىنى مورىسىگە سالغىنىچە ئېتىزغا چىقىپ، كۆپچىلىك بىلەن بىللە ئىشلەيتتى، يېزا - كەنتلەرنى ئارىلاپ، مەھسۇلاتنى ھۆددىگە ئالغانلارنى ئىلھاملاندۇراتتى. ئەمما مەن مەتنۇر شوجىنى كۆرسەملا، قىممەتلىك بىر نەرسىنى يوقىتىپ قويغان ئادەمدەك، ئۆزۈمچە تىت - تىت بولۇپ بىرجايىدا تۇرالماي قالاتتىم.

بىركۈنى مەتنۇر شوجى مېنىڭ بۇ ھالىتىمنى سېزىپ:

— روزىمەت تاغا، بەل قويۇۋەتمەڭلار، مەركەزنىڭ دېگىنى ھېساب، — دېدى.

«مەركەزنىڭ دېگىنى ھېساب!» — بۇ گەپ شۇ كۈنلا ئۆيدىن - ئۆيگە، قۇلاقتىن - قۇلاققا تارىلىپ كەتتى. ھەممىمىز گۆھەر تېپىۋالغاندەك مۇشۇ گەپنىلا قىلىشتۇق: دورۇس، مەركەزنىڭ دېگىنى ھېساب. مەتنۇر شوجىنىڭ كۆڭلىمىزنى چۈشىنىپ مەركەزنىڭ پەرمانىنى بىجا كەلتۈرگىنىدىن باشقا نېمە ئەيىبى بار ئىكەن؟ مەركەز دېھقانلار بېيىسۇن، روناق تاپسۇن، بۇنىڭ چارىسىنى ئۆزلىرى كېڭەشسۇن دېگەن تۇرسا! يېگىرمە يىلدىن بۇيان ياپسام «تۇتارمۇ، كۆسەم پىشارمۇ» دەپ بىر ئىزدا چۆرگىلەپ بىر نېنىمىزنى ئىككى قىلالمىدۇققۇ! كىم بىزنى نان تېگىدىن يولغا

باشلىسا، بىز شۇنىڭ پېشىنى تۇتىمىز. مەتنۇر شۇجىنى قايتۇرۇپ بەرسۇن! بىز ھېچ ئىشنى بىر باشقا ئەپچىقالمايدىغان شۇجىلاردىن جاق تويغان!...

بىز بۇ ھەقتە ناھىيە بىلەن سۆزلىشىش ئۈچۈن ئالدىمىزدىن بەش كىشىنى ۋەكىل قىلىپ سايلىدۇق. بۇنىڭ ئىچىدە مەنمۇ بار ئىدىم. ناھىيىلىك پارتىيە كومىتېتىنىڭ شۇجىسىنى ئىزلەپ يۈرۈپ، بىز تونۇيدىغان يېزا ئىگىلىك بۆلۈمىنىڭ بۇجاڭى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدۇق. ئۇ كىشى بىزنىڭ مەقسىتىمىزنى ئۇققاندىن كېيىن، بەكمۇ قىزغىنلىق بىلەن مۇنداق دېدى:

— ناھايىتى ياخشى. دەل ۋاقتىدا كەپسىلەر، يولداش مەتنۇرنىڭ مەركەزنىڭ ھۆججىتىنى كۆرگەندىن كېيىن قانائەتلەنگىنى راست. ئالىي مەكتەپتە ئوقۇغان ئەمەسمۇ، بىر قاراپلا مەركەزنىڭ مۇددىئاسىنى چۈشىنىپ يېتەلىدى، ئۇزاق يىل داۋام قىلغان قاتماللىقنىڭ يىلتىزىنى كۆرەلىدى. بۇنىڭغا سەۋەب، جاسارەت بولمىسا بولمايدۇ! يولداش مەتنۇر يېزا ئىگىلىك تۈزۈلمىسىنى ئىسلاھ قىلىشقا بەل باغلاپ، كونا رامكىلارنى بۇزۇپ، مەسئۇلىيەتنى ئائىلىلەرگە ھۆددە بېرىشنى يولغا قويغاندىن كېيىن، بۇ يېڭىلىق پۈتۈن ناھىيىدە چوڭقۇر زىلزىلە پەيدا قىلدى، دېھقانلارنىڭ كۆڭلىگە تازىمۇ ياقتى، ھەممە كىشىنىڭ كۆڭلى سىلەردە بولۇپ قالدى. ئەمما بەزى كىشىلەر بۇ ئىشنىڭ ئەھمىيىتىنى تېخى يولداش مەتنۇردەك چۈشىنەلىگىنى يوق، ئەكسىچە، غەلىتىلىك ھېس قىلىشىۋاتىدۇ. مەن سىلەرنى شۇجىنىڭ ئالدىغا باشلاپ كىرەي، ئۆزتەلە-

پىڭلارنى تارتىنماي دەڭلار. بۇ مەركەزنىڭ ھۆججىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇشتا جەزمەن تۈرتكە بولىدۇ...

ناھىيىلىك پارتىيە كومىتېتىنىڭ شۇجىسى بىزنى چۈشتىن كېيىن ئىشتىن چۈشۈشكە بىر سائەت قالغاندا قوبۇل قىلدى.

بۇ ئادەم ماڭا تونۇش. ئۇ يەر ئىسلاھاتى مەزگىلىدە پومېشچىك - زومىگەرلەرنىڭ ھەيۋىسىنى ئەرەختىن-پەرەختىن قىلىۋەتكەن ئىدى. يەر ئىسلاھاتىدىن كېيىن، ھاردىم - تالدىم دېمەي، يېزا - كەنتلەردە چېپىپ يۈرۈپ، كۆپچىلىكنى تىرىشىپ ئىشلەپ باي بولۇشقا قوزغاپ، بىزنىڭ قالتىس ھۆرمىتىمىزگە ئىگە بولغان، كېيىن ناھىيىمىزنى ۋىلايەت بويىچە ھەممىدىن ئاۋۋال كوپېراتسىيىلەشكەن ناھىيىگە ئايلاندۇرۇپ داڭ چىقارغان. شۇنىڭدىن كېيىن مەن بۇ شۇجىنى كۆرمىگەن ئىدىم. قارىغاندا، ئۇ ھازىر خېلىلا قېرىپ قاپتۇ، ئەسلىدىكى يولۋاس مىجەزلىكىدىن ھېچنېمە قالمىغاندەك ئىدى.

— مەتنۇر ئۈمىدىمنى يەردە قويدى. پارتىيىنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلىمىدى، — دېدى ئۇ، بىزنىڭ مەتنۇر شۇجىنى قايتۇرۇپ بېرىش توغرىسىدىكى تەلىپىمىزنى چالا-پۇلا ئاڭلىغاندىن كېيىن، — سىلەر ئۇنى ئاقلاپ ئاۋارە بولماڭلار، بۇ ئۇنداق ئىش ئەمەس، شۇنداق ئاسانمىكەن؟ مەتنۇر ناھىيىلىك پارتىيە كومىتېتىدىن يۇرۇق سورىماي ئۆز بېشىمچىلىق قىلىپ خەقنىڭ كۆڭلىنى پاراكەندە قىلىۋەتتى. يىگىرمە نەچچە يىل كۈرەش قىلىپ، مىڭ بىر مۇشەققەتتە يۆلەپ تۇرغۇزغان كوللېكتىپ

باشلىسا، بىز شۇنىڭ پېشىنى تۇتىمىز. مەتنۇر شۇجىنى قايتۇرۇپ بەرسۇن! بىز ھېچ ئىشنى بىر باشقا ئەپچىقال-مايدىغان شۇجىلاردىن چاق تويغان!...

بىز بۇ ھەقتە ناھىيە بىلەن سۆزلىشىش ئۈچۈن ئارىمىزدىن بەش كىشىنى ۋەكىل قىلىپ سايلىدۇق. بۇنىڭ ئىچىدە مەنمۇ بار ئىدىم. ناھىيىلىك پارتىيە كومىتېتىنىڭ شۇجىسىنى ئىزلەپ يۈرۈپ، بىز تونۇيدىغان يېزا ئىگىلىك بۆلۈمىنىڭ بۇجاڭى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدۇق. ئۇ كىشى بىزنىڭ مەقسىتىمىزنى ئۇققاندىن كېيىن، بەكمۇ قىزغىنلىق بىلەن مۇنداق دېدى:

— ناھايىتى ياخشى. دەل ۋاقتىدا كەپسىلەر، يولداش مەتنۇرنىڭ مەركەزنىڭ ھۆججىتىنى كۆرگەندىن كېيىن قاناتلانغىنى راست. ئالىي مەكتەپتە ئوقۇغان ئەمەسمۇ، بىر قاراپلا مەركەزنىڭ مۇددىئاسىنى چۈشىنىپ يېتەلىدى، ئۇزاق يىل داۋام قىلغان قاتماللىقنىڭ يىلتىزىنى كۆرەلىدى. بۇنىڭغا سەۋىيە، جاسارەت بولمىسا بولمايدۇ! يولداش مەتنۇر يېزا ئىگىلىك تۈزۈلمىسىنى ئىسلاھ قىلىشقا بەل باغلاپ، كونا رامكىلارنى بۇزۇپ، مەھسۇلاتنى ئائىلىلەرگە ھۆددە بېرىشنى يولغا قويغاندىن كېيىن، بۇ يېڭىلىق پۈتۈن ناھىيىدە چوڭقۇر زىلزىلە پەيدا قىلدى، دېھقانلارنىڭ كۆڭلىگە تازىمۇ ياقتى، ھەممە كىشىنىڭ كۆڭلى سىلەردە بولۇپ قالدى. ئەمما بەزى كىشىلەر بۇ ئىشنىڭ ئەھمىيىتىنى تېخى يولداش مەتنۇردەك چۈشىنەلىگىنى يوق، ئەكسىچە، غەلىتىلىك ھېس قىلىۋاتىدۇ. مەن سىلەرنى شۇجىنىڭ ئالدىغا باشلاپ كىرەي، ئۆزتەل-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

پىگىلارنى تارتىنماي دەڭلار. بۇ مەركەزنىڭ ھۆججىتىنى
ئىزچىللاشتۇرۇشتا جەزمەن تۈرتكە بولىدۇ...

ناھىيىلىك پارتىيە كومىتېتىنىڭ شۇجىسى بىزنى چۈش-
تىن كېيىن ئەتىسى چۈشۈشكە بىر سائەت قالغاندا
قوبۇل قىلدى.

بۇ ئادەم ماڭا تونۇش، ئۇ يەر ئىسلاھاتى مەزگى-
لىدە پومېشچىك - زومىگەرلەرنىڭ ھەيۋىسىنى ئەرەختىن-
پەرەختىن قىلىشۋەتكەن ئىدى. يەر ئىسلاھاتىدىن كېيىن،
ھاردىم - تالدىم دېمەي، يېزا - كەنتلەردە چېپىپ يۈ-
رۈپ، كۆپچىلىكنى تېرىشىپ ئىشلەپ باي بولۇشقا قوز-
غاپ، بىزنىڭ قالتىس ھۆرمىتىمىزگە ئىگە بولغان. كې-
يىن ناھىيىمىزنى ۋىلايەت بويىچە ھەممىدىن ئاۋۋال كو-
پىراتسىيىلەشكەن ناھىيىگە ئايلاندۇرۇپ داڭ چىقارغان.
شۇنىڭدىن كېيىن مەن بۇ شۇجىنى كۆرمىگەن ئىدىم. قارى-
غاندا، ئۇ ھازىر خېلىلا قېرىپ قاپتۇ، ئەسلىدىكى يول-
ۋاس مىجەزلىكىدىن ھېچنېمە قالمىغاندەك ئىدى.

— مەتنۇر ئۈمىدىمنى يەردە قويدى. پارتىيىنىڭ
ئۈمىدىنى ئاقلىمىدى، — دېدى ئۇ، بىزنىڭ مەتنۇر شۇ-
جىنى قايتۇرۇپ بېرىش توغرىسىدىكى تەلپىمىزنى چالا-
پۇلا ئاڭلىغاندىن كېيىن. — سىلەر ئۇنى ئاقلاپ
ئاۋارە بولماڭلار، بۇ ئۇنداق ئىش ئەمەس، شۇنداق
ئاسانمىكەن؟ مەتنۇر ناھىيىلىك پارتىيە كومىتېتىدىن يول-
يورۇق سورىماي ئۆز بېشىمچىلىق قىلىپ خەقنىڭ كۆڭلىنى
پاراكەندە قىلىۋەتتى. يىگىرمە نەچچە يىل كۈرەش قى-
لىپ، مىڭ بىر مۇشەققەتتە يۆلەپ تۇرغۇزغان كوللېكتىپ

ئەگىلىكىنى بىرلا قويۇن چىقىرىپ ۋەيران قىلدى، ئېسىڭلاردا بولسۇنكى، بۇزماق ئاسان، قۇرماق تەس، مەتنۇر شۇجى بۇنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ...

— مەتنۇر شۇجى بىزگە مەركەزنىڭ ھۆججىتىنى يەتكۈزگەن، — دېدىم مەن ئەلەملىك خورسىنىپ، — مەركەزنىڭ ھۆججىتىدە...

— ھۆججەت! — شۇجى ئاچچىقى كەلگەنلىكتىن بوغۇلۇپ كەتتى، — بىلىمەن، بىلىمەن، مەن ئۇ ھۆججەتنى كۆرمەپتىمەنمۇ، ئوقۇماپتىمەنمۇ؟ تازا كۆرگەن، ئوقۇغان!... ئەلۋەتتە، مەركەزنىڭ يوليورۇقى — قانۇن، لېكىن ھەر ئىشنىڭ ئۆز قەدەم - باسقۇچى، ھەر جايىنىڭ ئۆز شەرت شارائىتى بولىدۇ. مەن تېخى ھايات. بۇ ھۆججەت توغرىسىدا ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ بىرەر نەرسە دەپ ئېغىز ئاچقىنىنى ئاڭلىمىدىم. ئاۋۋال باشقىلار قىلىپ كۆرسۇن، يۇقىرى پارتكومۇ ئاق قەغەزگە قارا سىيادا بىر نىمە يېزىپ قىزىل تامغا بېسىپ، ئىجرا قىلىنغىلار دەپ يوليورۇق چۈشۈرسۇن، بىز شۇنى تۇتۇپ تۇرۇپ، ئاندىن مىدىرلايمىز...

شۇجى شۇنىڭدىن كېيىن، سوتسىيالىزمنىڭ ئەۋزەللىكى توغرىسىدا ئۇزاق سۆزلىدى. بۇ گەپلەرنى باشلانغۇچ كوپېراتىپ مەزگىلىدىن تارتىپ تولا ئاڭلاپ قۇلىقىمىز پىشىپ كەتكەچكە، ئازراقمۇ يېڭىلىق ھېس قىلمىدۇق. ئەمما - زە، تاقىتىمىز - تاق بولۇپ تۇرغان سوئاللىرىمىزغا بولسا، شۇجى يېقىن يولاشنى خالىمىدى. ئەكسىچە، «مەتنۇرنى يەنە ئاقلايدىغان بولساڭلار ئۇنىڭ مەسىلىسىنى تېخىمۇ ئېغىرلاشتۇرۇۋېتىسىلەر» دەپ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

پوپۇزا قىلدى...

كۈنلەر، ئايلار ئۆتۈۋەردى. بىز «مەركەزنىڭ دېگىنى ھېساب» دېگەندە چىڭ تۇرۇپ، ھۆددە ئالغان يېرىمىزبىلەن ھەپىلىشىۋەردۇق. گۇڭشېمىزغا ناھىيىنىڭمۇ، ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭمۇ خىزمەت گۇرۇپپىلىرى كۆپ قېتىم كېلىپ كېتىشتى. ئەمما يا «ياخشى» يا «يامان» دېگەن گەپنى قىلىشمىدى. ھەدېسىلا مەتنۇر شۇجىنىڭ ماڭغان - تۇرغان قەدەملىرىدىن بىر نېمە ئىزدەيتتى. بىزدە بولسا، ئۇنى «يامان» دەيدىغان بىرمۇ ئادەم يوق.

كۈزلۈك يىغىم - تېرىم راسا قىزىغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە ھەممىمىزنى سۆيۈندۈرۈۋەتكەن بىر خەۋەر گۇڭشېنى قاپلاپ كەتتى:

— مەتنۇر شۇجى قايتىپ كەلدى!...

— مەتنۇر شۇجىنىڭ خىزمىتى ئەسلىگە كەپتۇ!...

— مەتنۇر شۇجى تامغىنى قولغا ئاپتۇ!...

— ...

بىز ئارا - كۆرجەكلىرىمىزنى تاشلاپ، گۇڭشې ئورگىنىغا يۈگۈردۇق. مەتنۇر شۇجىنى كۆتۈرۈۋېلىپ ئاسمانغا ئاتتۇق، بەئەينى نورۇز، بەئەينى قىتاس - چۇقىنى پەلەككە يەتكەن توي!... ناھىيە تا شۇكەمگىچە ئۇنىڭ قىلغانلىرىنى يا «توغرا» يا «خاتا» دەپ ئېنىق بىر نېمە دېمىگەن بولسىمۇ، لېكىن بىز كۆڭلىمىزدە بىلىملىك، جۈرئەتلىك شۇجىمىزنىڭ مەركەزنىڭ مۇددىئاسىنى توغرا چۈشەنگەنلىكىنى، سىناقتىن ئۆتەلىگەنلىكىنى دەررۇ پەملىۋالدۇق!...

شۇ يىلى گۇڭشېمىز ئۇزاق يىللاردىن بۇيان تۇنجى قېتىم يۈرەك چىلاشقىدەك ھوسۇل ئالدى. ناھىيە بويىچە بىرىنچى بولۇپ غەللە - پاراقلىرىمىزنى تاپشۇرۇۋېتىپ، ئارتۇق ئاشلىق، پاختا، ياغلىق دانلىرىمىزنى دۆلەتكە سېتىپ بەردۇق. ئاشلىق سېتىۋېلىش پونكىتىنىڭ تەييارلىقى بولمىغاچقا، سېتىۋالغان ئاشلىقنى سىغدۇرىدىغان ئىسكىلات تاپالماي، ساقلاپ بېرىشنى ئۆزىمىزگە ھاۋالە قىلدى. تېخى!

12 - ئايدا ناھىيە خەلق قۇرۇلتىيى چاقىردى. بىز بىر ئېغىزدىن مەتنۇر شۇجىنى بۇ قۇرۇلتايغا ۋەكىل قىلىپ سايلىدۇق. گەپنىڭ ئىللاسىنى ئېيتسام، يەر ئىسلاھاتىدىن كېيىن مەن كۆپ قېتىم خەلق قۇرۇلتايلىرىغا ۋەكىل بولۇپ قاتناشقان، ئۇ چاغلاردا مەن رەھبەرلىرىمىز بىز ئۈچۈن ئويلاپ، ھەممىنى پۇشۇرۇپ، تەلتۆكۈس تەييارلاپ قويىدۇ، دەپ چۈشىنەتتىم. شۇڭا، قۇرۇلتاي جەريانىدىكى مېنىڭ ۋەزىپەم ئۈچ ۋاخلىق ئېسىل پۇلسىز غىزانى تۈزۈت قىلماي يېيىش. ئىلگىرىكىلەرىدىن پەرقى بولمىغان بىر خىل مۇقامدىكى ھېسابات دوكلاتنى مۈگدەپ ئولتۇرۇپ ئاڭلاش. ھاكىملار نامزاتىغا نېرى - بېرىسىنى سۈرۈشتۈرمەيلا قول كۆتۈرۈش بولغان دېسەم، قىلچە يالغان ئېيتقان بولمايمەن.

لېكىن-زە، بۇ قېتىم ئىش ئۇنداق بولمىدى. 467
ۋەكىل، قۇرۇلتاي جەريانىدا ھۆكۈمەتنىڭ دوكلاتىغا ئەمەس، ئەكسىچە، بىزنىڭ گۇڭشېدىكى ئىسلاھاتنىڭ ھاسىلاتىغا ھەۋەس قىلىشتى، ۋەكىللەر ھەدېسىلا بىزنىڭ ۋەكىللەر

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۆمىكىمىزنى ئىزدەپ، ئۆزلىرى چۈشكەن ياتاق-مېھمان-
خانىلارغا تەكلىپ قىلىپ، ئىسلاھات نەتىجىلىرىنى سۆز-
لەتكۈزدى. مەتنۇر شۇجىنىمۇ دەسسەپ باھالاشتى. مانا
دېمەدۇقمۇ، گەپ ئىسلاھاتچىدا ئىكەن، دېيىشتى.

شۇنداق قىلىپ، ھاكىم سايلاشنى باشلىۋەتتۇق. ئەلۋەتتە، بىز بۇ قېتىملىق ئىسلاھات جەريانىدا ياش، بىلىملىك، ئىقتىدارلىق بىر باشلامچىنىڭ تىرىك-چىلىك يولىمىزنىڭ راۋان بولۇشىغا بىۋاستە تەسىر كۆر-سىتەلەيدىغانلىقىنى، ئۈمىد — ئىسلاھاتقا باشلامچىلىق قىلغۇچىدا ئىكەنلىكىنى تونۇپ يەتكەن ئىدۇق. شۇڭا، قاي-تا - قايتا كېڭىشىپ، سېلىشتۇرۇپ كۆرۈپ، ھەممىمىز بىردەك مەتنۇر شۇجىنى ھاكىم نامزاتى قىلىپ كورسەت-تۇق، ئەسلىدە ئۇ نامزاتلار قاتارىدا يوقكەن.

كىم بىلسۇن، بۇنىڭدىن ناھىيەمىزدىكى بەزى رەھ-بەرلەر ئالاقزادە بولۇپ كەتتى. بولۇپمۇ ياشانغان شۇ-جىمىز ئۆزىنى باسالماي قالدى. تەرەپ - تەرەپكە چې-پىپ، مەتنۇر شۇجىنى ھەدەپ ئەيىبلىگىلى تۇردى، تا-لاش - تارتىش، تىركىشىش بىر كېچە ئىككى كۈندۈز-گە سوزۇلدى...

ئۇلار: «مەتنۇر ‹مەدەنىيەت ئىنقىلابى›دا ئىسيان كۆ-تۈرگەن، بۇنى ئېنىقلاش زۆرۈر» دېيىشتى، بىز: «ئىسيان كۆتۈرگىنى راست. كېيىن ‹مەدەنىيەت ئىنقىلابى› دىن نەپرەتلەندى، ئۆزىمۇ ئېغىر زىيانكەشلىككە ئۇچرىدى» دەپ پاكىت ساندۇق، ئۇلار: «مەتنۇر سولاققا چۈشكەن» دېيىشتى، بىز زەردىمىز قاينىغان ھالدا «بۇ، ئۇنىڭ شە-

رىپى!» دەپ كۆرسەتتۇق. تېخى «مەتنۇر رەھبەرلىك بى-
لەن قارشىلاشتى، باشباشتاق» دېگەنلەرمۇ بولدى. بىز
بۇ گەپكە «كونا قېلىپ ۋە ئۆلچەپ مېڭىشقا قارشى
چىقتى، تۈزۈكرەك كۈن كۆرۈشىمىز ئۈچۈن يېڭى يول
ئاچتى...» دېدۇق. «مەتنۇر بىر زىيالىي. زىيالىينىڭ قىز-
غىنلىقى ئۇزاققا بارمايدۇ» دېگەننى قارىمامدىغان! بىز
ئۇلارغا: «بۇ، ئەبجەقى چىققان كونا سەپسەتە. بۈگۈنكى
كۈندە زىيالىي بىزنىڭ ئەقىل - پاراسىتىمىز، ئارزۇ-
ئارمانلىرىمىزنىڭ ۋەكىلى» دەپ ئاغزىنى تۇۋاقلىدۇق.
يەنە: «مەتنۇر تېخى ياش، بېشىدىن ئىسسىق - سوغۇق
ئۆتمىگەن» دېگەنلەرمۇ بولدى. كۆپچىلىك بۇنىڭغا: «ياش
بولسا نېمە بوپتۇ، ياشلار جۈرئەتلىك كېلىدۇ، ئىسسىق-
سوغۇقنى قول سېلىپ ئىشلىگەن ئادەم باشتىن كەچۈ-
رىدۇ» دەپ رەددىيە بەردۇق... ئاساسىي قانۇن، ساي-
لام قانۇنى بولغاچقا چەكسىز تالاش - تارتىش قىلىۋې-
رىشكە بولمايتتى.

سايلام قەغىزىگە ئۆزىمىز ئىشەنچ قىلغان كىشى-
نىڭ ئىسمىنى يازدۇق - تە، «سايلام ساندۇقى»غا تاشلى-
دۇق. ئەسلىدە، ۋاقىت چۈشكە تاقاپ قالغاچقا، ئاۋاز
بېرىپ بولغاندىن كېيىن، چۈشلۈك غىزاغا چىقساقمۇ
بولۇۋېرەتتى. لېكىن، بۇ دەۋرەم ھېچكىم چۈشلۈك غىزانى
خىيالىغا كەلتۈرمىدى، خۇددى ساندۇقتىن كارامەت چى-
قىدىغاندەك ھەممەيلەن «سايلام ساندۇقى» دىن كۆزىنى
ئۈزمەيتتى. قەغەز تاشلىنىپ بولغاندىن كېيىن، زالنىڭ
ئىچى بىر خىل سۈرلۈك جىمجىتلىق ئىچىگە چۆكۈپ
قالدى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

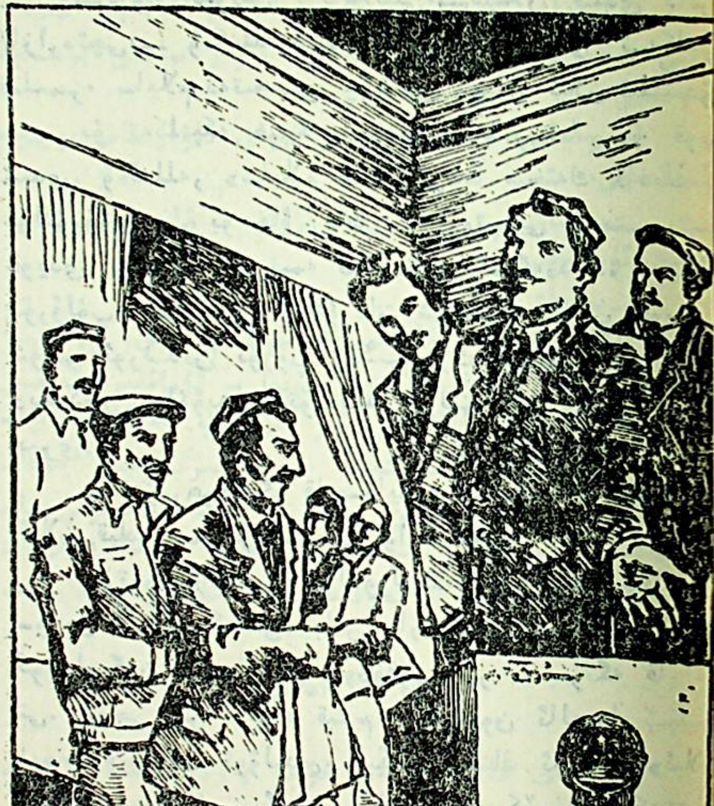

— ئاۋاز بېرىش ئاياغلاشتى. — ئېلان قىلدى باش
نازارەتچى، — ۋەكىللەرنىڭ تاماققا چىقىشىنى تەكلىپ
قىلىمىز، سايلام نەتىجىسى چۈشتىن كېيىن ئېلان قىلىنىدۇ.
بۇ تەكلىپكە ھېچكىم مىدىر-سىدىر قىلماي قوي
مىدى. ۋەكىللەر «سايلام ساندۇقى»غا مىختەك قادىلىپ
ئولتۇرۇۋەردى. بۇ ھال باش نازارەتچىنى تەمتىرىتىپ
قويدى بولغاي، ئۇ نېمە قىلارىنى بىلمىگەندەك، كەينىگە
بۇرۇلۇپ، سەھنىدە ئولتۇرغان شوجىغا قاراپ قويدى.
شوجى ئورنىدىن تۇرۇپ ۋەكىللەرگە قاراپ، بىر نېمە
دېمەكچى بولۇۋېدى، تۆۋەندە ئولتۇرغان ۋەكىللەردىن
بىرى:
— ئىنزا ھېچنەگە قاچمايدۇ، سايلام نەتىجىسىنى
ئېلان قىلىپ بەرسۇن! — دەپ ۋارقىرىدى.
پۈتۈن زالنى گۈلدۈرلىگەن چاۋاك، قىقاس-
سۈرەن قاپلاپ كەتتى. باش نازارەتچى بىلەن شوجى
كۆتۈلمىگەن مالىماندىن ھودۇقۇپ بىر-بىرىگە قاراش
تى. شوجى بىر نەچچە قېتىم مىكروفون ئالدىغا كېلىپ
نېمىنىدۇر دەپ تۇۋلىدى، لېكىن ئۇنىڭ ئاۋازى «ئېلان
قىلىپ بەرسۇن!» دېگەن سادا ئىچىدە كۆمۈلۈپ كەتتى.
خۇلاسە، سايلام بېلەتىنى ھېسابلاشتىن باشقا چار
قالمىدى. ھەممىمىزنىڭ كۆزى سەھنىدە ئىدى. كۆڭلى
مىزدە بېلەتلەرنى ھەممىمىز تەڭ سانايتتۇق. تەقەززا
لىق ئىچىدە بىر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتتى، باش نا
زارەتچى بىلەن باش بېلەت سانىغۇچى ئاۋازلار جەم
لەنگەن بىر ۋاراق قەغەزنى كۆتۈرۈپ ئورنىدىن تۇردى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

—يولداش مەتنۇر،— دېدى باش نازارەتچى قەددە-
دىنى تىك تۇتۇپ،— 431 ئاۋاز، ئاۋاز سانى بويىچە
بىرىنچى.

—يولداش ... ... 391 ئاۋاز، ئاۋاز سانى بويىچە
ئىككىنچى.

—يولداش... ... 387 ئاۋاز، ئاۋاز سانى بو-
يىچە ئۈچىنچى.

—يولداش ... ...

باشقا گەپلەر قۇلىقىمىزغا كىرگىنى يوق، كۆڭلىمىز شادلىق بىلەن دولقۇنلاندى، دوپپا - تۇماقلىرىمىزنى ئاسمانغا ئېتىپ، ئالقانلىرىمىز قىزىرىپ كەتكىچە چاۋاك چالدۇق. قول سىقىشىپ، بىر - بىرىمىزنى مۇبارەكلىدۇق، راسا پۇخادىن چىقتۇق. خۇشاللىقىمىزنى باسالماي، بۇ خەۋەرنى شۇ زامان ناھىيە ئىچىگە يېيىۋەتتۇق. بىزنىڭ ھاكىم ساندۇقتىن ئەنە شۇنداق چىققان!...

و. جاراھەت

روزىمەت تاغا سۆزلەپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، بىردەم توختىۋېلىپ بىزنى ئالدىمىزدىكى قوغۇنغا زورلىدى:

—قېنى بېقىڭلار، سېغىپ كېتىپتۇ...

پېشقەدەم پروفېسسور رازىمەنلىك بىلەن روزىمەت تاغىغا رەھمەت ئېيتتى:

—مەتنۇر ھاكىم مۇنداق ئادەم ئىكەن-دە. قوغۇنمۇ شېرىن، «ساندۇقتىن چىققان ھاكىم»نىڭ ھېكايىسى تېخىمۇ شېرىن بولدى، رەھمەت سىزگە. شۇنداق قىلىپ،

روزیەت تاغا، بۇ ئىشنىڭ ئاخىرى نېمە بولدى؟

روزیەت تاغا تىزىنىڭ ئۈستىگە ئىككى قولىنى قويغىنىچە بىر پەس تورۇۋېلىپ دېدى:

— ئاخىرى يەنە بار، مەن بۇنى ئاڭلايدىغانلا كىشى بولسا دەپ كېلىۋاتىمەن، ئازراق سەۋر قىلىڭلار، مۇنداق بولسۇن، بۇ يەر مېنىڭ چۇۋۇق كەپەم ئەمەس، قوغۇنلۇق. قوغۇنلۇققا ئاياغ بېسىپ كەلگەن مېھمان ئۆز قولى بىلەن ئۈزۈپ يېمىسە ھېساب بولمايدۇ. بايىقىسى مېنىڭ مېھماندارچىلىقىم. ئەمدى ئۈزۈڭلار چوڭنەك ئارىلاپ خالىغانچە تېتىپ بېقىڭلار، قېنى مەرھەمەت...

بىز قوغۇنغا تويغان ئىدۇق، رەھمەت ئېيتتۇق، لېكىن روزیەت تاغا:

— مۇنداق دېمەڭلار، مېھمان پېلەكتىن ئۆز قولى بىلەن بىر قوغۇن ئۈزۈپ يېسە، ئۈزگەن يەردە سويەسى ئۈنۈن بولۇپ ئاۋىيدۇ، دېگەن گەپ بار. مېھماننىڭ رىسقى ئۆزى بىلەن بىللە ئەمەسمۇ، قېنى بەھوزۇر ئىلتىپات قىلىڭلار...، — دېگىنىچە چەللە قاشانىڭ كەينىگە ئۆتۈپ كەتتى.

پېشقەدەم پروفېسسور كۈلۈپ: «بۇ، قىزىق ئادەمكەن-ھە، ئالىمجان، قانداق قىلىمىز» دەپ ماڭا قارىدى.

— قېنى روزیەت تاغىنىڭ كۆڭلى قالمىسۇن، تەلىيىڭىزنى بىر سىناپ كۆرمەمسىز؟

پروفېسسور ئىشەنچسىزرەك قەدەم بېسىپ چوڭنەككە چۈشتى. قايسىنى ئۈزسەمكىن دېگەندەك، پېلەكلەر ئارىسىدا ياتقان ھەر خىل رەڭدىكى قوغۇنلارغا بىر -

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىرلەپ قاراپ ماڭدى. كۆزىگە چىرايلىق كۆرۈندى بول-
غاي، بەقەسەم يوللۇق بىر قارا قاش قوغۇنىنى تەۋەك-
كۇل قىلىپ ئۈزدى. مەن «ئىسىم دەپلا قالدىم. چۈنكى، قارا-
قاش كۆزلۈك قوغۇن بولۇپ، ئۇنىڭ پىششىغا تېخى
بىرەر ئايچە ۋاقىت بار ئىدى.

پېشقەدەم پروفېسسور مۇڭگۈز ساپلىق پىچاقىنى
قولىغا ئېلىپ قوغۇننى تىلدى ھەمدە ئالدى بىلەن بىر
تىلىمىنى روزىمەت تاغىغا سۇندى. روزىمەت تاغا قوغۇن-
نى تېتىپ كۆرۈپ مۇنداق دېدى:

—تەم كىرىپتۇ. يامان ئەمەس، ئالما تاتلىقى بوپ-
تۇ. بىزنىڭ قوملۇقتىكى تېرىلغۇچىلىقىمىزغىمۇ ئەمدىلا تەم
كىردى. خۇدا خالىسا، يەنە ئۈچ يىلدىن كېيىن ھەممە
ئىش باشقىچە بولىدۇ. يازلىق، كۈزلۈك، قىشلىق قوغۇن-
لارنى ئۆز تۇرى بويىچە پاسىل قىلىپ ئايرىپ تېرىيمىز.
ئۇ چاغدا، قولىغا چىققاننىڭ ھەممىسى ناۋات تېتىيدۇ!...

ئاندىن كېيىن، روزىمەت تاغا بىزنى كېۋەز -قو-
ناقلىرى ۋە كۆزگى بۇغداي تېرىش ئۈچۈن تەييارلىن-
غان ئېتىزلىرىنى كۆرۈشكە تەكلىپ قىلدى.

—ئاشۇ قېتىمقى قۇرۇلتايدىن كېيىن، —دەپ باش-
لىدى ھېكايىسىنى روزىمەت تاغا،— غايىب بىرسى كېلىپ
ئىگىلىگەن قەدىمىنى رۇسلاپ قويغاندەك. يىگىرمە يىل
كەينىمگە يېنىپ كۆچكە تولغان بەردەم چاغلىرىمنى قاي-
تىدىن تېپىۋالغاندەك بولۇپ قالدىم. ئىچىمگە بىر ئوت
كىرىۋالدى. پۈتۈن بىر ھۆكۈمەتنى ئۆزىمىز ئۆرە قىلا-
لىغان يەردە، نېمىشقا خۇدا بەرگەن كاللا بىلەن قول-

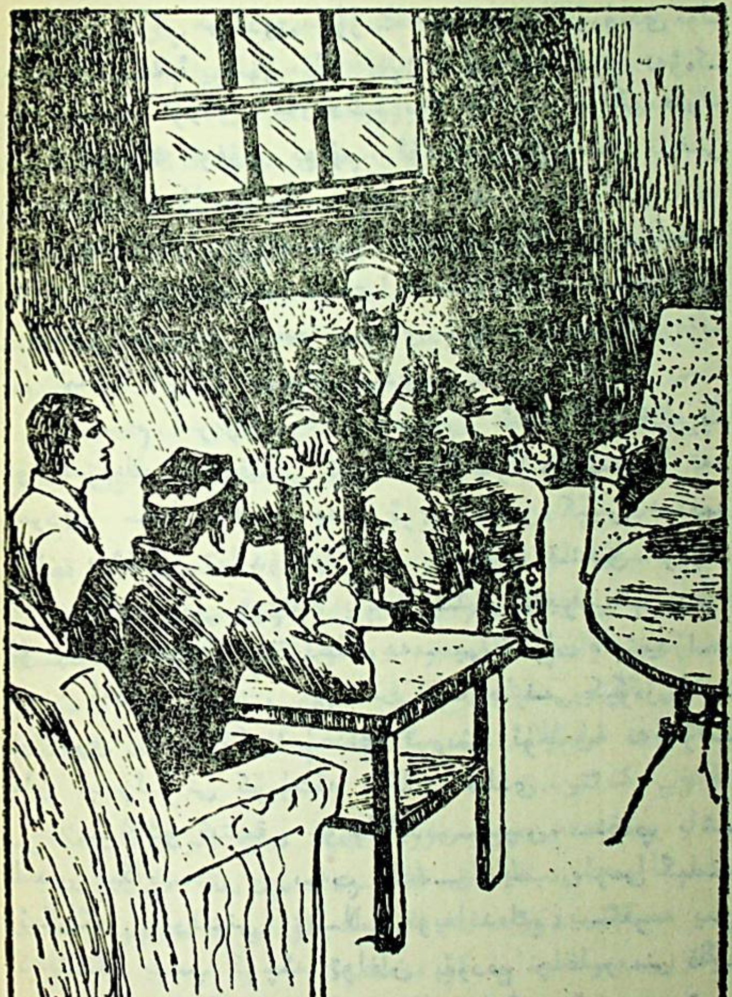

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

پۈتمىزنى ئىشقا سېلىپ ئۆزىمىزنى ئۆرە قىلالمايمىز، دەپ ئويلىدىم. مەھسۇلاتنى ھۆددە قىلىش دېگەن نېمىكەن؟ شۇ يىلى مەھسۇلاتلا ئەمەس، يەرمۇ قولىمىزغا ئۆتتى. لېكىن، دوپپامچىلىك بۇ يەر ئۆزۈمىنى ئۆرە قىلىش ئار-زۇيۇم بىلەن قانداقمۇ كېلىشەلىسۇن؟ قىرىق يىلدىن بۇيان دىلىمنىڭ چوڭقۇر قېتىدا جاراھەت بولۇپ ساق-لىنىپ كېلىۋاتقان بىر ئوي باشقىدىن لاۋۇلداپ يېنىپ قالدى. بىر كۈنى ئوغۇللىرىم، كېلىنلىرىم ۋەنەۋرىلىرىم-نى يىغىپ:

— باللىرىم، ئىشلىگەن چىشلەيدىغان زامان يېتىپ كەپتۇ، داستىخان كىچىك كەپقالدى، قەدىمكى ماكانىمىزغا بېرىپ بەگباش قۇم بىلەن يەر تالىشىمىز، ئۇ بىزنىڭ بولىدۇ. ئۇ يەردە نى-نى ئىشلارنى قىلالايمىز، «گۆھەر تەلمۈرۈپ ياتسا يىدا، بېرىپ قولىغا ئالمىساق نېمە پايدا»، دېدىم.

ئوھو... ماۋۇ پېشكەلچىلىكنى كۆرمەمدىغان! مېنىڭ بۇ گېپىم ھەدېگەندىلا پۈتۈن ئائىلىمىزدە چوڭ غەۋغاغا سەۋەب بولدى، تىلى ئۇزۇنراق بىر كېلىنىم:

— دادىكا، بۇ نېمە دېگەنلىرى؟ «توپىتىن ئايرىلغاننى توپا يەپتۇ، ئەلدىن ئايرىلغاننى بۆرە»، دېگەن گەپ بار. يەنە ئاشۇ ئالۋاستىنىڭ ئۇۋىسىغا بارىمىزمۇ؟ — دېدى نارازى بولۇپ.

— دادا، بىزگە تەخسىم قىلىنغان يەر ھېچكىمنىڭ-كىدىن ئاز ئەمەس، توپىسى بەزەك بولسىمۇ، ئەجىر قىلساق جەزمەن نەپ بېرىدۇ، بىزنىڭمۇ قولىمىزنىڭ پەن-

جىسى بەش. سۇ - سەللىرى، باغ - ۋارانلىرى بار مۇشۇنداق يۇرت ئىچىنى تاشلاپ يەنە نەگە بارىمىز؟— دېدى چوڭ ئوغلۇم.

— ئەمدى ئۇھ دېدۇق، بىر چىشلەم يەرگە ئىگە بولدۇق، خۇدا ئۇرسۇن قۇملۇقنى!— دەپ ماي تارتتى ئوتتۇرانجى كېلىنىم.

— ئىسىت بالام، كۆز قارىچۇقۇم، يۈرىكىمنىڭ پا- رىسى، سېنى ئاشۇ دوزاخ خازان قىلمىدىمۇ؟ مەن بۇ دەردكە قانداق قىلاي، قانداق چىداي؟ سېنى ئۇ يەرگە باشلىغىنىچە مۇشۇ يەرگىلا تىرىك كۆمۈشلار...— دەپ هازا ئېچىپ ئۆينى بېشىغا كىيدى ئانىسى.

چوڭ ئۈچ ئوغلۇم، تۆت كېلىنىم خۇددى مەن ئۇلار- نى بارسا كەلمەس كويىقاپقا ئېتتىرىپ كېتىۋاتقاندەك، غەزەپتىن يېرىلىپ، قەدىمكى ماكانىمىزغا قايتىشقا نەۋزەمبىللا ئۇنىمىدى. تۆتىنجى ئوغلۇم مەتتوختى بېشىنى سېلىپ ئولتۇرۇپ ھېچنېمە دېمىدى، ھەدەپ ئېغىر پۇشۇلدايتتى. پەقەت كەنجى ئوغلۇم مەتتۇرسۇن بىلەن نەۋرە ئوغلۇم مەتسايىتلا شەھەر كۆرۈشكە ئالدىرىغاندەك، بۇ ئىشقا ھەۋەس قىلىشتى.

مەتسايىت ھە دېگەندىلا:

— بېرىپ باقمايمىزمۇ، كۆرۈپ باقمايمىزمۇ، — دەپ تىپىرلاپ ئورنىدا ئولتۇرالماي قالدى.

خۇلاسە، بىر كېچە، ئىككى كۈندۈز دەتالاش قىلدۇق. ئوغۇللىرىمۇ، كېلىنلىرىمۇ، ھەتتا چوڭ - كې- چىك نەۋرىلىرىمۇ ئىككى قاش بولۇپ كەتتى. نېمە دې-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئادرېسى

كۆلۈك، ئەرلىرى ماقۇل دېسە، خوتۇنلىرى تېرىكەتتى. خوتۇنلىرى بوپتۇ دېسە ئەرلىرى ئۇنىمايتتى. يامانلاپ ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كېتىشكە ھازىرلانغان كېلىنلەرمۇ، ئۆي ئايرىپ بۆلەك بولماقچى بولغان ئوغۇللارمۇ چىقتى.

قىسقىسى ئۇلارنىڭ تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتىدىن، ئۆگىنىپ قالغان جامائەتتىن ئايرىلغۇسى كەلمەيتتى، كۆپرەكى يىگىرمە چاقىرىم چەتتىكى دەشتنى - باياۋاندىن نېمە چىقار، دەپ ئەنسىرەپ ھودۇقاتتى...

روزىمەت تاغا سۆزلەپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، نېمىسىندۇر يادىغا ئېلىپ شۈك بولۇپ كەتتى. ساقال باسقان كالپۇكلىرى تىترەپ، سەل كومشەكرەك بۇرۇن چاناقلىرىنىڭ كېرىلىۋاتقانلىقىنى سەزدىم، ئۇ ئېغىر بىر تىنۋېلىپ ھېكايىسىنى داۋام قىلدى:

— دۇرۇس، بۇ بىر ئىش سىلەرگە قاراڭغۇ. بۇنىمۇ دەپ بېرەي. خەقلەر مېنى: «يېڭى سىياسەت روزىمەت تاغامنىلا ياراشتى، گۇسمۇستەك بەش ئوغلى بىلەن ئاسمانغا چىقسەمۇ دېسىمۇ چىقالايدىغان بولدى» دېيىشكەن ئىدى. لېكىن تولا كىشىلەر مېنىڭ ئوغۇللىرىمنىڭ ئەسلىدە بەش ئەمەس ئالتە ئىكەنلىكىنى، بۇنى ئويلىسام، ھېلىمۇ يۈرىكىم قانغا تولىدىغانلىقىنى ئۇلار نېمە بىلسۇن؟

روزىمەت تاغا ئۇچتەك ئاقارغان قاشلىرىنى ھۈرپەيتىپ، بىردىنلا قېرىپ قالغاندەك سولىشىپ، ھەپسىلىسى قاچقان ھالدا تال بىلەن توقۇلغان كەپىنىڭ ئۇدۇلىدا كۆرۈنۈپ تۇرغان چاقپەلەكلىك قۇدۇققا نادامەت بىلەن

تىكىلدى - دە:

— ئۇ بالامنى كۆمۈۋەتكەن، ئاشۇ قۇدۇقتا تىرىك كۆمۈۋەتكەن!— دەپ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى.

مەن خۇددى توك سوقۇۋەتكەندەك، تېنىم شۈركىنىپ، ئىتتىك روزىمەت تاغامغا قارىدىم. ئۇ، ساقاللىرى تىترىگەن ھالدا تامدەك تاتىرىپ، بېشىنى سېلىپ بىر ھازاغىچە ئۈنى چىقمىدى.

— بۇنىڭدىن قىرىق يىل مۇقەددەم،— دەپ تىترەك ئاۋازدا ھېكايىسىنى باشلىدى بوۋاي،— نېمىسىنى دەي، شۇتاپتا سىلەر كۆرۈۋاتقان بۇ بىر تاناپ يەر نەدىمۇ مۇنداق يۇلغۇن، يانتاقلىق بولسۇن؟ خېلىلا كۆجۈم مەھەللە ئىدى. بۇ يەرلەر، ئۇنىڭ ئايىغىدا ئوتچۆپلىرى مول كەڭرى يايلاق بولىدىغان. كەچكۈزدىن تاكى ئەتىيازغىچە مال - ۋارانىنى سۇغىرىشقا، ئۆزىمىز ئىچىشكە يەتكۈدەك سۈپسۈزۈك بۇلاقمۇ، ياز كۈنلىرى يۇرۇڭقاش دەرياسىنىڭ بىر ئېرىق سۈيىمۇ ئېقىپ تۇرىدىغان. يايلاق يۇرت كاتتىسى بەگ ھاجىغا تەۋە بولۇپ، قىش - ياز ئۇنىڭ بىر قوتان ئۇزۇن يۇڭلۇق ئاق قويلىرى ئوتلايتتى. ئاز - تولا تېرىلغۇ يەردە بولسا، بىز ئۇنى نەچچە ئۆيلۈك نامرات دېھقان سۇ - سەلىنىڭ يېتىشىگە بېقىپ تېرىكچىلىك قىلاتتۇق.

بىر يىلى كويىقاپنىڭ تېمى ئۆرۈلگەندەك، بىر ھەپتىگىچە بوران قوتراپ، قۇم يۆتكىلىپ سۇ كېلىدىغان ئېرىقنى كۆمۈپ تاشلىدى، ئېرىقنىڭ ئۆزى توگۆل ئىزىمۇ قالمىدى. بۇلاقنىڭ كۆزىگە قۇم تىقىلىپ كاردىن چىق-

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

تى. ئېرىقنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئوڭاي بولمىغاچقا، ھەممىمىز ئۈلىشىپ، بۇلاق كۆزىنى چەنلەپ قۇدۇق قازدۇق. قۇدۇق ئىچىدە ئادەم بويى سۇ توپلاندى، لېكىن قانچە قىلساقمۇ سۇ تۆپىگە كۆتۈرۈلۈپ چىقالمىدى. چاقپەلەك ئارقىلىق تارتىپ چىقارماقچى بولدۇق، ھەممە تەييارلىق پۈتەي دېگەندە، بەگ ھاجى ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ يېتىپ كەلدى:

— بولدى، بەس. قۇدۇقنىڭ سۈيى مال - چارۋىغا كېرەك، ئاشقىنى يايلاقنى سۇغارسۇن، سىلەر بۇ يەردىن كېتىڭلار، — دەپ بۇيرىدى.

ئۇ كەمدە كىممۇ ئۇنىڭغا گەپ قايتۇرالىسۇن! ئۇنىڭ دېگىنى قانۇن تۇرسا! شۇنداقتىمۇ «ئەمدى نەدە سەرسان بولۇپ يۈرۈيمىز، قۇدۇقنى بىز كولىدۇققۇ» دەپ تىركەشتۇق. بەگ ھاجى:

— بولدى، گەپ بىر. قۇدۇقنىڭ سۈيىدە ھەر قايسىڭ يەر سۇغارساڭ، چارۋا بىلەن يايلاقنى مەن تەلپىكىمدە سۇ توشۇپ سۇغىرامدىمەن؟! — دەپ زەھەر تېمىپ تۇرىدىغان كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ زەردە بىلەن گۆلەيدى.

نېمە قىلغۇلۇق! دەردىمىزنى ئىچىمىزگە يۇتتۇق. كۆدە - كۆرپىمىزنى تېڭىپ يۇرتقا قايتىپ، بەگ ھاجىغا يىلىلىقچى - ئوتاقچى بولۇشقا مەجبۇر بولدۇق. قۇملۇقتىن كېتىشتىن ئىلگىرى بەگ ھاجى يىلىلىقچىلار ئىچىدىن ئۈچ كىشىنى تاللاپ، ئۇلارنى چارۋىسى بىلەن قۇدۇقتىن خەۋەر ئېلىشقا بەلگىلىدى. بۇلارنىڭ ئىچىدە مېنىڭ تۇنجى ئوغلۇم مەتسىيىتمۇ بار ئىدى.

مەتسيىت شۇ چاغدا ئەمدىلا 18 ياشقا كىرگەن بولۇپ، يەر دەسسىگەندىن تارتىپ ماڭا قول - قانات بولۇۋاتقان بالا ئىدى. بەگنىڭ ئىشىغا ھېيلە قىلمايتتى، كۈندۈزى مالنىڭ كەينىدە چاپسا، كېچىسى دەردىمگە دەرمان بولاتتى. بىر پارچە يۇمشاق نان تاپسا ماڭا قىستىپ ئېلىپ كېلەتتى. تۇرۇپ - تۇرۇپ: «دادا ئەجەب ئىسكەن، قوينى بىز باقساق، ياغلىق گۆش ئۇلارنىڭ؛ جاپا تارتىپ يەرنى بىز تېرىساق، نېمىشقا بۇغداي بىلەن پاختىسى ئۇلارنىڭ؟» دەپمۇ قويىدىغان... گەپنىڭ پوسكاللىسى، بەگ ھاجى دېگەندىكىن نېمە چارە؟ قانىتىدىن ئايرىلغان قۇشتەك بويۇن قىسىپ مەتسيىتنى تاشلاپ يۇرتقا كەتتىم.

كېيىنكى بىر يىلى، جۇدۇنلۇق ئەتىيازنىڭ بىر كۈنى مال قوتىنىدىن شۇم خەۋەر كەلدى: كۈپكۈندۈزدە قارا بوران بېسىپ كېلىپ، يەر - جاھاننى قاراڭغۇلۇق قاپلاپ كېتىپتۇ. بوران بىلەن تەڭ، چۆل ئىچىدىن بىر توپ چىل بۆرىلەر ئېتىلىپ چىقىپ مال پادىسىغا چاڭ ساپتۇ، نەچچە يۈز ئاق قويي ساراسىمگە چۈشۈپ، ھۈركۈپ، تېنەپ يايلاقتىن چىقىپ قۇملۇق تەرەپكە تىمىراپ قېچىپتۇ، بۆرىلەر ماللارنى ئالدىغا سېلىۋېلىپ، بوغقىننى بوغۇپ، قارنىنى يارغىنىنى يېرىپ غالجىرلىق بىلەن سۈر توقاي قىلىۋېتىپتۇ.

ئۈچ پادىچى شۇ كۈنى چۈشتىن تارتىپ ئەتىسى تاڭ ئاتقىچە ماللارغا ئەگىشىپ بۆرىلەر بىلەن ئېلىشىپتۇ، مەتسيىت بۆرە تالاپ قانسىرىتىۋەتكەچكە، باشتىلا ھوش-

سىزلىنىپ بىر ئازگالدا يېتىپ قالغان ئىكەن. ئەتىسى
تاڭ يورۇغاندا ھوشىغا كېلىپ قارىسا، قۇملۇق ئىچىدە
يە پادىچى ھەمراھلىرى، نە قويلار كۆرۈنمەپتۇ. بىر ھا-
زا ئاختۇرغاندىن كېيىن، قانىغا مىلەنگەن، بۆرە تالاپ
تىيما - چىيما قىلىشۋەتكەن قويلار بىلەن ئىككى پادىچى
قېرىنداشىنىڭ ئۆلۈكىنى كۆرۈپتۇ...
بەگ ھاجى بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ، شۇ كۈنىلا ئېتىنى
چېپىپ يايلاققا يېتىپ كەپتۇ، ئاق قوي بەگ ھاجىنىڭ
جېنى بولۇپ، بىرەر - يېرىمىنىڭ زايا بولۇشىغا ئەسلا
يول قويمايتتى. كېسەل تېگىپ ئۆلگەن بىرەر قوي ئۈ-
چۈن، ئۆمۈر بويى بەگدىن قەرزىنى ئۈزەلمىگەن پادى-
چىنىمۇ كۆرگەن بىز. ئېمىشقا دېسەڭلار، بەگ ئاق قوينىڭ
كەم ئۇچرايدىغان ئۈزۈن، ئىنچىكە يۇڭىدىنمۇ پاتمانلاپ
پۇل تاپاتتى. ئاشۇ بىر قوتان ئاق قوينى كۆز - كۆز
قىلىپ باشقا بايلار بىلەن ئۈزەڭگە سوقۇشتۇراتتى. ئاق
قوي يۇڭىنى لاداخ يولى بىلەن قايسىبىر ئەلگە يۆتكەپ،
ھەر خىل گەزلىمىگە تېگىشىپ سودا - سېتىقمۇ قىلاتتى.
بەگ ھاجى قۇملۇققا كېلىپ، جېنى تۇمشۇقىغا كې-
لىپ قالغان مەتسىيىتنى تېپىپ سوراققا تارتىپتۇ:
— ھوي ئوغرى، سەن تېخى تىرىكمۇ؟! — دەپ ۋار-
قىراپتۇ. مەتسىيىت چىشىنى چىشىغا بېسىپ، كۆزى ئېلىشىپ
ئۈندىمەپتۇ، بەگ ھاجى:
— مەن ساڭا نېمە دېگەن - ھە! ئاق قويلار
بار - سەنمۇ بار، ئاق قويلار يوق - سەنمۇ يوق. جان-
غا جان ئالىمەن، قويلار ساڭا ھۆددە دېگەن ئىدىم! قوي

قېنى؟ — دەپ چىرقىراپ كېتىپتۇ.

مەتسىيت تىترەپ:

— قويلارنى... بىقووۇل كەپقالدۇق، بۆرىلەر...، — دېگەن ئىكەن، بەگ ھاجى:

— قوينىڭغۇ بۆرە يەپتۇ، سېنىچۇ سېنى نېمىشقا يېمىدى؟ — دەپ سوراپتۇ.

— مەن تۆلەيمەن، ئىشلەپ تۆلەيمەن، — دەپتۇ بىچارە ئوغلۇم مەتسىيت.

— ھوي ئوغرى، سەن نېمەڭگە تۆلەيسەن، پېتىڭگە تۆلەمسىنا! — دەپ بەگ ھاجى دەرغەزەپ بولۇپ، ئەتراپتىكى يالاقچىلىرىغا قاراپتۇ، — نېمە تۇرىسەن؟ بۇ ئوغرى مېنى زەردىگۈش قىلىپ ئۆلتۈرمەكچى. ئەسلى - ۋەسلىمنى قۇرۇتۇۋېتىشكە قەست قىلغان. دوغا! مەتسىيتنى تۇت، قۇدۇققا تاشلا!...

يالاقچىلار مەتسىيتنى سۆرەپ قۇدۇق بېشىغا ئېلىپ كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنى قۇدۇققا تاشلاشقا پېتىنالماپتۇ. ئىككى كۆزىگە قان قۇيۇلغان بەگ ھاجى ئۆزى ئېتىلىپ بېرىپ، نىمجان ياتقان ئوغلۇم مەتسىيتنى پۇتىدىن سۆرەپ قۇدۇققا بېشىچە تاشلىۋېتىپتۇ. ئۈستىدىن قۇم تۆكۈپ كۆمۈۋېتىپتۇ...

مەن ئىككى پۇتۇمنى ئات، ئىككى قولۇمنى قانات قىلىپ قۇدۇق بېشىغا يېتىپ كەلگىنىمدە، يالماۋۇز بەگ ھاجى ئېتىغا مىنىپ، يالاقچىلىرىنى كەينىگە سېلىپ يۇرتقا قايتاي دەپ تۇرغان ئىكەن. بىچارە ئوغلۇمنىڭ بېشىغا چۈشكەن بالا - قازانى ئاڭلاپ، كۆزۈمگە قاراڭغۇلۇق

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

تىقىلدى، تاپىنىمدىن كىرگەن ئوت مېڭەمدىن چىقىپ كەتتى، «ئاھ، جىگىرىم بالام! ئاھ، مېنىڭ شورپېشانەم! ئاھ ئوغلۇم!» ۋارقىرىغىنىمچە، ئېتىلىپ بېرىپ بەگ ھاجىنىڭ ياقىسىغا ئېسىلدىم. ئەگەر ئۈستىدىن يۇلۇپ ئېلىپ يەرگە ئېتىۋەتتىم.

— ھوي مۇناپىق! كۈندۈزنى كېچە قىلىۋەتكەن مېنىڭ ئوغلۇممۇ؟ بۆرىنى چىللاپ كەلگەن پادىچى قېرىنداشلىرىممۇ؟! سەندە ئىنساپ، ئىمان دېگەن نەرسە بارمۇ-يوق!؟ جانغا - جان، خۇنغا - خۇن!— مەن بەگ ھاجىنى يەرگە بېسىپ، مەيدىسىگە تىزلاپ كارنىيىنى بوغۇپ تۇرۇپ، شۇ گەپنى دېگىنىمنى بىلىمەن. ئارقىدىن بىرسى كالتەك بىلەن بېشىمغا «قاس» قىلىپ ئۇرغانلىقىنى سەزدىم، ھوشۇمغا كېلىپ كۆزۈمنى ئاچسام، پۈتۈن بەدىنىم تىلما - تىلما يېرىلغان، قانغا بويالغان ھالدا ئۆزۈمنى ھۆكۈمەتنىڭ گۇندىخانىسىدا كۆردۈم...

10. ھېكايىنىڭ ئاخىرى

روزىمەت تاغا شۇنىڭدىن كېيىن خېلى بىر ۋاقىتقىچە تىمتاس بولۇپ كەتتى، ھەسرەت ياشلىرىنى بىزگە كۆرسىتىشنى خالىمىدى بولغاي، چەتكە قارىۋالدى. لېكىن بىز ئۇنىڭ قەلبىنىڭ چوڭقۇر يېرىدە ئۈن - تىنسىز يىغلاۋاتقانلىقىنى، مويسىپىت چېھرىسىنى بويلاپ ئاققان كۆز يېشىنىڭ بىر تېمىم - بىر تېمىدىن تامچىلاپ چۈشۈپ قومغا سىڭىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇردۇق.

ئاخىر يەلكىسىنىڭ تىترىشى توختاپ، ئېسەدىشىنى باستى. بەلبېغىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆز يېشىنى سۈرتۈۋېتىپ مۇڭداق دېدى:

— مەن ئۇ كۈنلەرنى ئەسلەشنى خالىمايمەن، يۈرەكنى زېدە قىلىدىغان ئۇ جىنايەتلىك ئۆتمۈشنىڭ ھازىر كىمگە لازىمى! لېكىن، ئائىلىمىزدە — داستىخان ئۈستىدە ئوغلۇم مەتسىيتنىڭ پاجىئەسىنى ئەسلىشىم ئوغۇل، كېلىنلىرىم، نەۋرىلىرىمنىڭ ھېچ ئويلىمىغان يەردىن تومۇرلىرىدىكى قاننى قىزىتىپ قويدى، غەزەپلىنىپ كۆزىگە ياش ئېلىشتى، بولۇپمۇ ئانىسى: «ۋاي بالام، ئون گۈلىدىن بىرى ئېچىلماي بىزنى داغدا قويۇپ كەتكەن بالام. مېنى مەتسىيتنىڭ قەبرىسىنىڭ يېنىغا كۆمۈڭلار» دەپ ھازا ئېچىپ، ئالەمنى مالەم قىلىۋەتتى. ئۆي ئىچى «ئاھ، ئۇھ»قا تولدى. مەن:

— گەپ شۇ، بالىلىرىم. مېنى قەدىمكى ماكانىمنىڭ — ئاشۇ قۇملۇقنىڭ نېمىشقا ئۆزىگە شۇنچە تارتىدىغانلىقىنى ئاڭلىدىڭلار، قالغىنىنى ئۆزۈڭلار دەڭسەپ كېسىڭلار، — دېدىم.

راست گەپنى دېسەم، بۇ ئىشتا ھەممىدىن بۇرۇن ئىسيان كۆتۈرگىنى يەنە مەتسايىت بولدى. ئۈچ كۈنگىچە مەرھۇم ئاكىسىنىڭ پىراقىدا ياغ ئىچۋالغاندەك بوغۇلۇپ يۈردى. كېيىن مېنى ئالدىرىتىپ كەتتى. ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ جەزمەن دېھقان بولغۇسى بارلىقى ماڭا ئايان ئىدى. ئائىلىمىزدە يېڭى سىياسەتنىڭ ئۇجۇر - بۇجۇرىنى بىلىدىغىنىمۇ شۇ ئىدى. كۆپ نەر-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سىلەرنى مەتسايىت ئارقىلىق ئاڭلايتتۇق. خۇلاسە، شۇ يىلى باش باھارنىڭ ئىزغىرىن شاماللىرى يۈز - كۆزۈمنى چىمدىپ تۇرغان بىر كۈنى مەتسايىت بىلەن ئىككىمىز كۆك ئېشەكنى ئالدىمىزغا سېلىپ، مۇشۇ قۇملۇق ئارىسىغا كەلدۇق، مەتسايىتنىڭ قەبرىسىگە دۇئا - تەكبىر قىلدۇق. مەتسايىتقا كۆزى تىنىپ كەتكەن بولسىمۇ ئەتراپنى نەم كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان بۇلاقنى، كۆمۈۋېتىلگەن قۇدۇقنى سۆكسۆك، يۇلغۇن كۆچەتلىرى قاپلاپ كەتكەن قەدىمكى ئېتىزلارنىڭ قىرتىكەنلىرىنى كۆرسىتىپ يۈرسەم، ساي ئىچىدە ئاسماندىن چۈشكەندەك، ئۇشتۇمتۇت ئىككى ئادەم پەيدا بولۇپ قالدى.

— بوۋا، بوۋا، قارىغىنا، مەتنۇر ھاكىم، مەتنۇر ھاكىم كېلىۋاتىدۇ،— دېدى نەۋرەم مەتسايىت خۇشال بولۇپ.

ماۋۇ كارامەتنى كۆرمەمدىغان! ساي تەرەپتىن بىز تەرەپكە كېلىۋاتقان ئىككى ئادەمنىڭ بىرى، بىزنىڭ مەتنۇر ھاكىم، يەنە بىرى، تونىسايىمنىڭ دادىسى ھامۇتئاخۇن ئىكەن ئەمەسمۇ! مەتنۇر ھاكىم «ساندۇقتىن چىققان»دىن كېيىن، ئىككى ئايغا يېقىن گوڭشىمىزدا تۇرۇپ، ئاندىن ناھىيىگە يۆتكىلىپ كەتكەچكە، ئانچە كۆپ ئۇچرىشالمايدىغان بولۇپ قالغان ئىدۇق. مانا بۈگۈن بۇ يەردە ئۇچرىشىپ قالغىنىمىز بەلەن ئىش بولدى. ئۇ قۇدۇق بېشىغا كۆچۈپ كېلىش خىيالىمىغا نېمە دەيدىكىن، مۇشۇ پۇرسەتتە كەڭتاشا سۆزلىشىۋالدىغان بولدۇم، دەپ ئويلىدىم.

ئەلۋەتتە، ھامۇت ئاخۇن باشقا يېزىلىق بولسىمۇ، بىز بۇرۇندىنلا ئوبدان تونۇش. ئۇمۇ جىق قازاندا قاينىغان، پىشقان، يوقسۇزلۇقنىڭ دەرد -ئەلىمىنى تارتقان، كېيىن كەنت دېھقانلار جەمئىيىتىگە رەئىس بولغان ئادەم ئىدى، قىلمەن دېگىنىنى قىلاتتى. شۇغىنىسى، ئۇنىي ئون نەچچە يىلدىن بۇيان كۆرمەپتىكەنمەن، شۇ تاپتا، كۆزۈمگە قەددى تىكلىنىپ، ياشلىقىغا يېنىپ قالغاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى. خىيالىمدىن: ھامۇت ئاخۇن يەنە بىرنېمىنى ئويلاپ تاپتى-مۇ ھەقىچان، ئۇنىڭ مەتنۇر ھاكىمنىڭ پېشىنى تۇتۇپ قۇملۇقنى چۆرگىلەشىدە بىر گەپ بارغۇ، دېگەن ئوي كەچتى.

مەتنۇر ھاكىم بىلەن ھامۇت ئاخۇن بىزنى كۆرۈپ قەددىمىنى ئۆتتىكلەتتى، بىز ئۇزاق يىل كۆرۈشمىگەن ئۇرۇق - تۇغقانلاردەك قىزغىن قول ئېلىشىپ دىدار-لاشتۇق.

— شۇ... دېسەم- دېمىسەم يەنىلا نىيىتىمىز بىر يەردىن چىقتى، روزنەت تاغا، — مەتنۇر ھاكىم ماڭا مەنۇنلۇق بىلەن قاراپ قويدى. ئۇ پۇتىدا بەتىنكە بولسىمۇ، ئۇستىنىنى تىزىغىچە تۇرۇۋالغان بولۇپ، كەمزۇلىنى مۇرىسىگە ئېسىۋالغان سومكىسىنىڭ بېغىغا قىستۇرۇۋالغان ئىدى، ئۇ، كۈلۈپ مۇنداق دېدى:

— كۆڭۈللىرىگە كىرىۋالغان ئوت سىلىنى ئاخىر بۇ يەرگە باشلاپ كەپتۇ - دە!

—«ئات ئايلىنىپ ئوقۇرىنى تاپىدۇ،» دېگەن گەپ بار ئوغلۇم. پەلەكنىڭ چاقى ئۇنىڭ ئايلىنىۋەرسە، چۆلنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

گۈلىستان بولىشقى ھېچ گەپ ئەمەس. كۆزۈمنى مۆلدۈرلىتىپ تۇرۇپ، شۇنچە بەلەن ئېتىزلارنى قۇمنىڭ يالماپ يۇتۇۋېتىشىگە تاشلاپ بەرسە، ئادەمنىڭ ئىچى سىرىلمامدۇ؟— دېدىم مەن ئۇنىڭغا.

مەتنۇر ھاكىم، ھامۇت ئاخۇننىڭ كۆزىگە قاراپ:

— مانا ھامۇت ئاخۇن ئاكامۇ شۇ خىيالدا ئىكەن. ياخشى بولدى،— مەتنۇر ھاكىم نەۋرە ئوغلۇم مەتسايىتنىڭ مۈرىسىگە قولىنى قويۇپ، ئۇنىڭ پاقما چاچلىرىنى سىلىدى:

— ھە، يىگىت، دېھقان بولىمەن، بوۋامنى دورايمەن دېگەنتىڭ، ۋەدەڭدە تۇرۇپسەن - دە.

مەتسايىت مەتنۇر ھاكىمغا قاراپ راست دېگەندەك بېشىنى ئىرغىتتى.

بىز كۈلۈشتۇق. مەتنۇر ھاكىمنىڭ تەكلىپى بىلەن قۇدۇق بېشىدا ئولتۇرۇشتۇق ۋە نان - پان يېگەچ ئۇزاق مۇڭداشتۇق.

مەتنۇر ھاكىم خېلىلا ياداپ، يۈزلىرى يېرىلىپ ئازراق قارىداپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن كۆزلىرى ئىشەنچلىك يېنىپ، ۋۇجۇدىدىن كۈچ - غەيرەت ئۇرغۇپ تۇراتتى. سۆز قىلغاندا كۈلكىسى جاراڭلاپ بىردەمدە پاراڭنى قىزىتىۋېتەتتى. ئۇ، بىر ئايدىن بۇيان پىيادە يۈرۈپ، ناھىيەمىزنىڭ چەت - ياقىسىدىكى قۇملۇق بارمۇ، بىنام، يۇلغۇنلۇق بارمۇ، قۇم يۇتۇۋالغان قەدىمكى ئېتىز - ئېرىق، مەھەللە - كويلارنىڭ ئىزلىرى بارمۇ، ھەممىسىنى كېزىپ، كۆزى بىلەن كۆرۈپ چىقىپتۇ. قۇم سىقىپ چىقىرى-

ۋەتكەن كىشىلەرنى ئىزدەپ تېپىپ مۇڭدىشىپتۇ، ھامۇت ئا-
خۇن ئاشۇلارنىڭ بىرى ئىكەن.
— ئەمدى قۇم بىلەن كارىمىز بولمىسا بولمايدۇ، —
دېدى مەتنۇر ھاكىم، بىر بۇردا قۇرۇق ناننى ئاغزىغا
سېلىپ تۇرۇپ، — كۆزدىن كەچۈرگەن ئۈچ يېزىنىڭ ئەھ-
ۋالىدىن قارىغاندا، يېقىنقى قىرىق، ئەللىك يىلدىن بۇيان
قۇم سىلجىپ كېلىۋېرىپ مۇشۇ ئۈچ يېزىدىنلا ئۈچ مىڭ
موچە تېرىلغۇ يەرنى يۇتۇپ كېتىپتۇ. ئەمما، كۆكتېرەك
يېزىسىدىكىلەر بۇ بىرنەچچە يىلدىن بۇيان بەل قويۇۋەت-
مەي قۇمغا قارشى ئورمان بەلباغلىرى، يېپىنچا ئۆسۈم-
لۈكلەر توساقلىرى بىنا قىلغاچقا، قۇم دەككە يېگەن،
ئېتىزلارغا سىلجىپ كېلىۋېرىشتىن يالتايغان. بۇنى ئۇلار
«يېشىل سېپىل سوقۇپ، قۇمنى تىزگىنلەش» دەپ ئاتىغان.
يارايدىغان چارە ئەمەسمۇ؟...
مەتنۇر ھاكىم بىر دانە ئامۇتنى پىچاق بىلەن
ئاقلاپ ئولتۇرۇپ سۆزىنى داۋام قىلدى:
— قارىغاندا، قۇملۇقنىڭ ھەممىلا يېرى قۇم دۆۋ-
ىسى ئەمەسكەن، قۇم بارخانلىرى ئارىسىدا مۇنبەت
تۈزلەڭلىكلەرمۇ، دەرھال تېرىقچىلىق قىلغىلى بولىدىغان
قەدىمكى ئېتىزلارنىڭ ئىزلىرىمۇ بار ئىكەن. بەزى يەر-
لەرگە سۇ باشلاپ كېلىش ئىمكانىيىتى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ.
بەزى يەرلەردە سۈيى مانا مەن دەپ كۆرۈنۈپ تۇرغان
بۇلاق، كۆكىرىپ تۇرغان قومۇشلۇقلارنىمۇ كۆردۈم. ھا-
مۇت ئاكام تۈنۈگۈن كەچتە «بۇ يەر ماڭا تەۋە بول-
سۇن» دەپ قوزۇق قاققان يەر بۇ يەرگە يېقىنلا ئىكەن.

www.uyghurkitap.com

ئەسلىدە قۇم يۇتۇپ كەتكەن ئېتىزلارھازىر يەنە قۇم كۆچۈپ خۇددى رەتلەپ قويغاندەكلا ئېچىلىپ قاپتۇ. ئازراقلا ئەجىر قىلساق، دەريادىن سۇ باشلاپ كەلگىلىمۇ بولىدىكەن. ھامۇت ئاخۇن ئاكام ئىشنى بۇ يىل ئەتىياز ئورمان بىنا قىلىشتىن باشلىماقچى بولدى. مەن مۇڭداشقان نۇرغۇن كىشىلەرمۇ مۇشۇنداق ئۈمىدتە بولۇۋاتىدۇ...

— سىلىجىپ كېلىۋاتقان قۇم، — دېدى ئۇ سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — كۆز ئالدىمىزدىكى ئاشكارا دۈشمەن. ناھىيە بۇ ھەقتە مۇكەممەل بىر ئىلمىي پىلان تۈزمەكچى. بۇنى تۇتماسلىق تارىخ ئالدىدا ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزگەنلىك بولىدۇ، ئەلۋەتتە. قارىغاندا تەشەببۇسكارلىق كۆرسىتىپ، قۇم شەھىرىگە بۆسۈپ كىرىشكە، ئاز - تولا پارتىزانلىق ئۇرۇشى قىلىشقا توغرا كېلىدۇ، بۇنى «قايتۇرۇۋېلىش ئۇرۇشى» دېيىشكىمۇ بولىدۇ. بۇنىڭدا يەكمۇ يەك جەڭ قىلىشقا، مەردنى مەيداندا سىناشقا توغرا كېلىدۇ، — شۇنىڭدىن كېيىن مەتنۇر ھاكىمغا قاراپ، — قېنى، ئەمدى گەپنى سىلىدىن ئاڭلايلى، — دېدى.

مەن نېمىمۇ دەيمەن، ئاللىبۇرۇن بىر قارارغا كېلىپ بولغان تۇرسام!.. شۇ قېتىمقى مۇڭدىشىشتىن كېيىن نەۋرەم مەتسايىت ئوت بولۇپ ياندى، جاسارىتى ئۇرغۇپ كەتتى، ئەتراپىنى ئۆلچەپ، خەرىتىلەرنى سىزدى. شۇنداق پىلانلارنى تۈزۈۋەتتىكى، ئايھاي... نەۋرەمنىڭ ئويلىغىنى كەلسۇن. بەلەن ئارزۇسىغا مىڭ رەھمەت،

دېدىم ئىچىمدە. كەنتكە قايتقاندىن كېيىن مېنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ، مەتسايىتنىڭ ئۆزى پۈتۈن ئائىلىمىزدىكىلەرنى قوزغاپ، ھەممەيلەننى بىر - بىرلەپ قايىل قىلدى. مەتنۇر ھاكىممۇ بىر نەچچە قېتىم ئائىلە كېڭەشىمىزگە داخىل بولۇپ مەدەت بەردى.

خۇلاسە، نېمە دېگۈلۈك، ئالدىنقى يىل قۇتلۇق باھار بىلەن تەڭ «يا باغدىن چىقسۇن، يا تاغدىن» دەپ قۇملۇققا كۆچتۇق. مانا سىلەر كۆرۈۋاتقان مۇشۇ كەپىلەرنى تىكىپ، ئاددىي بولسىمۇ ئۆي سېلىپ، قۇدۇقنىڭ كۆزىنى ئاچتۇق. ھامۇت ئاخۇن بىلەن قوشنا بولغىنىمىز تازىمۇ بەلەن ئىش بولدى. بەش يىللىق پىلان بىلەن مۇسابىقە شەرتنىمۇ تۈزدۇق. بۇ پىلاندا نېمە بار دې-مەمسىلەر، يۇرۇڭقاشنىڭ سۈيى، ئۆستەڭمۇ بار تېخى! ئەمما، يامان بولغىنى، ئۆتكەن يىل كۆزدىكى ھوسۇلىمىز كەنت ئىچىدە ئالدىنقى يىلى ئالغان ھوسۇلىمىزنىڭ يېرىمىغىمۇ يەتمىدى. ئوغۇل، كېلىنلىرىم ئازار يېگەندەك، چىرايىدا تويا ئۆرلەپ لېۋىنى چىشلەشتى، تېرىككەك بولۇپ قېلىشتى. 3 - كېلىنىم بىلەن ئوغلۇم ھاي تارتىپ قۇملۇقتىن قايتىپ كەتمەكچىمۇ بولدى. ئەمما، مەتسايىتلا بەل قويۇۋەتمىدى، بەلكى بارغانچە قەيسەرلىشىپ، نېمىشقا ئەمگەككە لايىق ھوسۇل ئالالمىغانلىقىمىزنىڭ سىرىنى تېپىشقا تۇتۇندى...

مۇشۇنداق پاراكەندىچىلىك ئىچىدە تۇرغىنىمىزدا بۇ يەرگە چېچەك يۈزلۈك بىر كىشىنى باشلاپ مەتنۇر ھاكىم كېلىپ قالدى. ئەلۋەتتە مەتنۇر ھاكىمغا يازدىن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بۇيانقى ھەممە ئۇقتىمىز مەلۇم ئىدى. ئۇ بۇ يەرگە پات - پات كېلىپ ھالىمىزدىن خەۋەر ئېلىپ، مەسلىھەت بېرىپ تۇرغان ئىدى.

— بۇ كىشى ئاگرونوم مىجىت، — دېدى مەتنۇر ھاكىم ھەمراھىنى تونۇشتۇرۇپ، — ئوبدان تونۇشۇۋېلىڭلار، ھازىردىن باشلاپ، مۇشۇ ئەتراپتا قۇملۇققا كۆچۈپ كىرگەن توققۇز ئائىلىنىڭ دېھقانچىلىقىغا تېخنىكا جەھەتتىن مەسلىھەتچىلىك قىلىشقا بەلگىلەندى. كۆپ يىللاردىن بۇيان قۇملۇقنى تىزگىنلەش - ئۆزگەرتىشنى تەتقىق قىلىۋاتىدۇ. سىلەرگە جەزمەن ياردىمى تېگىدۇ.

توۋا، دېھقانچىلىقنى بىز قىلساق، ھېكمىتىنى ئاگرونوم مىجىت بىلىدىكەن، ئۇ، راستتىنلا بىر جان كۆيەر ئادەم بولۇپ چىقتى. ئۇنىڭ قورسىقىدىكى ھېكمەتكە ئەقلىم ھەيران، ئاگرونوم مىجىت بۇ يىلقى پېشكەللىكنىڭ سىرىنى يېشىپ بەردى. ئۇنىڭ تەكلىپى بويىچە قىشىچە ئىككى ئىش قىلدۇق: بىرى، قوينىڭ تېرىسىنى سويغاندەك، ئېتىز ئۈستىدىكى بىر قەۋەت قۇمنى قىرىپ چىقىرىۋەتتۇق؛ يەنە بىرى، قۇدۇقنى تېرەن ئويۇپ، سۇ تارتىش چاقپەلىكىنى باشقىدىن ئۆزگەرتىپ ياسىدۇق. مىجىت ئاگرونومنىڭ قورسىقىدىكى ھۈنەر تېگى يوق بۇلاقتەك چىقىۋەردى، بىزمۇ مانا ئەمىسە دەپ ئىشلەۋەردۇق. ئىككى يىل ئۆتتى، مانا ئۆزۈڭلار كۆرۈپ تۇرۇپسىلەركى، بۇغدايدىلا 10 مىڭ جىڭلىق ئۆتكەلدىن ئۆتتۇق ھېچ گەپ ئەمەس. قوناق بىلەن كېۋەز ئالدىڭلاردا تۇرۇپتۇ. مەن ئويلايمەن، بۇ يىل كۆز ئانى-

-سىنىڭ ئۈيىگە يامانلاپ كېتىدىغان كېلىنى بولماس. ئەم-
دى مەتنۇر ھاكىم تەستىقلاپ بەرگەن تراكتورنى سې-
تىۋالساق، ماتور سېتىۋېلىپ سۇ تارتىشنى ماشىنىلاش-
تۇرساق، بۇ يىل قىش دەريا سۈيىنى بۇرنىدىن تارتىپ
بۇ يەرگە ئەكىلىشنىڭ يولىنى ئاچساق... ئۇ چاغدا، كې-
لىنلەرمۇ ئىلگىرىكى ماي تارتىشلىرىغا خىجىل بولىدۇ،
تېخى!...

11. تىك قامەت

تىك ئۇچار ئايروپىلان كەچكى شەپەق نۇرلىرىغا پۈركىنىپ خوتەن ئايرودرومىغا لەرزان قوندى. ئالىمجاننىڭ ئاسماندىكى ھېكايىسىمۇ ئاياغلاشتى.

خىيالىمنى روزىمەت تاغا ۋە ئۇنىڭ پەرزەنتلىرى ھەمدە ئۇلار چوڭ ئىشەنچ بىلەن ئۆز ئۈمىدىنى باغلىغان «ساندۇقتىن چىققان ھاكىم» ئۆزىگە ئەسىر قىلىۋالدى. مەن ھاياجانلىق ھېسسىياتلارغا چۆمۈلۈپ، بىللە ئۇچقان سەپەرداشلىرىم بىلەن خوشلاشتىم.

— يولداش مۇخبىر ،— دېدى پېشقەدەم پروفېسسور بىلەن ئالىمجان قولۇمنى قىسىپ، كۆڭلى قىيمىغاندەك خوشلىشىپ تۇرۇپ،— ۋاقىت قىسقا بولسىمۇ، ئوبدان تونۇشلاردىن بولۇپ قالدۇق. سىزنىڭ روزىمەت تاغىغا قىزىققىنىڭىزدىن بىز بەكمۇ خۇشال. ئۇ يەرگە بارغاندا، روزىمەت تاغىغا، مەتنۇر ھاكىمغا بىزدىن سالام دەڭ. ناۋادا پات ئارىدا ئۈرۈمچىگە قايتماقچى بولسى-

ئۇيغۇر كىتاب تورى ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پۈتكۈل تورى www.uyghurkitap.com

كىمىز بىزنى ئىزدەڭ. روزىمەت تاغا توغرىسىدا، مەتنۇر ھاكىم توغرىسىدا ئاڭلىغىمىز كېلىدۇ...

مەن ئەتىسى چۈشتىن كېيىن، يولۇچىلار ئاپتوبۇسىغا ئولتۇرۇپ تەكلىماكان قىرغىقىدىكى «N» ناھىيىسىگە يېتىپ كەلدىم. مېنى ناھىيىلىك پارتكوم يېزا ئىگىلىك بۆلۈمىنىڭ بۇجاڭى كۈتۈۋالدى.

ناھىيە بازىرى كىچىك بولسىمۇ گۈزەل، يېقىملىق ئىدى. ئېلېكتر لامپۇچكىلىرى تەرىپىدىن كوچىلار نۇر ئىلكىدە چاقناۋاتاتتى؛ كوچىنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى مەجنۇنتال، ئاكاتسىيە يوپۇرماقلىرى لەرزان تەۋرىنىپ يول ئۈستىگە سايە تاشلاپ تۇراتتى. رادىئو كانايلىرىدىن شاد مۇزىكا ئاۋازى ياڭرايتتى.

دەل شۇ مىنۇتتا، مەجنۇنتاللىق يول بويىدىكى ئېرىقتىن بىر قىز بىلەن بىر يىگىت «لىپ» قىلىپ سەكرەپ ئۆتۈپ، ئالدىمغا چىقىپ توختىدى:

— سالام، يولداش مۇخبىر!

— خۇش كەپسىز، مۇخبىر يولداش!

مەن ئۆز كۆزۈمگە ئىشىنەلمەي قالدىم:

— يولداش مەتسايىت، تونىسايىم!— دەپ ۋارقىرىۋەتتىم.

بىز قىزغىن كۆرۈشتۇق. مەتسايىت خۇشال ئىدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە سەل تارتىناتتى. كۆزلىرى بىر ئاز قىسىلغان بولۇپ، كالپۇكىنىڭ چەتلىرىدە ھاياجانلىق كۈلكىسى جىلۋىلىنەتتى. تونىسايىم بولسا، باشقىچە، مەن ئۈرۈمچى ئايرودرومىدا كۆرگەن چاغدىكىگە ئوخشاشلا مەغ-

رۇر ئىدى. قەددىنى تىك تۇتۇپ زوققا تولغان كۆزلە-
رى بىلەن بىزگە ئەمەس، كۆپرەك بازارنىڭ كەچكى
مەنزىرىسىگە قاراپ قوياتتى، ھېچنېمىنى پەسەنتىگە ئال-
مىغاندەك، بىپەرۋا كۆرۈنەتتى.

مەن مەتسايىتنىڭ قولىنى تۇتۇپ:

— يەنە ئۇچرىشىپ قالدۇق، — دېدىم.

— بىز سىزنى كۈتۈۋاتىمىز، — دېدى قىز كېلىشمە-
لىك گەۋدىسىنى مەن تەرەپكە بۇراپ. قىزنىڭ بويىندى-
كى مەرۋايىت كۆزلۈك يېشىل زوننار ۋاللىدە چاقناپ
كەتتى.

— شۇنداق، — دېدى مەتسايىت قىزنىڭ گېپىنى
تولۇقلاپ، — كۆرمەمسىز بۇ ئىشنى، ئۈرۈمچىدە ئايرو-
پىلان ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈش بىلەنلا، تۇنسايىم: «ئاپلا،
تازىمۇ ھاڭۋاقتىلىق قىپتىمىز ئەمەسمۇ، مۇخبىر يولداش-
قا رەھمەت، ھەشقاللا دېگەن گەپنىمۇ قىلماپتىمىز» دې-
دى. خوتەن ئايرودرومىغا چۈشكەن چېغىمىزدا ئۈرۈمچى
ئايرودرومىدىكى ھېلىقى دوستىمىز بىزگە تېلېفون بېرىپ،
سىزنىڭ تىك ئۇچار ئايروپىلان بىلەن يولغا چىققانلىقىڭىز-
نى، بىر-ئىككى كۈن كېچىكىپ بۇ يەرگە كېلىدىغانلىقىڭىز-
نى خەۋەر قىلدى. سىزنى قۇملۇقتىكى ئۆزىمىزنىڭ بوس-
تانلىقىغا باشلاپ بېرىش نىيىتىدە ساقلاپ تۇرغانتۇق.

— راستمۇ، بەك ئوبدان گەپ، — دېدىم مەن.

تۇنسايىم بىر خىل نازاكەت بىلەن سورىدى:

— تەكلىپ قىلمىساق، بىزنىڭ مەھەللىگە
بارامتىڭىز؟

— بېرىتىم، ئېمىشقا بارمايدىكەنمەن.

— بېرىڭ، كۆرۈڭ، — دېدى قىز، — بارمىسىڭىز ئارماندا قالىسىز. لېكىن، بىزنىڭ مەقسىتىمىز ئېمە ئىش قىلغانلىقىمىزنى كۆز - كۆز قىلىش ئەمەس، بىلەمسىز، ئالەمنى كېزىپ، جاھاننى كۆرۈپ كەلدۇق. ئەمدى يەنە ئېمە ئىشلارنى قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىمىزنى سىزگە دەپ بېرىش.

بىز كۈلۈشۈپ، بۇ گەپنى ماقۇللىدۇق، مەتسايىت:

— ئۇنداق بولسا ئۆزىمىزنىڭ ماشىنىسى بىلەن ئەتىلا يولغا چىقىمىز. زېرىكىپ قالىمەنمىكىن، دەپ ئەنسىرىمەڭ، مەشرەپلەردىن زېرىكسىڭىز، شاڭخەيدىن سىنئالغۇمۇ ئەپكەلدۇق، قويۇپ بېرىمىز...، — دېدى.

— ياخشى، ياخشى. يېڭىلىق دېگەن مانا!

— ئەمىسە گەپ شۇ، ئەتە يولغا چىقىمىز.

— بولىدۇ...

بىز پاراڭلاشقاچ، ئېلېكتر نۇرىغا چۆمۈلگەن مەجنۇنتاللىق سالقىن كوچىدا يېرىم سائەتچە سەيلە قىلىپ، ئەتە ئۇچرىشىدىغان بولۇپ خوشلاشتۇق.

بۇجاڭ مېنى ئىككى قەۋەتلىك بىر مېھمانخانىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. مېھمانخانىنىڭ بوستانلىق ھويلىسىدا ناھىيىلىك 7 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىۋاتقان ۋەكىللەر سەيلە قىلغاچ، ئۈچ - تۆتتىن غۇژمەكلىشىپ ئېمىندۇر قىزغىن تالاش - تارتىش قىلىشىۋاتاتتى. بىز ۋەكىللەرنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ ئىككىنچى قەۋەتكە كۆتۈرۈلدۇق. كۈتكۈچى ئايال ۋاقىتلىق قونۇپ تۇرۇشقا بول-

دىغان بوش ئورۇن ئىزدەپ بىر ھازا ئاۋارە بولغاندىن كېيىن، مېنى بىر ئىشكتىن كىرىدىغان ئىككى خانىلىق ئازادە ئۆينىڭ تاشقىرىقى خانىسىگە ئورۇنلاشتۇردى.

بۇ يەردە بىر بوش كارىۋات، ئۈستەل ۋە ئورۇندۇقلار بار ئىدى.

— خوش، سىزگە يەنە نېمە لازىم؟— سورىدى بۇجاڭ.

— ھازىرچە ھېچنېمە، ئەتە كۆرۈشەمدۇق؟

ئەتە چۈشتىن بۇرۇن مەن بىر ئاز ئالدىراش. ئېھتىمال، سايلام بولۇپ قالارمىكىن. چۈشتىن كېيىن سىزنى ئىزدەيمەن...

بۇجاڭ ياتاقتىن چىقىپ كەتتى.

مەن نەرسە - كېرەكلىرىمنى رەتلىگەچ، ئۇنىڭ مەتنۇر ھاكىم توغرىسىدا دەپ بەرگەن گەپلىرىنى يادىمغا ئالدىم. دەل شۇ پەيتتە، ئىچكىرىكى ئۆينىڭ يوچۇقىدىن بىركىمنىڭ:

— ياق، ياق! ئوچۇق سۆزلىشەيلى، «گەپ يۈزدە بەلەن، ئۇسسۇل تۈزدە،» ئارىمىز ئوچۇق بولسۇن. ھەق ئالمايمەن دېگىنىڭىز نېمىسى؟ بولمىسا، تېخنىكا پونكىتىدىكى خىزمىتىڭىزدىن ئايرىلىپ ماڭىلا كېلىڭ، 80 كوي مائاش ئالىمەن دېدىڭىزما؟ بولدى مەنلا 120 كوي بېرەي ياق دېسىڭىز توختام تۈزۈمىز. ھازىر ماڭا زۆرۈر بولۇۋاتقىنى سىزنىڭ ئاشۇ ھۈنىرىڭىز، ئاگرونوملىقىڭىز،— دېگەن سۆزى ئاڭلاندى.

— ئۆزلىرىگە مەلۇملۇق،— دېدى قارشى تەرەپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

بوغۇق ئاۋازدا، — مەن بولسام دۆلەت كادىرى. توق-
قۇز كەسپىي ئائىلىگە تېخنىكا جەھەتتىن مەسلىھەتچىلىك
قىلىش مېنىڭ ۋەزىپەم. مەتنۇر ھاكىم بۇ ھەقتە...

— توختاڭ، توختاڭ، — دېدى ھېلىقى كىشى، —
ھازىر مەسلىھەتچىلىك بىلەن ئىش تاڭ ئاتمايدۇ. ھۆددە
توختىمى تۈزۈش مۇھىم. پايدا - زىيانغا تەڭ ئىگە
بولىمىز. ھازىر مەن سىزنىڭ ھۈنىرىڭىزگە مۇھتاج.
شۇ سەۋەبتىن نائىلاج ئىككىنچى نەۋرەمنى يېزا ئىگىلىك
تېخنىكومىغا ئۈچ يىللىق ئوقۇشقا ئەۋەتتۇۋەتتىم. يىراقنى
كۆزلىمىسەك بولمايدۇ - دە! بىر قولۇمنى ئىككى قىلالماي
تۇرغاندا، بۇ ئىشنىڭ ماڭا قانچىلىك ئېغىر كەلگەنلىكىنى
ئۆزىڭىزمۇ بىلىسىز. بوپتۇ، ئوقۇپ كەلسۇن. لېكىن، ئۈچ
يىلغىچە قاراپ تۇرالمايمەن، سىز مېنى چۈشىنىڭ، قول-
ىمىزدا ئېنىق توختامنامە بولسۇن...

— سىلى ئەتىيازدىن باشلاپ زىرائەتلەرنى تەك-
شەكچى بولۇۋاتىلىغۇ؟ مەن مۇشۇ ھەقتە...

— بۇ، مەتتاييتنىڭ پىكرى، — دېدى ھېلىقى
كىشى، — ئۆزىڭىزگە مەلۇملۇق، بۇ يىل بىز «100 مىڭ
جىڭ» لىق ئۆتكەلدىن ئۆتتۇق، بەگ ھاجىنىڭكىگە يەت-
مىسىمۇ، شۇنىڭغا يېتە - قوپا بىر قوتان چارۋىمۇ قىل-
دۇق، يىگىرمە مولۇق باغمۇ مېۋىگە كىردى. ھەپتىدە
يېرىم ماشىنا تۇخۇمنىمۇ بازارغا ئاپىرىۋاتىمىز. بۇ نەر-
سىلەر ئەينى چاغدىكى بىر شىاۋدۇيىنىڭ كىرىمىدىن
كەم ئەمەس. لېكىن مەتتاييتنىڭ كاللىسىغا باشقا بىر
پىلان كىرىپتۇ. ئۇ ئاشلىقنىمۇ تېرىيلى، مۇھىمى، ئۈزۈن

تالالىق پاختىغا مەخسۇسلىشىشىمىز كېرەك، دەيدۇ. بۇ گەپتە مەنا بار، ھېسابلاپ كۆرسەك، ناۋادا ئۇزۇن تالالىق پاختا تېرىشتا مەخسۇسلاشساق، ساپ كىرىم ئاشلىققا قارىغاندا ئۈچ ھەسسە ئاشىدىكەن. لېكىن پاختا بازىرى ئۈتتىك بولغىنى بىلەن ئۆزى نازۇك نەرسە. ھالاللىقنى تەلەپ قىلىدۇ. تېرىشتىن - يىغىشقىچە نۇرغۇن ھۈنەر، ئەمگەك كېتىدۇ. بۇ ھەقتە تېخى ئېنىق بىر قارارغا كېلەلمەيۋاتىمىز. مەن گەپنى ئۇچۇق ئېيتاي. ناۋادا سىز بىلەن توختام تۈزەلىسەك، ئالدى بىلەن سىز بىزنىڭ ئۇ يەرنىڭ توپىسىنىڭ زادى نېمە تېرىشقا باب كېلىدىغانلىقىنى، قىسقىسى، كېلەچىكىنى ئېنىقلاپ بېرىسىز. توختامنامىغا مەتنۇر ھاكىمنى گۇۋاھ قىلىمىز. مەن سىزگە مائاشىڭىزدىن تاشقىرى ئايمۇ ئاي ھەق تۆلەيمەن. پىلانىمىز ئورۇنلانسا، ھاسىلاتىمىز ئاشسا، بىز مۇسۇلمان ئادەم، كېلىشلىكىڭىزگە ھەرگىز قارا سانىمايمىز، ئەجرىڭىزنىڭ شاراپىتىنى كۆرىسىز.

— مۇكاپاتى بار دېسىلە.

— ئەلۋەتتە.

گەپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، تاشقىرىقى ئىشىك «غاچ» قىلىپ ئېچىلىپ، مەن تۇرغان خانىغا ئېگىز بويلۇق، بومبا ساقاللىق بىر كىشى بىلەن قۇندۇزدەك قاپقارا بۇرۇتلۇق، ياپپاشلا بىر كىشى كىرىپ كەلدى.

مەن ئۇلارنىڭ كۆكرىكىدىكى «ۋەكىل» دېگەن خەت يېزىلغان قىزىل لېنتىنى كۆرۈپ، ئورنۇمدىن تۇردۇم. ئۇلار نېمىندۇر ئالدىراۋاتقاندەك قىلاتتى. شۇڭا، ماڭا

«لاپ» قىلىپ قاراپ قويۇشتى - دە، ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ ئىشىكنى ياپتى. بىر پەستىن كېيىن، ئۆي ئىچىدىن ئوپۇر - توپۇر قىلغان ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى ۋە ئىككى كىشى بەش بولۇپ، ئۆي ئىچىدىن ئالدىراپ تالاغا چىقىپ كېتىشتى.

ئىچكىرىكى ئۆيدىن چىققان ئىككى ئادەم مېنى ئۆزىگە جەلپ قىلدى. مەن ئۇلارنى يان تەرىپىدىن كۆردۈم. بىرى، تەبىئەت ئاجايىپ سېخىيلىق بىلەن ئىككى كىشىلىك قەددى - قامەت، مەزمۇت ئۇستىخان ئاتا قىلغان ئاپئاق ساقاللىق مويسىپىت كىشى ئىدى؛ يەنە بىرى، مويسىپىت كىشىنىڭ دەل يېرىمىغا توغرا كېلىدىغان ئورۇق ئەت، چېچەك يۈزلۈك كىشى.

«بۇنىسىغۇ جەزمەن ئاگرونوم مىجىت بولسا كېرەك،- دەپ ئويلىدىم مەن چېچەك يۈزلۈك، ئورۇق ئەت كىشى توغرىسىدا، - ئاۋۇ ساقاللىقچۇ، بۇ كىم بولغىيتى. مەتسايىتنىڭ ئىسمىنى تىلغا ئالغانىغا قارىغاندا، «100 مىڭ جىڭچى» شۇمىكىن. بايىقى گەپلەر ئاشۇ كىشىنىڭ ئاغزىدىن چىققانمىدۇ - ھە؟...»

كۆڭلۈمدە نۇرغۇن ئالامەتلەرنى سېلىشتۇرۇپ، بايىقى ئاقساقالنى «روزىمەت تاغام مۇشۇ بولسا كېرەك» دەپ ھۆكۈم قىلدىم. ئۇنىڭ بىلەن كەڭ - كۇشادە مۇڭداشقىلى بولارمىكىن دېگەننى ئويلاپ خىيالغا چۆكۈپ قاپتىمەن. بىر كەمدە تاشقىرىقى ئىشىكنىڭ «غاچ» قىلغان ئاۋازى خىيالىمنى بۆلىۋەتتى. ئىشىكتە بايىقى قامەتلىك ئاقساقال كۆرۈندى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

مەن ھۆرمەت بىلەن ئىتتىك ئورنۇمدىن تۇردۇم. يەتمىشتىن ھالقىغان ئادەمدە مۇنچىلىك تىك قامەتنىڭ بولۇشى ھەيران قالارلىق ئىش. بېشىدىكى گۈللۈك دوپپا، ئۈستىدىكى ياقىسىغا كىر قونغان ئاق يەكتەك، تۆمۈررەڭ سارجىدىن تىكىلگەن يېلىڭ تون، پۇتىدىكى ئارا پاشنىلىق خۇرۇم ئۆتۈك، يەكتىكى ئۈستىدىن باغلىغان مەللەرەڭ شايى بەلباغ ھەممە كۆكرىكىدە يالتىراپ تۇرغان قىزىل لېنتا ئۇنىڭغا ئۆزىگە خاس سۆلەت بېغىشلىغان ئىدى. يۈزلىرى قىپقىزىل بولۇپ، يىرىك، ھۆرپىيىپ تۇرغان ئاپئاق قاشلىرى ئاستىدىكى بىر جۈپ كۆزى ساددا، لېكىن زېرەكلىك بىلەن يېنىپ تۇراتتى.

ئۇ ئىشىكتىن كىرىۋېتىپ ماڭا بىر قۇر سەپسالغاندىن كېيىن، ئىچكىرىكى خانىغا قاراپ بىر نەچچە قەدەم ماڭدىيۇ، بىردىن توختاپ، يەنە ماڭا قاراپ بۇرالدى:

— ئولتۇرسىلا، ئولتۇرۇۋەرسىلە، ئەپەندىم. ئۆزلىرى يىراقتىن كەلدىمۇ؟

— شۇنداق، ئۈرۈمچىدىن كەلدىم، — دېدىم مەن.

— ئۈرۈمچىدىن؟ — ئاقساقال «ئۈرۈمچى» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ ئويلىنىپ قالدى، — ماۋۇ ئىشنى، ئۈرۈمچى دېلىما؟ بىز كۆرمىگەن شەھەر ئۇ. خوش، مەن بىر نەرسىنى سوراي، ئۇ يەردىمۇ كوڭكا ① سېتىۋالماق شۇنداق تەسمۇ؟ مەسىلەن، يېڭىسىنى - دە.

① كوڭكا — ئاپتوموبىل.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com

بۇ سوئالغا مېنىڭ تەييارلىقىم بولمىغاچقا، نېمە دەپ جاۋاب بېرىشىمنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدىم.

ئاقساقال دېدى:

— قانداق قىلىدىغان ئىشكىن - تاڭ. چوڭ ئوغلۇم مەتتوختى، ئوتتۇرانچىسى مەتتۇرسۇن قەشقەر، ئۈرۈمچىلەرگىمۇ باردى. ھېچ ئىش چىقىرالمىدى. ئۆتكەن يىل خوتەندىن بىر كوككا سېتىۋالغان، ئىشلىتىپ يۈرۈيمىز. شۇغىنىسى، كونىراق ئىكەن، ئارا كۈندە ئالتە قېتىم يامايدىغان گەپ. كونا ماشىنا بىلەن بىر تراكتور نېمىگە دال بولىدۇ دەيلا. مەن بۇ توغرىلىق مەتنۇر ھاكىمغا يەنە دېمىسەم بولمىدى. خوپ ئۆزلىرى ئۈرۈمچىدە نېمە ئىش قىلىلا؟

— مۇخبىر.

— مۇخبىر؟ — ئاقساقال «مۇخبىر» دېگەن سۆزنى تەكرارلاپ بىر ئورۇندۇقنى تارتىپ ئولتۇردى، ئۇنىڭ سالمىقىدىن ئورۇندۇق غىچىرلاپ كەتتى:

— بىلىمەن، بىلىمەن، ئىككى - ئۈچ يىل بولدى، مۇخبىرلار بىلەنمۇ ئوبدان تونۇش بولۇپ قالدۇق. گېزىتكىمۇ، رادىئوغىمۇ نام - ئەمەلىمىزنى چىقاردى. بالا - ۋاقىلارنىڭمۇ سۈرىتى بېسىلدى تېخى! شۇغىنىسى مۇخبىرلار بىزنى تازا چۈشەنمەيدۇ - دە، ئەتىيازدىكى گەپ كۈزدىكى نەپ بىلەن ئۆلچىنىدۇ، يىل ئاخىرىغا قارايمىز - دە، ئەمما مۇخبىر ئەپەندىلەر ئايدا، ئىككى ئايدا بىر قېتىم مېنى ئىزدەپ كېلىپ:

— ھە، روزىمەت تاغا. ئىشلار قانداق؟ ھاسىلات

نېمە؟ — دەپ سورايدۇ، كېيىنكى چاغلاردا مەن ئەتىيازدا گېزىتكە چىقارغانلىرىنى ئۆزلىرىگە كۆرسىتىپ:

— ھاسىلات نېمە بولاتتى، چۈجە چوڭ بولۇۋاتىدۇ، كۈزلۈككە كۆرۈشەيلى، دەيدىغان بولدۇم.

— ئاقساقال شۇ گەپنى دەپ ياش يىگىتتەك ھوزۇرلىنىپ كۈلۈپ كەتتى ۋە يەنە:

— قانداق، دۇرۇس دەپتىمەنمۇ؟ — دېدى.

مەن بېشىمنى لىڭشىتتىم:

— سىلى روزىمەت تاغا بولدىكەنلا — دە.

ئاقساقال تەمكىنلىك بىلەن ماڭا قاراپ قويدى:

— بۇنىڭغا ئاللا كەرىم ئۆزى گۇۋاھ. ئىنشائاللا روزىمەت ئاخۇن بولمەن.

مەن ئەڭ قىزىقىۋاتقان بىر ئىشنى، پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ مەتنۇر ھاكىمنى تىلغا ئالدىم:

— روزىمەت تاغا، بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايدا مەتنۇر ھاكىمنىڭ قايتا سايلىنىشىدىن ئۈمىد بارمۇ؟...

روزىمەت تاغا «يالت» قىلىپ ماڭا بىر قاراۋېلىپ، بىردىنلا ئورۇندۇقنى غىچىرلىتىپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى، ئىككى قېشى جۈپلىشىپ، پېشانىسىدا ئوتتۇرا بارماقتەك قاپارتما پەيدا بولدى، ئىككى قولى بىلەن سارجى تون ئىچىدىكى بەلباغنى قىسىپ تۇتۇپ، ئۆي ئىچىدە ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىپلا كەتتى. كۆزىدە قانداقتۇر غالىبلارچە بىر نۇر پارقىراپ تۇراتتى:

— ئۈمىد، نېمە ئۈمىدا! قىزىق گەپ، ئۈمىد بولمىسا بىز 497 نەپەر ۋەكىل بۇيەردە نېمە ئىش قىلىدىغان

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئادەم! — روزىمەت تاغا گۈس - گۈس دەسسەپ ئالدىمغا كېلىپ توختىدى ۋە ماڭا بىگىزدەك قادالدى:

— قۇلىقىڭىزنىڭ توپىسىنى قېقىۋېتىپ ئاڭلاڭ، بىز جىمى ۋەكىل خىيالىمىزنىڭ تۈگۈچىنى جەملەپ گەپنى پۈشۈرۈپ قويدۇق. مەتنۇر ھاكىمنى نامزات قىلىپ كۆرسىتەمدۇ، كۆرسەتمەمدۇ، بۇنىڭ بىلەن كارىمىز يوق! بىزگە لازىملىقى ئاشۇ «سايلام ساندۇقى». ھەممە كارامەت شۇنىڭ ئىچىدە. بۈگۈنكى كۈندە ئۇنى بىزدىن كىم تارتىۋالالايدىكەن؟ ئۇخلاپ چۈشى! ئاشۇ «سايلام ساندۇقى»لا بولىدىكەن، مەتنۇر ھاكىم يەنىلا ھاكىم بولۇۋېرىدۇ...

12. خاتىمە

ئاجايىپ ئىش. مەن مەتنۇر ھاكىمنى ئۆز كۆزۈم بىلەن بىر كۆرۈشنى بەكمۇ ئارزۇ قىلغان ئىدىم. لېكىن، ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىش ماڭا زادىلا نېسىپ بولمىدى. خەلق قۇرۇلتىيى ئۇنى مۇتلەق كۆپچىلىك ئاۋاز بىلەن ھاكىم قىلىپ سايلاپ، ئۇنىڭ شەرىپىگە زالنى كۆتۈرۈۋەتكىدەك قىقاس - چۇقان ۋە ئالقىش ياڭرىتىۋاتقان چاغدا، ئۇ بىپايان قۇم بارخانلىرى ئارىسىدا ئىدى. مەن ئۇنى ئىزدەپ قۇم بارخانلىرى ئارىسىغا بارغىنىمدا، كىشىلەر ئۇنى تېخى تۈنۈگۈنلا ئاگرونوم مىجىتنى كەينىگە سېلىپ روزىمەت تاغىنىڭ مەھەللىسىگە كەتتى دېيىشتى. روزىمەت تاغىنىڭ بوستانلىقىغا بارغان كۈنۈم، ئۇ، يۇرۇڭقاش دەرياسى بويىدىكى بىر ئېلېكتىر ئىستان-

سى قۇرۇلۇشىغا كېتەپتۇ... قىسقىسى «كېيىنى ئاڭلايمەن، ئۆزىنى كۆرمەيمەن، ماڭغان قەدەم ئىزلىرى ئېنىق، بەستى - قامىتى نائېنىق» دېگەندەك بىر ئىش بولدى.

شۇنداق قىلىپ، مەتنۇر ھاكىم بىلەن دىدارلىشىشنى كېيىنكى قېتىمغا قالدۇرۇپ، تەخمىنەن ئون بەش كۈندىن كېيىن ئۈرۈمچىگە قايتماق بولۇپ خوتەن ئايرودرومىغا يېتىپ كەلدىم.

ئىش يەنىلا ئوڭدىن كەلدى. ئايرودرومدا گويا مېنى كۈتۈپ تۇرغاندەك، ھېچ ئويلىمىغان يەردىن پېشقەدەم پروفېسسور بىلەن ئالىمجان تۇراتتى.

ئالىمجان تىك ئۇچار ئايروپىلان ئۈستىدە ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى. مەن پاسسازىر ئايروپىلانىغا بېلەت ئالغىنىمغا قارىماي، ئۇدۇل شۇ تەرەپكە قاراپ ماڭدىم.

ئالىمجان قىزغىنلىق بىلەن قولۇمدىن تارتىپ تۇرۇپ:

— مەن بىر نەرسىنى سوراي، چىك. ئېيتىڭا، مەتسايىت بىلەن تۇنسايىمنى كۆردىڭىزمۇ؟ روزىمەت تاغام تىمەن تۇرۇپتىمۇ؟ ھە، چىك، مەتنۇر ھاكىمنىچۇ؟ — دېدى.

پېشقەدەم پروفېسسورنىڭ تەقەززاسىغا جاۋابەن، ئايروپىلان كۆك ئاسمانغا پەرۋاز قىلىپ كۆتۈرۈلگەندىن كېيىن، مەن ئالىمجاننىڭ «ئاسماندىكى ھېكايىسى»نى داۋاملاشتۇرۇپ، روزىمەت تاغىنىڭ جۇشقۇن ھاياتى كۈچكە تولغان ئىگىلىكى — بىپايان قۇم بارخانلىرى ئارىسىدىكى كۆزنى قاماشتۇرىدىغان يېشىل مەرۋايىت توغرىسىدا ھېكايە قىلىشقا باشلىدىم...

1984 - يىل، ئۈرۈمچى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

本集选入了作者三部中篇小说，读者从中可以看到克拉玛依油田的最早发现者赛里木的艺术形象，并自然而然地对主人公的爱情遭遇产生同情，对封建婚姻关系产生无比的憎恨，同时还可以看到三中全会以来在工农业战线上所发生的巨大的变化。

بوغدا ئاتا

(پوۋېستلار)

ئاپتورى: قەييۇم تۇردى
مەسئۇل مۇھەررىرى: سەيت زۇنۇن
مەسئۇل كوررېكتورى: بەختىيار ئابلىمىت

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشر قىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى تارقاتتى
قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 787×1092 مم. 1/32. باسما تاۋىقى: 10.5625، قىستۇرما ۋارىقى: 1
1987 - يىل 7 - ئاي 1 - نەشرى
1988 - يىل 1 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىرازى: قاتتىق مۇقاۋىلىقى 1 — 1250
ئاددىي مۇقاۋىلىقى 1 — 3700

ISBN7—5373—0038—0/I·15
كىتاب نومۇرى: 10264—88
باھاسى: ئاددىي مۇقاۋىلىقى 0.80 يۈەن قاتتىق مۇقاۋىلىقى 1.50 يۈەن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

本集选入了作者三部中篇小说·读者从中可以看到克拉玛依油田的最早发现者赛里木的艺术形象，并自然而然地对主人公的爱情遭遇产生同情，对封建婚姻关系产生无比的憎恨，同时还可以看到三中全会以来在工农业战线上所发生的巨大的变化·

博格达爷爷 (维吾尔文)
(中篇小说集)
柯由木·图尔迪著
责任编辑：赛依提·祖农
责任校对：白合提亚尔·阿布里米提

喀什维吾尔文出版社出版
新疆新华书店发行
喀什维吾尔文出版社印刷厂印刷
787×1092毫米 32开本 10·5625印张 1插页
1987年7月第1版 1988年1月第1次印刷
印数：精装本1—1250
平装本1—3700

ISBN7—5373—0038—0/I·15
统一书号：M10264—88 定价：(精)1·50元
(平)0·80元

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: غەيرەت خالىق
قىستۇرما رەسىملەرنى ئىشلىگۈچى: مەخمۇتجان تۇردى

ISBN7 — 5373 — 0038 — 0/I·15

نومۇرى: 88 — 10264 باھاسى: قاتتىق مۇقاۋىلىقى: 1.50 يۈەن
ئاددىي مۇقاۋىلىقى: 0.80

8